IONEL TEODOREANU

LA PORȚILE NOPȚII

ROMAN

Ediția II-a

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ" BUCUREȘTI

PARTEA INTÂIA

3

Fereastra era deschisă pe noaptea limpede a începutuui de primăvară. Luna bătea cu atâta putere în zidul şi duşameaua odăii, încât un gândac dintre aceia pe care orice pas întâlnit sau lampă aprinsă îi alungă strâmb, cu noapte în culoare, — întâlnind slavă fugi ca fulgerat, lăsând fără pată luciul lunii în încăperea somnului.

Şi cânele şi stăpânul dormeau neliniştit. Fotoliul lui Nero şedea ca în totdeauna la marginea dinspre fereastră a patului, la picioare, aproape lipit de culcuş. Acolo, dobermanul se încolăcea sprinten, adunându-se catifelat în el, negru şi cu iluminări castanii la toate capetele, ca o floare care s'a închis. Dar nici prin somn nu-şi părăsea stăpânul: îl asista, vibrând necontenit înspre şi dinspre el, atent la văzutele şi nevăzutele din preajma lunară a omului adormit.

Abea în somn, ca părăsit de el însuşi, se vedea că Alexandru Al. Milicescu e un om bătrân. Era. Avea şaptezeci de ani.

Dar nimeni n'ar fi dat atâţia ani, pe bulevard, la Şosea, pe Calea Victoriei, la Nestor, la Carul cu Bere, în Cişmigiu sau pe marginea de toamnă a Lacurilor, domnului straşnic sprâncenat, cu ochi de beduin, detunător negri; ras ca un preot catolic sau ca un actor, nu numai pe obraz, dar şi pe capul sferic; rotund la faţă şi smolit la piele; cu monoclu ancronic impertinent; cu guler tare chiar şi în toiul arşiţei când bucureştenii umblă în cămaşă; întotdeauna cu mănuşi (englezeşti); salutând curtenitor

şi larg, după tipicul unei epoci mai cochet atente şi mai puţin pripite; cu ghetre albe, haine de croială clasică, ceas de aur blond cu capace şi cu lată panglică de *moire* cu pecete atârnând prelung din buzunarul jiletcii: uşor iz de patciuli şi camforă: băţ de trestie cu capăt de ivoriu şi dobermanul fin ca un arabesc, mergând exact la picioarele stăpânului ca un simbol al umbrei.

Alexandru Milicescu nu era înalt, ci mijlociu, dar învăţul de-o viaţă întreagă de-a sta drept ni şea pe cai dresaţi de el pentru înaltă şcoală, între care şi sculpturalii lipiţani, dădea şi acuma un accent dominator verticalei păstrate. Chelnerii, de pildă, chiar dacă nu-l cunoşteau, îl serveau cu precădere, venind la el cu înclinare deferentă, fără să fie chemaţi. In îmbulzeala tramvaiului, sau la orişicare coadă, nimeni nu cuteza să-l îmbrâncească: ori dacă se întâmpla fără voe, vinovatul deîndată îşi cerea scuze, orişicine regăsind măcar un rudiment de politeţă sub monoclul domnului cu guler tare şi parcă ùn fel de accent franţuzesc în tăcerea distantă.

— Vechi Bucureşti! exclamau unii şi alţii, regăsindu-l ca în amintire, chiar dacă nu-l cunoşteau.

„Vechi Bucureşti" printre oameni cum e casa general Manu printre zidiri, dar nu în înţelesul de bătrân, ci: nu de azi.

Răsturnat însă în patul somnului. Alexandru Milicescu devenea bătrân. Absenţa protezei dentare dădea intrândul unei scufundări obrazului înspre gură, amintind de acele case cuprinse de cutremur, care nu s'au prăbuşit, dar parcă s'au muiat, hâindu-se. Iar părul mereu ras cu îngrijire, uneori chiar de două ori pe zi şi de pe obraji şi de pe cap, se răzbuna tocmai târziu noaptea, înapoindu-se pe furiş, în timpul somnului, îmbrăcând obrazul cu pete de mucegai alburiu.

Dormea frământat, cu respiraţia sacadată şi învălmăşită, cu tresăriri în genunchi, cu mâna ca în-

cleştată pe dârlogi imaginari. Şi'n gură era un zbucium, o năvală informă de sunete, o îmbulzire confuză de silabe, dar totul foşgăia în tumultul respiraţiei gâfâite, fără să ajungă la controlul definit al vorbei.

Se întâmpla ceva. Căci ochii lui Nero creşteau spre stăpân, cu stea în apa lor, iar urechile se ascuţeau încordat. Cânele veghea pe malul omului.

Intr'adevăr se întâmpla ceva, dar numai în spaţiul de noapte al sufletului. Acolo, în trezia lăuntrică a visului, Alexandru Milicescu redevenise Coca Asandu, cu bucle şi breton. Călărea cel dintâi cal al vieţii **lui** de călăreţ, căluţul cu tălpige, adus cu şaizeci şi vre-o cinci de ani în urmă de Moş Crăciun. Il recunoştea nu numai cu ochii, dar şi cu genunchii. Regăsea cea dintâi şea, trupul de lemn scorţos mirosind a clei şi ritmul huţa-huţa al celui dintâi galop, la gura sobei de Crăciun.

Simţea sub el acel *galop în poveste.*

Şi nimic n'avea glas sau răsunet, nici călăreţul. nici copita, nici frunza. Toate erau ca în gând.

Când deodată calul se opri ca fulgerat.

— Ai ajuns la Poartă, spuse glasul de pe umărul călăreţului.

Vorba-i trecu prin şira spinării, spăimântător, lăsându-l frânt, moale, fără genunchi, topit. Işi acoperi ochii cu palmele, apăsat, ca să nu vadă, — spart de spaimă.

Dar n'avu timp să-şi cunoască mai departe întâmplarea, fiindcă *se trezi în vis,* ştiind însă că se trezeşte, că deschide nişte ochi şi că vede *altceva.*

— Ce-ai visat, voinicul mamei? Uite cum te-ai descoperit!

Glasul mamei care murise. Il auzea şi era treaz!

— Culcă-te, Asăndică. Hai, dormi cuminte.

Mâna ei îl acoperi cu plapuma până la bărbie, ferindu-l de toate primejdiile şi necazurile, punându-l la adăpost. In treacăt, îi păturі şi buclele de

pe tâmplă, învăluindu-l în lumina de taină a unui parfum vioriu...

— Mamă, nu te duce! Rămâi!

* * *

Rupt din vis, surpat dincolo, Alexandru Milicescu se deşteptă vorbind, fără să ştie ce vorbe a spus şi anume către cine, — cu inima răscolită.

Suit pe marginea patului cu picioarele din faţă, Nero îl privea anxios şi devotat, cu botul umed lângă tâmpla lui.

— Du-te la loc.

Îl mişca devotamentul cânelui, dar punea şi mai mare preţ pe disciplină.

Cânele n'avea dreptul să-şi părăsească fotoliul, neautorizat.

Capul lui Nero se turti ascultător, şi iute ca o căpriţă neagră sări în fotoliul lui.

Odaia era limpede, dar ca pe un alt tărâm, în transparenţa argintie.

Cu picături de lună în pintenii de argint, cizmele stăteau una lângă alta, într'un fel de radioasă aşteptare, ca încălţările copiilor la gura sobei, în noaptea lui Moş Crăciun. Lângă ele, încălecată pe un scaun fără speteză, ceruită oglindă, aştepta şeaua, cu scările şi pielăriile ei nobile. Apoi, atârnat pe umerar şi încă sclipind de cristali de naftalină, surtucul prelung de stofă scoţiană, despicat la spate, pantalonii bufanţi, cu bazoane de piele, cravata-guler de pichet, agrafa cu cap de cal, cravaşa Saumur, cascheta englezească, mănuşile şi ţignalul de argint pentru Nero.

Toate acestea, după o bruscă despărţire şi un solemn rămas bun, însemnau calul, viaţa, tinereţa.

Ochii celui deşteptat din somn şi izgonit din vis revedeau toate acestea în noaptea lunii pline, cu o copilărească creştere de bucurie care-l călăuzea tot

spre locurile unde se opreşte steaua magilor din vis, adică tot spre casa părintească şi spre noaptea lui Moş Crăciun, odinioară, când îi adusese întâiul cal descoperit la gura sobei.

După şaizeci şi cinci de ani, în vârsta de şaptezeci, se simţea tot copil în praejma Calului, cu aceiaşi irezistibilă bătae de inimă.

Nu se despărţise încă de viaţă, cum crezuse până atunci.

De când îşi pierduse fata şi ginerele în bombardamentul aerian, Aleaxndru Milicescu, rămas aproape acelaşi în aparenţă, se simţea atât de ostenit, încât renunţase şi la călărie. Ca şi tutunul, ca şi femeia, ca şi alte plăceri preţuite pătimaş de-a lungul anilor, calul îi devenise exterior, îndepărtându-se din ce în ce, până la un fel de uitare. Nu mai era pentru el, ci pentru alţii. Alexandru Milicescu se socotea un simplu pensionar, aparent ceva mai robust decât ceilalţi, mai bine păstrat. In acea perioadă îşi repeta mereu, ca un crez: Imi aştept moartea cu demnitate. Era convins că sfârşitul nu poate să întârzie, fiindcă bărbaţii din neamul lui mureau în preajma vârstei de şaptezeci de ani — adevărat hotar — din pricina inimii care nu-i însoţea mai departe.

Şi el aştepta această oprire a inimii Miliceştilor, căci altăceva nu mai avea ce. Era singur, sărac, anacronic boer, nefolositor, la hotarul unui neam apus şi al unui timp devenit ceaţă.

Ar mai fi fost Ivănucă, nepotul lui drept. Dar băiatul acela nebulos şi extravagant sărise dincolo de neamul Miliceştilor, lăsându-l pe bunic şi mai penibil singur decât dacă nu l-ar fi avut deloc. Alexandru Milicescu încercase mereu, cu stăruinţă fermă şi mare îndemn la răbdare şi speranţă, să fie pentru copil bunicul, adică îndrumătorul experimentat şi uneori dispensatorul de răsfăţ, dar cu măsură. Niciodată însă nu izbutise să ajungă până

la inima nepotului, care-i rămânea închisă, necunoscută, enigmatică. El care dresase atâţea cai şi câni de rasă, învingând recalcitranţe de pomină, rămăsese mereu neputincios, indispus, enervat, alarmat, umilit şi deprimat în faţa copilului care creştea după voia lui, repudiind tutela bunicului cu ùn fel de somnolenţă distrată. Ivănucă era maicuseamă o înfrângere a neamului Milicescu în genere şi a lui Alexandru Milicescu în particular. Iar de la moartea părinţilor lui, care coincidase şi cu serviciul militar, copilul orfan, în loc să se apropie de bunic, dimpotrivă, se îndepărtase fără urmă Ca un dus peste mări şi ţări.

Alexandru Milicescu era într'adevăr singur. Oamenii din timpul lui, cu foarte rare excepţii, deveniseră caricaturi: şi ale amintirii lor, şi ale bătrâneţii în sine.

Alexandru Milicescu îi evita, fiind însă prezent cu discreţie şi pietate la înmormântarea fiecăruia.

De altfel, Milicescu nu căutase niciodată societatea venerabilelor căzături, a oamenilor somnolenţi, care fac în fiecare zi bae călduţă în aceleaşi amintiri, sporindu-şi aţipirea în comun prin practica oftatului nostalgic după ce-a fost şi a deprecierii nebuloase pentru tot ce este şi va fi. Iar pentru minoritatea mai cruţată de timp a celorlalţi contemporani, Milicescu era cam incomod. Necedant în opinii, politicos dar ferm şi uneori drastic, necruţător pentru lipsa de onoare, de creştere şi de ţinută, — Milicescu făcea parte din acea categorie de oameni definiţi, despre care ceilalţi, mai vagi, exclamă ca un fel de admirativă duioşenie; Indrăcit om! Adică incomod, mai mult obstacol decât complice, constrângând prin prezenţa lui pe ceilalţi, ori să tacă, ori să plece, — ori să se plece: ceiace oamenii chiar dacă iartă, nu caută.

Milicescu crescuse călare, deprins să domine şi să conducă, şi cu spada oricând în prelungirea cava-

lerească a braţului. Tinereţa lui fusese presărată de dueluri: maicuseamă cu spada. Dueluri reale, nu decorative. Martorii lui niciodată nu erau de operetă. Această spadă vigilentă definea o psihologie pe care vrâsta potolirilor n'o alterase. Şi monoclul mai păstra un reflex de lamă, diferenţiindu-se astfel de vidul rotund al monoclului ornamental.

Pe camarazii lui din diplomaţie îi ocolea. Nu şi-ar fi îngăduit să pară flămând în nicio casă, oricât de cordial deschisă; iar sărăcia îi interzicea să primească la el pe cei care l-ar fi cinstit în casa lor.

Singur!! Asta era: un om singur, cu cânele la picior. Şi nu dorea decât atât: să-i ajute Dumnezeu să moară corect; să nu poată spune nimeni după moartea lui: Bietul Milicescu! Pentru onoarea lui şi a întregului neam ar fi preferat orice în locul unei astfel de compătimiri. Ţ-adevărat însă că deocamdată nimic n'ar fi îndreptăţit-o. Deci numai pentru asta mai lupta: să dea tuturora, chiar şi celor mai rău-voitor lucizi, certitudinea că Alexandru Milicescu e un om îndestulat, că n'are nevoe de nimeni şi de nimic.

Şi iată totuşi că intervenise ceva neaşteptat, făcând să tresară ascunsa resemnare a lui Milicescu. Vechiul lui rival şi camarad de promoţie, echitaţie şi faimă, generalul de cavalerie Benone Pretorian, murise de cancer la ficat, consacrând lui Milicescu un paragraf testamentar:

„...Pe iapa mea Fifi, din Corolan şi Draga, o las domnului Alexandru Milicescu, clasicului muestrù, modelul călăreţului român. Il rog cu limbă de moarte să accepte să o dreseze pentru înaltă şcoală, desăvârşindu-i iniţierea pe care o începusem înainte de-a cădea la pat. Totodată îl mai rog să primească, pentru acoperirea în parte a cheltuelilor necesare subzistenţei lui Fifi, punguţa de ibrişim în care sunt nişte galbeni zestrea iubitei mele Fifi. Amintesc, cu

această ocazie, domnului Milicescu, că pumnuța mi-a dăruit-o chiar el, la 10 Septembrie 1900 (data e gravată pe inelul pungii), după ce ne-am bătut în duel, redevenind buni camarazi".

Moartea lui Benone Pretorian și testamentul îl tulburaseră pe Milicescu altfel decât s'ar mai fi crezut în stare după sleirea sufletească lăsată de moartea fiicei lui.

Pretorian fusese un fel de alter-ego militar al diplomatului Milicescu. Mai „nebun" decât diplomatul, adică mai extravagant, mai vizibil romantic, mai deslănțuit — făcuse totuși carieră în armată, temut ca dinamita încă de pe când era sublocotenent cu brațul și trei coaste rupte la concursurile hipice și până când, înalt demnitar militar, cu monoclu și talie tot subțire, veghease asupra cavaleriei.

Rivali și la femei și pe câmpurile calului, legendari amândoi în lumea specială a călăreților, se știuseră unul pe altul, fără ca niciodată să fie continuu împreună. Iar când se nemereau alături sau față în față, starea de antagonism îi încorda până la un fel de crispare. Totuși, nu numai faima, dar chiar și porpria lor conștiință îi însoțea. Cine pomenea despre unul, îl implica și pe celălalt, chiar dacă nu-l numea, indirect. In acest fel erau inseparabili. De când îmbătrâniseră (și unul și altul știau contingentul celuilalt), se vedeau întâmplător, la mari răstimpuri, dându-și un fel de trac reciproc: au îmbătrânit? Care mai tare? Dar cu tot fulgerul vădit investigator al privirii inițiale, strângerea lor de mână, la despărțire, era solidară, aproape frățească.

Când se întâlniseră ultima oară, Benone Pretorian se întorcea călare de la Șosea; Milicescu se ducea la plimbare cu Nero.

Călărețul se oprise, sprinten pe cal sprinten, salutându-i pe pieton.

Milicescu aprobase oarecum admirativ și trecuse

mai departe, neîndrăznind să se mai uite în urmă, cu inima strânsă, căci Pretorian era galben. Atât numai: era galben. Incolo acelaşi călăreţ.

Peste câteva zile aflase că Pretorian are cancer la ficat.

Prima impulsiune, cea izbucnită din inimă, fusese de a se duce în goană la el. Pornise chiar, dar în faţa casei lui Pretorian se oprise, ezitase îndelung şi se înapoiase, fără să bată la uşa *călăreţului răsturnat*.

Dar de-atunci, gândul lui Milicescu nu-l mai părăsise pe Pretorian.

— Dă Doamne, să moară demn, — spunea Milicescu pentru sine, cu atâta fervoare, încât parcă vorbea cu altul.

Nimic nu l-ar fi întristat mai adânc, până la rană, decât să ştie că pe patul de boală, în faţa morţii, eternul lui rival s'ar fi derobat ca un cal în faţa unui obstacol.

Era încredinţat că Benone îşi dă seamă că el îl asistă de departe, bărbăteşte, camaradereşte, cu gând frăţesc, dar cruţându-l de umilinţa confruntării.

Cât durase boala lui Benone, Milicescu trecuse în fiecare zi pe la casa lui, spunând:

— Dă Doamne, să moară demn.

Generalul murise întru'n fotoliu, cu pledul pe picioare, dar cu monoclul în ochi, bând o cupă de şampanie frapată, atât de slăbit că mâna lui abea putea ridica ultimul pahar.

Milicescu, deşi c'un gol foarte aproape de inimă, oftase uşurat.

— Bravo, Benone. Ai murit cum ai trăit, fără să te pleci. Acum e rândul meu.

Testamentul însă fusese o emoţionantă surpriză. Căci Benone, fără să-i conteste niciodată meritele de călăreţ, în totdeauna îl *mârâise*, socotindu-l civil, adică diletant. Niciodată Benone nu-i făcuse vre-un compliment, oricât de evidentă i-ar fi fost perfor-

manţa. Şi iată că în testament îl numea: „clasicul maestru, modelul călăreţului român".

De-atunci Fifi devenise cineva în viaţa fără de speranţă a lui Milicescu, parcă ispitindu-l nedesluşit înspre viitor. Obţinuse pentru iapă, graţie solidarităţii dintre cavalerişti, loc ales şi îngrijire supraveghiată la un regiment de cavalerie unde numele conjugate ale lui Pretorian şi Milicescu vibrau încă. Vizita iapa din când în când, ducându-i fabulosul zahăr al epocii, cumpărat la bursa neagră din aurul de zestre al testatorului.

Iapa începuse să-l ştie şi să-l aştepte. Când îl simţea, întorcea capul, desfăcându-şi botul catifelat într'un nechezat alintat şi aerian ca un râs de fată.

Şi Nero făcuse cunoştinţă cu Fifi, deprinzându-se să n'o latre şi chiar acordându-i câte-un tact amical din ciotul ager al cozii.

Aşa că Fifi devenise curând al treilea membru al familiei.

Dacă l-ai fi întrebat pe Milicescu: Ce-ai făcut la regiment? ar fi răspuns spontan: Am stat de vorbă cu Fifi. Căci în fond cam asta făcea.

Dar testamentul şi Fifi însăşi aduseseră un zbucium lui Milicescu. Fără să fi făcut un legământ explicit, după moartea năpraznică a fetei lui renunţase la călărie. Era şi nuanţa unei călugăriri în renunţarea la ceiace fusese acţiunea majoră a vieţii lui.

Acum însă, un alt mort, Benone, îl invita solemn să desăvârşească iniţierea lui Fifi la dresajul de înaltă şcoală.

Nu ştia ce să facă. Ezita. Amâna mereu, de azi pe mâne. Dar trăia exclusiv în jurul acestei probleme, concentrat, absorbit, aproape obsedat.

Până când într'o zi Fifi însăşi soluţionase problema amândorora. După ce-i făcuse vizita obişnuită, aducându-i şi zahărul, la plecare, răsucindu-se în boxă cu o graţie de mare dannsatoare, Fifi se

liberase din frânghie, pornind după stăpânul ei, cu pas superb elastic.

Alexandru Milicescu îi dezmierdase gâtul, cu ochii umezi de emoție, și încet, mai scăzut decât șoapta, dar și mai răguşit, spusese către Nero:

— Se cere biata Fifi!

Și cnlar a doua zi obținuse dela comandantul regimentului acordarea zilnică a unei ore de manej. Acolo, în mirosul acela emoționant de circ (legat în mintea orișicui de copilărie), cu cuiburi de vrăbii și rândunele pe bârnele înalte, într'o tăcere catifelat concentrică, fără de nimeni altul decât Nero (constantul spectator intim) cuminte el ca o vioară, — Alexandru Milicescu începuse dresajul lui Fifi.

Astfel trecuse iarna.

La regiment se vorbea despre civilul care dresează o iapă în secret, și cu neîncredere (căci acela, oricum, era un nemilitar) și cu oarecare intrigare. Numai ofițerii mai în vârstă cunoșteau valoarea lui Milicescu, dar chiar și pentru aceștia, Milicescu nu era decât „fostul călăreț", cu drept cuvânt de altfel.

Iar pentru ceilalți, fericitul proprietar al iepei nu mai avea niciun alt merit, secretul ședințelor de dresaj apărându-le ca o explicabilă precauțiune.

Alexandru Milicescu simțea, dar nu spunea nimic. Își continua ședințele de dresaj în fiecare zi, nesupărat de nimeni, fără ca ochii să-l vadă călare.

Dar la sfârșitul iernii Milicescu scăpase vorbă către colonel că la cutare dată (peste câteva zile), va ieși cu Fifi la plmibare. Se vede că și colonelul pomenise ceva despre aceasta la popotă, căci a doua zi chiar Milicescu se simțise împrejmuit de activa curiozitate a tuturor celor întâlniți, care se înmulțiseră vizibil în calea lui. Chiar și soldatul care i-o aducea pe Fifi de la grajd îl întrebase:

— I-adevărat, s'trăiți, că o scoateți pe Fifi?

— Adevărat, băiatule.

— 'Mde!

Atât spusese roşiorul printre buze, c'un fel de: O fi! Pe răspunderea 'neavoastră, că doar sunteţi om în toată firea.

Apărea limpede că aceasta era judecata corului antic regimentar. Pe Milicescu nu-l supăra acest refuz de încredere în vrednicia lui: dimpotrivă, îl stimula, îndemnându-l la râvnă şi încordare.

Şi iată că venise ziua cea mare! Câteva ceasuri de noapte îl mai despărţeau de dimineaţa ei. Se ştia şi la regiment că aceia anume e ziua, dacă numai nu s'o nimeri furtună, fiindcă Milicescu rugase pe colonel să autorizeze pe soldatul de la grajd să vie disdedimineaţă să ia şeaua. Milicescu pregătise pentru primul bal al lui Fifi, şeaua englezească, fină şi uşoară.

Lumina lunii o îmbrăca într'un abur nins, caşicum ar fi înşeuat nu un scaun inert, ci un cal din poveste, iluminată de fumegarea galopului astral.

Milicescu o privea cu un fel de evlavie.

Toate străluceau, cu semnul lunii în ele: cizmele cu pinteni de argint, cravata, cravaşa, agrafa.

Şi pe faţa ridicată în lună a omului bătrân strălucea, orgolios şi naiv, pur şi patetic, zâmbetul lui Don Quichotte.

* * *

Paloarea zorilor înlocui paloarea de noapte a lunii, luminându-i melancolia.

Vorbele soldatului care venise după şea, poftit în casă de Milicescu la o cinste, răsunară glumeţ şi cordial, dar şi admirativ, ca ale unui spectator rustic la un dichis boeresc.

— V'aţi gătit ca un mire, s'trăiţi!

Alexandru Milicescu înregistră vorba, fără să-i acorde cine ştie ce atenţie.

Complect îmbrăcat, cu o grijă meticuloasă, după ce-şi verifică şi unghiile, lustruindu-le în treacăt de

podul palmei, își revăzu fața pudrată, ștergându-și încă odată sprâncenele încruntate și descruntate, își parfumă batista albă, pregătită pentru buzunarul de la piept, își puse ceasul-brățară (pe cel cu capace nu-l lua niciodată la călărie), inelele, cel cu pecete și cel cu safir, cascheta englezească, potrivindu-și-o la oglinda de ras atârnată de mânerul ferestrei, — se pipăi încăodată, recapitulativ, la toate etajele buzunarelor și vru să-și ia cravașa; dar Nero anticipase ordinea mișcărilor, aducându-i cravașa în dinți, c'un fel de bucurie zmuncită în neastâmpărul crupei.

Soldatul privea cu gura căscată la cânele-ordonanță. De altfel toate de pe-acolo îi luau ochii: trofeele de călărie, panoplia cu spade, florete și măști de scrimă, icoana Sfântului Gheorghe îmbrăcată în argint cu candela aprinsă sub ea, oul de struț atârnat de lampă cu niște curelușe, scaunele bătute, ca la teatru, cu ținte și rozete aurite, fotoliile căptușite cu catifea roșie și după altele, încă odată cânele subțirel care înțelege de vorbă și chiar de privire.

Alexandru Milicescu acceptă cravașa adusă de Nero abea după ce isprăvi de pus mănușile. Luând-o, o îndoi mașinal de câteva ori, ca pe o spadă înainte de asalt.

Apoi își puse monoclul ca un sigiliu final.

— Hai, băiatule.

Porniră, Alexandru Milicescu în frunte, călcând lateral și cam greoi, cu Nero, ascuțit ca o rândunică, frate bun al zborului ei, vibrând la toate, dar păstrând alinierea cizmelor: și soldatul cu șeaua la o distanță de câțiva pași, cu călcătura răstită a bocancilor și cu un fir de iarbă strâns în dinți.

Dimineața se aprindea sprinten sub luminăția cerului albastru.

Nu s'auzea decât gura vrăbiilor, dar cu silabele de prifnăvară, în tumult îmbulzit. Parcă pritoceau argint nesunat.

Toate se răsfrângeau în Alexandru Milicescu cu

o intensitate neobişnuită, uneori vecină cu straniul. Avea trac, dar toată tinereţa lui se aduna în anxietatea premergătoare luptei. Aşa se dusese la bacalaureat, aşa se dusese la licenţă, aşa se frământa în dimineaţa concursurilor hipice, recăpătându-şi liniştea, ca o primă victorie, abea după ce încăleca.

Şi hotărît era în asta o bucurie de-a trăi, surprinzătoare, aproape monstruoasă. Căci fata lui, singurul lui copil, fetiţa atât de adorată încât învinsese regretul lui de-a nu fi avut un băiat, dându-i o şi mai adâncă mândrie, — acum era moartă.

Moartă!

De câteori cuvântul acesta întuneca obrazul ei, luându-i-l, Alexandru Milicescu se uita în gol, cu genunchii moi. Incepeau să-i picure tâmplele, i se usca cerul gurii şi gâtul, i se bulbucau ochii, i se umflau vinele pe tâmple şi inima.. inima...

Se opri, ca într'un început de cutremur de pământ.

Şi abea în această clipă, vorbele rămase în urmă ale soldatului (V'aţi gătit ca un mire) îl ajunseră, luminându-l prelung ca o ştea desprinsă, căpătându-şi în acea clipă, ascuţit stranie, înţelesul de taina: „Iar la nunta mea, a căzut o stea".

Oare nu-i sunase ceasul?

Oare intensitatea patetică pe care o căpătau toate lucrurile întâlnite, caşicum n'ar mai fi fost corpuri neînsufleţite, ci preajmă de omenesc, obraz întrezărit, gata să deschidă ochii, — nu-i venea din presimţirea iminentului bun-rămas, a despărţriii de toate, a plecării pe veci?

(Aşa, când era copil la moşia părintească, în ultima zi a vacanţei, lucrurile din casă, copacii, drumurile, apele, pietrele, zidurile, gardurile parcă vroiau să plângă, să-i pue mâna pe frunte, devenind sfâşietor de blânde).

Dar în el, în clipa aceasta de pâlpâire a inimii la porţile nopţii, nu era tristeţă, părere de rău sau teamă, ci numai şi numai bucurie.

Şi aflând că primeşte cu preamărire gândul morţii, fu atât de fericit, încât îi veni să îngenuncheze şi să mulţumească lui Dumnezeu în luminată dimineaţă de primăvară, că îi îngădue să moară bărbăteşte, cavalereşte, încă în stare să se ţie drept în şea, călare pe un cal ca din poveste, în strai curat, cu trupul grijit şi cu toate gătelile bărbatului, — ducându-se Acolo ca la nuntă.

Parcă îl cuprinsese o baladă în braţele ei eroice, izolânndu-l de ceilalţi oameni, poleindu-i sufletul cu aur de stea, tocmai pe pragul întunericului.

Işi făcu semnul crucii şi porni înainte încărcat de taină, masiv, cu pas cam lateral, dar ţinându-se drept, cu Nero la picior şi soldatul cu şeaua în urmă.

Cerul îi miruise pintenii cu soare de primăvară.

* * *

Credinţa aparent bizară a lui Alexandru Milicescu că i se apropie sfârşitul nu izvora numai din imponderabilul presimţirilor, dintr'un saţ de viaţă şi dintru'n dor sporit de ai lui (toţi dincolo), ci şi dintr'o amintire de familie, rămasă însă în umbră ca şi visul de azî noapte.

Cu peste un veac în urmă, un alt Milicescu, îngropat în biserica Miliceştii-din-Deal, îşi vestise moartea către nepoţi şi nepoate, luându-şi rămas bun dela fiecare, după ce--i convocase cu mare pompă înn Salonul-lui-Vodă. Apoi se împărtăşise. Nepoţii credeau că-i glumă şi zminteală bătrânească, dar nu crâcneau, căci de mici erau deprinşi să dea plecată ascultare cumplitului bătrân botezat de duşman cât şi de prieteni: Leul-din-Deal.

Imbrăcat în straele care le punea când îl întâmpina pe Vodă, Leul se aşezase în fotoliul de mătasă galbenă şi privea pe sub sprincenele stufoase spre uşă, peste capetele nepoţilor, părând că acordă audienţnă, el, Leul, Morţii.

Dar Moartea se lăsa aşteptată.

Pe nepoţi îi dureau picioarele, spinările şi capetele de atâta stat smerit ca în biserică.

Apoi deodată, caşicum şi-ar fi adus aminte de ceva grabnic, Leul se ridicase, bătând din palme. Veniseră slugile, îndoite, abea târîndu-şi picioarele.

— Şeaua pe Sultan.

Nepoţii abea mai suflau. Picioarele Leului slăbiseră de ani şi bătălii, iar Sultan, armăsarul dăruit de Vodă, era mai mult diavol decât animal, negru ca noaptea Aceluia

Totuşi, Leul plecase pe Sultan, uitându-se cu ochi de vultur la capetele de păsărghii speriate ale nepoţilor înşiruiţi de-alungul cerdacului.

Dela poartă, c'un zâmbet ironic pornise la trap, drept în şea, cu musteţile zburlite'n două zări, descoperindu-se şi făcând cruce în dreptul bisericii.

Sultan intrase pe poartă la ceasul stelelor, tot încălecat. Dar Leul era mort în şea. ca pe un câmp de luptă.

Fie-i ţărâna uşoară.

* * *

Mirosea pipărat a furaje, parcă şi cu o afânare de tutun de Smirna.

Nechezau cai, răsunau comenzi, zăngăneau săbii şi pinteni; ţăcăneau încărcătoare, bubuiau copite pe câte-un podeţ de lemn, — toate laolaltă dând o larmă regimentară.

Soarele sclipea galben în trâmbiţe, în ferestre şi în mişcările autoritare ale galonaţilor.

Era mândru locul acesta al bărbatului, — al bărbatului călare.

Ochii lui Milicescu îl cuprinseră cu regăsire şi bine-cuvântare, — şi c'un fel de visare nebuloasă. Dar în preajma lui Fifi care îl întâmpină cu glas măgulitor, recăpătă deîndată atenţia pedantă a că-

lăreţilor autentici, examinându-şi iapa din cap până'n picioare, nu cumva să-i descopere un pai în coadă sau un abur în luciu.

Apoi, secundat de soldat, îi puse şeaua fără grabă, echilibrând-o milimetric, verificându-i scările, curelele, cătărămile, deşi el însuşi şi nu altul o pregătise cu o zi înainte cu atâta evlavie că parcă o acorda ca pe un instrument muzical lăsat prea multă vreme necântat.

Dacă ar fi fost fată, Fifi s'ar fi înecat în oglinzi, atât era de feminin cochetă, deloc nerăbdătoare şi parcă numai măgulită de încetele pregătiri. Ar fi acceptat şi cercei capul ei galeş şi alintat, cu coama ondulat revărsată şi tremur în firele lungi.

Cu capul lăsat pe-o parte într'un fel de acceptare nedumerită, Nero se uita la marea lui soră castanie.

Dar şi alţii se uitau într'acolo, mulţi, din toate părţile, cu dinadins, însă ca din întâmplare, cu ochii aprinşi de curiozitate. Aşteptau să se deslege sub ochii lor, în sfârşit, secretul manejului, păstrat o iarnă întreagă. Se făceau reflecţii, prognosticuri, se angajau prinsori.

Alexandru Milicescu, simţea toate acestea, simplu, realist, cu de-amănuntul, cum o vedea şi pe Fifi, — dar printr'o transparenţă emotivă care dădea alte valori şi rezonanţe lucrurilor ştiute.

Cu şaizeci de ani în urmă, la vârsta de zece ani, încălecase întâia oară un cal de rasă, în faţa casei părinteşti, în Moldova, la Miliceştii-din-Deal. Ş'atunci tot prag de primăvară. El, cel de-acum, regăsea atât de exact pe copilul de-atunci, atât de întocmai păstrat: din trupul fizic şi până'n gânduri şi emoţii, — încât cel de-acum părea doar cutia în care şaizeci de ani stătuse celălalt, aşteptându-şi ceasul de lumină.

Se ridicau din nou, cu primăvara, Miliceştii-din-Deal. La toate ferestrele casei cu două caturi erau

ochi care-l priveau pe Coca Asandu: tata, tânărul acela grav, cu redingotă încheiată până sus, cu bucle şi musteaţă subţirică; mama, atât de armonioasă între perdelele albe ale ferestrei deschise, că părea cuprnisă între aripele ei; profesoara de pian, cu ochelarii pe vârful nasului ascuţit; cea de franceză, cu boneţică de dantelă croşetată şi obraz de maică; profesorul de scrimă, tot francez, cu sabie în musteţi, servitorii...

Toţi morţi. Toţi în mormânt.

Şi calul de-atunci, la fel: oseminte.

Numai el mai dăinuia dintre cei care-l priviseră la Milicoştii-din-Deal în acea dimineaţă de primăvară.

Dar iată, parcă se redeschideau ochi stinşi, la ferestrele cerului, să-l asiste pe fostul copil care repeta în an târziu, printre străini, mândră încumetare de la zece ani.

* * *

Uşor congestionat, cu o mişcare greoae dar iscusit cumpănită, Alexandru Milicescu trecu hopul cel mai greu pentru vrâsta, reumatismele şi kilogramele lui, avântându-se în şea, încălecând, cu o uşoară crispare a feţii.

Odată acolo se echilibră ca sculptat, cu faţa concentrată, fără nici-o vorbă şi nici-o mişcare aparentă. Şi calul încremenise pe patru glezne subţiri, adevărate tulpine, ca învăluit în transparenţa pură a unui bloc de ghiaţă. Numai uşoara vibrare a nărilor delicate dovedea cât e de atent şi încordat.

Un sublocotenent înalt în soare, dădu din cap.

Milicescu văzu omagiul călăreţului tânăr. Se uită o secundă în sus, la cerul albastru şi gol, ca la balconul casei dela Milicoşti, dând celor de-acolo omagiul abea cules.

Apoi cu o copită care-ar fi înfiorat şi harfele, dansul porni. Căci dans era, amintind delaolaltă vi-

goarea păgână a centaurului ,avântul valului atlantic şi legănarea galeşă a crengii înflorite.

Gâtul încordat al calului avea curba slăvită a craiului nou.

Dar călăreţul nu trecu spre poartă, cum s'ar fi putut crede, ci intră împărăteşte în careul de instrucţie.

Fără nici-o comandă, ca dela sine înţeles, toţi se opriră, adunându-se de jur în jur şi cât mai apropiat, cu ochii mari deschişi.

Nici-un efort.

Nici-o comandă.

Neclintit în şea, călăreţul avea masca unei severe reculegeri. Cravaşa nu fiinţa decât simbolic. Mişcările calului nu se năşteau din pinten şi dârlog, din degete şi pulpe, ci de-a dreptul din inima călăreţului devenită ritmul dansului pe iarbă nouă, forma necontenit alta a acestui voal învolt în vânturi sculpturale.

Despletită şi feminin suplă, coada avea fluturări de şal veneţian cu franjuri lungi la fiecare salt în lături, prelungind aerian graţia mişcării.

Toate curbele adolescente ale marmurei greceşti reapăreau în calul lin.

„Piaffer", „piaffer balloté", „pas espagnol", trot nageau", „ballotade", „cabriolle", „croupade", — iată acordul plenar al înaltei şcoale de călărie, expresia coregrafică a dresajului perfect, aşa cum l-au practicat în desăvârşirea lor epocală Laguernière, Baucher. James Fillis, Colonelul Chirculescu şi generalul Benone Pretorian.

Şi calul şi călăreţul acestor clipe redeschideau cartea de aur, intrând în ea cu dimineaţa de primăvară.

S'auzea de jur în jur numai tăcerea bărbătească a admiraţiei.

Alexandru Milicescu cuprinse totul în secunda intensă a unei priviri. Şi fapta temerară izbucni din

el, ca în tinereţă. O adună pe Fifi într'o supremă încordare, cu pintenii pentru întâia oară în coapsele ei. Slobozind-o înalt, trecu în salt peste un pâlc de militari, botezându-i cu ţărână de primăvară, deschizându-le exploziv gurile cu acel „ah!" al marei surprize.

Urmat de săgeata lui Nero ieşi pe poartă în galop.

Irezistibil, sentinela îi dădu onorul.

Parcă plecase un Crai.

Puteau să sune trâmbiţele.

Mult timp nu s'auzi decât copita nervoasă a calului stârnit. Ş'abea într'un târziu şi într'o depărtare, Milicescu opri calul vibrant ca o libelulă, îi bătu uşor cu palma gâtul mătăsos şi umed, murmurnâdu-i confidenţial:

— Bravo, fetiţo!

După care, botul lui Fifi culese din palma întinsă a călăreţului alba ei răsplată, ronţâind-o copilăreşte.

* * *

Dincolo de cazarmă şi de cartierele mărginaşe, spre centru, dimineaţa era mai leneşă: drumeţul ei, mai rar. Încă oblonit, oraşul nu se deşteptase de-a binelea. Străzile erau luminos pustii sub cerul albastru, ca în întâia zi a Paştelui.

Câtva timp, Alexandru Milicescu trăi clipa de primăvară, odihnindu-se după aprigul efort într'această bucurie. Nimic altăceva. Nici-un gând, nici-o preocupare, nici-o întoarcere în trecut şi nici-o alungire spre viitor. Numai ritm, văz, auz şi respiraţie, toate contopite coral în vidul fericit al dimineţii de primăvară.

Îi erau dragi oamenii. Se uita prietenos la casele somnului lor. Parcă ar fi vrut să-i îndemne pe toţi, aşa călare cum era, bătându-le cu capătul cravaşei în fereastră şi spunându-le cu soare în glas:

— Oameni buni, sculaţi. E primăvară.

Apoi îşi aduse aminte de moarte. Bucuria de până atunci nu-l părăsi, dar căpătă un accent solemn. Mulţumi în gând lui Dumnezeu că încăodată l-a ajutat să învingă. Îşi trăise clipa de culme, izbutind călare, la şaptezeci de ani, într'un careu de instrucţie, să facă pe toţi cavaleriştii tineri să fie spectatorii lui admirativi. Prin fapta lui, numele Miliceştilor fluturase o ultimă oară, ca un steag pe un câmp de onoare. Totodată împlinise dorinţa lui Benone Pretorian, cinstindu-i memoria.

Deci nu mai avea nimic de făcut pe pământ. Nimeni nu-l mai reţinea. Era liber să plece dincolo.

Avea un sentiment de recreaţie, de vacanţă, de provizorat în soare.

Capul lui Fifi se întoarse către călăreţ întrebându-l cu ochiul ei mare: Incotro? Asta era ca în baladă.

Porniră. Merseră, merseră Nimeni nu venea în calea lor decât soarele, cerul, pasărea, şi câte-un rar drumeţ. Era atâta soare şi poveste că ai fi spus că cel călare a pornit spre Dumnezeu, deslegând drumurile.

Dela o vreme însă copita calului stârni şi ridică fantome, nu ca într'o dimineaţă a soarelui, ci ca într'o fumegoasă noapte a lunii.

Căci Alexandru Milicescu se plimba la Şosea, dar nu în spaţiul gol al acestei dimineţi de primăvară, ci în timpul dus, reîntâlnind trăsuri de casă, cupele caleşti, faetoane, muscali cu albe roţi de cauciuc, — tot Bucureştiul de odinioară. Zâmbeau din nou primăvăratec încântătoarele femei ale tinereţii, acoperite cu lmuinoase umbreluţe şi voalete străvezii, cu botine foarte înalte şi cu rochii foarte lungi căzând tumultuos peste botul sprinten al botinelor.

Călăreţi, amazoane, care la trap, care la pas, care ducându-se şi care revenind.

Ducându-se.

Şi revenind.

Ciudate vorbe!

Numai copita calului bătea pe-atunci. Foşneau mătăsuri delicate ca şampania în cupă, palpitau evantalii şi mirosea a violete de Parma. Se schimbau nu numai saluturi cu o mie de nuanţe, dar şi vorbe din trăsură în trăsură; vorbe, glume, zâmbete. Toată lumea se cunoştea. Era o intimitate festivă ca între lojile unei premiere la Teatrul Naţional. Familia Milicescu avea abonament la premiere. Loja No. 3 era loja Milicescu. Intră din nou în loja No. 3, tânăr, în frac, ajutând mamei să-şi scoată blana. O clipă, în această lojă şi în acest gest, mama lui răsări atât de halucinant vie, încât din umerii ei decoltaţi şi din obrajii ei albi veni lumina dimineţii.

Alexandru Milicescu închise ochii, ca orbit, — stând între lumi.

Ş'apoi deodată, aşa cum izbucnise din el saltul final al lui Fifi la regiment, se hotărî şi acum.

Se ducea acasă.

Nu la odaia lui închiriată, ci la casa părintească. Nu mai era de mult a neamului, deşi odinioară bucureştenii de pe vremea gazului aerian n'o desemnau prin număr şi prin stradă, ci prin nume: Casa Milicescului.

Fusese. Fum. Vândută ca şi Milicieştii-din-Deal (ai Leului), ca şi Milicieştii-din-Vale (ai lui Ionuţ). Căzuse toată averea ca inelele dintr'o mână slăbită de boală. De douăzeci de ani Alexandru Milicescu nu mai văzuse casa părintească. O avea în el: amintire şi melancolie. Cea de-afară era numai sfâşiere şi amărăciune. Nu mai avea curajul să înfrunte singur acele locuri în care sunase neamul.

Dar oare mai era? Nu fusese dărîmată?

Biată inimă!

Dintâi casa apăru în el, plină ca de Crăciun când veneau şi neamurile din Moldova, — pe măsură ce se apropia de strada ei (tot Milicescu se chemase), călare ca şi odinioară, când se întorcea de la Şosea.

Apoi casa apăru în afara lui. O recunoscu Inima sări. Era pe fața lui Milicescu acea isbucnire a omului care revede, întinzând brațele și spunând:

— Tu!

Felinarul de dinfață, balconul, etacul mamei, sclipirea ferestrelor, grajdul.

Dar dinspre ea nu venea nimic. Ca o oarbă era în fața lui, fără să-l vadă, fără să-l recunoască, fără să-l întâmpine.

Un automobil ieși pe poarta cailor de odinioară.

Plecă, alungat.

Pleca din toate. Nu rămânea în nimic.

Revăzu casele vieții: prieteni, femei iubite, drame, rude, întâmplări, serate...

Trecea mereu. Călător mereu. Ca fumul.

Copita calului suna pribeag.

La o răspântie îl întâmpină fulgerul fraged al florilor de primăvară în coșurile țigăncilor. Cumpără trei buchete de violete și o garoafă roșie. La poarta cimitirului Bellu o prinse pe Fifi cu dârlogii de grilaj, încredințând-o portarului și lui Nero. Apoi intră cu florile, descoperindu-se.

Se simțea greu, apăsat. Pământul era cleios. Pașii se lipeau.

Il izbi încăodată, dar mai straniu decât în totdeauna, mirosul special al cimitirului. Nici aerul, nici iarba, nici frunza și nici soarele nu miroseau ca *dincolo*. Un miros ca de stofă bisericească îmbibată de smirnă și tămâe, dar și cu ceva putred și cam dulceag. *Mirosea a înmormântare.*

Se opri dintâi la cavoul familiei Pretorian. Puse garoafa deasupra, la intrarea cavoului, c'un amestec inexplicabil de grabă și de jenă, gestul, deși pios, devenind echivalentul cărților de vizită depuse în cutia cu scrisorri de la poartă.

Cumpărase garoafa roșie pentru Benone Pretorian (floarea lui preferată), convins că se va coborî

în cavou şi se va gândi la camaradul lui, că se va ruga pentru el, punându-i floarea acolo, în preajma sicriului. Şi iată că, fără să ştie de ce, simplificase totul, cașicum n'ar mai fi avut timp.

Işi pierduse şi bucuria gravă şi limpiditatea sufletească de până atunci. Parcă se înoura sufletul. Incepea în el o nelinşite, o agitaţie obscură, o nesiguranţă.

Deveni atât de distrat încât trecu pe lângă morminte de prieteni, prietene, rude, cunoscuţi, camarazi, fără să mai privească nici în dreapta, nici în stânga, — deşi, de câteori venea la cimitir, îi saluta mintal pe fiecare neomiţând pe nici-unul, simţindu-se acolo într'un fel de dialog foarte intim, care-i recapitula viaţa.

Ajunse la cavoul familiei Milicescu: *la el acasă.*

Gândi astfel şi nu-şi putu stăpâni o uşoară încruntare repulsivă. Şi-i păru rău deodată că nu-l avea pe Nero.

Deschise portiţa de fier şi intră în umbră Iarna nu plecase de acolo. Umezeala ei vrăjmaşă domnea încă, răspândind miros înecăcios de mucegai şi de zid ud.

Fără să ştie bine ce face, Alexandru Milicescu îşi acoperi nările cu violetele, cașicum s'ar fi apărat. Violeta era floarea mamei lui. Un buchet pentru ea, unul pentru tata şi altul în amintirea fetiţei lui. Ea, săraca, n'avea mormânt. Dispăruse în bombardament...

Se gândea noţional, schematic, inima lui abea participând la aceste indicaţii. Era între *ai lui,* dar parcă nu-i regăsea, nici pe ei, viaţa or, nici durerea morţii lor, — ci numai zidul rece, piatra umedă, mucegaiul, întunericul.

Ciudat! Parcă morţii lui *nu erau acasă.* Plecaseră, lăsându-l singur cu locul lor vid. Oh! oroarea de-a fi în pământ: pentru totdeauna.

E fioros să poţi spune: Eu n'am să mai fiu. Şi să ştii că aşa e, — deşi nu pari a fi convins.

Violetele îi căzură din mână ca o pasăre ucisă.

Alexandru Milicescu se temu. Se temu îngrozitor, cu sudori reci, cu şira spinării străpunsă, cu genunchii moi, cu stomacul strâns, cu gura uscată şi pungită.

Dac'ar fi avut alături o sticlă cu rachiu, ar fi băut arsură până la capăt.

Işi împreună mânile şi gemu ca'n vis: Mamă!, — amintindu-şi în întregime şi deodată visul de azi noapte.

Ii era teamă de moarte: şi atunci, când glasul de pe umăr îi spusese: am ajuns, — şi acum, în cavou.

Ii venea să fugă, să uite, să se 'mbete.

Atunci? Atunci totul era minciună.

Atunci? Atunci era un laş.

Atunci? Calul, cavalerismul, bărbăţia?

Poveste! Poveste! Poveste!

Şi ca în lumina de fulger vânăt văzu mlaştina bătrâneţelor. Tusa, nesomnul, infirmităţile, infantilismul, tirania vre-unei servitoare, libidinozitatea, scăpătările, egoismul, paraliziile, — omul devenit vierme în mâl clocit.

Ii curgeau lacrimi pe obraz lângă mormântul mamei lui, bătut ca de două vânturi reci din două părţi: dinspre spaima de moarte şi dinspre oroarea bătrâneţii.

Căzu în genunchi şi spuse umil:

— Mamă, roagă-te lui Dumnezeu să nu mă pedepsească.

II

Colocatarul lui Alexandru Milicescu, colonelul Ghiţă Borgescu, pensionar şi el, era atât de amărât în pat, încât se mira că se mai poate gândi. Nu gemea tot timpul, dar chiar şi când se văeta în gura mare, gândurile tot mergeau, mărunt şi repede, clevetind oarecum paralel cu suferinţa lui. Cum dormea ca vai de lume, ştia după zgomote absolut tot ce se întâmplă în casă şi afară. Astfel că auzise fâşâind duşul pe care-l făcuse Milicescu înainte de-a se lumina de ziuă. Cu toate că în odaia colonelului soba era încă încinsă, reprezentarea mintală a duşului rece în odaia de bae glacială îi dăduse o recrudescenţă de junghiuri sciatice, umplându-l de pesimism veninos. Căci îi era imposibil să nu vadă inegalitatea de tratament a destinului. Milicescu, la şaptezeci de ani (Borgescu îl suspecta, aşa din principiu, că-şi ascunde vrâsta adevărată), dormea în odae abea încălzită, cu fereastra deschisă, făcea duş rece şi încăleca în feicare zi, — în timp ce el (Borgescu pretindea, tot aşa din principiu, că e mai tânăr decât Milicescu), de la începutul iernii, adică de la sfârşitul toamnei, era neom. Lumbago, sciatică, reumatism, nici el nu mai ştia ce, dar nici medicii care-l jupuiseră de viu, fără să-l tămăduiască.

Nici mâncare, nici băutură, nici somn, — nici nimic ca lumea. Toate erau cu aii! pendulând între crizele sciatice şi panica sciatică: adică aşteptarea crizei oricând iminentă.

Și azi noapte adormise cu un hap de Phanodorm. (Borgescu, moldovean ce-i drept, dar plecat de copil din Moldova, vorbea cu șîp, hap, spițărie, meremet, crivat, cumar, oghial, colțuni, măliguță, perje, — exagerându-și realul accent moldovenesc în așa măsură, încât auzindu-l întâia oară, ai fi crezut că atunci a venit de la Fălt-șeni. Asta însă numai când vroia. Căci observase mai de mult că personajul *moldoveanului-sfătos prinde* în Muntenia, și maicuseamă la București, întocmai ca și cacialmaua comercializată a Cotnarului dela Cotnari. Când era supărat însă, dar supărat cu sinceritate, involuntar, și vocabularul îi devenea periferic muntenesc, și accentul *„Bancuri, șefule, nu mă duce, ia-o din loc, fraer, precis, de-o manieră, înfipt, aia e, aud este?"*, și în sfârșit pronumele moldovenesc mata, întrebuințat însă muntenește: „Matale ce mai face"? în loc de: Mata ce mai faci?" Sau: „Iți dau mata această bucățică de pește", în loc de: îți dau matale).

Dușul lui Milicescu îl deșteptase cu nevricale din aromeala hapului luat pe la miezul nopții, după ce se convinsese (ai!) că nu mai merge.

Odată cu trezirea intempestivă își recăpătase conștiința conturului de dureri al trupului. Dar câtva timp, ca cei care se distrează pe propria lor piele, întreținându-și prin pipăiri cu vârful limbei conștiința permanentă a unei inflamații la gingie, — urmărise ostil până la imprecație zgomotele lui Milicescu. In răstimpuri exclama:

— Mai mare scârba!

Căci toate sonorițățile lui Milicescu ilustrau sănătatea, cochetăria, sportul, distracția, — bucuria de-a trăi, tocmai în urechea unui om care de atâtea luni era lipsit de această bucurie, fără de perspectiva de-a o regăsi cu una cu două. Il exaspera într'atâta sănătatea lui Milicescu, încât parcă îl făcea răspunzător de beteșugurile lui. Și'n tot cazul nu-i ierta

nerespectarea liniştei la o oră când oamenii normali dorm.

Ş'apoi Milicescu ştia, că doar lui i se jeluia în fiecare zi, cât e de bolnav şi cât de greu adoarme.

Ii venea să urle la el prin cele două uşi despărţitoare:

— Incetează odată!

Dar pentru nimic în lume n'ar fi cutezat să exprime în auzul lui Milciescu resentimentele lui. Milicescu îl intimida; uneori îl paraliza. Cu toate că trăiau în aceeaşi casă, într'o bună vecinătate, văzându-se în fiecare zi, stând uneori la sfat, alteori jucând cărţi împreună şi cu toate că-i spunea Coane Alexnadre, nu putea fi altfel familiar cu el şi niciodată nu depăşea respectul observat cu strictеţă.

Nuanţa raporturilor lor era aceasta: când Milicescu venea în odaia lui, acesta simţea că Milicescu îi face Dcinstea de-a-l frecventa; iar când el se ducea în odaia lui Milicescu, simţea că e măgulit fiindcă acesta îl acceptă în intimitatea lui.

Sau altceva: Borgescu ştia că Milicescu deşi sensibil la mâncare bună şi variată (adora racii, biftecul în sânge, scordalaeua), practica abstinenţa, fie din sărăcie, fie din zgârcenie (cum credea Borgescu), fie din higienă şi cochetărie. Aşa că aşa zisa masă a lui Milicescu (el şi cu Nero la o măsuţă rotundă) era mai redusă decât a unui călugăr, ceaiul (care acum, nemaifiindu-i accesibil, era înlocuit cu tizane) reprezentând dominanta. Mesele lui Borgescu în schimb erau reputate pentru belşugul lor picant. Totuşi, Borgescu *nu cuteza* să-l invite pe Milicescu nici prea des, nici în orişice tovărăşie, indiferent de calitatea mâncărilor, ştiind că omul-cu-monoclu l-ar fi putut refuza cu o politeţă glacială. Mesele la care Milicescu accepta să vie erau *cinstite* de prezenţa lui, şi Borgescu simţea că el trebue să-i mulţumească lui Milicescu fiindcă a dat girul lui mesei, consacrând-o ca pe o masă onorabilă.

Tot astfel, Milicescu îi spunea lui Borgescu: Ghiță, sau colonelule, — iar Borgescu nu-l scoate din „matale, Coane Alexandre".

Acestea laolaltă implicau conștiința unei situații de subaltern, pe care omul în genere, oricât de supus în aparență, n'o suportă cu dragă inimă. Așa că Borgescu, deși măgulit de vecinătatea și intimitatea lui Milicescu, și deși se deprinsese să aibă cu el chiar clipe de reală apropiere sentimentală (când evocau vechimi moldovenești), Milicescu îi dădea mereu și o iritare, uneori urzicătoare.

Dușul lui Milicescu dusese la paroxism această latență, dându-i relieful unei revolte în care era și conștiința unei nedreptăți.

Adică de ce el, Borgescu, să fie lovit de o boală stupidă care făcea din el un infirm, fără ca oamenii să-l ia de-ajuns în serios (cine auzea de sciatică ridica din umeri, spunând depreciativ: Ei, parcă cine n'are? cașicum ar fi fost vorba de un impozit obștesc), pe când Milicescu să sburde ca un sublocotenent, stricându-i somnul plătit scump (hapul de Phanodorm cumpărat la bursa neagră) și acrindu-i dimineața încă înainte de-a se fi luminat de ziuă.

Toate aceste nădufuri se buluciseră în mintea lui până ce cizmele lui Milicescu și bocancii leatului cu șeaua se pierduseră în depărtare.

Apoi, Borgescu rămăsese fără somn, dar și fără ocupație, având sentimentul că Milicescu după ce l-a deșteptat brutal, l-a și păcălit pe de-asupra. Căci tocmai când se deprinsese oarecum cu nevricalele dăruite de zgomotele lui Milicescu, acesta plecase, lăsându-i o liniște tardivă care îl enerva și mai tare decât foiala de până atunci.

Câtva timp, Borgescu rămase mut, nedumerit, cu fălcile strânse, semănând cu un bull-dog cu scufă de noapte, care ar fi luat în așternut focul și perna stăpânului. Apoi însă cercă să se ușureze cu niște vorbe:

— Lasă, cucoane, numai să te răstoarne el calul, ş'om vedea noi care pe care!

Ardea o candelă la icoana Maicii Domnului. (Şi icoana şi candela apăruseră odată cu învederarea neputinţei doctorilor de a-l vindeca).

Odaia sciaticei în flanele era supraîncălzită: în aşa măsură, încât cele două fete, Rica şi Mia, care înoptaseră pe-o canapea la piciorul patului, de-a curmezişul, se descoperiseră, prelung, ca în nopţile de vară.

La lumina candelii, strâmbându-şi puţin capul (aii!), Borgescu aruncase o privire posesivă perechii care dormea în tandem, după care, mulţumindu-se cu această satsifacţie uşor congestivă, dar platonică, cercase din nou să adoarmă pe socoteala hapului de Phanodorm.

* * *

Borgescu tatăl, poreclit şi Inghiţilă, ruinase pe câţiva proprietari din Moldova şi apoi din Muntenia (unde ca şi fiul său mai târziu adusese bonomia patriarhală, sacul cu proverbe şi accentul moldovenesc), administrându-le moşiile după tipicul moliilor înscăunate în lânuri cu discreţia lor consacrată. Dar ruinase pe alţii, metodic, fără a se chivernisi el, căci era chefliu, mueratic (avea câte-un proces de adulter în toate judeţele megieşe), beţiv, cartofor, dându-şi pe de-asupra şi ifose boereşti între cei care făceau alai banilor lui.

Ghiţă Borgescu moştenise dela Inghiţilă şi lăcomia de plăceri lumeşti şi teatralismul sfătoşeniei moldoveneşti, folosit cu oarecare îndemânare pentru a stoarce bani dela „fraeri", cum spunea el în gândul nemoldovenesc.

Ofiţer de artilerie, tunar, (tehnician, cum se intitula el circumspect evaziv), ajunsese până la gradul de colonel, rămânând acolo, fără să mai insiste.

Încă din școala militară își făcuse reputația de „crai", ceiace determinase cu începutul porecla, derivată din Borgescu, Borgia. Așa i se spunea, admirativ, și la școala militară și în armată. Pentru camarazii lui de arme și acuma era „Colonelul Borgia" sau „Nenea Borgia". Crai adică, superlativ pervers. Mai avea și alte denumiri, derivate din același fiziologic ascendent asupra femeilor, dar Borgia e porecla care-i aparținea ca un trofeu. De altfel, cu ingeniozitatea naiv temerară care-l caracteriza uneori, explicase în intimitate unora mai creduli că neamul străvechi al Borgeștilor nu e decât ramificația carpatină a faimosului neam Borgia: ramura italiană a Borgeștilor.

Unii zâmbeau, alții cam credeau. Oricum, în frunte cu el însuși, toți cunoscuții, poate numai cu excepția lui Milicescu, îl socoteau ca pe un boer moldovean stabilit la București.

Femei, mâncare și băuturi. Acestea erau culorile steagului său, pentru care luptase. Și încă de tânăr, de pe când era sublocotenent de artilerie, robust, cu prematură tendință la pântec, pulpos, cu falcă puternică, animalic desvoltată, cu nări tăurești, musteață împintenată și păr tuns în perie, avusese mai mulți bani decât camarazii lui.

—Borgia se învârtește. Borgia se descurcă.

Desigur că se învârtea și se descurca, fiindcă de la Inghițilă moștenise numai năpraznice ipoteci, — dar cum?

Unii spuneau că femeile reprezentau pentru el și un venit.

Alții spuneau că și jocul de cărți ar fi pentru el tot un venit.

Și așa mai departe. Adică tot ceiace pentru bărbați în genere reprezintă o cheltuială, uneori ruinătoare, pentru el însema venit. Până și împrumutul la prieteni. Așa cel puțin spuneau gurile rele. Fapt e că toată viața lui petrecuse, izbutind mereu să aibă de unde,

fără ca profesia lui ostensibilă să justifice o astfel de prosperitate, Iar acum când nu mai era decât „un pârlit de colonel pensionar" şi un „technician", prosperitatea intactă devenea şi mai enigmatică.

E drept însă că avea nenumărate relaţii, de preferinţă demnitari cu dantură şi alte substituiri. Pentru venerabilii aceştia organiza mereu mese intime, la el acasă, cu mâncări savuroase, unele cu totul surprinzătoare (avea geniul combinaţiilor culinare). Oaspeţii nu erau serviţi de anostele slujnice obişnuite, ci de un fel de „domnişoare" drăcoase, mai mult decât desgheţate, care după ce-şi isprăveau serviciul, făcut serios, şi cu reală îndemânare, acceptau la cafea să stea pe genunchii emoţionaţi ai lui „moşulică", „papa", „păpălică" şi aşa mai departe. Primejdie de incest nu era. Totul se desfăşura aluziv şi simbolic, într'o atmosferă intimă şi amicală, instructivă şi picantă. Beneficiarii acestor mese foarte costisitoare făceau, în afară de darurile oferite fetiţelor, contraservicii compensative organizatorului lor.

Astfel fetiţele se „lasonau", făcând o practică edificatoare, iar educatorul lor avea cu ce să le crească. desăvârşească şi înzestreze. Căci pe toate le mărita el singur. Asta intra în convenţia iniţială.

— Fată, după ce te-am făcut om în lege, te mărit.

Şi le mărita. Cu drept cuvânt. Căci toate erau alese pe sprinceană: să placă, — iar dela Borgescu (don Colonel, cum îi spunea ele), învăţau toate artele care duc spre bărbat, începând cu cea culinară pe care Borgescu o ştia din Moldova (unde bucătăria grecească se încrucişează cu cea turcească, rusească, franţuzească şi moldovenească) şi pe care şi-o perfecţionase la Paris, urmând cursurile şcoalei Brillat-Savarin. Dar odată măritate „elevele" lui nu-l uitau, nici nu-l depreciau. Veneau la el ca odinioară nepoţii la bunicii din Moldova, sărutându-i mâna (unele erau soţii de medici, altele de funcţionari superiori), aducându-i cadouri de Paşti, de Crăciun

de ziua de naștere, de Sfântul Gheorghe (Ghiță), în afară de „surprize".

Rica și Mia erau ultimul contingent.

Borgescu spunea despre Rica (preferata lui):

— Era cât pe ce să fie Miss.

Mai mult nu spunea. Dar la auzul acestor vorbe cu luciri de cinematograf, Rica (cel mult șaisprezece ani) avea un gest în sus al capului, animalic grațios, de mânz care vrea să necheze.

Rica studia dansul la școala doamnei Iris.

Mia în schimb alesese arta dramatică pe care o studia la „un conservator".

— Are piept desvoltat, spunea enigmatic colonelul, fără ca nimeni să poată afla care-i legătura dintre această desvoltare (încântător rotundă, ce-i drept) și arta dramatică.

Mai marea acestora era Madama Bițu (Borgescu îi mai spunea Bița sau Bițulescu), bucătăreasa oficială, cămărășiță, șef de cabinet, amintire din vechi, soție de la subsol (care însă lua loc la masă, deseori, în rând cu oaspeții, ghicindu-le în palmă, în bobi și în drojdie de cafea), — într'un cuvânt, îngerul tutelar al casei: Femeia. Se certa în fiecare zi cu Borgescu. Îi spunea Coane Ghiță c'o răsteală țigănească în accent. Dar tot în fiecare zi Conu Ghiță o împăca, fie cu „Vieux Marc", fie cu'n pachet de țigări Regale.

Fetele îi spunea tandru: Mamița.

— Să-ți trăiască! o felicita câte-un furnizor, pentru fete.

— Prț! E a colonelului! se lepăda ea, scuipând printre dinți, oblic.

Madama Bițu locuia singură la sub-sol, având acolo „omul ei", un bărbat pe care-l schimba lunar, sau chiar și mai des, după merit și apreciere.

Iar fetele erau mereu cu studiile, musafirii și la dispoziția domnului Colonel care nu putea fără ele. Dimineața, de pildă, ele îl sculau din pat, dar nu

cu râsete şi glumă, cum cine ştie s'ar putea crede. Nu! Operaţia era serioasă ca la curtea unui Ludovic, amintind însă în şi mai bufon deşteptările Chiriţelor Moldovei.

Odată ridicat din aşternut, după multă tocmeală („Haide, don' Colonel, zău ca'ţi spus că trebue să fiţi la minister!" „Lasă-mă--ţi zic!"), Colonelul rămânea pe marginea patului, în cămaşă de noapte. cu picioarele atârnând. Stătea, clipea, se freca la ochi şi se scărpina, încă dormind, pregătindu-se să înflorească.

Fetele începeau să-l maseze pe picioare, Le avea grase, albe, ca de cucoană cu calţavetele sub genunchi. Abea după ce-i desmorţeau picioarele, fetele-i puneau colţunii, nădragii şi pantofii. Restul, adică spălatul şi îmbrăcatul, urma, în prezenţa şi cu necontenita asistenţă a fetelor. Până şi la ras, una îi ţinea oglinda, iar alta pomătuful cu săpun.

Aşa că Borgescu ducea în spate o adevărată famliie greu de întreţinut, date fiind sexul componenţilor ei, vrâsta lor şi specificul timpurilor: aspre, cum se spune.

Borgescu însă se socotise în totdeauna o inimă filotimă, apărător al văduvei şi al orfanului. Cu drept cuvânt, căci începând cu madama Biţu şi isprăvind cu recentele Rica şi Mia, femeile lui erau văduve şi orfane. Borgescu nu numai că spunea altora, dar era el singur convins că ospitalizând şi educând aceste fiinţe rămase de izbeliste, face bine în sensul creştinesc: binele aproapelui.

Aproape bine!

* * *

De-alungul anilor Dumnezeu apreciase meritul lui cruţându-l de boală (cu excepţia indigestiilor, firesţe, şi a acelor afecţiuni care sunt nuanţe microbiene ale experienţei bărbăteşti).

Intr'adevăr, putea să bată în lemn. Mereu pe picioare, mereu activ, sculându-se disdedimineață și alergând toată ziua.

Din toamnă însă îl nemerise un fel de boală. Dintâi o mai nimica: aii! Căci beteșugul începuse cu surpriza unui junghiu în șale.

— Ce-o fi asta, Bițulescule?

— Mai întrebi? Te-ajung păcatele!

Aspirină (hapuri), muștar (cataplasme), cărămidă încălzită, feredeu ferbinte cu comprese reci pe frunte și la ceafă și cu tot haremul în jurul lui: taifas, să nu i se urască.

Apoi vin fiert cu scorțișoară, cuișoare, piper boabe și zahăr.

Apoi brâul lui Iov, după recomandația unui spițer din cartier.

— Căldură, domnule Colonel, alt leac nu e.

Sporise deci porția de lemne. Soba duduia mereu, adunând în încăperea cetluită la ferestre cu pleduri și fâșii de hârtie vătuită un fel de feșamite de vară a căldurii. Mereu roș la față și ud de sudoare, în lungi nădragi de lână trași peste brâul lui Iov, cu flanele de lână cu mâneci lungi, cu un prosop în jurul gâtluui, cu picioarele zidite în papuci înalți de pâslă, cu fes în cap și învelit într'un enorm halat de bae, — ofta, gemea și blestema mereu, alternând pandaliile cu pasiențe începute și neisprăvite, cu încercarea de-a face ordine și de-a repara tot felul de obiecte inutile, și cu lectura murmurătoare (nu putuse niciodată ceti în tăcere, tăcerea prelungită adormindu-l) a tuturor ziarelor și maicuseamă a revistelor ilustrate precum și a romanelor senzaționale (i le procurau fetele). De altfel, aceste cărți alcătuiau biblioteca întregii familii, dela Madama Bițu et Comp. până la oricare dintre cei de sus, care uneori ceteau și în comun, într'o atmosferă de veche Moldovă: bunicul și nepoatele la gura sobei.

Dar cu toată cura de căldură, durerea din șale nu

se dădea dusă. Uneori îl slăbea câteva ceasuri, lăsându-l să respire, să zâmbească, să facă proecte de viitor, să redevie într'un cuvânt optimist şi întreprinzător. Iată însă că deodată, la cine ştie ce mişcare, izbucnea ca o explozie subterană, făcându-l să geamă şi să cadă neputincios în fotoliu.

— Mor! Mor!

— Ce-i, coane Ghiţă? îl cerceta după un timp Madama Biţu, apărând cu miros de ceapă şi tutun, ştergându-şi sudoarea frunţii buburoase cu şorţul.

— Iar m'a apucat!

— Lasă că-ţi trece, bujoraşule!

Madama Biţu convocase pe nişte mădămuri de-ale ei, ţinând sfat, frunte lângă frunte, c'un şopa-şopa shakespeareian.

Una propusese fierul de călcat. Cumetrele îl desbrăcaseră, după ce dăduseră încă mai mare fierbinţeală sobei, întinzându-l gol-goluţ, cu faţa în jos şi focul cu pricina (alb ca de cucoană de pe vremea baclavalelor, sarailiilor şi a ferelii de soare) descoperit. Apoi îl înveliseră cu cârpă udă, călcându-l ca pe un pantalon, cu fierul încins.

Aburi, ţipete, luptă.

Scena amintea, cu-atâta lume adunată la un dinapoi alb, de administrarea clistirilor în vremea lui Molière.

Cumătra călcătoare plecase, dar durerea, o clipă alungată, revenise şi mai dureroasă, ca o soţie ofensată.

Apoi altă mădamă de-a lui Biţulescu îi făcuse masaj cu untdelemn cald în care fiersese mai multe buruene de leac. Mâinile cumătrei erau atât de iscusite prin cărnurile colonelului, încât acesta mai uitase de necazuri, cuprins de un fel de euforie frivolă, cu râsete gâdilate, amintiri gâdilitoare, glume, speranţe. Dar după ce plecase meştera mânilor untdelemnoase, durerea iar răcnise din adâncul lui, răsturnându-l înspăimântat.

* * *

Milicescu îl sfătuise să cheme un doctor.

Oh! de când se gândea şi el că tot acolo o să ajungă, dar mereu nu se hotăra, amânând necontenit, furându-şi singur căciula de pe cap. Confruntarea cu doctorii era o veche spaimă a lui, nemărturisită, ghemuită în fundul obscur al sufletului, ca o citaţie la Curtea Marţială într'un paner cu rufe.

In tinereţe lui fusese mai mult decât sănătos: *dincolo de boli.* Nu se prindeau de el. Iar cele *borgiace,* adică specifice, trecuseră ca musca, abea observate. Ştia că există boli. Dar ca şi cimitirul, nu-l interesau personal, apărându-i ca o aluzie la alţii. Mai târziu însă, câte-o migrenă repetată, câte-o indigestie urmată de melancolii gastrice, câte-o insomnie cu zvâcniri sub coaste şi răsuciri neliniştite, sau junghiurile în umeri, genunchi şidegete, — începuseră să însămânţeze în optimismul lui gândul bolii posibile. Nu că se temea. Se simţea perfect sănătos, barbat deplin, — dar maladiile deveneau verosimile. Poate că şi erau în el, că mocneau neştiute încă, pândindu-l.

Genul lui de viaţă însă nu-i dădea răgaz pentru astfel de introspecţii. N'avea timp pentru suflet; era prea ocupat cu lucruri mai importante. Dar doctorul, noţiunea de doctor, coborîse din abstractul indiferent în concretul considerat, ca un paianjen al bolii. vizibilizându-se altfel decât odinioară.

Sfatul lui Milicescu (arată-te la un doctor), deşteptase în colonel repulsia pe care deobicei o ai pentru oamenii asociaţi cu amintiri neplăcute. Probabil că dacă altul decât Milicescu i l-ar fi dat, nu l-ar fi urmat. Dar îndemnul lui Milicescu devenise pentru el ca şi sentinţă pronunţată de un tribunal solemn. Trebuia să se supue. Era „condamnat la doctor", cum poţi fi condamnat la închisoare şi la altele.

In ziua premergătoare confruntării cu primul doc-

tor, se gândise cu palpit la toate maladiile care puteau fi închise în trpuul lui neştiutor. Nu-şi făcuse nici-o analiză, cu toate că frecventarea lacomă a femeilor i-ar fi impus în fiecare an măcar un fel de analiză. Dar nu! Fugise de doctor, socotind, poate cu drept cuvânt, că doctorul e specialistul cu care încep bolile, şi dacă nu chiar bolile, obiectiv, măcar conştiinţa lor, ceeace tot boală e. Aşa că preferase babele, tizanele, ierburile, descântecele care nu vin din boală şi din doctor (dinspre cimitir), ci din tradiţie, din pitorescul ei amical, — deci dinspre viaţă.

C'un Doamne-ajută intrase pe mâinile palide ale primului doctor care venise la el acasă, grav, galben, cu păr şi haine negre. Cu el în casă simţea doliul. Intrarea acestui om al pompelor funebre îl îngheţase, suprimându-i durerea, întocmai ca la dentist unde sclipirea feroce a cleştelui de extracţii îţi adoarme junghiul măselei pe care-ai venit s'o scoţi.

Aflase (cu sudori reci) că e bolnav şi că are nevoe de o serie de analize. Cheltuise un adevărat bănet cu analizele, alcătuind cu foile lor un cazier. Dar omul negru, cu toate analizele, dietele şi medicamentările nu izbutise să-i potolească durerea din şale. Reuşise în schimb să-l deprime ştiinţific, dându-i gânduri de culoarea lui: negre, care nu-i veneau numai din actualitatea suferinţei, dar şi din perspectivele pe care i le deschidea.

Renunţase la doctorul negru, alegând un altul ca să-l vindece parcă de acesta. Şi pe acesta îl schimbase, resimţindu-i efectul numai la pungă. Altul la rând. Astfel colonelul atât de răsfăţat de sănătate, cunoscuse deodată aleia mortuară a medicilor, unul din altul, la fel toţi, dar schimbaţi mereu, ca măcar speranţa să subziste. Făcuse raze şi tot felul de injecţii simple şi combinate, se îndopase cu vitamine, ţinând altminteri regim din ce în ce mai sever, slăbind (părea scos din etuvă), vorbind în şoaptă, cu excepţia ascuţită a crizelor de vaet, —

simțind că bucuria vieții s'a deslipit de el și a pornit ca o corabie pe care-o vezi din ce în ce mai mică.

Uneori plângea, nu numai de durere, dar și de jale. După care rămânea cu buzele și ochii bulbucați spre o mamă absentă. Asta-i lipsea: spontana și desinteresata solicitudine, răsfățul, căldura inimii. Se simțea singur, fragil, dezarmat, încăput pe mâni reci.

De când îl vedea la pământ, Madama Bițu, deși trăia la el și din agonisita lui, începuse să-l terorizeze, dar nu verbal, ca înainte, când se certau și împăcau zilnic, ci efectiv, prin faptele ei, prin atitudinea ei.

— Așteaptă să mor! gândea el și cu spaimă și cu revoltă, dar fără putere, necutezând s'o răfuiască ostășește.

Intr'o zi, în timpul unui antract al durerei, se gândise așa dintro'dată, aducându-și aminte de școală, la nuvela Alexandru Lăpușneanu, și anume la scena în care Lăpușneanu se trezește cu călugări la cap.

— Când m'oi scula, pe mulți am să vă răspopesc!

Il cuprinsese o admirație fără de margini pentru Lăpușneanu, trimețând-o pe Rica să-i cumpere volumul cu nuvela: nu știa cine-i autorul.

— Un boer moldovean, sau poate chiar de la București, — îi explicase el Ricăi, care-i adusese cartea, ca o fată deșteaptă ce era.

Colonelul cetise nuvela cu emoție și speranță (căuta încă o redresare a moralului), dar întunecata proză cu masacre îl demoralizase aproape cât și doctorii, generalizându-i pesimismul până și în somn. Căci se visase mort, pe catafalc, asistând (pe sub gene) la operațiile de sistematică cercetare (cotrobăire) întreprinse de Madama Bițu prin dulapurile și sertarele lui. Și nici în somn nu-i putea spune nimic, fiindcă era mort.

Își dădu seamă că în fond o ura pe Bițulescu. A-

ceastă femee-de-casă exercita asupra lui un fel de şantaj tacit. Ştia foarte multe lucruri intime despre el. Ce păcat că n'o putea suprima fără urme printr'o otravă rafinată, ca cele din colecţia poliţistă!

Astfel de gânduri însă nu făceau decât să convertească întru'n fel de distracţie (gen film senzaţional), o umilinţă care îl rodea, sporindu-i apăsarea generală. Căci în nici-un caz n'ar fi avut puterea de-a suprima, sau, mai exact, curajul.

„Ecaterino,
Vede-te-aşi moartă,
Cu dric la poartă
Şi cai mascaţi".

Literatura creşte din înfrângeri, nu din victorii.

* * *

Pentru un infanterist raniţa e mai grea cu cât marşul e mai lung. Şi Colonelul simţea greutatea casei, pe măsură ce boala se prelungea.

Bani, bani şi iar bani!

Când Madama Biţu apărea, fără să spue nimic, raclându-l cu privirea, Colonelul se simţea străpuns până în pungă şi îndată începea să se vaete, chiar dacă anume atuncea nu-l durea. Desigur însă că de datul banilor zilnici nu scăpa, dar întârzia cât putea, creind şi un fel de obstacole. Ba că n'are bani schimbaţi, ba că nu ştie unde şi-a pus punga, ba că şi-a rătăcit cheile. Niciodată nu mai dădea imediat.

Din tinereţă lumea spunea despre el că-i mână spartă. Şi el credea la fel, socotindu-se vrednicul urmaş al lui Inghiţilă.

Iată însă că nu era tocmai aşa.

Avea ceva venituri care curgeau şi în absenţa lui, dar mai scăzuse: un debit de tutun în tovărăşie cu o văduvă din răsboi: o desfacere de legume în aso-

ciație cu fosta lui ordonanță; un taximetru scăpat de toate rechizițiile, condus de o altă fostă ordonanță și alte diverse „ciubuce", căci pensia nu-i servea decât la oftatul elegiac: Cu ce să-și ducă zilele un biet pensionar?

Mai avea el și ceva acțiuni petrolifere, altele la o fabrică de hârtie, altele la o fabrică de postav, precum și ceva valute, fără să mai ție seamă și de cei câțiva pumni de cocoșei. Acestea însă erau taine la care pentru nimic în lume n'ar fi umblat, de teamă să nu dea de bănuit. Madamei Bițu care ar fi fost în stare să-l gâteu într'o noapte cu unul dintre „handralăii" ei. Dar chiar dacă prin mare bunătatea lui Dumnezeu Madama Bițu ar fi murit subit, lovită de o providențială dambla, încă Borgescu nu s'ar fi atins de aceste valori inamovibile. Ca acei mâncăi care păstrează o șuncă afumată, învingându-și pofta, plăcerea de-a o ști intactă în camară fiind și mai delectabilă decât înfulecarea, tot așa și Borgescu; gândul acestor valori știute numai de el era o voluptate permanentă, un adevărat monolog interior. Spunea în gând: am asta, asta și asta, specificând tot, de la acțiuni (cu puii lor) și până la cocoșei. Și după un astfel de contact cu el însuși, era atât de mulțumit, încât simțea nevoie să piște glumeț pe una dintre fete și chiar să bea un păhărel de cognac, după care făcea: haa!

Acesta era hotarul de aur al risipei.

In schimb era risipitor cu banii curenți, cei superficiali, care vin și pleacă. Evident aceste iroseli erau oarecum lucrative, căci numai un astfel de paradox poate defini rentabilitatea lor. Faimoasele mese erau ca și reclama comercială: îi aduceau clientelă. De asemeni toate cadourile și amabilitățile implicau contraservicii. Așa că în fond, banul risipit de Borgescu, era un bumerang, adică revenea la stăpân, și încă sporit.

De când cu prelungirea bolii însă Borgescu avea

tendința să devie zgârcit tocmai cu banii superficiali.

— Economii, madam! Nu mai dovedesc!!

— Fă 'neatale economii! ricana Bițulescu.

Dar îndată revenea galeș:

— Ia nu te mai scumpi la ban, că nu te prinde! Nu ți-e felul, Coane Ghiță. 'Neatale boer ești, boer ai să mori, cu clasa întâia și colivă de lux.

Culmea e că madama Bițu îl credea bogat, deși nimic nu o îndreptățea să aibă o astfel de credință. Și din acest punct de vedere, Colonelul se simțea jignit, ca bănuit pe nedrept, și fiindcă el însuși nu se socotea bogat (bogat e cel care poate cheltui oricât: Borgescu însă *nu putea* să se atingă de comoară), și fiindcă madama Bițu n'avea de unde să știe ce era în gândul lui.

Deci Madama Bițu cheltuia și fura atâta la sută, întocmai ca până atunci, fără considerație pentru impasul lui. Iar bugetul ordinar al casei sporea monstruos. Realitatea e că sporea din pricina stării leului, căci altminteri, de când Borgescu căzuse la pat, așa zisele „mese amicale" erau contramandate. El însuși nu mânca mai nimic, — înafară de medicamente. De băutură, ceai sau cafea neagră, nici vorbă, Așa că la drept vorbind se consuma mai puțin decât înainte (lăsând firește la o parte bugetul extraordinar al bolii). Cauza sporului alarmant era exterioară casei. Dar tocmai acest exterior devenise cam abstract pentru Borgescu, de când nu mai făcea parte din el. Evident, știa din ziare că prețurile cresc mereu, că leul se duce de-a dura. Dar acestea deveniseră pentru el noțiuni, de vreme ce nu mai era printre ele. Realitatea de usb ochii lui era cheltuiala: fantastică, de necrezut!

Aii!

Concomitent cu boala și cu pesimismul organizat medical și farmaceutic, creștea o nouă spaimă: a banului. Vedea că-l cheltuește, fără să mai simtă că-l câștigă. Zgârcenia lui structurală, acoperită până a-

tinuci amăgitor de risipa lui de juisor impulsiv, se vizibiliza revelator, creind un contrast între cum fusese și cum era.

— L-a schimbat boala! ofta Bițulescu, îndemnându-le pe fete să ceară mereu și să nu se lese înșelate de „ghiuj". Nu-l lăsați, fetelor, că se deprinde cu economia și nu mai e de trăit în așa vremuri grele.

Fetele făceau ce puteau, dar nu mai mult. De când cu suprimarea meselor amicale și veniturile lor se mai împuținaseră, așa că și ele erau mai burzuluite, mai țâfnoase.

Curată viață de familie!

Inactiv din cauza bolii și cuprins de viața interioară mai sus arătată, colonelul deveni vameșul aspid al treburilor casnice. Controla cumpărăturile, uneori chiar recântărind kilogramele aduse de Madama Biu („dacă e hoți negustorii, ce poci să le faci?"), văitându-se la auzul fiecărui preț. Apoi căzu la obsesia lemnelor de foc.

— Bagă de seamă, Bițulescule, dacă mergem așa înghețăm la iarnă...

— Ce tot spui 'neatale? Nu vezi că te coci! Și-i plină pivnița! Și acușica e vară de crăpi!

— Și la iarnă?

— Găsești 'neatale alte lemne, că slavă Aluia, păduri sunt și d'aia este 'neatale boer mare, vedete-ași ministru!

„Lichea", o înjura în gând colonelul.

Dar oricum, suprimase focul nu numai din sufragerie (unde și înainte nu se încălzea decât atunci când erau musafiri la masă), dar și din odaia fetelor, restrângând consumul lemnelor numai la subsolul lui Bițulescu și la odaia lui. Așa că de-atunci fetele se instalaseră oficial în odaia lui. Înainte vreme, sediul lor era odăița de lângă sufragerie. Acolo „studiau", „cântau la Radio", își aveau „trențele" (cum spunea mămița lor) și dormeau în tandem pe canapeaua-din-Moldova. Dar înainte de-a le veni

rândul la culcat, îl adormeau pe „nenea-colonelu" (așa-i spuneau noaptea), culcându-se cu el în „crivat" și ținându-i de urât până ce-l auzeau sforăind. După care se duceau căscând în odaia lor, numită și „etacul domnișoarelor". Și pe-atunci însă se întâmpla ca vreuna dintre ele să adoarmă înaintea lui nenea-colonelul. Atunci rămânea acolo, dormind cu el toată noaptea.

— Văd că ți-ai luat mireasă! îl tachina Bițulescu disdedimineață, la aprinsul focurilor, descoperindu-l cu pereche.

Acuma însă decând cu economia lemnelor, fetele dormeau, se spălau, se îmbrăcau și „studiau" în odaia lui, unde le pusese canapeaua-din-Moldova la picioarele patului. Ca în totdeauna, dintâi îl adormeau pe el, numai după aceea ducându-se pe canapeaua lor. Vai de somnul lui: aii!

Ele în schimb dormeau ca pisicile, vecinătatea lor închisă sporindu-i încă impresia de singurătate. Și pe deasupra se temea să nu-l afle Milicescu. Ce să-i faci? Îl intimida și pace!

Și fetele se cam emancipaseră. Îi sărutau mâna, ce-i drept, îl adormeau (sau cercau să), îl ajutau la toaletă dimineața, îi făceau comisioane (maicuseamă pe la casele și instituțiile cu „domn respectabil"), — dar prea întârziau în oraș, iar „raportul" zilnic pe care i-l dădeau la înapoere era impertinent sumar. Iar Mia, hodoronc-tronc, de câte ori îi făcea vre-o observație părintească, exclama:

— E banal!

Îi plăcea atât de mult vorba asta de dispreț artistic, pe care o învățase odată cu declamația la conservator, încât a plasa mereu „jucând-o", adică teatralizând-o. Își înălța capul aristocratic, te măsura, pleca și se oprea, întorcând capul și vorbindu-ți peste umăr: E banal! După care-i venea să se aplaude copilăros.

Iar Ricuța, preferata lui, de câteori o chelfănea, își permitea să-l întrerupă c'un:

— Lasați, don' colonel!

Până și respectul plecase din casa lui!

Numai frici, numai gânduri negre, numai ghinioane. Se simțea victimă. Toți trăgeau din el care o viață întreagă se sacrificase pentru alții. Nici soție, nici copii. N'avea nimic. Ceilalți însă îl aveau pe el și nu-l cruțau. Il mâncau de viu.

Toate îl amărau. Până și soneria sau telefonul. Inainte le auzea cu plăcere. Acuma se 'ntreba: Fiscul? Telefonul? Apa? Electricitatea? Radio?

Plăți, plăți și numai plăți.

Poate că și înainte tot așa era, dar nu-i păsa, Își freca palmele încredințat că toate se vor aranja. Și într'adevăr se aranjau.

Acuma: aii!

Dar într'o zi durerea din șale se scoborîse ascuțit în pulpă și călcâi.

Suferea atât de tare, încât gemea cu ochii închiși, legănându-și capul și bătându-se în răstimpuri cu palma peste frunte.

— Mor! Mor! Mor!

Calmantele diverșilor doctori nu-i mai făceau nici un efect.

O pusese deci pe Madama Bițu să umble în lada mare din pod (însoțită de fetele trimise, pasă-mi-te, s'o ajute, dar în realitate ca so' împiedece să ciordească ceva). De-acolo scoborîse icoana Maicii Domnului și candela. Le-avea dela maică-sa, Coana Jochița. Umpluse candela cu untdelemn (aii! ce scump!), după ce fetele o frecaseră, redându-i luciul, și o instalase sub icoană, chiar în dreptul patului.

Borgescu și Maica Domnului: ochi în ochi.

De-atunci, întors la tradiție, colonelul sperase în Cer. Dar cerul nu se înduplecase, cu toate că untdelemnul de salată se ducea pe candela Maicii Domnului.

* * *

La capătul îndurării omeneşti, Borgescu hotărî să se dea pe mâna faimosului pe cât contestatului Dr. Ţicu Ştefănescu-Berceni, cunoscut şi sub porecla Maglavit. De altfel, în anii din urmă, adică prin 1939, doctorul îşi făcuse o nouă tăbliţă pe care, cedând oarecum cererii generale, adăugase în parantez: Maglavit. Deci Dr. Ţicu Ştefănescu-Berceni((Maglavit). Iar după bombardamente, casa restaurată îşi renovase şi firma, simplificând: Dr. Ştefănescu-Maglavit.

Intr'un ziar de scandal apăruse următoarea epigramă:

Ce să mai fie de făcut?
Când e prostimea siderată
Ca de un meteoric scut
De-o maglavită încălţată.

Dar această epigramă care nu exprima decât o fracţiune versificată din adversitatea neliterară a corpului medical, era neputincioasă faţă de faima doctorului, care creştea, amplificându-se, ca avalanşele.

Colegiul spunea: escrocherie, impostură, proces, închisoare, lagăr, cămaşă de forţă, — şi alte cordiale urări şi delicate aluzii.

Rica venise cu această supremă soluţie.

— Don' Colonel...

Se aşezase pe marginea patului de suferinţă, fraged tânără, cu ochi verzi, nasul în sus, breton ruginiu care-i acoperea fruntea c'o frunză bahică, sporindu-i animalitatea cam nătângă, — luându-i mâna vânoasă, păroasă, cu degete umflate, în mânile ei proaspete.

Ea lua lecţii de dans cu Maestra Iris. In preajma unui recital de dans, doamna Iris, avusese o criză de

lumbago şi „scitică": aşa reţinuse ea, istoricizându-l, numele sciaticei. Doamna Iris făcuse raze, injecţii...

— Ca matale, don' colonel.

..Dar durerile o împiedecau să lucreze. Auzise de doctorul Maglavit. Prietenii o sfătuiseră să nu se ducă acolo, arătându-i că riscă să rămâe paralizată. Dar doamna Iris se dusese.

— Don' colonel, uite! să nu mai am parte de picioarele mele dacă nu-i adevărul adevărat: a pus-o pe picioare după a doua împunsătură. Zău, don' colonel!

— Bine, Ricuţo, oftase colonelul, adunându-i capul de aur spre el şi sărutându-i vârful nasului cu nări răscroite. Mergi cu mine. Aii!

— Vezi! Când?

— Mâne.

— Şi ce-mi dai dacă te faci bine?

Ochii tulburi ai lui Nenea Borgia se micşoraseră, străpungând fata ale cărei buze cărnos răsucite se desfăcură.

— Ei, numai la d'astea te gândeşti! se alintase ea mironosit, scuturându-şi capul pe spate, şi privindu-l verde pe sub gene, cu nările dilatate, gata să-i facă din ochi.

* * *

Casa doctorului, clientela din faţa ei şi din vasta sală de aşteptare, ziarele, revistele, vorbele, hainele, aparţineau acestui timp, contemporane cu ultimul războiu mondial, cu bomba atomică şi cu celelalte rafinamente ştiute, — dar cel care întâlnea pentru întâiaşi dată acest loc al speranţei (al mântuirii, s'ar putea spune), simţea că s'a întors în timp, învecinându-se cu văzutele şi nevăzutele care făceau posibil miracolul: odinioară, când cerul era mai aproape de Dumnezeu.

Din care pricină, orişicâtă reticenţă ironică ar fi provocat porecla Maglavit acceptată ca nume şi in-

tercalată pe firmă, acolo, la faţa locului, ceda, căci Maglavit (şi abea atunci înţelegeai aceasta), nu definea pe doctor, ci atmosfera de-acolo.

Casa n'avea nimic deosebit. Casă obişnuită, deajuns de mare, fără etaj, curat întreţinută, cu ferestre înalte şi limpezi, înconjurată cu asfalt. In faţa uşei de intrare doi lei de piatră. Mă rog!

Dar ochiul abea reţinea astfel de amănunte secundare. Ceiace interesa acolo era omul venit cu speranţa tămăduirii. Căruţe şi care ţărăneşti erau oprite în faţa porţii, amestecându-se cu taximetre, trăsuri şi automobile particulare. Cei aduşi de aceste vehicule aveau aceiaşi crispare la orişice mişcare, acelaşi „aii" ascuţit pe buze, aceiaşi şchiopare acut dureroasă şi acelaşi mod de-a se aşeza frânt pe scaun, ţinându-se cu atât de palid şi năduşit chin al feţii, încât chipul lor părea scris pe zidul bisericesc unde-s ispăşirile din Iad.

Unii însă erau aduşi cu targa. Astfel îşi aşteptau rândul, la pământ, supţi, costelivi, cu buze albe, ochi scufundaţi, mâni de pergament, — cu spectrul lumânării la căpătâi.

Pe peronul casei veghea un om agitat, îmbrăcat în halat alb, palid, cu fes negru. Pentru fiecare nou venit alerga la poartă, lătrând la el (avea elocvenţa ciuntită a muţilor), gesticulând vertiginos, bătându-se cu pumnii în piept, arătând spre cer, făcându-şi cruce, ploconindu-se, răstindu-se, protestând, dând din cap, arătând pumnul.

Unii spuneau că e „inocent", având acea formă inofensivă a nebuniei prin care bietul om devine patetică parodie a îngerului.

Poate că aşa era. Dar şi mut pe de-asupra.

El era introducătorul neobişnuit în vasta sală de aşteptare unde trei globuri electrice, lunar albe, ceţos luminoase, dădeau o lumină de ceia-lume.

Acolo s'adunau din toate colţurile ţării maicuseamă cei cu boală de şale — lumbago şi sciatică,

— marii reumatici și încă alți șubrezi, părăsiți de speranța vindecării, după ce încercaseră pe toți doctorii, babele și procedeele. La capătul dinspre noapte al răbdării și al suferinții se întâlneau din nou cu speranța, între zidurile noului Maglavit. Și numai pentru că erau acolo, în buna zidire, deși fulgerul sciatic îi bătea mereu, aii! dându-le palori zvâcnite, — găseau totuși o destindere.

Unii cu alții nu vorbeau decât despre boală și despre doctor. Iar dacă nu, tăceau în gândurile lor, așteptând. De câteori clopoțelul suna, chemând un nou pacient, toți se uitau la ușă. Nu rareori, cel care intra frânt, șchiop, în cârje sau cu băț, ori ajutat de un însoțitor, — se încrucișa cu unul care ieșea cu fața ca în soare de primăvară, mirat, încă neîncrezător.

Era atunci un aleluia în ochii tuturor celor întinși pe tărgi sau țepeni pe scaune, crispați și bântuiți.

Și parcă apăreau icoane cu luciri întru'n altar al amintirii.

Și parcă s'aprindeau lumânări de Paști.

Și parcă foșneau evanghelii.

* * *

Abea se oprise taximetrul care-l aducea pe Borgescu însoțit de Rica, după ce-și făcuse loc printre carele și căruțele de-acolo, — că mutul și gesticula la scară, vâslind vertiginos cu palma (c'un fel de: hai-hai-hai), la portița deschisă de el.

Rica pregătise din vreme patru bucăți de zahăr și scrisoarea de introducere dată de Maestra Iris, punându-le pe rând în palma mutului, cu gesturile de rigoare.

— Aaa! Aaa! Ba-ba! se bucură mutul sărind copilărește pe un picior și celălalt la văzul bucățelelor de zahăr, pe care de îndată le sărută pe rând.

Apoi porni la galop cu misiva. După puțin timp

se întoarse, înclinându-se adânc şi făcând un gest larg care la porţile unei Cetăţi ar fi însemnat:

— Poftească, Măria-ta.

Măria-sa colonelul încercă să iasă din cuşca îngustă, făcu: âii! şi căzu pe perne, fără putere, gata să renunţe la doctor şi la vindecare, faţă de sforţarea pe care i-o cerea acest ultim prag.

Dar Rica nu-l slăbea. Şi cu vorba şi cu mâinile luptă până ce, ajutată dinafară şi de mut, izbuti să-l scoată pe colonel ca pe un balot la soare. Era încotoşmănat ca pentru drum cu sania la ţară, deşi îl bătea din plin soarele şi dulceaţa începutului de primăvară. Căciulă, fular de lână, blană, şoşoni. Ajutându-se cu băţul la mers, purtat de Rica într'o parte şi avântat de mut din cealaltă, colonelul intră ca un mare invalid în sala suferinţei unanime.

Mirosea greu a om mult. S'auzeau gemete. Era sinistru. Şi lămpile, albe ca şi mutul, şi mutul, alb ca şi lămpile, sporeau straniul acestei intrări la Maglavit.

Dar mutul nu-i dădu timp să se aşeze printre ceilalţi; cu o mişcare repezită deschise o uşă, împingându-l acolo c'un fel de îmbrâncire frenetic afectuoasă. Şi de cum intrară, aprinse lumina, făcând:

— Bu-bu-bu, bu-bu-bu!

Adică: uitaţi-vă ce frumos e, oameni buni! Rai. nu altceva.

C'un zâmbet fericit ronţăi o bucată de zahăr şi ieşi, ploconindu-se adânc.

Odaia în care-i introdusese prea-fericitul era prototipul salonului de provincie, într'o casă cu domnişoare de măritat. Fotolii şi scaune incomode, aşa zise de stil, căptuşite virginal cu mătăsuri azurii, pictate. Pe pereţi, tablouri reprezentând nuduri caste, răsărit de soare, apus de lună, moara singuratică, aleia de plopi, crini, trandafiri şi chiar şi portretul unui bărbos holbat lângă o masă cu cap de mort.

Vase de porţelan, intens colorate, pretutindeni: bi-

belouri, scrumelnițe, pendulă acoperită cu glob, un evantai de pene de struț, bătut în părete; niște ochioase pene de păun într'un vas de cristal prelung, și în sfârșit, o etajeră pirogravată, cu de toate: dela boamba de staniol până la cei șapte pitici din povestea celei Albă ca Zăpada.

— Vai, frumos e don' colonel! exclamă Rica, îmbătându-se de lux, Ia uitați-vă ce lampă!

Lampa de sus era un fel de plaoe de cristale în care lumina aprindea curcubee.

Cu un elan irezistibil, uitând o clipă și de colonel, se avântă în vârfuri și înălțându-și brațul cu o ascuțită destindere atinse cu vârful unghiilor țurțurii care cântară melodios.

— Aii!

Redevenind mamă și soră de caritate, Rica îl instală pe canapeaua bombată agresiv pe teluri dure, care în loc să primească trupul într'o elastică moliciune, îl respingea, lăsându-l la suprafață, tangențial. Dar ș'acolo Rica găsi dsitracția saltului (hop-hop la galop) provocând un spasm atât de dureros în șalele colonelului, încât acesta, femeește, o pișcă ciudos. Rica îl măsură o clipă cu sprincenele ridicate (cu o expresie teatrală care o amintea pe a Miuței când exclama: banal!), mai mult ofensată decât îndurerată. Apoi, îndepărtându-se de colonel tocmai în celălalt capăt al canapelei, își aruncă picior peste picior, întoarse capul ostentativ spre fereastră și rămase înțepat distinsă.

De data aceasta însă colonelul n'avu nici răgaz și nici chef s'o împace. Recrudescența de durere acolo chiar în vestibulul doctorului, îi apărea ca un semn rău. Dădu din cap a pagubă și iar îl mânji pesimismul ca o lampă care filează. Tentativa Maglavitului îi apăru nesăbuită. Se potrivise la o gâscă ca Rica! Cine l-a pus? Aii! Mai că-i venea să dea cu bățul în ea, pedepsind-o fiindcă-l înșelase.

Argumentele pesimismului îi veneau torențial, din

însăşi pulsaţia durerrii care-i zgârcise piciorul, îndoindu-i şi spinarea. Cât timp acceptase propunerea Ricăi, cuprins de un tâmpit entuziasm, omisese inexplicabil (ca un nebun de legat!) tot ce ştia despre faimosul Maglavit. Nulitate, escroc patentat, scandal tolerat de colegiul medical, bandit cu seringă, — iată ce spuneau mai toţi doctorii reputaţi despre confratele lor. Îl repudiau categoric, neluându-l în consideraţie măcar ipotetic. Îl stigmatizau pur şi simplu.

— Aii! Aii!

Dar nu din gura colonelului, ci de-alături, din cabinetul doctorului. Numai vaete de bocitoare, insuportabile pentru nervii unui om bolnav.

Uitând de durerea lui, colonelul se ridică alarmat, cu ochii bulbucaţi şi respiraţia tăiată, — dar îndată căzu din nou pe canapea.

— Auzi?

Rica tăcea distins şi nu voia să ia act de nimic.

— Unde m'ai adus?

Gemetele se potoliră, amuţiră.

Dar colonelul se uita hipnotizat la uşa după care cine ştie ce se întâmpla, căutând zădarnic cu degetele mâna Ricăi.

(Era înrădăcinată în el deprinderea de-a mozoli mereu carne de femee).

Nu mai ştia ce trebue să facă: să rămâe (numai fiindcă a intrat), înfruntând cine ştie ce riscuri, sau să plece? Începu să-şi frământe convulsiv degetele amânduror mâinilor, trosnnidu-şi încheeturile.

— Ridică-mă, vorbi el pripit, hotărîndu-se deodată.

— ...

— N'auzi? Plecăm.

— ...

Neputând s'o ajungă cu mâna, o împunse cu bâţul în şold. Rica ripostă cu repetarea aceloraşi mimici ofensate, măsurându-l de sus. Apoi se ridică elastic

de pe canapea, întorcându-i spatele, cufundându-se estetci într'un apus de soare în ulei.

— Rica, plecăm, — o somă el, congestionat până la incandescență.

— Du-te, vorbi ea fără să-și întoarcă fața, adăugând în șoaptă, ca pentru ea numai: Dacă poți!

Colonelul vru să se ridice, adunându-și toată exasperata putere, clocotind, ținându-se c'o mână de canapea, cu alta apăsând în băț.

— Aii! Mor!

Durerea îi reteză mișcarea, răsturnându-l pe covor c'o bufnitură masivă.

Speriată, Rica se repezi cu brațele întinse.

In aceeași clipă ușa dinspre doctor se deschise. Apăru cu bonetă și costum de infirmieră, o femee înaltă și luminoasă ca orzointul Alpilor. Cu mișcări potolite, cașicum nimic nefiresc nu s'ar fi întâmplat, și fără să întrebe, o ajută pe Rica să-l ridice pe colonel, luându-l de o subțioară, în timp ce Rica îl împingea din cealaltă parte spre cabinetul medical.

Așa apăru colonelul pe pragul marei încăperi cu storurile lăsate, ca un om sfărmat de un automobil. culeș de-acolo de femei caritabile. Il instalară cu greu pe scaunul de lângă biuroul doctorului, Rica rămânând lângă el, în picioare, drept parapet.

Colonelul sufla des și cu răsunet, cu o expresie de guvid enorm.

Doctorul îl considera și tăcea, fumând cu o majestuoasă încetineală o țigară de foi.

Avea o înfățișare jupiteriană doctorul Maglavit. Frunte dominator înaltă, păr alb ca sculptat în marmură, ochi mari, adânci, strălucitori, cu vânăt de oțel în cenușiul lor, nas imperios drept, atât de jupiterian pornit din frunte încât știai că 'ndată începe barba, numai torentul ei de spumă putând să continue îmbelșugat linia nasului sub înălțimea frunții.

Biuroul era vast și masiv, dând celui de după el, un accent inchizitorial. Jețul în care ședea doctorul,

cu spetează înaltă şi capete de lei urlători sculptate în stejar, depăşea scaunul, apropiindu-se de fastul tronului.

Intr'o feerie, la ridicarea enorm catifelată a cortinei, doctorul ar fi fost mag, cetitor în zodii, sau Impărat: Alb-Impărat. Şi aşa, de altfel, în cabinetul lui de consultaţii, venea din orient, dinspre poveste. Mânile, bogat împodobite cu inele, sclipeau la fiece mişcare. Dar abea le clintea şi numai pentru ţigara de foi.

Nu se grăbea să întrebe, deşi sala de aşteptare gemea de clienţi. Parcă-l şi uitase pe Borgescu, cetind ca într'o carte nebuloasă în fumul de ţigară.

— De ce nu-ţi scoţi blana, domnule colonel?

Acesta tresări ca lovit. Atâta tăcere îl desvăţase de sunetul vorbei.

— Nu pot.

— Crezi că nu poţi. Incearcă.

Il privi din suverana lui înălţime ca pe o gânganie, cum se trudeşte să-şi scoată blana, ajutat de Rica, — aşteptându-l însă fără nici-un semn de nerăbdare.

— De ce-ai slăbit aşa de tare, domnule colonel?

— Mă cunoaşteţi mai dinainte? se miră Borgescu.

— Te văd întâia oară. Dar totul atârnă pe dumneata: haina ca şi pielea. Mi-aşi permite să spun că şi sufletul. De ce?

— Boala.

— Boala? Sau doctorii ei?

— Hm! ricană colonelul, neîndrăznind chiar să blesteme.

— Şi dumneata pretinzi că eşti grav bolnav?

— Nu pretind, domnule doctor. Sunt. Din toamnă mă canonesc.

— Fireşte. Ai făcut raze, injecţii, te-au pus la regim şi te-au sfătuit să ai răbdare, că o boală nu se vindecă bătând din palme, că doctorul nu e chiar Dumnezeu, că puterile lui sunt limitate...

— De unde știți, domnule doctor?

— (Domnule colonel, medicină n'oi fi știind cât Hypocrat, dar pe confrați îi știu pe dinafară, deși nu sunt fabulist). Așa dar, doctorii au hotărît că ești bolnav din toamnă, fără să-ți poată spune până când. Și au ajuns să facă dintr'un mândru ostaș ca domnia-ta, amator de vin, de mâncare... Domnișoara ți-e fiică?

— Nepoțică.

— ...Și au ajuns să facă dintr'un bărbat ca dumneata, o...

Ridică mânile în sus, până peste cap, trimețând celor din vale fulguranța inelelor.

— o... arătare. E penibil, e lamentabil, e rușinoș! Și ai putea să-mi spui, onorate domn, cât te costă dezastrul dumitale fizic și moral?

— O avere! Incalculabil! M'au ruinat!

— Și ești convins, îndrăznesc să sper, că rezultatul echivalează cu o sinucidere în rate.

Colonelul oftă, cu inima în gât.

— Domnule colonel, te voi examina, dar știu ce ai.

— E grav?

Doctorul zâmbi constelațiilor vecine cu tâmplele lui.

— Peste zece minute vei fi un om aproape sănătos.

— Vai de mine! Cum ați spus?

Doctorul repetă calm. Colonelul se uita la el cu beatitudinea bulbucată a broaștei la lună.

— Ai venit cu automobilul, domnule colonel?

— Se mai întreabă?

— Al dumitale?

— Taximetru.

— L-ai ținut?

— Cum să-i dau drumul?

— Dă-i drumul, domnule colonel.

Colonelul ridică din umeri, oftând cu năduf.

— Ec! Unde merge mia, meargă și suta. Asta n'are importanță, domnule doctor!

— Cum vrei dumneata. Nu-l plătesc din punga mea. Dar în legătură cu acest amănunt, îmi permit să precizez. Eu sunt oltean, domnule colonel. Vând pe bani. Nu m'ai întrebat cât o să te coste...

— Ce anume?

— Sănătatea.

— Mă rog mata... Ne-om înţelege omeneşte, că doar şi eu sunt oleacă de moldovan. Ştii mata, noi moldovenii...

— Nu, domnule colonel. Iartă-mă, te rog, că-ţi iau vorba din gură. Dar „omenia" e o vorbă vagă. Prefer negustoria. Aşa dar să vorbim pe şleau. În timpurile de astăzi, somităţile noastre medicale te-au făcut să cheltuieşti milioane cu medicamente, analize şi tratamente, ca să te aducă în halul în care eşti, după câteva luni de suferinţă neîntreruptă. Exact?

— Precis.

— Acuma vin eu la rând, după iluştrii mei confraţi. Eu îţi voi da sănătatea, liniştea, încrederea, somnul bun, pofta de mâncare, vigoarea bărbătească, într'un cuvânt, viaţa, în cel mult câteva şedinţe, poate chiar într'una singură (asta vom preciza-o imediat). Vei plăti în aur: numai două medalii.

Colonelul tresări ca scuturat de un sughiţ.

— Două medalii am spus, recapitulă doctorul. Jumătate din onorar îl veţi plăti imediat, dacă vreţi să vă vindec. Dacă nu, veţi plăti cincizeci de mii lei pentru timpul luat de dumneavoastră de la ceilalţi bolnavi care aşteaptă.

— Domnule doctor, bine-bine, vedem noi, că doar n'o să ne sfădim (îşi regăsi el moldovenească) pentru atâta. Eu, domnule doctor, sunt un biet pensionar moldovean. În războiul pentru reîntregire...

— Lăsaţi, vă rog, domnule colonel. Nu sunt istoric. Sunt un simplu oltean.

— Domnule doctor, dar atunci ce-i de făcut? De unde să am eu aur? Trebue să dau din mâni, să caut, să scot din pământ ceva de vânzare, să gă-

sesc cumpărător şi preţ, să caut după aceia medalii (păcatele mele!) la bursa neagră... Dar asta cere timp, şi eu mă sfârşesc de durere. Matale vrei să-ţi cad pe covor?

Doctorul îl măsură jupiterian.

— Aveţi un inel pe deget. Mi-l lăsaţi în garanţie.

— Aii!

— Vă doare?

— Of, Doamne, cu ce ţi-am greşit? Aii! Poftim inelul...

— Vă rog! protestă doctorul, ofensat. Nu fac negoţ cu bijuterii. Îl depuneţi la secretara mea... Şi acuma desbrăcaţi-vă şi aşezaţi-vă pe canapea. „Nepoţica" dumneavoastră vă asistă?

— Da, da. Tu rămâi, îi porunci anxios colonelul, cerându-i cu mâna să-i ajute la desbrăcat.

Începu despachetarea, sub ochii doctorului rămas în depărtarea biuroului îndărătul căruia se înoura cu fumul ţigării de foi, la lumina rubinie a unei enorme lămpi cu picior, aşezată pe covor, care-i ajungea însă până la tâmplă, ca un mac monstruos cu tulpină metalică.

— Domnule colonel, de ce te îmbraci ca pentru o expediţie polară?

— Teama de răceală, domnule doctor. Cine s'a fript cu supa...

— Te rog nu-mi mai spune doctor, domnule colonel. Mi-e ruşine de numele unei profesii pe care o reneg. Nu ştiinţa; profesia. Să te îmbraci de acum înainte ca un om tânăr, — ca un om care să se poată desbrăca sub privirea unei femei frumoase Haină subţire, pardesiu, nici-o lână dedesubt. Auzi, domnişoară nepoţică?

Rica, interpelată altfel, făcu un fel de cnix prelungit.

— Dar asta ce mai e? Brâul lui Iov! Parcă aşa îl cheamă? ricană doctorul. La asta cine te-au mai înjugat? Doctorii sau babele?

— Nu mai ştiu, îndrugă Borgescu, dârdâind şi de frig şi de spaimă, ca în preajma unei operaţii.

Începuse şi să-i miroase a eter. Simţea că-i vine să leşine.

— Cu faţa în jos, specifică doctorul, fără să se mişte de la biurou.

Şi abea după ce colonelul fu în enorm ca un prunc desfăşat din scutece, doctorul se ridică, intrând printre muritori. Era îmbrăcat în gris, cu pantofi de bizon şi cravată „Seymour". Şi nu mirosea a doctor, adică a şpiţerie, ci a vraci oriental, adică a scorţişoară şi trandafir.

Veni şi se opri.

Văzu şi meditä.

Apoi, cu un deget vertiginos atinse o anumită regiune cărnoasă a şalelor. Dintâi pipăi uşor. Apoi apăsă brusc.

— Aii!

— Bine, aprobă doctorul cu o satisfacţie condescendentă. Vrasăzică te doare unde am pus degetul...

— L-aţi pus chiar pe durere. Aii! Da-da-da.

— ...Şi durerea străbate şi pulpa şi răspunde şi în călcâi.

— Da. Aii! Of!! aprobă, ţipă şi oftă consecutiv colonelul, apucând convulsiv mâna Ricăi.

— Eşti fricos, domnule colonel?

— O să doară tare?

— Ce spuneai ca'i făcut în războiul de reîntregire?

— De răsboi îmi mai arde?

— Ţi-ai scos vreodată o măsea?

— Auleu! se spăimântă colonelul, gata să se apere.

— Asta doare mult mai puţin decât injecţia cu anestezie pentru scoaterea unei măsele. Numai să nu te mişti când te voi împunge, fiindcă...

— Fiindcă?

— Rişti, — zâmbi rece doctorul, umplându-şi seringa.

— Paralizie?

— Nu te ocupa de asta. Hop!

Odată cu vorba, împunsătura căzu veninoasă ca a unei viespi. Câteva secunde, din centrul ei inflamat, durerea se dilată, electrică, în cercuri centrifuge. Apoi se învălui, se scămoşă, mai vagă, mai ceţoasă, cu o pronunţată sensaţie de căldură, care cu încetul deveni atât de plăcută încât colonelul oftă uşurat, ca cineva care intră în bae caldă.

— E bine.

Atâta spuse.

Dar vorba avea muguri de primăvară în ea.

Auzi paşii doctorului care se îndepărta, reluându-şi locul la biurou, în acea depărtare a lui, luminată de lampa roşie. Intr'adevăr se simţea bine. Il cuprinsese o dulce somnolenţă, ca după o masă bună, îndată după cognac. Ii venea să glumească. Dar îşi simţea gura uscată. Şi o sensaţie de sete.

— Niste apă s'ar putea?

— Orice, răspunse doctorul.

— Cum orice?

— Orice, repetă doctorul. De azi înainte nu mai ţii nici-un regim. Ai redevenit om normal.

— Chiar şi vin?

— Vin, ţuică, rachiu, şi spirt pur dacă vrei. Orice.

— Carne?

— Raci, cârnaţi afumaţi, mititei, purcel de lapte, costiţă cu varză....

Conţineau atâta feerie aceste vorbe, încât uitând că-i desgolit şi împuns, colonelul se răsuci o leacă, să-l vadă mai bine pe cel care vorbea.

— Ridică-te, îl invită doctorul. Te-ai odihnit de-ajuns.

— Rica, dă-mi mâna.

— Nu-nu. Am spus: ridică-te, Ridică-te, îi porunci el. Singur. Haide.

Cu spaimă interogativă în fiecare tact al mişcării, se răsuci pe o coastă; apoi rezemându-se într'o mână, se ridică treptat, incredul, aştepându-se în fiecare clipă la o catastrofă mereu negăsită dar mereu posibilă, mereu imienntă, până când, aproape fără să-şi creadă ochilor, se văzu stând: *stând drept!* Şi se ridicase neajutat!

Ii venea să chiue ca un flăcău la horă.

Dar făcu semnul crucii.

— Şi pot chiar să mă dau jos?

— Poftim.

Tot cu precauţiuni milimetrice şi mereu incredul, dar parcă simţind că îl cuprinde curajul omului beat, se dădu jos. Şi se văzu stând în picioare, pe tălpile lui. Mişcă piciorul, îl îndoi, atent la articulaţie. Putea. Durerea plecase, lăsându-i golul mirat al libertăţii.

Dar deodată-i fu ruşine. Se reîmbrăcă precipitat, lângă părete, întorcând spatele celor din încăpere. Ii bătea inima atât de tare, încât îşi aminti de ziua când îmbrăcase pentru întâia oară uniforma de sublocotenent: ar fi vrut ca lumea să fie făcută numai din oglinzi.

Credea în Dumnezeu. Ii venea să aprindă o lumânare de cinci kilograme, să dea pomeni, să fie bun, să bucure şi pe alţii.

I se înoise inima deodată cu atâta primăvară că parcă era în grădina ei.

— Doctore....

Venea spre el cu braţele întinse, păşind robust cu toată talpa, gata să facă şi pas de defilare.

— Mi-ai dat viaţă, doctore. Te rog primeşte...

O clipă, fiinţa lui stacojie străluci de suflet. Vroia să spue doctorului: „Păstrează inelul. E recunoştinţa mea".

Dar fluxul de-o secundă deveni reflux într'a doua. Căci spuse, deşi venea cu mânile avântate de acelaşi elan:

— Te rog primeşte caldele mele mulţumiri. Dumneata eşti binefăcătorul omenirii.

— Bine. Te-aştept mâne, îl potoli doctorul, invitându-l să plece, în timp ce asistenta albă suna clopoţelul care vestea pe următorul că i-a venit rândul.

In camera de-alături, singur cu Rica, Borgescu o strânse în braţe.

— Fără de tine, — începu el liric, gata să lăcrimeze.

— Don' colonel, vorbi Rica turtindu-şi tandru obrazul de pieptul lui,! de-acolo ridicând spre el nasul, genefe şi şoapta: ai putea să-mi dai şi mie un inel. Spune că da! Zău, don' colonel!

— Ia-mă cu binişorul!

— Ei, don' colonel, se alintă ea în guşă: azi e şi mare.

— Om vedea la noapte...

— Tot numai la d'astea ţi-e gândul!

Colonelul se uită o clipă la ea şi lacom şi glumeţ. Apoi uitând de toate, o luă în braţe ca un flăcău, vrând s'o învârtească.

— Aii!

O scăpă din braţe.

— Iar te-a'nceput?

— Of, nu, ferească Dumnezeu. Dar mi-am adus aminte.

— Să-ţi aduci şi de inel, îl invită dulce Rica, desmierdându-i-se de piept.

III.

Proprietăeasa lui Alexandru Milicescu şi a colonelului Borgescu, văduva Victoria Mişliu (Coana Victoriţa), locuia împreună cu fiul ei, Ilarion, în cele două odăi dela mansardă, vecine cu podul.

Cu o zi mai nainte, Coana Victoriţa dusese din partea doctorului Ervin Emilian următoarea scrisoare sigilată către Profesorul Dr. radiolog Socrate Mărcuţiu, la clinica de radiologie:

Mult stimate domnule Profesor,

Doamna Victoria Mişliu, în vârstă de 58 ani, suferă din Februarie a.c. de un lumbago refractar la tratamentul medicamentos obişnuit. Examinând-o mai deaproape astăzi am constatat că are un schirus al mamelei stângi cu metastază în axila stângă şi în plămânul stâng. Şi ganglionii mediastinali corespunzători sunt prinşi: de unde probabil şi nevralgia la nivelul nervilor 9 şi 10 intercostali din stânga, de care pacienta s'a plâns în ultimele zile.

Intrigat şi alarmat de această constatare, vă rog să-i faceţi o radiografie, punând în evidenţă atât de profil cât şi din faţă coloana vertebrală lombo-sacrată.

Nu cumva acest îndoelnic lumbago, refractar medicamentelor, este cauzat de o metastază canceroasă?

Primiți, vă rog, stimate domnule Profesor, încredințarea înaltei mele considerațiuni.

Dr. Ervin Emilian.

După ce profesorul Socrate Mărcuțiu îi făcuse radiografia, un asistent se apropiase de bătrâna înfrigurată, întrebând-o cu afectuoasă deferență:

— Doamnă, vă rog, nu sunteți dumneavoastră mama lui Horia Mișliu?

— Da, eu sunt. L-ai cunoscut?

— Cum? Am fost colegi la școală și coechipieri la foot-ball: el fundaș, eu înaintaș. Ce timpuri bune, doamnă! Dar și la dumneavoastră în casă am fost de atâtea ori. Nu mă țineți minte! Bietul Horică! Ce băiat minunat! Și ce aviator!!

Ochii bătrânei se umpluseră de lacrimi. Nu-l lăsase pe tânărul doctor să-i sărute mâna, ea desmierdându-i în schimb frunțea aplecată, în amintirea lui Horia, aviatorul, căzut pe front.

Astăzi, venind după rezultat, căută prin umbra sălii cu aparate pe colegul lui Horia, dar nu-l văzu. De altfel, sala era atât de vastă, atât de întunecată, și cei de-acolo, din jurul profesorului Mărcuțiu, atât de la fel în halatele lor albe, încât i-ar fi venit și greu să recunoască pe tânărul care-i încălzise inima cu o zi înainte.

— Stați, vă rog, o invită profesorul foarte blând, cu'n fel de considerațiune, arătându-i un scaun lângă masa lui.

Se așeză deci ceva mai încolo de profesor, așteptând: umbră între umbre. Sala era ca un vestibul al nopții. Totul era vast, tăcut, cu stranii iluminări ca în preajma geometriilor cerești.

Profesorul cu tichie albă și ochelari puternici privi recapitulativ placa radiografică; apoi luă o hârtie cu *en-tête,* răspunzând doctorului Ervin Emilia următoarele:

„Iubite coleg,

Bănuiala dumitale cu privire la afecțiunea pacientei Victoria Mișliu se confirmă.

Porțiunea anterioară a vertebrelor 4 și 5 lombare, în apropierea discului intervertebral este distrusă pe o întindere de 1/4 din volumul vertebrelor. Linia intervertebrală la nivelul acestui disc a dispărut

Nu au nici-o îndoială asupra caracterului boalei, date fiind:

1) *schirusul mamelei;*
2) *metastazele pulmonare;*
3) *absențe oricărui proces tuberculos;*
4) *Frecvența relativ mare a metastazelor cancerului mamar la coloana vertebrală.*

Deci: pacienta, pe lângă boalele constatate de dumneata, suferă și de un cancer metastatic al vertebrei 4 și 5 lombare...”

Profesorul sublinie energic și cu creion roș diagnosticul cuprins în ultimele vorbe.

„...Natural, considerând starea înaintată și polimorfă a boalei, prognosticul quo ad vitam este infaust.

Tratamentul poate fi numai cel simptomatic.

Al dumitale,

Prof. Dr. Socrate Mărcuțiu”

Puse scrisoarea în plic, lipindu-l cu mare grijă, înfășură placa în hârtie neagră, făcând-o sul.

In timp ce bătrâna își plătea costul sentinței de moarte, asistentul care fusese camarad cu Horia, ascuns după un aparat, dar cu ochii mereu la bătrână, spuse în șoaptă unui coleg atunci intrat, care-i cerea o țigară.

— Mă Gicule, știi tu cine-i biata băbuță de colo cu cancer la șira spinării?

— Nu, mă: ce-s ghicitor?

— Mama lui Horia şi...

— Biata de ea! îi luă celălalt vorba. Mama lui „Dorian Gray"! Ce ţi-e şi cu destinul, mă!! Horia moare în război, lăsând pacea unei spurcăciuni! Puah! Hai, dă o ţigare.

* * *

Coana Victoriţa porni spre casa doctorului Ervin Emilian, ducându-şi sacul încăpător de pânză în care erau trei kilograme de grăunţe pentru orătănii (le descoperise cu preţ de ocazie la o căruţă abea sosită dela ţară), sulul negru cu radiografia, scrisoarea şi punga.

Se simţea foarte bolnavă. Ostenea repede. Uneori îi venea să se aşeze oriunde, chiar şi pe marginea trotuarului. Dar nu se lăsa. Strângea buzele, se încorda şi mergea înainte, cu faţa galbenă, suptă şi totuşi demnă, aproape mândră.

In straiul ei de doliu, modest dar foarte curat, coana Victoriţa (cum îi spunea chiriaşii), părea la început una dintre băbuţele care-şi petrec zilele prin biserici, aprinzând lumânări şi smerindu-se la toate icoanele. Privită însă mai atent se desprindea din perdeaua neagră a bisericoaselor, având în ea o demnitate autoritară de stareţă.

Odată, când Colonelul Borgescu vocifera împotriva ei, fără ca ea să fie de faţă, Alexandru Milicescu îl privise apăsat.

— Ghiţă!... Coana Victoriţa nu e om de rând!!

Mergea încet, mereu atentă să cruţe fragilităţile dureroase ale ciolanelor. Totuşi, luminăţia dulce a soarelui de primăvară îi dădea atingerea unei bucurii.

Se gândi: Dacă ar fi trăit dragul mamei Horia, aşi fi avut nepoţi dela el.

Se opri o clipă şi surâse la gândul nepoţilor.

De când murise Horia, uneori se trezea vorbind singură, nu numai când era între părinții ei, dar chiar și pe stradă, printre oameni. Câteodată, când durerea îi gonea respirația, învălmășindu-i-o, spunea către Horia:

— Lasă, dragul mamei, nu te speria. Trece și asta.

Era dulce și trist drumul cu soare și cer albastru.

Întâlni o țigancă florăreasă care-i întinse un buchet de violete.

— Zău ia-le.

I le cumpără, după ce se tocmi, pornind cu ele, ducându-le la nas în răstimpuri.

Așa ajunse la casa mare, singură în curte, a doctorului Emilian. Sună. Feciorul îi deschide, introducând-o în una di încăperile care serveau, toate cu ușile deschise, de sală de așteptare. Câteva persoane ceteau cărți și reviste. Consultațiile doctorului Emilian erau lungi. Cine intra, stătea.

Coana Victoriță se așează într'un fotoliu, punându-și alături, la picioare, tagârța, și așteptă fără carte, fără revistă, fără ziar, cum așteaptă țăranii și pietrele: stând.

Abea după vre-o două ceasuri îi veni și ei rândul.

Profesorul o întâmpină afectuos, cu regăsirea, luându-i tăgârța din mână și rânduindu-i-o jos, lângă biroul lui. Văzu sulul negru și plicul cu *en-tête*. Se așează la birou, după ce o pofti pe ea să stea pe un scaun alăturat. Începu să cetească scrisoarea.

— Bun!

Așa murmura când și când, dând din cap aprobativ.

După ce isprăvi de cetit, lăsă misiva pe biurou, scoțând la iveală placa radiografică pe care o fixă în agrafele ecranului luminos al negatoscopului. Examină îndelung radiografia, aprobând mereu, ca și la lectura scrisorii.

Apoi reveni la biurou, apropiindu-și scaunul de Coana Victoriță.

— Ei, coniță, să știi că-i bine. Tot lumbago. Se va vindeca odată și odată. Numai să nu pierdem răbdarea.

Calm, surâzător, volubil, amical.

Obraz tânăr, aproape rumen, păr argintiu ca un omăt vesel, dinți albi, — și de jur împrejur o casă îndestulată și armonioasă. Într'o astfel de casă, și pe orișice vreme parcă, cerul nu putea fi decât albastru la toate ferestrele.

Pe biurou, întru'n vas masiv, trei garoafe cu tulpina lungă parcă se înclinau în fața bărbatului cu dinți albi.

— Vi le-a pus soția dumneavoastră, constată coana Victorița cu aprobare zâmbitoare.

După o secundă de nedumerire, doctorul dădu din cap, continuând apoi:

— Tratamentul de până acum este bun. Deci îl vom continua. Suspendăm însă injecțiile de naiodin.

Făcu o pauză, meditând.

— Cum însă șira spinării dumitale este cam slăbită, cam gingașă (vârsta, căztăura de pe scara pivniței, — explică el în treacăt, referindu-se la o mai veche spusă a ei), vom adăuga la tratamentul de până acum, următoarele: 1) un brâu țărănesc; lat de o palmă și ceva, cu care te vei înfășura strâns în regiunea dureroasă (Asta are să fixeze coloana vertebrală). 2) Sub salteaua patului, peste somieră, veți face ca un pod de scnâduri. (Altfel, salteaua va rămânea mereu întinsă, mcișorând durerile pe care vi le provoacă suprafața neregulată a saltelei normale). 3) In sfârșit, vă voi prescrie niște picături calmante, din care veți lua, numai dacă durerile devin dezagreabile... în sfârșit, să zicem insuportabile (simple presupuneri), câte 15—20 picături de 2—4 ori pe zi, înainte sau după masă, indiferent...

Coana Victorița zâmbi ușor dintâi spre doctor, apoi spre garoafe, apoi iar spre doctor.

— Picături de morfină, vorbi ea calm.

Doctorul ridică din umeri, c'un început de protest.

— ...Domnule doctor...

Coana Victoriţa îl privi limpede, drept în ochi.

— ...mama, Dumnezeu s'o ierte, a murit tot de cancer la şira spinării. Atunci? întrebă ea c'o foarte blândă dojană.

— Coniţă! sări doctorul ca insultat. Dar pentru numele lui Dumnezeu, să ne înţelegem. Cancerul nu se moşteneşte. O afirm solemn. Apoi: cancerul nu e contagios. Pot să vă arăt şi cărţi, dacă nu mă credeţi...

— Atunci ce am?

— Aveţi boala lui Kümmel-Verneuil, din căzătura despre care mi-aţi pomenit în Februar. Asta e tot. Nimic. alarmant. O să trăiţi o sută de ani.

— Mulţumesc, domnule doctor, dar nu primesc.

Făcu o scurtă pauză, caşicum gândul ei ar fi vorbit cu Horia, spre fereastra cerului albastru. Apoi reveni spre doctor.

— Domnule doctor, după vre-o trei luni de suferinţă, mama, biata, m'a chemat la patul ei, mi-a luat mâna, mi-a pus-o pe sân, apoi pe şale, şi mi-a spus: Vezi tu, fetiţo, d'aci şi da'ci îmi vine moarte". Şi mie la fel, domnule doctor, afirmă solemn coana Victoriţa, schiţând aerian gestul mamei ei.

Doctorul dădea din cap, tăgăduind mereu.

— Domnule doctor, sunt bătrână şi la capătul puterilor, viu di alte vremi, fără să ştiu ce mai caut în cele de azi. Am avut un singur copil, pe Horia. A murit pe front, la aviaţie, — arătă ea spre cimitirul cerului albastru. Acum nu mai am nimic, nu mai am pe nimeni. Văz că mă duc. Dar aşi vrea să ştiu cât mai am? Numai asta vă cer.

Doctorul dădea înainte din cap, cu tăgadă, dar fără de putere.

— Domnule doctor — crescu bătrâna spre el: dacă e aşa cum spuneţi (lumbago sau mai nu ştiu cmu), lăsaţi-mă să cetesc scrisoarea domnului pro-

fesor. Uitaţi-vă la ea: e deschisă pe masa dumneavoastră. Văd ceva însemnat cu roşu...

„...suferă şi de un cancer..."

— ..Daţi-mi scrisoarea, domnule doctor, stărui blând băbuţa.

Doctorul închise scrisoarea în sertar.

— Imi pare rău, dar nu se poate. Secret profesional.

Coana Victoriţa se ridică, plăti consultaţia, îşi luă tăgârţa şi vorbi cu blândeţă, înclinând capul:

— Rămâneţi cu bine, domnule doctor.

— Dumnezeu e mare, o ajunse la uşă glasul doctorului.

* * *

Nimic nu se schimbase în coana Victoriţa. Ieşi dela doctor tot cum întrase, adâncită în ea, calmă, cu faţa suptă şi brăzdată uneori de o nouă izbucnire de suferinţă pe care o învingea fără să ceară ajutor dela nimeni.

Era atât de frumos afară, încât toţi păreau că se plimbă. Nimeni nu se grăbea. Toţi mergeau alene ca pe aleile unui parc. Această încetinire, a destinderii recreative, era în mersul tuturora. Fete, băeţi, domni, cucoane, — toţi în straie de primăvară, mulţi cu flori în mâni şi cu acea respiraţie adâncită în zâmbet pe care-o dă vecinătatea florilor de primăvară.

Răsări din soare şi o flaşnetă cu papagal. Coana Victoriţa avu o sclipire de zâmbet în ochi. Valţul flaşnetei o întovărăşi, câtva timp, îndemnând-o la amintiri. Trecu şi asta.

Sacul cu grăunţe devenea din ce în ce mai greu în mâna ei, caşicum, pe drum, grăunţele s'ar fi transformat treptat în plumb. Abea avea putere să ducă sacul. Şi până acasă mai avea de mers.

Dar deodată sacul deveni de fier. La câţiva paşi în faţa ei, de după cotitura unei străzi, răsări Ilarion.

O secundă, ochii lor se întâlniră, recunoscându-se: tânărul palid cu ochi aburiţi, de o eleganţă echivocă, mergând cam legănat, cu mănuşile în mână, şi băbuţa frântă de greutatea sacului.

Trecură unul pe lângă altul, fără ca fiul să pară c'ar fi observat măcar pe mama lui cu sacul compromiţător, — şi fără ca băbuţa să deschdă gura înspre el. Dar după ce Ilarion trecu, lăsând o dâră de parfum încă mai dulceag decât teii înfloriţi, coana Victoriţa întoarse capul după el, urmărindu-l cu privirea. Il vedea *întâia oară* pe stradă, în lumina dimineţii, printre alţi oameni. Şi se uita la el din urmă cu acea privire care pare că se îndoeşte: Il cunosc? Nu-l cunosc? L-oi fi văzut? Sau numai că-mi pare?

Şi abea acum o ajunseră din urmă vorbele lăsate în cabinetul doctorului Emilian:

— Am avut un singur copil, pe Horia. Nu mai am nimic, nu mai am pe nimeni.

Spusese ea, mama lui Ilarion aceste vorbe, deşi Ilarion trăia!

Ilarion? Coconul acela parfumat ca o femee de noapte? Cavalerul acela care se face că n'o vede pe mama lui?

— Mătuşică, ai pierdut ceva? o întrebă o doamnă, văzând-o cum priveşte de zăpăcită în toate prăţile. Cauţi o stradă?

— Mulţumesc dumitale, doamnă.

Coana Victoriţa porni în drumul ei.

Bănuia mai de mult că moartea creşte în ea din două părţi, ca şi în mama ei. Acum ştia. Dar nu asta o preocupa.

Vorbele ei, spuse din tot adâncul, în faţa doctorului, în faţa cerului, — o înspăimântau. Poate că de mult gândea astfel (am avut un singur copil, pe Horia), dar niciodată nu-şi mărturisise. Acum însă *spusese*. Auzea *vorbele ei:* „Nu mai am pe nimeni".

Se lepădase de Ilarion. Mai mult parcă: *vorbele ei îl ucideau.*

Se opri în dreptul unei biserici, intră și se rugă lui Dumnezeu s'o ierte.

Apoi porni din nou spre casă.

Dar ea, mama, îl ierta pe Ilario? oricum, copilul ei.

Dacă și-ar fi văzut din întâmplare într'o oglindă de pe stradă chipul frământat de-o astfel de întrebare, coana Victoriţa sa'r fi uitat la ea, așa cum îl măsurase din urmă pe Ilarion. Căci era o strășnicie neiertătoare. pe chipul ei bolnav. Nu mai avea nimic din mărinimiile mamei, ci numai tăișul necruțător al judecătorului.

Și în așa măsură o absorbea gândul chinuit, dar aspru încruntat, — încât uită nu numai de boala ei, de moartea care plutea în ea ca un corb, dar chiar și de osteneala din șale și genunchi, care o făcea să meargă pe drum drept cum urci un munte.

* * *

— Bună dimineaţa, coană Victoriţă. Sărut mâna.

Descoperit în faţa ei, Alexandru Milicescu (se întorcea pe jos dela regiment, unde o lăsase pe Fifi, după ce se înapoiase dela Bellu), o saluta într'adevăr cum spune vorba: cu plecăciune.

Crescut ca din umbra stăpânului, Nero era acolo, ascuţit oprit pe picioarele fine, ca o miniatură de cal arab.

— Bună dimineaţa, domnule Milicescu. Tot harnic! articulă ea cu glas scăzut, abea adunându-și șuflarea.

— Imi dai voe.

Și cu toată încercarea ei de împotrivire, Milicescu îi luă sacul cu grăunţe.

Porniră alături spre casă, fiecare cercând să-și ascundă de celălalt marea osteneală a trupului și a

sufletului. Pentru Milicescu victoria călărneţului la regiment se transformase la cimitir într'o înfrângere a omului. Părea greoi şi masiv alături de coana Victoriţa care mergea contractat.

— Pe unde-ai fost, coană Victoriţă?

— Alergături, cumpărături... M'am şi plimbat niţeluş, — adăugă ea după o pauză, c'o încercare de zâmbet. Dumneata văd că vii dela călărie. Cum îi spune calului?

— Fifi.

— Şi e tot aşa de frumos ca şi Nero?

— Fifi? Fifi e împărteasă, coană Victoriţă!

— Să-ţi trăiască. Tot e ceva, — medită coana Victoriţa: un câne, un cal...

Apoi tăcu posomorît, după ce aruncă o scurtă privire iscoditoare spre obrazul lui Milicescu, să vadă ce efect au avut vorbele ei.

Nu numai că nu-i plăcea să povestească despre viaţa ei, nimănui, nici chiar unui om stimabil ca Milicescu, — dar simple vorbe ca „tot e ceva: un câne, un col", o alarmau, socotindu-le ca pe un început de mărturisire primejdioasă.

Se apropiau de casă. Văzând-o, faţa coanei Victoriţa devenise şi mai îndârjită. „Casa lui Ilarion! Averea lui Ilarion! El era beneficiarul! Şi nici nu bănuia ce averi îl aşteaptă! Va avea de unde risipi! Pentru el agonisise tatăl ei, pentru el luptase ea, apărând cu străşnicie bunul părintesc.

— Mulţumesc, domnule Milicescu, vorbi ea, vrând să-şi ia sacul.

— Vai de mine, coană Victoriţă, se apără Milicescu, cu o mirarre ofensată. Se mai poate una ca asta: să te las să urci scara cu sacul?

Suiră deci unul după altul scara abruptă care ducea la pod şi la cele două odăi mansardate, cu o sforţare deopotrivă de mare ori la fel de nemărturisită. Abea îşi târau picioarele. Milicescu după o dimienaţă de călărie, coana Victoriţa cu junghiuri

la fiecare îndoire a mijlocului. Dar niciunul nu se opri să se odihnească, să respire o clipă. Coana Victoriţa palidă, crispată: Milicescu congestionat, cu ceafa udă şi tâmplele picurând. In faţa uşei se descoperi, se înclină adânc, sărută mâna coanei Victoriţa, şi dădu să plece. Dar ea îl rugă să mai aştepte puţin. Umblă la bufetul din antretul podului, de unde veni cu o farfurie în care era un rest de răcituri şi un os mare.

— Mulţumeşte, Nero.

Nero întinse laba.

— Inţelept câne. Şi tare bine crescut.

Urmat de Nero cu ciolanul în gură, Milicescu îşi reluă bocăneala cizmelor, coborînd precaut, treaptă cu treaptă, ţinându-se de rampă.

Mult timp, coana Victoriţa rămase îngândurată în antretul întunecos. S'auzea ronţăitul unui şoarec. Stăruia încă parfumul dulceag al lui Ilarion.

„Am avut un singur copil, pe Horia".

* * *

Victoriţa Dobre, fiica negustorului de fierărie din Olteniţa, Niţă Dobre, Nea Niţă, se căsătorise cu avocatul bucureştean Radu Mişliu împotriva voinţei tatălui ei, care murise de inimă rea. Pe bărbatul ei, Răducu, îl iubise cu generozitatea romanţioasă şi candoarea trainică a unei copile din provincie, învăţată cu munca şi cu banul, dar nu şi cu inima. In primii ani se socotise fericită, deşi, sau poate tocmai fiindcă ducea o viaţă mai retrasă decât la Olteniţa, unde se ocupa de gospodărie, dând şi o mână de ajutor lui taică-său la prăvălie. Dar la Bucureşti, în casa ei (Nea Niţă o înzestrase totuşi cu două case de locuit la Bucureşti, dându-i şi numerar), de dimineaţă până seară nu făcea decât gospodărie. Ea fată în casă, ea bucătăreasă, ea spălătoreasă şi tot

ea cu piaţa şi cu plăţile: fisc, telefon, electrricitate, apă, etc...

Răducu nu apărea decât searra, istovit după o zi de muncă, sbucium şi alergăturră: politică. Răducu al ei era înconjurat numai de oameni fără scrupule şi invidioşi, care unelteau împotrriva lui, împiedecându-l să câştige şi ţinându-l într'o continuă încordare de luptă, Mereu se plângea că e un nedreptăţit, o victimă, un om singur împotriva „lupilor".

— Singur, Răducule?

— Tu eşti eu, spunea el, şi inima Victoriţei se revărsa ca apele Dunării de primăvară.

Cu toate însă că în casă se cheltuia mai nimic, Victoriţa făcând totul ea singură: cu toate că nu plăteau chirie, având pe de-asupra venit şi dela casa vecină care era închiriată, precum şi procentele capitalului plasat cu ipotecă de primul rang, — Răducu avea mereu nevoe de bani.

Ea îi dădea, fără să spue nimic.

Dar el explica:

— Politica şi cinstea duc la ruină.

Victoriţa îl consola, fără ca niciodată să-l cerceteze, cum ar fi îndemnat-o natura ei practică şi lucidă, căci într'adevăr era fata lui Nea Niţă. Dar femee. Ar fi putut să administreze orice la Olteniţa, nu însă şi pe Răducu la Bucureşti.

Ei doi se „adorau" (aşa socotea Victoriţa, crezându-l pe Rădcuu al ei), dar numai acasă, unde ea abea dovedea munca de toate zilele, căci în oraş nu ieşeau nciiodată împreună, măcar la un teatru, la un cinematograf, la o cofetărie sau la o plimbare pe Calea Victoriei, ori în Cişmigiu.

E drept că ceasuirle Victoriţei erau înghiţite de gospodărie, dar nici Răducu n'avea timp. Politica, avocatura şi lupta cu duşmanii îl copleşeau, istovindu-l, ne mai lăsându-i răgaz şi pentru plăcerile vieţii.

Cuvântul „duşmanii" devenise o permanenţă în casa Mişliu, ca şi avocatura şı ca şi politica. Dar

câteși trele erau exterioare casei. Acasă nu veneau nici clienți, nici politicieni, nici dușmani. Acasă nu venea nimeni.

Moartea lui Niță Dobre, tata-socru, precipitase limpezirea unor stări de lucruri care altminteri poate că ar mai fi dăinuit. Răducu se ocupase de moștenire, nu numai ca ginere dar și ca avocat, făcând drumuri tot mai dese și mai lungi la Oltenița. Până când Victorița începuse să primească anonime din orașul ei natal, în care Răducu era prezentat ca un stricat care batjocorea căsnicia, făcând la Oltenița chefuri de pomină din banii lui tata-socru cu femei aduse dela București. La început Victorița ezitase, atribuind aceste „ponegriri" faimoșilor „dușmani". Cu încetul însă, o serie de evidențe indiscutabile o obligase să deschidă ochii, să judece (nu cu inima romantioasă, ci cu mintea moștenită dela Nea Niță), dându-și seamă că totul până atunci nu fusese decât minciună sfruntată, batjocură și abjecție.

Răducu, ratat de București, o luase numai pentru banii lui Nea Niță, jenându-se însă față de prieteni și cunoștințe de „fata fierarului dela Oltenița". De asta o făcuse sluga lui în casa dotală, el trăind fără să facă nimica, din veniturile soției.

Se pornise în Victorița o mânie atât de violentă, încât îl pălmuise și-l scuipase:

— Pleacă din casa mea, scârbă!

Răducu plânsese cu hohote, căzând în genunchi la picioarele ei, spunându-i că fără de ea nu poate trăi și că se sinucide.

Il disprețuise cu furie, cu revoltă, cu desnădejde, cu milă, cu desgust, — dar nu-l alungase. Oricum, era un nenorocit și pe de-asupra tatăl copiilor. Nu numai că nu se despărțise de el, dar îi și îngăduise (oarecum ignorându-l) să-și ducă mai departe viața netrebnică, umilit, spășit, ipocrit, uneori ranchiunos (dar fără putere, incapabil să lupte), întreținându-l, acoperindu-l față de străini (deși sim-

ţise că toţi o compătimeau sarcastic ca pe o proastă), îngrijindu-l până la capăt. Uneori, când venea galben de beţie, cu mers şi vorbă paralitic, îi venea să-i spue:

— Ticălosule, tu l-ai ucis pe bietul tată-meu.

Dar se mărginea să-l privească desgustată, ei spunându-şi: Ticăloaso, iată pentru cine l-ai ucis pe tată-tău.

Radu Mişliu, chel, fără dinţi, cu tremurici, murise de ciroză. Chiar după moartea lui, Victoriţa îi onorase cambiile (negociindu-le, fireşte, obţinând bonificaţii), nevrând ca tatăl copiilor ei să fie urmărit de blesteme şi'n lumea dreptţilor.

Respirase oarecum, amar dar adânc, cu fruntea dreaptă căşi spinarea. Şi devenise de-atunci numai mama copiilor ei, Horia şi Ilarion, crescându-i cu mână de văduvă asprită de muncă, suferinţă şi singurătate.

Pe măsură ce creşteau, copiii se diferenţiau mai răspicat, fiind limpede încă din liceu că Horria e din eamul mamei lui, iar Ilarion, odrasla neliniştitoare a lui Radu Mişliu, pe care-l amintea încă de pe când era în leagăn, prin culoarea ochilor. Radu Mişliu, tată-său, avea ochi albaştri de fecioară, cu care tulbura inima femeilorr, dându-le o impresie de luminată melancolie, — asta, până când nu se injectaseră de beţie, învederând că încă de pe când erau nebulos albaştri, tot de alcoolic erau. Şi ochii lui Ilarion erau albaştri, dar c'un abur lunar în culoare. Aveau uneori vidul argintiu din orbitele statuilor.

Faptele mamei văduve erau drămuite egal faţă de copii. Nici unul mai mult, mai puţin sau mai altfel decât celălalt. Imbrăcaţi la fel, îngrijiţi asemenea, crescuţi deopotrivă. Victoriţa dorea ca şi inima ei să se împartă în două pentrru băeţi. Dar inima ei bătea mai cu adânc şi mai cu dragul-mamei pentrru Horia. Şi tocmai din această pricină îl certa pe Horia mai des şi pentru te miri ce, caşicum numai astfel, împie-

decându-și inima să se mărturisească, ar fi compensat preferința pentru Horia. In schimb, și pentru același motiv, cu Ilarion, se silea să fie mult mai îngăduitoare și mai afectuoasă decât se desprindea din inima ei. Îl iubea, desigur, era copilul ei, fratele drept al celuilalt. Dar față de el, în adâncul ei, firește, parcă mereu trebuia să-și repete că-l iubește, cașicum așa ceva poate fi uitat sau omis. Se surprindea uneori considerându-l ca pe un venetic, de pildă ca pe un copil adulterin al lui Radu Mișliu. După astfel de secunde necontrolate, Victorița se îndârjea împotriva ei, pedepsindu-se cu muncă severă (tăia și lemne uneori, ceasuri de-a-rândul), cu împuținarea somnului, cu rugăciuni, — și deși nu spunea nimic lui Ilarion, parcă își cerea iertare dela el, indirect, închizând ochii asupra abaterilor lui (neîngăduite celuilalt) și acordându-i mici răsfățuri, în treacăt, de care-l lipsea pe celălalt. Uneori se gândea noaptea, în patul ei de văduvă, la Ilarion, ca la un copil orfan de amândoi părinți. Căci copilul acesta, totuși, n'avea mamă. Când se gândea o clipă numai la Horia, chiar suprăatâ să fi fost pe el, Victorița știa deîndată ce înseamnă a fi mamă. Față de Ilarion își făcea datoria de mamă, necruțând nimic, gata de orice sacrificiu, — dar fără de-ajunsă convingere, c'un fel de sfială uneori, ca un simulant. Și când se surprindea astfel, i se părea că e un monstru, că e o mamă denaturată, inexplicabil rece față de perechea lui Horia pe care-l iubea normal, ca toate mamele bune, neputând înțelege de ce inima ei se oprește în fața celuilalt, a lui Ilarion, gata să dea îndărăt, întocmai cum fac caii uneori în dreptul cimitirului.

O zbuciumau adânc astfel de gânduri și cu încetul o cuprindea un fel de milă pentru „bietul copil nevinovat", dar o milă care pe nesimțite o înstrăina și mai tare de el, căci i-l amintea pe Răducu, toată netrebnicia omului din pricina căruia grăbise moartea tatălui ei.

De-a lungul anilor, datorită acestei inegalităţi afective din adâncul Victoriţei, Ilarion beneficiase de aparenţele unui răsfăţ, şi în tot cazul, de un fel de imunitate. Deşi sănătos, Ilarion era tratat ca un copil delicat, mai sensibil, mai gingaş, mai fragil decât Horia.

Când erau de făcut curse lungi, de la sine înţeles, Horia trebuia să le facă. Tot Horia căra lemnele, ajuta la împins mobilele când se făcea grijitură. El era salahorul firesc al familiei, aghiotantul mamei lui. De altfel, nici-o muncă fizică nu-l înspăimânta.

Mare, căpăţinos, atlet (făcea toate sporturile, dela foot-ball până la hockey pe ghiaţă), cu mâni groase şi frust modelate (lopeţi), cu dinţi albi şi tari (în care sfărma şi sticlă), cu păr creţ, de timpuriu mustăcios şi păros pe trup, glăsuind şi râzând sonor ca un dulău cumsecade, gata s'o ia pe Victoriţa în braţe, valsând cu ea prin casă, — Horia, deşi inegal la învăţătură şi fără de vre-o strălucire şcolară (lăsând laoparte notorietatea sportivă), era simpatic tuturorra: şi elevilor şi profesorilor, având chiar ûn fel de popularitate. (La o alegere în glumă, de pildă, s'ar fi ales deputat al liceenilor). Şi cu toate că era bătăuş, na'vea duşmani.

Ilarion, când erau împreună la masă, nici nu se uita la el, iar dacă se întâmpla să ia act de prezenţa lui tumultuoasă, îl considera enervat şi retractil ca o pisică de Angora pe un dulău ciobănesc intrat inadvertent în salonul ei.

In timp ce Horia cu marele lui trup de atlet spărgea uniforma liceală, Ilarion abea o umplea, gingaş, ovalizând-o ondulat la şolduri. Imberb, avea piele de fetiţă, cu palori şi unde de roşeaţă, păr blond-auriu, gene mereu plecate peste ochii argintiu-albaştri (privirea lui adeseori era absentă, ca a orbilor), mâi înguste cu degete lungi şi unghii bombate, şi glas în totdeauna scăzut până la şoaptă. Caşicum tot ce ieşea din gura lui avea nuanţa de secret. Părea

un fel de fată dela maici deghizată în liceani. Vorbea puțin, surâdea mult, înlocuind participarea la conversația celorlalți cu un surâs care dela o vreme părea de comandă, lăsat acolo să suplinească o absență. La masă niciodată nu deschidea gura. Îl lăsa să vorbească pe Horia care spunea absolut tot: glumele, isprăvile, chiulurile, poreclele, fumatul, jocul de cărți. Răsturna pe mușamaua mesei rotunde cu trei convivi toată viața lui de adolescent robust și tumultuos, fără de fermentări interioare, regretând vizibil că numai respectul îl împiedecă să istorisească mamei lui (îi spunea precipitat mam' drag', și Victoriței îi creștea inima în așa măsură, încât îi venea să-i zâmbească și să-i desmierde fruntea), și aventurile lui amoroase. Dar dădea niște tărcoale bufon discrete acestui subiect interzis.

Intre timp Ilarion mânca delicat, dar parcă fără bucurie, dând impresia că abea mânca, spre deosebire de Horia care mânca și vorbea în acelaș timp, cu voioșie egală și pentru una și pentru alta. Dacă te uitai la ei, maicuseamă în timpul mesii, ai fi explicat puținătatea lui Ilarion, cât și paloarea lui albă, prin lipsa de apetit, (gata să-l etichetezi: copil debil), iar explozia de culoare și de mușchi a lui Horia, prin bălăureasca lui poftă de mâncare.

Dar nu era așa. Delicatul Ilarion înghițea tot atât de mult ca și Horia, dar așa de pe nesimțite, așa de discret, că acțiunea de-a mânca la o masă cu alții parcă devenea clandestină.

Apoi mai era dulapul. Fiecare dintre liceeni avea odaia și dulapul lui. In odaia și în dulapul lui Horia umbla cine vroia. Cheia o pusese pe dulap, odată pentru totdeauna. Așa că dulapul era în permanență deschis, destăinuindu-și conținutul oricui ar fi dorit să-l cunoască: haine, rufe, tutun, scrisori de dragoste...

Cheia dulapului lui Ilarion era mereu în buzunarul lui, iar noaptea sub pernă, deși ușa odăii era în-

cuiată pe dinăuntru. Conținutul dulapului era știut numai de el. Când se făcea mareă curățenie de Paști, dulapul lui Horia doar că nu era spălat cu săpun pe dinlăuntru. Ilarion însă nu permitea nimănui nici măcar să arunce o privire. In acest tainic dulap, Ilarion avea și de mâncare: numai dulciuri. Șocolată în special. Dar și nougat, și șocolăți umplute cu vișinată, și rahat cu fistici: numai coșeturi și acadele alese, și în cantități apreciabile. Uneori plăcerea de a le ști acolo depășea pofta de-a le mânca, așa că le ținea până ce se uscau. Dar nici atuncea nu le arunca. Le mânca trist, dar nu lăsa nimic. Bine înțeles, gândacii negri și roșcați aveau o explicabilă atracție pentru acest dulap cu miros mereu vanilat zaharat și fermentat. De aceia, în odaia lui Ilarion, ca un fel de alt tic-tac, erau acele foșnete și zgomote mici, scorțos discrete, pe care le fac umbletul și controbăiala gândacilor.

Așa dar, la mese, Ilarion părea preocupat de altele, abea atingându-se de mâncare, în timp ce Horia înfuleca și glăsuia c'un egal entuziasm.

— Lasă și lui frate-tău, că rămâne nemâncat! îl dojenea Victoriția, apărându-l pe celălalt.

Ilarion, deși părea dus în gândurile lui ca într'o depărtare de tot ce era acolo, îl asculta pe Horia și cum vorbește și cum mestecă, uitându-se la el discret și prudent reprobativ, dar mereu reprobativ, fie că sorbea supa, fie că-și umplea cu pâine farfuria cu ciorbă, așa mâncând-o ,fie că absorbea macaroanele, dând impresia că înghite oameni în nădragi lungi cu șireturile nelegate, — fie că vorbea cu: Intinde-o, băete: Dă-i la moacă: Lasă, șefule, — desolidarizându-se desgustat de gesticularea și vocabularlu de maidan sportiv al lui Horia.

La aceste mese, Horia era fereastra deschisă sub ochii mamei lui asupra vieții de licean. Dela această fereastră zilnică, Victoriția vedea și știa tot: despre Horia. Căci despre Ilarion nu afla nimic. El nici-

odată nu intra în istorisirile lui frate-său. De învățat învăța foarte bine: premiant în fiecare an, cu 10 la latină și 8 la matematică.

Dar numai atât ajungea și până acasă: notele și rezultatele anuale. Incolo nimic. Avea prieteni? camarazi? dușmani? fete de care era îndrgăostit?, — cum uneori era în gura mare Horia, cu fotografia „dânsei" pe masă, compensând măcar așa neputința lui de-a istorisi mamei „aventurile cu dame șic", cunoscute pe malul admirativ al sporturilor.

Victorița nu știa nimic despre viața lui Ilarion.

Dacă s'ar fi 'ntâmplat ca Horia să cam tacă la masă, Victorița l-ar fi somat:

— Hai spune, ce ticăloșie ai făcut?

Cașicum mai era nevoe de îndemn pentru ca Horia să-și deșarte sacul inocent.

Pe Ilarion însă, care iciodată nu deschidea gura, Victorița nu îndrăznea să-l cèrceteze cu vorba.

Își spuea singură: „E băiat mare. S'o fi sfiind de maică-sa.

Dar de câte ori se gândea la necunoscutul care acoperea viața de licean a lui Ilarion, iar își aducea aminte de minciunile lui Radu Mișliu: avocatura, politica, dușmanii...

— Cum se distrează frate-tău! Ce fel de prieteni are! îl cerceta ea uneori pe Horia, dar numai între patru ochi (ceiace iarăși îi dădea impresia unei intimități pe care nu i-o poate acorda și celuilalt).

Intrebat astfel, Horia ridica din umerii robuști, c'un fel de: Nu știu! Nu m'amestec!

Parcă nici n'ar fi fost frați. N'aveau nimîc comun decât nceul și întâlnirile la masă. Niciodată nu veneau împreună dela școală. Și curios, cu toate că Ilarion, correct îmbrăcat, cu geanta subțioară, bine pieptănat, cu ghetele lustruite și pantalonii geometric călcați, — era evident că vine de-a dreptul dela școală, Victorița privindu-l, avea o absurdă îngrijorare, o inexplicabilă neliniște. Pe câte vreme intră-

rile acasă cu întârziere ale lui Horia (bubuia strada şi casa de galopul lui), îmbujorat la faţă, uneori chiar cu urme de roş de buze, mirosind a tutun, fiind limpede adeseori că nu vine dela liceu, ci dela cine ştie ce isprăvi netrebnice, — dădeau în totdeauna Victoriţei o linişte, o bucurie, un început de zâmbet: interzis de dunga de pe frunte.

— Ai s'ajungi un derbedeu! îi spunnea ea.

— Las, mam' drag'! Să vezi...

Şi spunea tot.

Adeseori Horia aducea camarazi acasă: tot duläi de ai lui ,cu läboaice mari, spătoşi, fumători şi cu mişcări stângace în casă, până ce intrau în odaia lui Horia. Odată acolo îşi dădeau drumul, vorbind ca în aer liber cu: Bää! Ala! D'aia!, asurzitori, râzând uneori atât de nebuneşte încât nici ea nu se putea ţine: scotea capul pe uşă, zâmbind:

— De ce râdeţi cu atâta poftă? Spuneţi-mi şi mie.

Deşi impresionaţi de apariţia mamei, nu puteau să articuleze nimic, din pricina râsului înteţit. Păreau cuprinşi de colici holerice, care căzut pe jos cu mâinile pe burtă, care Trânt pe un scaun, care încovrigat pe pat, care rezemat de părete, — râzând cu hohote nechezătoare, cu gâlgâiri de potop în uluce, cu sufocări gemute. Victoriţa, înecată şi ea de râsul fără cauză ştiută, pleca, mult timp după aceia aducându-şi aminte cu zâmbet pe buze şi lumină în ochi. Ilarion însă era tăcere. Din odaia lui niciodată nu venea vre-un zgomot (carte trântită, exclamări, refrenuri, romanţe şuerate, bocănit de ghete). Fie că era acasă, fie că nu era, odaia lui închisă tăcea, cu foşnete de gândaci. Din care pricină, de câteori Victoriţa pleca urechea spre odaia lui, întrebându-se dacă o fi venit acasă, nu şi-l reprezenta prin vorbe sau gesturi mari, cum îi apărea, acoperit de râs Horia, — ci numai prin ochii lui ciudaţi, albaştri-argintii, care păstrau ca pe-o mătasă decolorată, ochii celui din mormânt, ai lui Radu Mişliu.

Și niciodată Victoriţa nu-i văzuse pe fraţi laolaltă. Dacă, de pildă. Horia n'avea cerneală, sau peniţă, nu-i cerea lui Ilarion, ci dădea buzna la Victoriţa:

— Mam' drag'...

— Na. Du-te şi lasă-mă.

Dar într'o zi, necrezânndu-şi urechile, Victoriţa auzise glasul lui Horia în *tăcerea odăii lui Ilarion.* Fusese atât de uluită (deşi într'o altă familie lucrul acesta ar fi fost obişnuit), încât se oprise, cu urechea cercetător ridicată într'acolo.

Discutau. Horia din ce în ce mai vehement: Ilarion, calm, cu glas atât de scăzut, încât un străin ar fi crezut că Horia se ceartă la telefon.

Dar deodată glasul lui Horia tunase şi imediat bubuiseră două palme. Victoriţa năvălise, aproape zmulgând uşa. din loc.

Ilarion, răsturnat pe-o coastă jos pe podele, cu obrajii tărcaţi de o roşeaţă înflamantă, se acoperea cu braţul încă, dând o impresie de panică şi de absolută dezarmare — în timp ce Horia, în care se stingea vibraţia unei mânii de contrabas, stătea greoi ca un urs.

— Ai ridicat mâna asupra lui frate-tău? scandase Victoriţa, albă de mânie, apropiindu-se de el, cu ochii împlântaţi într'ai lui.

Recunoscuse spontan, cu o mişcare încruntată a capului.

Cu toate că era băiat mare, într'a opta. Victoriţa îl pălmuise cu faţa şi cu dosul palmei, de câteva ori, c'un fel de furie sporită, fără ca el să se ferească, până când simţise că o frige şi o înjunghie palma atât de ascuţit, încă îşi muşcase buzele.

— Pleacă, ticălosule. Să nu te mai văd în ochii mei. Pleacă.

— De ce v'aţi certat? îl întrebase Victoriţa pe Ilarion, cu o cercare de blândeţă în glas, în timp ce gândul ei pornise după celălalt, temându-se să

nu se creadă gonit de-acasă. „Dobitocul! Asta ar fi lipsit!" se mâniase Victoriţa.

Ilarion, abea ridicat de jos, dăduse din umeri, cu buzele cusute. Se cercetă în oglindă, examinându-şi obrajii pecetluiţi şi pantalonii prăfuiţi la locul căzăturei.

Victoriţa se apropiase de el, sărutându-l pe fiecare obraz pălmuit. Apoi se dusese în odaia ei, încredinţată că Horia a plecat de-acasă (căci de data aceasta nu s'auzea nimic în odaia lui mereu sonoră), şi fără să ştie de ce, plânsese.

Aşa o găsise Horia, venit la ea în vârful picioarelor, neauzit de încet.

— Mam' drag'... te doare mâna...

I-o sărutase (mâna cu care îl pălmuise), îi şterse lacrmiile şi îşi culcase căpăţâna cu păr creţ în poala ei.

Stătuseră aşa mult timp, ca uniţi de-o jale.

— Ce-a fost? îl întrebase întru'n târziu Victoriţa.

— Prostii, mam' drag'! Nu te mai necăji.

Dar Victoriţa rămăsese pe gânduri. Horia nu ştia să mintă. Faţa lui mereu veselă, optimistă, de data aceasta era posomorîtă, preocupată. Şi în Victoriţa creştea irezistibil o frică obscură. Iarăşi, amintirea lui Radu Mişliu aprăea în Ilarion (mai mult decât în ochi), împreunându-l cu ceva tulbure, respingător.

Se rugase în genunchi la icoana Maicii Domnului să-i apere copiii, ea simţindu-se neputincioasă, mai mult alături de lacrimi şi oftat decât alături de fapte şi hotărîri.

* * *

Curând însă după aceasta, Ilarion o cutremurase, ca vietăţile ciudate răsărite din pământ, după cea-i dat laoparte o piatră grea.

Victoriţa, ordonată şi atentă pentru lucrurile materiale, ca întregul ei neam dela Olteniţa, observase

că-i lipsesc ciorapi: de cei femeești, se înțelege. Cum n'avea servitoare cu luna (angaja câte-una numai pentru marile grijituri, sau ca s'o asiste la provizliie de toamnă), și cum, pe de altă parte, spălătoreasa nu intra niciodată în odăile stăpânilor, Victoriţa se încruntase nedumerit, fără să poată deslega misterul ciorapilor de mătasă; căci numai dintre aceștia dispăreau.

Gândea ea, ridicând din umeri concesiv în fața absurdului (ca atunci când cauți un lucrù pierdùt și în locuri imposibile): „Poate că m'am ramolit, oi fi început să uit!" Dar altminteri nu uita nimic. Caşi tată-său, Nea Niță, își avea socotelile în cap, mai clare decât întru'n registru ținut la zi.

Dar mai știi! Făcuse deci din nou numărătoarea ciorapilor, înscriindu-i pe o listă. Dar totodată devenise mai atentă, mai circumspectă, mai bănuitoare, deși logic n'avea pe cine să bănuiască. Oriunde s'ar fi aflat (la bucătărie, la orătănii, în pivniță ,în pod), ochiul și urechea ei erau îndreptate cu pândă spre odaia de culcare, unde era dulapul cu albituri.

Până când într'o zi surprinsese *hoțul cu chei potrivite:* Ilarion!

Ilarion!

Ilarion!

Ilarion!

Gândul ei repetase de atâtea ori exclamația „Ilarion" (nu mai era un nume, ci o stranie exclamație), încât parcă murmura în ea o mulțime.

Scena era oribilă: ea, mama, pândindu-și copilul care cu mână de noapte o prăda. După atente cercetări și investigații (examina ciorapul din vârî și până sus, ochi cu ochi), alesese o anume pereche, punând-o în buzunarul dinlăuntru al tunicei.

— Ce faci acolo?

Nu tresărise; tresăltase, ca aruncat de hurducătura unui camion. Și palid ca un mort, păruse dintâi că se înecă. Apoi respirase învălmășit.

— Iei dela mama ta? Şi ce faci cu ciorapii de femee?

Gândise ea: Cine ştie! Are nevoe de bani şi se sfieşte să ceară. I-o fi vânzând. Tot copil! Ori poate că-i dă iubitei lui...

Vroia să-l apere, dar simţea că nu pricepe, că nu se poate convinge nici întru'n fel; şi iarăşi parcă-i era frică de ceva.

Din ce în ce, pe măsură ce pendula din părete bătea mai solemn, crescând un îngheţ în secundele acelei tăceri, Victoriţei îi părea şi mai rău că nu l-a lăsat să plece, fără să-i spue nimic, făcându-se că nu ştie. Dar cum să te rabde inima să-l ştii pe fiul tău hoţ? Iar întra'ltfel îi era milă de ruşinea lui, căutând să-şi repete că totul e o copilărie, că n'ar trebui să insiste, nici să-i dea importanţă. Să-i spue, de pildă: „Ascultă, băiatule, dacă ai nevoe de bani, cere-mi. Oi căuta să-ţi dau cât se poate. Dar nu vinde lucrurile mele. Ne-am înţeles?"

Dar vorbele nu-i ieşeau din gură.

Şi unul şi altul erau oarecum într'un îngheţ, opriţi unul în faţa celuilalt, ascultând bătăile pendulei.

Iată însă că se întâmpla ceva nou. Pe faţa lui Ilarion, la început înspăimântată, pe urmă posomorît închisă, apărea un fel de zâmbet ironic, aproape compătimitor.

„Aşa o fi?" se întrebase Victoriţa, gata să se frece la ochi.

Desigur că aşa era, neîndoios.

Zâmbea! Un zâmbet care scuipa!

— Vorbeşte! îl somase ea, exasperată deodată, apucându-l de umărul tunicei, zgâlţâindu-l.

Şi deodată auzise *glas străin* ieşind dintre buzele lui subţiri.

— Dă în mine. Loveşte-mă. Ucide-mă. Ştiu că mă urăşti. Dumneata eşti mama brutei: a lui Horia. Şi pe tata l-ai urât. Ştiu tot. Dumneata l-ai ucis.

Era un om fin. L-ai umilit, l-ai dus la desperare, făcându-l să bea ca să uite. I-ai stricat viața. L-ai ucis lent. Te urăsc. Vă urăsc. Neam de mitocani dela Olteniţa. De ce purtaţi numele tatei? Purtaţi-vă numele vostru: Dobre. Niţă Dobre, fierarul din Olteniţa. Ce frumos sună: Horia Dobre! Nu vezi dumneata ce bine îl îmbracă numele lui adevărat. Horia Mişliu e o ficţiune. Realitatea e Horia Dobre. Şi dumneata tot Dobre eşti. Vă urăsc pe toţi, neam de negustori, de mitocani, de brute...

Şi zâmbea.

Nici-o tristeţă, nici-o tânguire, nici-o lacrimă şi aruncase o privire în oglindă să vadă cum arată. nici măcar o amară frenezie a unei revolte. O răutăcioasă jubilare, o bucurie vicioasă de-a debita monstruozităţi, de-a urmări efectul lor pe obrazul mamei lui.

Viperă cu ochi albaştri!

Victoriţa se cutremurase ca scuturată de friguri. Creştea în ea un straniu atât de fioros, încât numai coşmarurile copilăriei (când simţi că te-apucă rece mâna mortului galben ,sau vezi cum cresc spre tine, paralizându-te, ochii strigoiului), ar fi putut să-l exprime, nu o analiză care să cuprindă vorbele mamă (chiar vitregă) şi fiu (chiar şi denaturat).

Ilarion plecase din odae victorios. Fără să dea îndărăt ciorapii, pornise cu zâmbet, teatral şi sinistru, cu jubilarea omului care şi-a luat revanşa. In treacăt, aruncase o privire în oglindă, să vadă cum arată.

Victoriţa înregistrase totul, fără să poată spune o vorbă, fără să poate face un gest, — cu acuitatea implacabilă a condamnaţilor la moarte.

Se simţea mai rău decât moartă: parcă batjocorită şi dincolo de moarte, în groapa cimitirului.

Ilarion-Ilarion nu era copilul ei, ci strigoiul lui Radu, — pedeapsa ei pentru că nu ascultase de tatăl ei, grăbindu-i moartea.

* * *

Natural, continuaseră să trăiască în aceiaşi casă, aparent ca şi până atunci, întâlnindu-se câteşi trei la orele meselor, ea îngrijindu-i pe amândoi, fără să facă deosebire. Câţi bani de buzunar dădea unuia, avea şi pentru cellăalt. Tot atâtea ghete, de pildă, deşi Horia le strica mai uşor.

— Le'nghiţi! îl dojenea ea, bucuroasă că mai poate glăsui.

Dar Victoriţa şi Ilarion nu mai comunicau direct, fără să aibă aerul că-şi dau seamă. El, de pildă, nu-i mai spunea Victoriţei nici mamă, nici dumneata, nici tu. Evita cu o îndemânare înăscută de-a ascunde, de-a se strecura, de-a trăi firesc în echivoc şi acrobatic.

Iar Victoriţa, când vroia să-i comunice vre-o hotărîre de-a ei, îi convoca pe amândoi, vorbindu-i lui Horia, dar întrebuinţând pluralul „voi".

Dacă Horia n'ar fi fost atât de răsunător, umplând el singur casa, întâlnirile lor la masă ar fi fost intolerabil penibile: pentru Victoriţa. Căci Ilarion nu dădea nici-un semn din care să rezulte că nu se simte în largul lui (la el acasă), că se simte incomodat, apăsat. Nu! Ferească Dumnezeu!! El era din toate punctele de vedere acelaşi: şi faţă de Horia (cu care de când cu palmele primite dela el nu mai vorbea, rămânând însă tot atât de sarcastic sigur şi distant reprobativ), şi faţă de Victoriţa (care-i era mamă, oricum) poate c'un adaos de ironie mută, sau cu o vizibilitate a ironiei camuflate până atunci. Când ochii lor se încrucişau din întâmplare, Ilarion parcă ricana, având aceiaşi tresărire în ochi, nări şi buze.

Victoriţa îl simţea duşman neînduplecat, şi se îngrozea.

Horia venise să-i sărute mâna cu care-l pălmuise,

scuzându-se oarecum că i-o îndurerase cu fălcile lui de fier.

Ilarion însă, după oribilele vorbe, odată măcar nu încercase să-i dea o explicație, s'o roage să-l ierte, să-i sărute mâna, să schițeze un cât de mic gest de părere de rău, arătând că o ricum, o consideră tot ca pe mama lui. Nimic! Situația creiată de incidentul de-atunci parcă îi priia, liberându-l pe față și de obligațiile de fiu și de cele de frate. Venea acasă ca la o pensiune gratuită, fără să-și caute familia, așteptându-și numai mâncarea cuvenită, rufele, somnul și veniturile de buzunar.

Victoriția slăbea. Somnul i se rărise, mereu speriat de visuri care te lasă cu ochii deschiși și fața încrețită. Era mereu distrată, necontenit preocupată. Ar fi dorit un sfat. Dar dela cine?

Se gândise la Horia.

Dar nu! Prea era copilăros. Ș'apoi îl și vedea înfuriindu-se și dând în celălalt. Gândul ei nu putea suporta una ca asta. Și prin nimic n'ar fi vrut să întărească vorbele lui Ilarion despre neamul Mișliu și neamul Dobre, despărțite de-o prăpastie.

Și totuși îi era și milă de Ilarion. Îl bănuia singur, izolat, fără de prieteni, cu cine știe ce mândrie și ce susceptibilitate care dădeau falșa credință că e un monstru, când în realitate nu era decât un biet copil ciudat, prea închis în el.

Și ea, Victoriția, era o fire închisă. Nici ea n'avusese confidente. Și ea era mândră, susceptibilă. Poate că în fond Ilarion era băiatul ei mai asemănător decât și-ar fi putut închipui. Poate că potrivirile pe care i le atribuia cu Radu Mișliu nu erau decât aparente: ca ochii, de pildă.

Victoriția știa dela Olteniția, din prăvălia lui taicăsău, cât e de ușor să te înșeli asupra oamenilor. Unii îți par cinstiți și cumsecade (fiindcă așa ai apucat să crezi la început), și crești mereu această credință, alegând din om numai ceeace o întărește

caşicum, dacă ar fi altfel, paguba ar fi pentru tine (că n'ai avut dreptate), când în realitate câştigi un adevăr.

Căuta eroic Victoriţa să-şi apere copilul, să-l îndreptăţească, să-l spele, să-l apropie de inima ei, — dar nu izbutea decât să se zbuciume, Ilarion devenind o preocupare chinuită a minţii ei, fără ca inima închisă să-l primească.

Anii studenţiei, nici ei, nu aduseseră nimic nou. Tratament egal din partea Victoriţei în toate privinţele exterioare.

Horia, şi mai atlet şi tot ahtiat sportiv, dar din ce în ce mai bărbat (în sensul *om),* deşi înconjurat de solicitări, lăsa totul, asistând-o pe Victoriţa în orişice ocazie, cu o spontaneitate, cu o delicateţă neverosimilă (mulţi oameni mătăhăloşi au fineţe care amintesc capătul acela subtil flexibil dela vârful trompei elefantului), cu un entuziasm în devotament şi cu o mândrie în solidaritate (mam' drag') care o făceau pe Victoriţa să spue Maicii Domnului:

— Maică îndurată, îţi mulţumesc cu smerenie. Dar de ce mi-e teamă?

Bucuria pe care i-o dădea Horia se dilata până la hotarul superstiţios al sufletului, învecinându-se cu spaima.

Iar Ilarion, din ce în ce mai „dandy", parfumat, pudrat, cu ineel şi brăţări, părea exotic în casa celorlalţi, afirmând tot mai categoric contrastul Dobre — Mişliu.

Iar viaţa lui era într'adevăr *a lui,* ca un lucru sigilat şi încuiat.

* * *

Intretimp, un apocalips dădea târcoale muşuroaelor umane.

Toţi simţeau că se apropie războiul, viaţa înce-

tând de a mai fi certitudine încorporată, ea devenind o umilă speranță, sau un noroc al unora.

Așa că serviciul militar nu mai apărea ca în timpurile normale, fază mai aspră a inițierii bărbătești, acceptată de copii ca și de părinți, ci se contura solemn, ca un drum deschis spre moartea posibilă.

— Mam' drag', află că fiul tău e apt pentru aviație! tunase Horia, isbucnind pe ușă cu năpraznica veste, luând-o pe Victoriţa în braţe, valsând cu ea prin toate încăperile, suindu-se cu ea până în pod, la deschizătura de pe acoperiș, — cașicum ar fi adus vorba că s'a logodit sau că a câștigat lozul cel mare.

Victoriţa își înghițise lacrimile și nodul din gât.

— Și frate-tău tot la aviație?

— Ți-ai găsit! Sa' aranjat, mam' drag'. E amânat medical sau reformat: astea-s chestii în care nu-s mahăr. N'ai văzut ce pregătiri face de o lună? Exerciții de tusă, crampe la ficat, dureri la rinichi, junghi la plex... Cred că poate tuși și cu sânge. E perfect antrenat!

— Horia! îl dojenise ea.

— Mam' drag', crede-mă. A scăpat. S'a aranjat. Lasă că fac eu armată pentru tot neamul. Vei zbura cu mine, mam' drag' de-asupra Europei. Te duc până la Hollywood!

Intr'adevăr era fericit. Armata (deci războiul) era pentru el viață, tinerețe, aventură, sport, glorie, — lăsând altora pesimismul vizionar. Adusese o sticlă de șampanie care-o băuse cu „mam' drag'" pentru cariera lui de aviator.

— Crezi că-i mare lucru războiul aerian, mam' drag'? Un fel de foot-ball în cer. Specialitatea casei! se bătuse el cu palma peste pieptul lat și bombat.

Reforma în schimb îl dăduse gata pe Ilarion, ca un lung serviciu militar la infanterie, fără de permisii.

Își organizase deci scrupulos convalescența reformei, ducându-se cu niște prieteni la munte, de unde se înapoiase nu îngrășat (ceiace presupune densita-

tea cărnii) ci umflat: nu tare, dar cât trebue ca să reţie ochiul. Era disperat: vizibil. La Bucureşti îşi organizase convalescenţa muntelui, hrănindu-se cu apă caldă şi cu purgative. Ca să-şi tae pofta de mâncare începuse şi să fumeze, deşi tutunul nu-i plăcea. Făcea lungi băi de abur, cântărindu-se în fiecare zi, ocupându-se de trupul lui ca de o iubită adorată, schimbând mereu oglinzile, săpunurile, cremele de frumuseţă, pudrele de talc şi parfumurile (le prefera pe cele dulci, gen Vol de Nuit al lui Guerain, dar uneori se parfuma mai virginal şi cu Gardenia, tot parfum femeesc al lui Guerlain). De câtva timp se pieptăna „Chopin": cu părul cam romantic îngăduit la ceafă şi la tâmple. Se îmbrăca extravagant, fiind oarecum un precursor al genului intitulat în anii războiului „malagambism". Surtuc foarte lung, cu umeri deprimaţi, amintind în haina bărbătească totuşi expresia „épaules tombantes" a frumoaselor de pe vremea lui Lamartine. Pantalonii, deşi nu strâmţi, erau aproape înguşti faţă de dimensiunea în vigoare atunci, fulgeraţi în ritmul paşilor (pantofi enormi cu tălpi de crêpe), de apariţia de-o clipă a ciorapilor albi).

Dacă n'ar fi fost copilul ei, de care o legau drame şi mai adânci, Victoriţa, fiica lui Nea Niţă dela Olteniţa, văzându-l, ar fi spus:

— Asta om? Să-l scuipi!

Dar în adâncul ei amar mocnea o astfel de exclamaţie de câte ori îl vedea cum pleacă de acasă, mahmur de somn cu fereastra închisă (fugea de aer), lăsând dâră dulceagă de parfum.

Războiul îi găsise gata de a publica o carte şi de a-şi da examenul de intrare în diplomaţie: aşa cel puţin afirmase la masa rotundă acoperită cu muşama, dela care lipsea aviatorul Horia, — şi nu într'o conversaţie intimă cu mama lui (tot nu comunicau direct), ci într'un fel de notificare verbală. O pusese la curent, cu ton expozitiv, cu activitatea şi meritele lui, precum şi cu proectele de viitor,

invitând-o, la rândul ei, să-l pue la curent cu situaţia lor financiară.

— Ţi-a lipsit ceva până acum? îl întrebase Victoriţa aproape ceremonios.

— N'am pretins una ca asta.

— Ai nevoe de ceva?

— Nu eu, personal. Dar cariera mea, diplomaţia, are nevoe de avere.

— La moartea mea vei şti ce moşteneşti.

— Şi până atunci?

— Te vei mulţumi cu ce pot să-ţi dau.

— Tata n'a lăsat nimic.

— Absolut nimic.

— Sigur?

Cu aerul ei de stareţă, Victoriţa părăsise masa acestui dialog, lăsându-l singur.

Lumea se deprindea cu războiul, căutând o acomodare cât mai agreabilă, dacă nu chiar recreativă. Localizată deocamdată pe front, moartea nu mai preocupă efectiv pe cei din ţară, pentru aceştia rămânând un simplu subiect al conversaţiilor generale, cum ar fi căldura în timpul verii, şi nesomnul în timpul bacalaureatului.

Revizuit de o comisie medicală, Ilarion scăpase din nou: c'un surâs şi mai enigmatic.

Preşedintele comisiei de revizie se întâlnise pe stradă cu Victoriţa (Dobre): pentru care inima lui liceală bătuse pe vremuri la Olteniţa.

— Victoriţo!

— Cu cine am plăcerea?

— Nu mă mai cunoşti? Mihuţ!

Şerpuise Dunărea printre ei, amintirea Dunării de-atunci, când se plimbau pe malul ei şi pe malul vieţii pe care o credeau albastră ca şi Dunărea: în cântecul ei.

— Ţi l-am lăsat, Victoriţo.

Şi văzând-o încruntat mirată, adăugase:

— Pe fiul tău, Mişliu Ilarion. Nu ţi-a spus?

Ilarion venise la colonel cu un dosar de recomandații, fără să știe ce-l leagă pe medic de mama lui. Îi istorisise că fratele lui e la aviație, că dacă îl ia și pe el, mama lui, o biată văduvă, rămâne pe drumuri, muritoare de foame, de vreme ce el o întreține.

„Se aranjase".

Și iar intrase în convalescență: după revizia medicală.

In schimb Horia murise pe front.

— Războiul aerian, mam' drag'? Un fel de football în cer...

* * *

Dacă Horia ar fi putut s'o vadă pe Victoriţa după moartea lui, i-ar fi luat capul (abia mai mult decât o frunză căzută) în straşnicile lui palme, şi i-ar fi şoptit:

— Ce s'a întâmplat cu tine, mam' drag'?

Dar nimeni, niciodată nu mai putea să spue Victoriței o astfel de vorbă, cu care să-i încălzească din nou inima.

Nu-şi dădea bine seamă că Horia e mort. Nici nu-l văzuse între lumânări; nici n'auzise bulgării căzând peste sciriul coborît cu frânghii; nici n'ascultase clopotele cântând pentru el şi nici pe nimeni spunând: Dumnezeu să-l ierte.

Ea murise. Nu mai putea face nimic. Stătea, uitându-se la ceas, la fereastră, la părete, la scaune, la muște. Nu plângea. Dar îi tremurau uneori buzele şi bărbia. Şi vorbea singură în casa în care sporeau paianjenii şi cărunţea praful.

Dar uneori i se făcea atât de dor de Horia, încât îl căuta: prin odăi. Aşa într'o noapte intrase în camera lui. Luna bătea pieziş pe fereastră, luminând numai o parte a odăii, verzui ca în bisericile vechi, celeilalte lăsându-i noaptea.

Victoriţa se aşezase pe patul lui Horia, aşteptându-l în amintiri. Trecuseră astfel ceasuri, până când auzise paşi foarte uşori (ai fi spus că vine regele gândacilor) şi cheia răsucindu-se în uşa de dinfaţă.

Ilarion se înapoiase acasă, mai pe furiş decât un rău-făcător.

Pe Victoriţa noţiunea însăşi, „copilul care se întoarce noaptea din oraş, fără să ştie că mama nu doarme şi îl aude", o răscolise, aducându-i toate amintirile, toate faptele, toată copilăria lor. Mereu se silise să fie şi mai bună cu Ilarion, oprindu-se să-şi arate toată inima lui Horia, de teamă că-l nedreptăţeşte pe celălalt.

Şi îl iubise pe Horia, — Doamne Dumnezeule şi Tu Isuse, cât îi iubise! Dar nu-i desvăluise de-ajuns dragostea ei, nu-l răsfăţase de-ajuns, nu-l desmierdase de-ajuns. Iată, (Dumnezeule mare!) nu-i spusese niciodată „dragu' mamei". Numai că el, sărăcuţul, era bun şi nu punea la inimă: mam' drag'.

Şi deodată îşi adusese aminte că îl lovise cu faţa şi cu dosul palmei (jap, trosc) de nu ştiu câte ori. el răbdând, fără mânie în privire, venind apoi la ea şi sărutându-i mâna.

— Iartă-mă, dragul mamei.

Se dusese la icoana din colţul fără lună, îngenunchiase şi începuse să se roage lui Horia, în ceruri.

Dar deodată tresărise. Om străin intrase fără zgomot în odae. Ea dela Dumnezeu, îşi ţinuse suflarea, privind ce-i arăta cerul cu lumina lunii îndreptată spre acela.

Ilarion era atât de încredinţat ca la acea oră târzie de noapte nu poate fi nimeni în odaia mortului (slava Domnului, bruta care de atâtea ori îl umilise, mereu jignindu-l estetic şi incomodându-l nu numai în prezent, dar şi'n viitor, — murise), încât se dusese de-a-dreptul la dulapul lui Horia, care strălucea în lună ca ceva care aparţine cerului, fără să mai cerceteze cu privirea ungherele de umbră.

Şi acolo, tot cu chei potrivite, ca şi odiniroaă la dulapul mamei lui. Deschisese în văpaia verzue a lunii dulapul mortului. Lucrurile strălciră: haine cùrate, albituri, lucruşoare, cutii. (La plecarea lui Horia pe front, el şi cu Victoriţa făcuseră împreună mare ordine în toate, să le găsească la întoarcere în bună stare). Mânile lui Ilarion cotrobăiau prin toate, alegând şi punând laoparte întru'n paneraş pe care-l adusese el.

Inima Victoriţei bătea atât de tare, încât de câteva ori se uitase la icoană, murmurând cu buzele închise: „Doamne, dă-mi putere".

Apoi iar se uita la spinarea celui care prăda un mort.

Il ura. Da. Ea, mama lui, îl ura, — de lângă icoana la care se închinase pentru celălalt: mam' drag'.

Ilarion era atât de cufundat în voluptatea faptei de noapte, încât nici nu observase umbra care-i creştea în spate, nemişcată, aşteptând.

Poate un ceas, ochiul de cimitir al lunii văzuse vecinătatea de destin a celor două umbre: una jefuind, alta aşteptând.

Când Ilarion, după ce încuiase dulapul prădat, şi după ce-şi luă panerul cu lucrurile mortului, vroise să pornească înspre uşă, văzuse că cineva a stat mereu în spatele lui, că l-a văzut, că ştie, scăpase panerul din mână, bătuse braţele epileptic şi ţipase ascuţit ca un guzgan lovit: Aii! Apoi încremenise cu pumnii strânşi, spectral, cu ochii lui decoloraţi, cu sacade de dârdâit în diniţi încleştaţi.

— Ti-că-losule! Furi! Ti-că-losule!

Se uitau unul la altul, în strania tăcere a luminii de lună, a ceasului de noapte şi a odăii mortului. Dar cu încetul, Ilarion se potolsie ca şi odinioară, când Victoriţa îl surprinsese furându-i ciorapii, fără să-i poată face nimic. Zâmbetul ironic de-atunci reapărea pe buzele lui, în timp ce mânile, reluându-şi

siguranța, potriveau părul, cravata, gata-gata să-și ia de jos panerul cu lucrurile de furat, — sau poate că...

Ar fi fost oare în stare s'o strângă de gât?

Mai repede decât orice s'ar fi gândit să facă Ilarion, Victoriţa apucă o cravașă de-a lui Horia, lovindu-l pe Ilarion în plin obraz.

Apoi loviturile șuerară una după alta, pe mâni, pe spate, dar maicuseamă pe față.

Până când în odaia mortului, odată cu respirația gâfâită a Victoriței, izbucnise și plânsetul deslănțuit al lui Ilarion.

Căzuse convulsiv pe covor, într'un fel de criză isterică, dând din mâni și din picioare, bocind subțire, îndoindu-se și desdoindu-se ca ceva care arde.

— Pleacă! răsunase glasul de nerecunoscut al Victoriței, împingându-l cu piciorul, deschizându-i ușa.

Se târîse pe jos, prin lumina lunii, ca un enorm gândac pe jumătate strivit, dispărând pe ușă, în întuneric.

Multă vreme nu s'auzise nimic în odaia mortului.

Apoi atât, pe tărâmul luminii de lună:

— Dormi, dragu' mamei, eu am să-ți strâng lucrușoarele.

* * *

Urmase o perioadă de tăceri lugubre în casa în care nu mai erau decât ei doi, mama și fiul, maicuseamă la masa rotundă, acoperită cu aceiași mușama, unde se întâlneau dimineața, la prânz și seara. Ilarion venea bandajat. Nu i se vedeau decât ochii, atât de lunar alburii că dădeau mai firească privire bandajului decât obrazului. In oraș nu mai ieșea. Stătea închis în odae, neapărând decât la masă unde nu scotea o vorbă, privind mereu în farfurie. Uneori însă când se'ntâmpla vre-un zgomot (o linguriță scăpată, o farfurie trântită), tresărea, uitându-se

la Victoriţa cu privire de câne bătut. Era umil, şters, abătut, uneori chiar servil.

In Victoriţa începea iar un amestec de milă şi dispreţ. „E un nenorocit!" îşi spunea ea în gând. „Ce-i de făcut cu el, dragu' mamei?"

Dar vorba ei, când i-o adresa, nu-l brutaliza, nici nu-l umilea. De-ajuns bandajul-mască mereu prezent între ei.

Intr'o zi îl anunţase că a închiriat casa şi că se vor muta alături, în imobilul închiriat colonelului Borgescu şi lui Alexandru Milicescu, restrângându-se la cele două camere dela mansardă pe care le va amenaja.

Victoriţa se aşteptase ca Ilarion să protesteze, să se opue, sau chiar să încerce o ameninţare. Firesţe că ea na'r fi cedat. Nu mai putea locui în casa în care niciodată Horia nu se va întoarce, deşi toate lucrurile îl aşteptau mereu. O închiriase de altfel cu mobile cu tot, ea neoprindu-şi decât strictul necesar şi unele amintiri din odaia lui Horia, respectând, firesţe, toate lucrurile din odaia lui Ilarion.

Spre surprinderea ei însă, Ilarion, deşi mirat la început, nu făcuse nici-o obiecţie. Părea resemnat la orice, modest, blând, supus, cerând parcă prin atitudinea lui un fel de iertare pe care însă buzele lui n'o articulau. Participase efectiv la mutare, dovedindu-se util şi chiar ingenios. El singur îşi aranjase odaia dela mansardă, dând sugestii bune pentru improvizarea unei sufragerii în antretul podului.

Această colaborare de casă nouă treiase un fel de intimitate, dacă nu chiar de cordialitate, între mamă şi fiu.

„Poate că niţeluş din sufletul lui Horia are să treacă în Ilarion". (Căci de multe ori observase ea la Olteniţa şi la Bucureşti că maicuseamă după moartea cuiva, urmaşii încep să-i semene mai mult, vrând să facă şi să fie ca cel care nu mai e. Şi ea, abea după moartea lui taică-său observase cât de

mult îi seamănă. Numai că asta nu era asemănare, gândea ea, ci fărâmă de viață lăsată de mort și încolțită în cei care-i fuseseră aproape).

I-adevărat că și moartea creștea din toate părțile, apropiind pe fiecare de ai lui. *Sa'dunau oamenii*. Ca orătăniile când sunt acoperite de umbra peretelui.

Ilarion, care după câte spunea căpătase o slujbă provizorie la Ministerul de Externe, adusese acasă două cutii tubulare de tinichea cenușiu-verzue, cu măști pentru gaze, lopeți, găleți, nisip și trusă cu pansamente. Apoi o sfătuise pe Victorița să construiască un adăpost. Victorița convenise cu o casă de specialitate (după ce încercase la mai multe, alegând-o pe cea mai avantajoasă) să-i construiască un adăpost în curtea casei vecine (din care abea se mutase), unde era loc mai potrivit pentru așa ceva.

Apoi tot Ilarion o îndemnase să facă anumite provizii, arătându-i că unele alimente, între care și conservele și marmeladele, se vor scumpi extravagant, iar altele vor dispare. Mirată, Victorița ascultase iarăși sfaturile lui, cumpărând după indicațiile pe care i le dăduse.

— Dă, Doamne! Dă, Doamne! spunea ea, de câte ori trecea pe lângă o biserică, sau acasă, de câteori ochii ei întâlneau icoana din odaia lui Horia, sau cerul lui Horia, rămas la fereastra ei.

Adică: Dă, Doamne, să-mi recapăt băiatul pierdut.

După primul bombardament aerian, Ilarion o întrebase ce intenții are.

— Fac ce faci și tu, răspunsese ea. Pleci tu, te urmez. Rămâi tu, stau cu tine.

— Eu nu mă pot deplasa din București. Sunt mobilizat pe loc.

— Bine. Rămân cu tine. Să nu mai vorbim.

Ilarion (sunați, Ingeri, din trompetele de aur) îi sărutase mâna cu recunoștință și respect, fără să mai insiste asupra plecării.

După alt bombardament, Ilarion se apropiase de ea c'un fel de jenă, de ezitare.

— Spune, — îl îndemnase ea, bine-voitor.

— Aşi vrea să-ţi dau un sfat, dar na'şi vrea să vezi în el cine ştie ce gând ascuns...

— Spune. Te-ascult.

— Toţi cei dela Externe cumpără aur şi pietre preţioase. In curând leul îşi va pierde valoarea. M'am gândit că...

— Iţi mulţumesc, zâmbise Victoriţa. Am adunat aur mai demult, cu începutul şi la curs avantajos.

Vorbea, privindu-l cu încordată atenţie, adânc, deplin. Dar pe faţa şi în ochii lui Ilarion nimic nu se clintise, nu se colorase, sau nu lucise altfel.

După o scurtă suspendare a vorbelor, Victoriţa continuase:

— ...O parte e în caseta mea la Banca Naţională, împreună cu bijuteriile rămase dela biată maică-mea; iar altă parte e în loc sigur la Olteniţa. Nu suntem săraci, adăugase ea, cu toate că în astfel de vremuri nimeni nu poate şti dacă are sau n'are. Avocatul meu dela Olteniţa, conu Tache Dane (reţine numele) ştie amănunţit situaţia averii noastre. La nevoe, el îţi va da toate lămuririle. Am avut eu grijă. Iţi mulţumesc însă pentru gândul tău.

Desigur că nici nu bănuia Ilarion ce dar prin jertfă îi făcuse maică-sa, încredinţându-i vorbe despre avere. Căci Victoriţa moştenise dela taică-său gura cusută pentru treburile băneşti, Aşa de pildă, mama Victoriţei nu ştiuse niciodată ce are bărbatul ei, cu toate că altminteri Nea Niţă era mieluşel cu Săftica lui. Victoriţa moştenise nu numai averea viguros nituită a lui Nea Niţă, dar şi discreţia lui ferecată, precum şi respectul lui pentru ban.

„I-am spus, dragu' mamei", dăduse ea socoteală lui Horia în straniul ei monolog dialogat: „Oi fi făcut bine?"

Dar în jurul ei toate se schimbau. Bucureştiul se

golea. Albea pustiul pe toate străzile. Mirosea a moarte în plin soare de April.

Colonelul Borgescu îşi încărcase femeile şi o parte din mobile într'un camion militar, îşi luase rămas bun dela Alexandru Milicescu şi dela cucoana Victoriţa şi plecase, ticsit de provizii (între care câteva lădiţe cu ciocolată).

Toţi plecau, fiecare bombardament sporind pesimismul.

Pe străzi nu mai întâlneai decât bejenari. Casele erau pustii, străzile deşarte. Ca o haină pe un trup slăbit de boală, Bucureştiul devenise întristător de vast pentru viaţa rămasă.

Căzuse nenorocire şi peste unul dintre chiriaşii coanei Victoriţa, Alexandru Milicescu. Îşi pierduse fata şi ginerele întru'n bombardament. Plecase bietul tată, lăsându-l pe Nero în grija coanei Victoriţa, tocmai până la o gară din Oltenia, călătorind ba pe scara trenului, ba pe acoperiş, căutându-şi fata şi ginerele noaptea, cu un felinar, printre sfărmăturile trenului deraiat, sfărmat, ars. Dar nu mai găsise nimic. Roţi, lemne arse, osii îndoite, ciolane, bucăţi de cap, frânturi de mâni. Nici printre acestea nu mai era fetiţa lui. Se înapoiase de acolo atât de vânăt, rătăcit şi bătrân (de când plecase nu se mai răsese, aşa că obrazul era acoperit de albul tulbure al bărbii), încât coana Victoriţa îi dăduse un pahar mare de rom. Îl dăduse duşcă, aşezându-se apoi pe pragul casei, jos, unde stau ţigăncile şi orbeţii. Nero îşi pusese capul pe genunchii stăpânului recăpătat. Mâna omului beat căutând mereu ceva, pe drumul de jale al inimii, găsise capul cânelui. Îl privise cu nedumerire. Apoi plânsese cu gura ca spartă, lăsându-se în lacrimi ca într'o ploae. Părea un cerşetor orb cu cânele lui.

Bietul bătrân!

„Da, dragu' mamei, e jale pe la noi".

Bucureştiul devenise alt oraş, abea mai amintin-

du-l pe celălalt. Nu numai dărâmăturile fumegânde şi mirosul de ars, dar şi oamenii care abea trăiau, aşa ca în vârful degetelor, ţinându-şi suflarea, ştiind că aproape în fiecare zi, la anumite ore, Moartea vine şi se plimbă prin oraş. Nu la cimitir, prin oraş.

Coana Victoriţa, de cum răsunau sirenele, îşi lua şalul şi cobora scara podului, la capul căreia o aştepta cu Nero, Alexandru Milicescu. Indeobşte nu erau decât ei doi în adăpost, căci şi chiriaşii ceilalţi plecaseră, rugând-o pe proprietăreasă, pe cucoana Victoriţa, să aibă un ochi asupra casei deşarte. Se întâmpla uneori să cearâ loc câte-un drumeţ surprins de alarme. Uşa era deschisă oricui. Dar statornici nu erau acolo decât coana Victoriţa, Alexandru Milicescu şi Nero care-şi turtea botul pe genunchii stăpânului său şi nu sufla.

Acolo, în adăpostul alb-gălbui cu miros de sicriu nou, cei doi bătrâni în doliu cercau să vorbească în timpul acelor aşteptări năpraznic tăcute, după ce-au amuţit sirenele, înainte de-a se auzi motoarele şi pocnetele bateriilor antiaeriene.

Coana Victoriţa începea îndată despre băiatul ei, vrând să istorisească celuilalt o amintire despre „dragu' mamei".

Dar Alexandru Milicescu era atât de distrat, încât, deşi foarte bine crescut, neluând niciodată vorba începută de altul, maicuseamă de-o femee, — la auzul vorbei „dragu' mamei" îşi aducea aminte de fetiţa lui (nu fata lui măritată, mama lui Ivănucă cea care dispăruse de curând î'ntr'un tren bombardat), ci de fetiţa lui de odinioară, cu rochiţa scurtă, năsucul în sus, ochi negri, cozi cu fundă, călare pe un pur sânge, — şi nu putea rezista nevoii de-a o numi, de-a vorbi degrabă despre ea.

Şi fiindcă şi unul şi altul vorbeau odată, cum îşi dădeau seamă, tăceau, rămânând cu'n fel de zâmbet în amintirile care murmurau singure în mintea lor.

Aşa că fiecare era acolo cu copilul său: moşul cu

fata, băbuța cu băiatul. Mai era și Nero, cu botul pe genunchii stăpânului. Mirosea a scândură de brad. Totul era tăcut, intim, curat, — și uneori sfâșietor de trist, când motoarele care aduceau moarte pe de-asupra capetelor, trimeteau celor de jos și amintreia morților lor. Atunci și „dragu' mamei" și „fetița-mea" plecau din ei în acea depărtare pe care nici pasul, nici mâna no' pot ajunge, și care dă omului golul de lângă inimă.

Uneori bătrânii din adăpost se temeau. Asta se întâmpla când bubuitura exploziilor se apropia cu atâta dinadins că părea pasul cuiva (uriaș) care vine spre tine, anume spre tine, să te calce cu talpă de munte. Atunci, coana Victorița își făcea cruce, închidea ochii și-și astupa urechile. Iar Alexandru Milicescu se înțepenea ca la dentist, când îți va scoate măseaua, crispat, palid, cu pieptul apăsat. Era convins că e absolut calm: că mâna lui ar putea ține dârlogii. Dar odată, în timpul apropierii pasului detunător, vroise să desmierde capul lui Nero care schiauna pe genunchii lui. Văzuse însă cu mirare că mâna lui întinsă spre câne tremura atât de convulsiv, încât cu greu izbutise să facă gestul de protecțiune dorit.

— De mine să n'ai grijă, spusese și repetase Ilarion mamei lui: avem ai minister un adăpost sigur. Pe lângă asta, uită-te...

Îi arătase autorizația de a intra în adăpostul Băncii Naționale, precum și'n alte adăposturi privilegiate.

Așa că Victorița nu-i ducea grijă, deși, după primele bombardamente petrecute împreună, Ilarion nu mai apăruse în adăpost, lipsind mereu de-acasă. Era din ce în ce mai absorbit de însărcinările de încredere cu care îl onorau șefii lui dela minister. Venea abea spre seară dela minister, unde și dejuna, foarte elegant, parfumat, pieptănat cu grijă, cu mânile în totdeauna înmănușate, interesându-se aproape afec-

tuos de tot ce s'a întâmplat în lipsa lui!, — dar calm ca un adevărat bărbat.

Victoriţa era atât de surprinsă de această reacţie a lui faţă de bombardamente, încât ajunsese înspre el până la hotarul stimei. Era limpede că Ilarion nu se teme, nu se lasă cuprins de panica „fugarilor": aşa spuneau Bucureştenii bombardamentelor dispersaţilor. Ilarion accepta viaţa în Bucureştiul bombardat, fără recriminări, fără revoltă împotriva celor care stăteau departe de capitală, în locuri ferite şi ageabile. Până şi eleganţa lui ciudată, într'acest Bucureşti al morţii mereu posibile, apărea altfel decât înainte, când bărbaţii mureau pe front, ca Horia, iar Ilarion era un ambuscat care-şi petrecea timpul huzurind, căscând şi spilcuindu-se. Acum, eleganţa lui dovedea stăpânire de sine, libertate de spirit şi chiar un fel de bărbăţie, nu prin înfăţişarea ei care mereu zgâria ceva în Victoriţa, dar prin afirmarea ei statornică şi neschimbată chiar şi în faţa primejdiei.

Ilarion era desigur un om ciudat: dar oricum, Victoriţa spera că e un om.

— Unde mănânci? îl întreba ea.

— Avem popotă la minister.

— Să nu-ţi pregătesc ceva?

— Mulţumesc. Nu am nevoe de nimic.

De când însă începuseră bombardamentele de noapte, Ilarion nici nu mai dormea pe-acasă. Primul bombardament de noapte îl cam zdruncinase. Dar Victoriţa nu-şi dăduse seamă de asta în întunericul adăpostului decât la încetarea alarmei, descoperind la lumina lămpii de buzunar, camuflată cu celofan albastru, că Ilairon leşinase în colţul lui. Il deşteptase Alexandru Milicescu, bătându-l uşor cu palma pe obraz, făcându-i şi câteva mişcări de respiraţie artificială.

Pe semne că se deşteptase din leşin mai demult: dar nu dăduse semn de viaţă decât într'un târziu,

după ce fusese complect stăpân pe mintea lui. Simulase deci o deşteptare cu icnituri de greaţă, spunând:

— Dela stomah. M'am întoxicat cu mâncare.

Luase purgativ, băuse ceaiuri, dând meticuloasă întărire versiunii lui asupra leşinului.

De atunci nu mai dormise acasă, explicând Victoriţei că are o misiune secretă care îl obligă să-şi petreacă nopţile în oraş. Apărea, cu automobilul la scară, pentru scurt timp, la orele când nu erau bombardamente: se interesa de cele întâmplate acasă, aducea ceai, bomboane, cafea, conserve; se schimba din cap până'n picioare, îşi lua rămas bun şi pleca în „serviciu comandat", lăsându-şi dâra de parfum dulceag.

Cu toate că absenţa lui de-acasă în astfel de vremuri o preocupa pe Victoriţa, în fond însă era mulţumită să-l vadă viu, bărbat, muncind, alergând, descurcându-se, în stare să aducă ceva acasă. Iar darurile lui purificau amintirea unei scene odioase când Victoriţa îl surprinsese furând.

Aşa că ceaiul, bomboanele, cafeaua erau în fond lumânări de ceară, mătănii şi rugăciuni.

„Iartă-l şi tu, dragu' mamei. Simt că se face ori".

* * *

Războiul plecase din cerul şi de pe pământul românesc, luându-şi moartea.

Toate începeau din nou, căutându-şi locul şi lumina.

Ilarion dormea iarăşi acasă, apărând şi la mese, uneroi chiar întârziind pe-acasă, mai ales dimineaţa, părând mai disponibil decât în timpul bombardamentelor. Şi se vede că ori îl obosise activitatea de zi şi noapte din ultimul timp, ori că munca mai rărită nu-i prilia ca îmbulzirea ei, căci tocmai în acest timp când pe feţele tuturora era ca lumina

unei lumânări de Paşte, faţa lui Ilarion devenea mai posomorîtă. Iarăşi abea deschidea gura.

„Cine ştie! Toane omeneşti!", gândea coana Victoriţa, apărându-l de cârtire. In mintea ei încolţiseră proecte pentru „unicul ei fiu". El nu ştia decât vag. Dar coana Victoriţa ştia exact.

Deşi trecuseră şi mânile lui Radu Mişliu prin ea, averea lui Niţă Dobre, apărată de Victoriţa, era mult mai mare decât te-ai fi aşteptat văzând ce pare că are Victoriţa, şi maicuseamă cum trăeşte. Numai la Olteniţa şi încă se îngrămădea cogeamite avere: câte-va rânduri de case cu prăvălii, pădure, terenuri în oraş şi valute puse la adăpost. Apoi aurul şi bijuteriile dela Banca Naţională, două rânduri de case alăturate, un teren care trebuia parcelat la Şosea şi acţiuni. Toate acestea, agonisite de Nea Niţă şi păstrate cu fereală de Victoriţa, îşi aşteptau stăpânul, ca abea atunci, în jurul lui, să se arate la lumină.

Tocmai la asta începuse să se gândească Victoriţa pe pragul păcii, privind în sfârşit spre viitor.

„Băiatul are noroc", gândise ea.

„Norocul lui, dragu' mamei", vorbise ea cu celălalt.

Intr'adevăr, din războiu averea scăpase intactă: averea lui Ilarion, căci Victoriţa se socotea numai slujnica devotată a acestei averi, şi nu stăpâna ei.

Ea, în schimb, îl pierduse pe Horia: adică tot de avea în inimă.

Acum însă o preocupa pregătirea lui Ilarion pentru a stăpâni o astfel de avere nebănuită de el. Băiatul avea şi minte şi carte. De asta Victoriţa era convinsă. Şi parcă, după cele de până atunci, îşi găsise singur un rost, o muncă. Acuma însă îi trebuia o femee. Să se aşeze la casa lui, să devie om în toată puterea cuvântului. Victoriţa l-ar fi înzestrat cu o parte din avere, — după nuntă, ea retrăgându-se la Olteniţa, în oraşul părintesc. De-acolo na'r

fi venit decât pentru nepoți, aducând atunci lui Ilarion devenit tată și restul averii.

— Ce gânduri de viitor ai tu? îl cercetase ea într'o zi la masă pe Ilarion.

El tresărise, aducând penibil aminte mamei lui de împrejurări mai vechi, când ca și acum, dar în cu totul alte condiții, fusese surprins.

— Diplomația. Voi face carieră în diplomație. Și voi scrie cărți...

— Nu ma'i înțeles. Altăceva vroiam să aflu dela tine. Ești bărbat în toată puterea. Nu e oare timpul să-ți cauți femee? Să te așezi la casa ta?

Fără să răspundă, Ilarion căzuse într'un fel de visare.

După un timp tresărise din nou, simțind privirea mamei lui.

— Și de ce? răspunse el, întrebând.

— Cum și de ce? Fiindcă așa e datul omului: să aibă femeie, casă, copii. Tu nu simți nevoia asta?

— Ca să ai, începuse el c'un fel de repulsie, — toate acestea (evitase substantivele mami lui, adunându-le în expresia „toate-acestea"), trebue să ai bani.

— Vei avea.

— Când?

— Când te vei căsători.

— Aaa! exclamase el, cu'n accent de desamăgire.

— Îi așteptai mai curând? insistase Victoriția, căreia subiectul „bani" îi dădea o acuitate și o combativtiate ereditară.

Ilarion ridicase din umeri, evaziv, — dar c'o expresie ciudată a gurii. Parcă tresărise un surâs, un vechi surâs, pe care îl ascundea în buzele lui subțiri.

Victoriței, într'o impulsiune de neînțeleasă mânie, îi venise deodată să-i spue: „Nu-ți pare rău că na'm murit în bombardamente?" Dar se stăpânise cu o mânie egală cu aceia care o împinsese spre întrebare,

dându-şi seamă că l-ar fi jignit oribil pe bietul băiat, pentru simple impresii, pentru năluci...

Se ridicase dela masă, ducându-se în odaia ei, dela fereastra căreia vedea şi adăpostul din curtea vecină, şi fereastra fostei odăi a lui Horia.

Aşa că discuţia se isprăvise, abea începută, fără să fi adus nici o limpezire. Dar întrebarea învinsă, întrebarea nearticulată: „Nu-ţi pare rău că na'm murit în bombardamente?", nu plecase, cu toate că Victoriţa o alungase cu mânie. Plutea pe undeva, aruncând o umbră în adâncul Victoriţei, ca un avion care înainte de-a ucide aruncă o cruce de umbră pe pământ.

Poate că fără de acestea, palavrageala Madamei Biţu, bucătăreasa colonelului Borgescu, ar fi trecut nebăgată în seamă.

Coana Victoriţa se încrucişa uneori cu Madama Biţu, schimbând câteva vorbe asupra gospodăriei. Nimic mai mult şi nici altăceva.

Dar curând după ce se înapoiase din dispersare, întâlnind-o pe coana Victoriţa, Madama Biţu, redevenită bucureşteancă, o pusese la curent cu întâmplările refugiului, oprindu-se deodată şi exclamând:

— Doamne mare, că proastă mă făcuşi!

— ...?

— Păi 'neavoastră nu le ştiţi pe toate astea?

— De unde să le ştiu?

— Păi dela domnişoru Lary.

— Lary? repetase coana Victoriţa, fără să priceapă.

— Aşa îi spune oamenii dânsului, explicase nedumerită Madama Biţu.

— Cui?

— Lu' domnişoru 'neavoastră. Vreţi să vă duceţi!

— Ilarion! Lary!

Ii era frică. (Sunau sirenele în ea). Ar fi vrut să plece, să nu ştie mai departe. Dar Madama Biţu,

pusă la ambiție, oarecum ofensată de mirările coanei Victoriţa, continuase necruțător:

— N'a stat și domnișoru 'neavoastră, Coniță, la moșia vecină cu noi? Nu-l pândeau fetele când era în gârlă cu ceilalți domnișori? Și nu l-am întrebat eu, cu gura mea, cum de v'a lăsat pe 'neavoastră singură la București?

— Și ce a răspuns? întrebase Coana Victoriţa cu ghiață în șira spinării.

— Că nu vreți să vă despărțiți de casă. Este?

* * *

De-atunci, straniul din casa de dincolo se urcase la mansardă, aducând vidul de moarte al celor patur odăi din care Victoriţa fugise nu numai din pricina morții lui Horia, dar și de groaza celuilalt, a strigoiului lui Radu Mișliu.

Nu avusese nici-o explicație cu Ilarion (Lary), nu-l întrebase nimic, încredințată că va nega, că vorba între ei nu-i decât întuneric. Dar se gândise mereu, cu o și mai adâncă sfâșiere, că o înșelase chiar în fața morții, simulând că s'o pocăit, că se interesează de mama lui, că-i dă sfat și sprijin, — când în realitate totul nu era decât un mijloc de-a o face să rămână la București în timpul bombardamentelor, în timp ce el se pusese întra'scuns la adăpost la o moșie, de unde venea în fiecare zi, ca dela Minister (unde pretindea că-i funcționar) s'o vadă: adică să vadă dacă tot n'a murit!

Totul era ticluit, totul era minciună. Adăpostul pe care și-l făcuse, sfătuită de el, nu era decât un mormânt premeditat de propriul ei copil.

— Poftim ,mamă. Intră în mormânt. Vezi să nu te lovești!

Ii revenea necontenit în minte dialogul dintre ei, după primul bombardament.

— Fac ce faci şi tu. Pleci tu, te urmez. Rămâi tu, stau cu tine.

— Eu nu mă pot deplasa din Bucureşti. Sunt mobilizat pe loc.

— Bine. Rămân cu tine. Să nu mai vorbim.

Ilarion (Lary) îi sărutase mâna, — drept mulţumire că accepta să fie ucisă.

Ii venea să spele cu arsura fierului roş mâna spurcată de-o astfel de sărutare.

Clocotea şi'n ceruri mânia dreaptă a lui Horia.

„Lasă, dragu' mamei", ofta ea, cercând să-l potolească.

Dar straniul îi cuprindea tâmplele cu atâta putere de câte ori era singură (şi când nu era?), încât deseori spunea: „Cine-i acolo! Intră", fără să-şi fi dat seamă că nu erau decât bătăile inimii ei.

Un îngheţ o despărţea de lume: văzul trecea prin el, dar inima nu.

Işi căuta de treabă ca şi până atunci, ducându-se în fiecare zi în piaţă, oricât de departe, numai să cumpere mai ieftin, ţinând banul cu dinţii. Ea gătea, ea spăla, ea făcea curăţenie în odăi, ea îngrijea de orătănii, ea ţinea corespondenţa de afaceri cu avocatul dela Olteniţa, administrându-şi averea cu aceiaşi dârză şi pioasă energie.

Aşa că de dimineaţă până seara era ocupată. Şi totuşi gândul că Ilarion a vrut să o ucidă (să o ucidă cu războiul în care pierise frate-său) era mereu lângă tâmpla ei ca un ac ascuţit.

Uneori se ducea în vizită la tovarăşul ei de adăpost, poate singurul ei prieten, Alexandru Milicescu, având grijă să aibă ceva pentru Nero. Vorbeau de una, de alta, cu simpatie, ca doi oameni legaţi de o durere asemănătoare (pierderea copiilor) şi de amintirea unor ceasuri grele, petrecute împreună.

Ar fi vrut să-şi ia piatra de pe piept, să-i spue, să-i ceară o părere, un sfat. Dar nu putea. Era blestemată să tacă, să nu găsească ureche pentru astfel

de gânduri care numai către Horia deveneau vorbe.

Deci vorbea singură, la fereastra mansardei de unde vedea odaia lui Horia și adăpostul în care-o îngropase Ilarion cu speranța ca'colo va rămâne.

Lary se odihnea ziua și muncea noaptea. Venea acasă către dimineață, își făcea noapte compactă, (căci păstrase camuflajul ferestrei), și dormea până la amiază, într'un aer închis, venind la masă de-a dreptul din așternut, nespălat, nepieptănat, tulbure, cețos. După ce mânca, iar se culca. Îi plăcea bălăceala în așternut cum numai femeilor trândave le place. Stătea în odaia neaerisită, cu lampa aprinsă la căpătâi, înconjurat de cărți, caete, însemnări, pachete de scrisori, instrumente de toaletă, având în permanență la îndemână o oglindă în care să-și poată verifica nu numai obrazul fizic, dar și expresiile acestui obraz. Surâdea, dădea din cap, micșora ochii, își dilata nările, privea peste umăr, — uneori se și rânjea. Apoi se masă cu degete experte și devotate câte-un sfert de oră, după ce se ungea cu cremă de față, de jos în sus, maicuseamă în jurul gurii și al ochilor. Apoi își făcea unghiile. Apoi își ungea mânile cu cremă emolientă, vârîndu-le în mănuși speciale. Pe urmă dădea drumul la Radio (căuta maicuseamă Wagner), lăsându-se într'o visare care putea dura ore, din care îl arunca cu mâna spre oglindă spaima c'a îmbătrânit.

Alteori însă se plimba fie prin odaia lui, fie prin antretul podului, în pijama, cu sandale purpurii care-i descopereau unghiile lăcuite în roș, — recitând, monologând. Dar și pasul și vorba lui erau tăcere, abea desprinse din tăcere. In așa măsură, încât în preajma lui gândacii deveneau cutezători, mișcându-se în libertate.

Iar se îngrășa, devenind mai palid și mai puhav, cu ochii tăiați. Când nu și-l aranja cu meșteșug, părul îi cădea atât de lung pe gâtul alb, încât îi dădea o înfățișare androgin călugărească.

Iar pretindea că scrie o carte care îi cere un efort inuman (aşa spunea), carte aşteptată cu nerăbdare de lumea diplomatică, pentru care obţinuse un congediu nelimitat dela minister. Astea le spunea neîntrebat, fiindcă de câte ori i-ar fi venit să încerce să vorbească, o osteneală de moarte oprea buzele Victoriţei, întorcându-i vorba din drum, spre celălalt, spre Horia.

Aşa că la ei în mansardă, glasurile de om spre om nu răsunau. Muzică de Radio uneori (Wagner), zgomote casnice, tăceri de pod, şoareci, gândaci. Într'adevăr, încă din copilărie, unde era Ilarion, gândacii sporeau. Caşicum le-ar fi priit.

Altfel, în jurul lui Ilarion, totul era trândăvie, nepăsare, parfum, noapte. Şi era lăbârţat ca acele femei elegante pe stradă, care surprinse în culisele intimităţii par slujnicele lor. Numai când ieşea în oraş devenea impecabil, pe urmele lui Dorian Gray, lăsând dâră dulceagă de parfum în urma lui, întocmai ca umbrele cu foşnet de mătasă la aprinsul luminilor.

* * *

Într'o zi, prin Ianuarie, scoborîndu-se în pivniţă, coana Victoriţa lunecase şi căzuse pe spate, temându-se că şi-a rupt şira spinării. Zdruncinată până'n creer, se ridicase încet, ca un om care nu ştie ce poate. Nu-şi pierduse puterea pasului. Dar acolo, în adâncul pământean al pivniţei, îşi adusese aminte deodată, că mama ei murise de cancer la şira spinării.

„Lasă, dragu' mamei, nu te teme!"

Trecuse şi asta care o clipă îi abătuse gândul dinspre Ilarion.

Apoi, în Februarie, o apucaseră dureri de şale, din ce în ce mai tari. Dintâi se doctoricise singură. Apoi ceruse sfat lui Alexandru Milicescu. Acesta auzise dela un cunoscut despre meritele doctorului Ervin Emilian, la care o îndreptase pe coana Victoriţa. Ur-

mase un tratament cu injecţii de naiodin, lipsind de-acasă nu numai disdedimineaţă, ca în toate zilele, pentru cumpărăturile din piaţă, dar şi după-amiezele, când se ducea la un spital unde un doctorand îi făcea injecţiile. In afară de Aleaxndru Milicescu, nimeni nu ştia că suferă de ceva. Nu numai că de feull ei era tăinuită, dar pentru nimic în lume n'ar fi vrut să-i dea lui Ilarion bucuria ipocrit ascunsă de a o şti bolnavă, cu speranţă că ceiace na'u izbutit bombardamentele, poate că...

Dela o vreme i se păruse că cheia dulapului ei întâmpină rezistenţe ciudate la răsucirea în broască. Işi adusese aminte de întâmplări mai vechi din cealaltă casă, şi hotărîse să fie atentă, simulând în aceiaşi zi, chiar, după prânz, că pleacă de-acasă ca în toate zilele din urmă, dar revenind cu pantofii în mână, după un timp de aşteptare jos, la intrare. Suise scara în ciorapi, treaptă cu treaptă, ţinându-şi suflarea.

Ascultase.

Auzise zgomote ca de gândac negru în odaia ei.

Privise prin gaura cheii. Şi-l văzuse pe Ilarion cum îi cerceta un sertar scos din dulap, hârtie cu hârtie, metodic.

* * *

Acum nu mai avea nici-o îndoială. Era condamnată la moarte. Cancer la sân, cancer la şira spinării. Intocmai ca şi mama ei.

Era tot singură, la fereastra mansardei. Dincolo, în soare de primăvară, strălucea fereastra odăii în care copilărise Horia. Parcă râsul lui bun (mam' drag') trăia încă, îmbrăcând pentru ochii mamei casa copilăriei.

Iar mai încoace, din pământ, strălucea gălbui capacul deschis al adăpostului dăruit de Ilarion mamei lui.

Era aceasta o zi ca niciuna alta. Căci iată, Ila-

rion se plimbase dimineaţa, iar îndată după prânz, îşi schimbase hainele şi ieşise din nou, anunţând-o pe mama lui să nu-l aştepte la masă.

Trecuse timp de când Ilarion plecase, lăsându-şi dâra de parfum, dar coana Victoriţa nu se grăbea. Stătea închisă în gândul ei adânc, spăimântător de adânc.

Apoi se ridică de pe scaun cu mare trudă, sprijinindu-se cu mâinile. (Îşi aminti, în treacăt, că uitase să ia dela doctor, reţeta cu picături: picături de morfină). Ridică din umeri. Din dulap luă cheia podului (mare ca de biserică) şi încă o chee, ducându-se cu ele în pod. Acolo descue un sipet cu vechituri. Era atât de ordonată, încât găsi ca la poruncă ce căuta: cutia cu chei dela Olteniţa.

Nu se înşelase. Nichelate, ca în vremurile bune, cu etichete mici de carton scrise cu mâna ei, erau acolo duplicatele cheilor Wertheim ale celor două biurouri de-acasă, dăruite copiilor când intraseră în cursul superior. Rândui totul la loc (cşicum s'ar mai fi putut întâlni cu aceste lucruri), intră în odaia lui Ilarion şi-i deschise toate sertarele biroului.

Doamne!

Izbucnise un miros leşinător de parfumuri dulci, îmbinat cu fermentări de bomboane acrite, şocolăţi, râncede, drajele vanilate şi tot felul de izuri farmaceutice.

Domnea o dezordine spăimântătoare. Totul era încâlcit şi de-a valma ca un păr care niciodată n'a fost pieptănat.

Coana Victoriţa se uita cuprinsă de un fel de panică. Din ceeace vedea confuz acolo, se ridică din nou amintirea lui Radu Mişliu, vie ca un strigoi, şi zâmbetul rece al celuilalt, al lui Ilarion.

Patru ochi albaştri, lunar albaştri, o priveau din acele lucruri desvăluite de mânile ei.

Senzaţia de vecinătate a şarpelui era atât de halu-

cinantă în fața biuroului deschis, că parcă se temea să umble în sretare, să n'o muște.

In schimb privea. Și toate creșteau monstruos ca în oglinzi de bâlci. Cutii cu farduri și cu pudră: stive.

Roș de buze: câteva tuburi.

Creion de înegrit sprincenele, paste epilatorii, cosmetic, fixator, loțiuni, ape de toaletă, gene falșe, șolduri artificiale, de cusut pe dinlăuntrul pantalonilor, pantalonași de mătasă cu danteluțe, teancuri de ciorapi lungi de mătasă...

Un întreg arsenal de cocotă.

„Ce-i asta, dragu' mamei?"

Umbla în zi de primăvară cu mâni de iarnă.

Lua înghețat, se uita, punea la loc.

Nu pricepea.

Fotografii de bărbați tineri și de băeți.

„Lui Dorian Gray".

„Adoratului Dorian Gray".

Nu pricepea! Dar mirosea atât de tare a parfum, încât i se făcuse greață. Tâmplele zvâcneau a migrenă.

Apoi teancuri de scrisori. Numai acestea erau în ordine. Teancuri-teancuri, bine păturite, legate cu panglici roz, roșu, albastru deschis, verde, mauve, unele cu fundă mare.

Desfăcu un teanc la întâmplare.

„Iubita mea Lary..."

Iar la sfârșit: *„Ți sărut mânile muiate în lumină de lună, ochii, buzele, oh! buzele tale enigmatice..."*

Auzi pași detunători; ca în timpul bombardamentelor când bubuitura epxloziilor se apropia cu atâta dinadins că părea pasul cuiva (uriaș) care vine spre tine, numai spre tine, să te calce cu talpă de munte.

Dar nu era decât inima.

Ii bătea la toate încheeturile, nu numai în piept, până'n tâmple.

Deschise fereastra. Văzu dincolo, într'o depărtare

de stea, fereastra odăii lui Horia sub cerul atât de curat, atât de cuminte, că-ţi venea să-l mângâi, să respiri adânc, să surâzi ş'apoi să plângi.

Stătu câtva timp la fereastra cerului albastru, dându-şi soare.

Apoi se întoarse la sertarele deschise, luându-le la rând.

Un zâmbet ciudat îi lumină faţa uscată, la gândul că era un făcut în neamul lor ca unii să umble pe furiş, cu chei potrivite, în sertarele celorlalţi.

Neamul lui Radu Mişliu!

— Bietul tata!

Bine că murise.

Iată şi scrisori din timpul bombardamentelor, toate trimise la aceiaşi adresă, nu din Bucureşti, ci din judeţ, în vecinătatea satului unde coana Victoriţa expediase corespondenţa colonelului Borgescu.

„Iubita mea Lary,

Iţi scriu de pe front. Mi-ai luat o piatră de pe inimă, ştiindu-te plecată din Bucureşti, la adăpost de orice risc.

Dar bagă de seamă. Iţi declar solemn că nu înţeleg să te împart cu nimeni..."

Bătrâna auzi din nou răsunând sub cerul albastru palmele care mai de mult îl răsturnaseră pe Ilarion (Lary) la picioarele lui Horia.

Acum înţelegea.

Şi tot acum nu mai înţelegea nimic.

Era noapte în ea, la fereastra luminii de primăvară.

Şi-şi aminti că ea, apărându-l pe Ilarion, îl pălmuise pe Horia: cu faţa şi cu dosul mânii, de mai multe ori.

„Iartă-mă, dragu' mamei, iartă-mă!"

Ostenise. Se aşeză pe scaun şi stătu câtva timp ca în somn, cu bărbia în piept.

Apoi din nou o împresurară gândurile, apropiindu-se tăcut ca nourii, din toate părţile.

Vrasăzică toată agonisita neamului Dobre era pentru Ilarion, pentru Lary!

Lary!

Era ca o chemare de noapte şi ca un felinar roşu şi ca o carne crudă în silabele acestui nume desgustător.

Il spunea şi parcă o îmbăla. Ii venea să-şi şteargă buzele cu batista şi cu podul palmei, de câte ori, irezistibil, spunea: Lary!

„Dar nu se poate, dragu' mamei!"

— Ce nu se poate?

Ea gândea, ea vorbea, ea întreba, ea răspundea, — şi ea se mira, auzindu-se deodată vorbind singură.

Nu! Nu se putea ca Lary să apuce cu mânile lui spurcate averea lui Niţă Dobre. Mai bine dă foc la toate cu mânile ei.

Dar nu isprăvise. Mai erau sertare necercetate.

Işi adună puterile şi se aplecă din nou. Scrisori nu mai cetea. Ştia de ajuns. Scrisorile, teancuri-teancuri, şi fotografiile cu dedicaţii le lăsa la o parte. Dar vroia să vadă tot, să ştie tot, cum niciodată n'ar fi putut afla din gura spurcată a lui Lary: să afle adevărul deplin, aşa cum îl aflase, pe vremuri, şi asupra lui Radu Mişliu.

Furase! Furase! Furase!

Ţipau lucrurile regăsite de mânile ei. Furase dela ea, dela fratele lui, — ca o slugă netrebnică. Dar se vede că şi dela alţii furase, căci de unde putea să aibă teancuri de stilouri, mai multe ceasornice de mână, movile de creioane, de periuţe de dinţi de gume de ras... Ii părau lucrurile neînsufleţite, dându-i în vileag viaţa de umbră.

Iată şi oul de Paşti care dispăruse, din salon cu nu ştiu câţi ani în urmă. Şi funda era, dar alături. Coana Victoriţa luă oul dăruit ei odinioară de Horia. Un ou mare de lemn lăcuit, pe care Horia

i-l cumpărase din banii lui (poate câştigaţi la cărţi, sau la foot-ball), umplându-l cu drajele.

Îl deschise.

Văzu.

Îngheţă.

Văzu din nou în scobitura capitonată a oului de Paşti, craniul şi oasele de mort. Ceti cu glas tare:

Şi iar ceti cu glas tare:

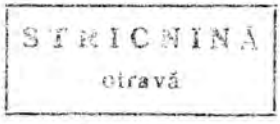

— Ce-i asta, dragu' mamei.

Se urca cineva pe scări?

Nu. Tot inima, inima, inima. Venea tocmai din Iad. Din Iad până'n Cer şi din nou în Iad.

...Pe mama lui?

— Nu te teme, dragu' mamei!

Coana Victoriţa zâmbi cu duioşie spre fereastra luminată.

Apoi ţinu sfat închis cu ea însăşi.

Şi crescu deodată în faţa ei, la porţile nopţii, un gând atât de întunecat, încât îi veni să-şi acopere ochii cu mânile.

Ceasul de amiază era mai straniu decât mieznul nopţii.

PARTEA A DOUA

A C O L O

CAP. I.

Pasul lui Alexandru Milicescu era atât de caracteristic (rar, măsurat, cu răsunet greoi, ca de paznic pus de strajă pe zidul cetăţii medievale), încât îl ştiau pe nevăzute nu numai ai casei, dar şi vecinii care-l botezaseră tata-lui Nero.

Şi uneori când îl auzeau că se întoarce acasă, copiii vecinilor se buluceau la portiţă, fie să pue mâna pe Nero, în treacăt, ca mare-ce, dacă venea cu stăpânul din oraş, fie, dacă era lăsat acasă, să-l vadă cum îşi întâmpină stăpânul, cu picioarele din faţă pe marginea ferestrei, fără să latre, dar cu urechile ascuţite, ochii lucioşi şi zmuncituri de mare bucurie.

Copiii vecinilor îl considerau pe Nero ca pe un fel de năzdrăvan, — mai cu seamă cel mic, rămas mereu în urma celorlalţi, ca pe-o punte a mirărilor.

— Volbeşte? îl întrebase el pe tata-lu-Nelo.

— Vorbeşte.

— Vau s' eu.

— Ce vrei şi tu, gâgâliciule?

— S' volbim.

— Bine, îţi dau voe. Vină încoace, Nero, îl chemase el, fără să ridice glasul.

Cânele se apropiase în secundă, cu ochii la stăpân.

— Spune-i ce vrei la ureche.

— Te iubesc.

— Auzi, Nero! Dă-i mâna.

Nero-i dăduse laba şi copilul i-o apucase cu respect şi fericire, mai-mai să i-o sărute.

Nero era mai mult decât un câne; era câinele unui om singur. Milicescu îl avea de zece ani, dar nu în curte, pentru paza casei, ci alături de clipele lui omeneşti; lângă pas când se plimba, lângă scaun când mânca, alături de pat, când dormea, şi în coada ochiului, la o întindere de mână, când cetea într'un fotoliu, cu tichie care să-i apere de muşte capul ras, ochelari pe nas, îmbrăcat în halatul roş cu brandebururi negre.

Iată de ce, fereastra deschisă ca de obicei, dar goală, fără de capul ascuţit isteţ al lui Nero, îi dădu lui Alexandru Milicescu dela portiţă, o mirare, o nedumerire, o încruntare cercetătoare, un fel de: Unde-mi eşti, păcătosule? Nu-l strigă pe nume, fiindcă apelul acesta ar fi contrazis mândria lui (de-a nu cere dela nimeni) şi educaţia pe care i-o dăduse lui Nero. (Milicescu nu spunea despre Nero că l-a dresat, ci că l-a educat. Era singurul omagiu pe care i-l făcea în prezenţă). Cum auzea pas de om, câinele bine educat trebuia să răsară la fereastră, fără să latre, ca un simbol al proprietăţii inviolabile, al cheilor, al uşilor şi chiar al armelor. Asta în genere. Cu-atât mai vârtos când pasul e al stăpânului.

Dar fereastra întunecată era goală.

Milicescu venea dela nişte prieteni, cu care luase masa, aducând într'un jurnal oase pentru Nero.

„Iţi arăt eu ţie, măgarule!" gândi el, trântind portiţa cu oarecare enervare.

— Bună seara, domnule Milicescu, — răsună de sus, dela fereastra mansardei, glasul coanei Victoriţa.

— Sărut mâna, coană Victoriţă, cum de nu te-ai culcat?

— Nero e cu dumneata?

— Nu. L-am lăsat acasă.

— Nu e acasă. L-am căutat, l-am strigat, dar nu i-am dat de urmă. I-am pregătit ceva de mâncare. Am crezut că l-ai luat cu dumneata.

— Mulțumesc pentru amabilitate, coană Victoriță. Dar nu merită măgarul de Nero atâta atenție. O să vie el. Încă odată îți mulțumesc. Noapte bună, coană Victoriță.

La colonelul Borgescu era masă mare și în toi, cu răsunet de glasuri învălmășite. Totuși, colonelul apăru pe ușă, atât de congestionat că amintea de fochiștii întrezăriți la lumina cuptorului.

— Coane Aleanxdru, ce-i cu Nero?

— Ce să fie? Nimica, vorbi Milicescu, înțepat, ridicând din umeri.

— Unde-i atunci?

— Iaca întrebare! Măi Ghiță, și cânii fac nuntă primăvara.

Fiecare intră în odaia lui.

După ce aprinse lampa. Milicescu trânti iritat pachetul cu oase pentru Nero, începându-și tacticos pregătirile pentru noapte. Absența lui Nero, subliniată de două ori, se agravase, enervându-l de-a binelea.

Așa că nu se culcă. Își puse halatul roșu peste pijama și se instală la fereastră într'un fotoliu, acoperindu-și capul cu tichia de lână. Câtva timp stătu fără să facă nimic. Apoi luă o carte, își puse ochelarii și începu să cetească.

Tăcerea era atât de mare, încât zgomotele din odaia colonelului Borgescu se interpuneau între carte și lector, iritându-l.

Niciodată Nero nu lipsea noaptea. Ziua mai umbla el de capul lui, dar spre seară se întorcea, schiunând fie la portiță, dacă zăvorul era tras, fie la ușa de dinfață, până ce venea cineva să-i deschidă. Când da cu ochii de Milicescu, își turtea capul, spășit, abea cutezând să-l privească.

In fond, Milicescu îl considera ca pe un început

de om, atât era de învăţat să i se adreseze cu vorba, ştiind că Nero înţelege şi face cum i se spune.

— Du-te.

Nero se ducea, întorcând capul, caşicum ar fi întrebat dacă trebue să se ducă undeva anume, sau numai să se îndepărteze.

— Nero!

Venea, oprindu-se cu o privire vocativă.

— Adu-ţi peria.

I-o aducea cu dinţii. Nu numai peria: şi mănuşile, şi cureaua, şi sgarda, şi multe altele, după cum i se spunea, fără să se înşele.

— Mergem la plimbare.

Nero îi aducea imediat pălăria sau căciula, după anotimp.

Aşa că Milicescu nu era îngrijorat de lipsa lui Nero, ci numai supărat pe el, căci din cauza lui, iată, el, om bătrân, nu dormea. Il aştepta la fereastră ca să-i deschidă portiţa când îl va auzi schieunând, — ca unui licean care se ţine de ticăloşii, lăsându-i pe cei de-acasă să-i aştepte.

Asta era nuanţa preocupării lui Milicescu. Lectura nu era decât o suprafaţă, o umplutură. Indelicateţa măgarului de Nero, asta-l rodea.

După un timp, musafirii lui Borgescu plecară, însoţiţi de acesta până la portiţă.

— Să trag zăvorul, coane Aleaxndre? întrebă el de-acolo.

— De ce să nu-l tragi?

— Şi Nero ce face când vine?

— N'are decât să rabde la poartă.

— Cum vrei matale, conveni Borgescu, trăgând zăvorul. Ce să-ţi spun, coane Alexandre, nu-mi place fără Nero. Astea nu-s vremuri să na'i câne noaptea.

— Măi Ghiţă, ia-ţi un câne şi lasă-mă să cetesc.

Colonelul dispăru:

Milicescu se încruntă, indispus de el însuşi, nu

numai de Nero. Nu-i plăcea să fie stăpânit de nervi, în dauna politeţei.

— Lasă că-ţi arăt eu ţie, măgaruíe!

Asta pentru Nero.

Nu numai că tot nu venea (la urma urmei, asta era treaba lui), dar îi gonise somnul. Se simţea pe pragul unei veritabile insomnii. Poate că şi mâncase prea mult. Se vede că dela ficat îi venea un fel dé greaţă melancolică. Se simţea ursuz, pesimist, cu acea nelinişte în degete, din care se naşte scărpinatul. Mereu se freca pe obraz, simţindu-şi zimţul părului crescut de-ajuns ca să-l indispue ca o necurăţenie. Iar uneori, fără să-şi dea seama, îşi freca pieptul cu toată palma, amintindu-şi cu o contractare repulsivă că iar avea o invazie de herpes.

Ciudat herpes!

— Eee!

Buzele lui avură sunetul şi epxresia de iritată lepădare a celui care vorbind cu altul, vrea să evite un subject dezagreabil.

Se duse totuşi până la oglindă, îşi desfăcu halatul şi pijamaua, cercetându-şi cu ochelarii de lectură pieptul gol pe care apăruse o invazie de beşicuţe. Nu-l mâncau. Dar îl preocupau, indispunându-l, şi din asta se năştea nevoia de-a verifica, de-a pipăi, obsedantă şi urâcioasă, amintindu-i de râe şi de alte mizerii ale vieţii pe front. Cu câteva luni în urmă avuse o erupţie asemănătoare, atribuită vag alimentării. Pusese alcool camforat şi talc. După câteva zile erupţia dispăruse fără urme. Şi iată că acum îl cerca din nou. Se trezise cu ea dimineaţa, când îşi făcea duşul, deodată (din senin), atât de surprins de această prezenţă încât întrebase cu glas tare:

— Dar asta ce-o mai fi?

Iar Nero, crezând că vorbeşte cu el, răspunse: Ham! apropiindu-se de cadă.

Unde, Dumnezeu, întârzia măgarul de Nero?

Se duse la fereastră, rezemându-se, cu faţa înafară.

Noapte de primăvară. Dar pe Milicescu, în această clipă, nu-l bucura. Mai curând îl îngreţoşa, aducându-i o penibilă recapitulare a sexualităţii.

Ce pacoste pe capul bietelor vieţuitoare, obsesia sexuală! Se gândi cu mirare la tot timpul pe care-l pierduse, din tinereţă până la bătrâneţă, cu femeile şi din cauza lor. Câte vorbe marî, câte jurăminte, câte insomnii, ce de bani irosiţi, cât zbucium şi ce drame, — pentru ca acuma, într'o noapte de primăvară, să se uite desgustat până şi la pământul umed de anotimpul semînţei. Asta făcea desigur şi Nero, sporindu-i desgustul pentru viaţă, — pentru această viaţă. Cum îl simţea pe Nero în călduri se despărţea de el, mintal, lăsându-l să-şi facă de cap, dar cu desgust, cu repudiere, fiecare întoarcere de-a lui Nero amintindu-i penibil propriile idile şi pasiuni de odinioară, reduse la expresia lor patrupedă.

Dar Nero nu lipsea de-acasă niciodată noaptea!

Milicescu începu să se plimbe prin odae, din ce în ce mai agîtat, aruncând în răstimpuri câte-o privire la ceasornic.

Câteodată se oprea din mers şi asculta, atent până în zarea auzului. Băteau câinii, răsunau pocnete, şuere, — dar nimic care să vie dinspre Nero.

De câteva ori porni spre uşă, dar se opri ofensat în faţa ei, interzicându-şi să pue mâna pe clanţă. De-ajuns că nu dormea din pricina măgarului de Nero! Asta ar mai fi trebuit: să-i iasă şi în întâmpinare!

Iar începu să se plimbe. Uneori tresărea, părându-i-se că a auzit zgomot la portiţă. (Când se simţea foarte vinovat, după ce se întorcea din haiabucurile lui, Nero nici nu mai scfhieuna, ci sgrepţăna numai cu laba).

Dar la portiţă nu era nimeni.

Şi ceasurile treceau fără somn.

Brusc, Milicescu îşi călcă peste mândrie, peste principii, ducându-se afară cu lanterna electrică

rămasă de pe vremea bombardamentelor. Trase zăvorul și porni încet pe stradă, în halat și papuci. Câtva timp căută mut. Apoi vorbi cu'n fel de rușine, încetișor (cum spui lucruri care să rămâe numai în familie):

— Nero!

Apoi mai tare.

Apoi altfel:

— Nero, băiatule!

Dar alți câni îl lătrară, fără ca al lui să-i răspundă.

Se întoarse acasă deprimat și umilit.

Vroi din nou să se supere pe Nero, dar nu izbuti. Era trist. Dacă Nero sa'r fi ivit, l-ar fi lăsat, fără să-l certe, să-și pue capul pe genunchii lui (cum făcea Nero când el citea în fotoliu, aducându-i oarecum aminte că mai e și el pe lume, nu numai cărțile) spunându-i:

— Măi Nero, măi!

Dar na'vea pe nimeni cui să-i spue nimic.

Cu plecarea lui Nero veniseră numai gândurile, ca un fel de paianjeni.

Câteva stele sclipeau în golul ferestrei. Le-ar fi dat pe toate pentru simpla labă a lui Nero întinsă înspre el.

Oftă și iar se sili să cetească.

Adormi cu lampa aprinsă și cartea în mână.

Târziu, întru'n vis nedeslușit buzele lui murmurară către cineva.

— Atunci de ce-mi rupi inima?

Se trezi convins că botul lui Nero e lângă timpla lui. Il căută cu pulma. Dar nu găsi pe nimeni. Era singur.

Și se simți deodată nu numai trist sub stele, dar înfricoșat, în fața nopții, ca un om care nu mai are câne să-l păzească.

In fața întunericului Nero era mai mult decât un câne; era o lumină.

Fusese.

CAP. II.

Câteva zile, dispariţia lui Nero deveni nu numai evenimentul casei, dar şi al cartierului. Toţi îl căutau, toţi îl strigau, toţi întrebau de el.

Alexandru Milicescu dădu anunţ la ziar, oferind o bună recompensă aducătorului cânelui, fie chiar şi persoanei care i-ar da o informaţie fructuoasă despre urma lui.

Toţi ai casei, începând cu coana Victoriţa, dar, firește, cu excepţia lui Ilarion (care era în casă, fără să fie de-al casei),îl căutau pe Nero, cu ochii şi urechea la toţi cânii de pe stradă şi din curţi, întrebând din om în om: N'aţi văzut un câne aşa şi pe dincolo?...

Astfel că începură informaţiile sigure, părerile, versiunile şi legendele. Ba fusese văzut cu o doamnă elegantă; ba că un colonel intendant îi dădea pe o stradă dosnică o felie de şuncă; ba că o nuntă de câni îl absorbise în avalanşa ei de primăvară; ba că fusese ademenit de nişte acrobaţi care căutau animalele de dresat pentru nu ştiu care circ...

Milicescu nu-şi cruţa picioarele. Neglijând-o pe Fifi, urmărea indicaţiile date de unii şi alţii, schimbând mereu tramvaele, ducându-se prin cele mai îndepărtate cartiere după câte-un câne vag asemănător, care însă niciodată nu era ca Nero decât pentru necunoscători.

Intr'o zi cineva îl chemă la telefonul colonelului

Borgescu (singurul din casă care își plătea luxul telefonului).

— Iertați-mă că vă supăr, domnule Milicescu. Vă vorbește vecinul dumneavoastră, profesorul Diaconescu, tatăl copiilor de care vă împiedecați zilnic când veneați cu Nero. Nu știu dacă ați observat, dar fiul meu cel mic are o adevărată adorație pentru Nero. De când nu-l mai vede, plânge întru'na, ținându-ne într'o gură: Unde-i Nelo? Unde-i Nelo? Copil! ce să-i faci! oftase glasul dela telefon. Ce ne facem, domnule Milicescu?

Milicescu își aminti dialogul dela poartă:

— Volbește?

— Vorbește.

— Vau s' eu.

— Ce vrei, gâgăliciule?

— S' volbim.

— Spune-i la ureche.

— Te iubesc.

— Allo! încerca timid glasul vecinului, solicitând o vorbă.

— Domnule vecin, spune copilului dumitale că Nero îl iubește și deocamdată îi trimite complimente; iar că mâne îi voi aduce din partea lui Nero câteva bomboane.

De ce să sufere și copii?

* * *

Apoi pe rând, ai casei și vecinii începură să-l uite pe Nero. Mai lucea câte-o amintire, câte-o întrebare, dar cercurile căderii în apă se potoleau, lăsând suprafața netedă pentru altele.

Milicescu însă stătea pe-acasă mult mai puțin decât înainte. Iar când se înapoia din oraș, accepta imediat, fără nici-o ezitare sau rezervă, pofteala colonelului Borgescu, preferind orice singurtățiii încremenite de dincolo.

Uneori, când Borgescu nu-l auzea venind şi nu-l întâmpina la fereastră sau din pragul uşii, Milicescu bătea la uşa lui Ghiţă.

— Bucuros de oaspeţi?

— Cinstea-i pentru mine, coane Aleaxndre.

Căci şi Borgescu avea nevoe de însoţire: alta decât aceia pe care i-o puteau da femeile din jurul lui. Iar se temea. Şi dispariţia lui Nero îl impresiona ca un semn rău. Işi spunea el în sinea lui: „E cânele lui Milicescu. Lui o să-i poarte ghinion". Dar nu era convins de-ajuns. Parcă prezenţa cânelui ar fi putut împiedica ceasul-rău să între în casă.

Intrase. Iar era bolnav, tocmai când se socotea miraculos şi definitiv vindecat de doctorul Maglavit. Reapăruseră durerile în şale, însoţite şi de alte fenomene, şi supărătoare şi dureroase, amintind lui Borgescu umilitoarea vulnerabilitate a bărbatului bătrân: prostata.

Se duse din nou la Maglavit.

Acesta nu-i refuză injecţia miraculoasă, dar i-o făcu fără de entuziasm, blazat şi rece.

Seara, durerile reapărură, însoţite şi de febricitare: 37-3°.

Repetarea injecţiei, după aşteptări din ce în ce mai lungi în sala comună, nu aduse nici-o îmbunătăţire. Borgescu protestă: Maglavit îl repezi, arătându-i majestuos uşa. Borgescu o trânti, ameninţând cu campanie de presă şi reclamaţie la parchet.

Ceas rău! Mereu îl simţea prezent. Plecase Nero.

După câteva zile de nehotărîre, văzând că durerile şi temperatura persistă, parcă agrevându-se, se duse la un doctor de specialitate. Acesta îl examină îndelung şi supărător, cu faţa gravă.

— Dumneata ai avut ceva la plămâni în tinereţă?

— Eu? Plămâni? Am eu fason de ftizic?

Dar înlăuntrul lui se făcu noapte şi îngheţ.

— Domnule doctor, dar nu văd legătura!

— N'am spus încă nimic, protestă doctorul. Nu

m'am pronunțat. M'am informat. Va trebui însă să procedăm cu seriozitate. Dumneata, domnule colonel, bănuesc că ai un proces de natură tuberculoasă la prostată. Trebue să lămurim natura lui. Apoi vom proceda în consecință.

Borgescu apăru acasă ca după un leșin, întinzându-se îmbrăcat în crivat. Nu chemă pe nimeni de-ai lui. Dacă cineva l-ar fi întrebat: Nu vrei să-ți aduc fetele? Sau pe Madama Bițu?, — ar fi răspuns: Ia să mă lase în pace toate mădămurile!

Intr'adevăr, amintirea lor întru'n astfel de ceas rău îl indispunea. Ar fi vrut deodată să se întoarcă mic în Moldova amintirilor lui, cu mama, cu bunica și cu alte cucoane bătrâne strânse în jurul lui, care să-i spue povești, să facă pasiențe sau descântece, ridicând zid bun între el și vrăjmășiile vieții.

Dar pe ele neavându-le și asta neputându-se, se gândi la Milicescu, numai pe el așteptându-l cu nevoe și un fel de speranță.

Intr'adevăr, prezența lui Milicescu îl potoli. Il puse la curent cu întâmplarea dela doctor. Milicescu ascultă calm, rezumând astfel:

— Mă Ghiță, e dezagreabil, dar nu e grav.

— Crezi matale, coane Alexandre?

Era atâta candoare în întrebare, în ochii lui bulbucați și'n înfățișarea lui de enormă cocuță stacojie, încât Milicescu zâmbi indulgent.

— Hai, scoală tunarule, să facem un écarté.

Injghebară un écarté la masa mică. Tic-tacul pendulei din părete, intimitatea lipsită de accentul picant al prezenței fetelor, exclamațiile tradiționale care întovărășesc jocul de cărți fără de mize, — dădură cu încetul colonelului ceiace căuta: o apropiere de copilărie, de Moldova acelei depărtate copilării, de patriarhalismul odihnitor care deseori era o manoperă a lui, când era sănătos, fiind totuși și o tandră nostalgie: la ananghie.

Dar afară nu-l așteptau vești bune.

Atât examenul clinic, cât şi cel de laborator, făcut cu puroiul extras prin puncţie exploratoare transpireneală a prostatei, confirmară aprehensiunea iniţială a doctorului.

— Tuberculoză a prostatei.

Borgescu deschise gura suprem, ca cei care vor răcni „mamă". Dar după o încercare disperată de-a se agăţa de o vorbă, se topi în neguri, leşinând pur şi simplu, ca o cucoană de pe vremea corsetelor droit-devant, a apei de flori şi a pandaliilor.

CAP. III

Herpes? Eczemă?

Dimineaţa la duş şi seara la desbrăcat, Milicescu se reîntâlnea cu invazia de beşicuţe de pe piept, fără să-i acorde mare importanţă, deprins din tinereţa lui sportivă să treacă uşor (în sensul spartan), peste metehnele trupului şi maicuseamă să nu se plângă nimănui. Cu foarte rare excepţii (câteva fracturi din căzături la călărie, tratate cu doctor, un dalac în timpul unui raid prin Balcani, operat cu fierul roş întru'n sat din Macedonia, şi' a holerei din campania din 1913, îngrijită de medicul regimentar), nu frecventase doctorii decât în calitate de prieten, fără ca niciodată să le ceară asistenţa.

La fel şi cu medicamentele. Sare amară, chinină, aspirină, iod şi Sloan Linement's (revulsiv bun pentru cal şi pentru călăreţ), iată toată farmacia vietii lui Milicescu, alcoolul aromatic şi talcul aparţinând cochetăriei.

Mai avea şi un „Larousse Médical Illustré", dar acest volum se însuma în categoria cunoştinţe generale. Căci Milicescu respectase vorba babacăi:

— Omul să ştie de toate, băiatule.

De altminteri, dicţionarul medical era cea mai prăfuită dintre cărţile lui Milicescu. Nici acuma nu-i tulbura paginele.

Sub duşul rece pe care-l făcea în fiecare dimineaţă, deşi îşi vedea cu neplăcere spuzitura pieptului, prezenţa ei îl supăra mai mult estetic, aşa

cum îl indispunea în timpul nopţii părul crescut pe obrajii numai atunci neraşi.

De cum se îmbrăca, atent ca în totdeauna, îngrijit în toate amănuntele, acordând, de pildă, mânilor o specială solicitudine, — uita de ceiace se deprinsese să numească dispreţiutor: Herpes? Eczemă?, ducându-se dincolo, în odaia colonelului Borgescu. Deşi nu-l lega de acesta nici stimă, nici rudenie şi nici prietenie, ci o vecinătate anodină până acum, iar de când cu boala colonelului, o milă dispreţuitoare, caritabilă totuşi, Milicescu deveni asistentul lui aproape permanent: dimineaţa, după-amiaza, uneori rămânând şi noaptea, până ce li se făcea somn la amândoi, în somnul colonelului intrând şi un „hap" de Phanodorm.

Câteva zile colonelul stătu întins (lat) ca un om cu ciolanele rupte, exclamând din timp în timp:

— Auzi? Eu ftizic! Zi şi matale, Coane Alexandre!

Prăbuşirea lui în cărnuri moi şi deprimate amintea femeia mai mult decât bărbatul (fusese totuşi, Nenea Borgia), aşa cum Coana Manda exprima mai veridic pe actorul Iulian decât sexul lui transsexenic.

In panica lui prelungită, „ftizia" (aşa o ştia el de acasă), nu era decât o poreclă a morţii. Aşa că fără nici-o logică, se vedea alunecând spre cimitir, ca orişice ftizic, cu tusă, temperatură, vărsături de sânge, omiţând în aceste construcţii absurde localizarea topică a tuberculozei lui. De asta vorbea cu glas scăzut, menajându-se.

Işi racla mereu pieptul, printru'n fel de încercări de tusă, examinând mereu batista să vadă dacă n'a scuipat sânge. Şi pretindea că simte junghiuri în coastă şi că, mai ales noaptea, aude un fel de horcăit suspect în piept. Temperatura şi-o lua tot timpul, devenind pesimist deal 36,7 în sus.

Se pândea: el iepurele şi tot el vânătorul.

Dar uneori chiar plângea, cu gura căscată, fără să spue nimic, cerând ajutor dela icoana din părete

(instalată cu ocazia sciaticei, sau sciticei, cum îi spunea Ricuța) și dela Milicescu.

Prelungirea, inutilă de altfel, a ședерei în crivat, îi ducea mereu gândul spre sicriu, fără ca totuși să-l alunge din așternutul morbid.

Se vedea în sicriu, cu mâinile (galbene) pe piept, în haină neagră cu decorații, cu pantofi de lac, — el, colonelul Borgescu, Nenea Borgia, el care îngropase pe atâția, el care într'o vreme era specializat în colive, parastase, și pompe funebre pentru amici și colegi de promoție. Nu-i venea să creadă că e posibil una ca asta; dar cuvântul ftizie îl răsturna din nou în sicriul repudiat ca incredibil. Și nu numai că se umplea de ghiață la gândul intrării în pământ, dar avea și viziunea amănunțită a chefului pe care-l vor trage amicii după înmormântarea lui, mâncând ca porcii (dar fără de el) șuncă, salam, ghiudem (ghiudemul era în așa măsură slăbiciunea coloneluuli, încât deseori îl amesteca și în tocătura sarmalelor, dându-le o savoare unică: sarmale à la Borgescu): așa dar vedea, el fiind nu numai în sicriu, dar și în pământ, ospățul până la saț. Îi auzea pe amici râgâind de îndestulare, — și el sughița în patul care-l ducea spre sicriu.

Apoi prădăciunea dela el acasă: mădămurile cotrobăindu-i prin lăzi și dulapuri, căutându-i comoara ascunsă. O vedea pe Madama Bițu trăgându-le pe sfoară pe fete, fiindcă arta lui Bițulescu de-a escamota un lucru, vârîndu-l în sân, în coc sau în ciorap, sub calțavetă, o întrecea cu mult pe-a fetelor care erau niște gâște.

Ar fi primit să devie și strigoi sau stafie (ce-ai ajuns, măi Borgescule!) numai să știe că ar putea să mai iasă din sicriu.

Și când ajungea la astfel de gânduri, îi venea din nou să leșine.

— Nu mă lăsa, Maică Precistă, Măicuță scumpă...

Deocamdată, nu atât boala cât viaţa interioară îl consuma, făcându-l moale, bleg şi smiorcăit.

Foarte cu greu, Milicescu izbuti să-i scoată gărgăunii din cap, punându-i ftizia la locul ei, dorsal (în părţile şezutului), arătându-i că e localizată acolo (Milicescu articulă cuvântul tare, care pentru Borgescu avea o energie plastică mai mare decât delicateţele dialectice) şi că n'are de-aface cu plămânii.

Borgescu ascultă explicaţiile elementare cu o figură uluită de recrut la „teorie", — simţind că *nu mai moare.*

Apoi, Milicescu izbuti să-l transfigureze pur şi simplu, printr'o simplă comparaţie întâmplătoare:

— Mă omule, ia presupune că ai fi avut cancer la prostată.

— Adevărat! Ferească Dumnezeu! Aia nu iartă! Rac! Şi tanti Amizica.....

— Pe când tuberculoza, maicuseamă la oamenii bătrâni, nu-i de loc primejdioasă...

La auzul acestor simple vorbe, Borgescu îşi recăpăta optimismul mişcării în aşa măsură, încât sări din pat (în cămaşă de noapte cu motive naţionale), luându-l pe Milicescu de gât şi sărutându-l.

— Coane Alexandre! Coane Alexandre! Mi-a venit inima la loc! Mi-ai dat viaţă. Te rog primeşte....

O clipă, fiinţa lui stacojie strălucí de suflet. Vroia să-i spue lui Milicescu: In amintirea acestei clipe, primeşte, coane Alexandre, inelul meu. (Şi-l luase dela Maglavit, după ce-l plătise în aur). Dar fluxul de-o secundă, deveni reflux într'a doua. Căci spuse:

— Te rog primeşte caldele mele mulţumiri.

CAP. IV.

Dar chiar şi în această neaşteptată renaştere (mi-am consolidat moralul, spunea el), se lepăda de „mădămuri", făcându-le oarecum răspunzătoare de boala lui ca de o nouă maladie venerică luată dela totalitatea lor: sintetic.

— Dânsele m'au dat gata!

Le renega, comportându-se faţă de ele întocmai ca cel care-a lăsat tutunul, faţă de ultimile ţigări: repudiindu-le cu mânie, aproape cu furie.

Lăsatul de femei însă îi venea maicuseamă dela doctor. Acesta, întocmindu-i noul program de viaţă, îi interzise nu numai alcoolurile, sărăturile şi pipărăturile, dar şi femeile, recomandându-i linişte, viaţă regulată, supraalimentare şi cură de soare la mare de cel puţin două luni.

Mintal, după ce scăpă de obsesia morţii, Borgescu, tot în pat, se acomodă actualei condiţii de viaţă, cercând de-acolo să-şi organizeze viitorul.

Când era numai cu Milicescu, discuta, făcea proecte, istorisea amintiri, volubil, bine dispus, răsfăţându-se parcă într'un fel de vacanţă. Cum însă rămânea cu mădămurile, gemea, dădea ochii peste cap, vorbea în şoaptă şi murmura în răstimpuri.

— S'o sfârşit cu bietu' colonel Boergscu!

Şi ofta cu etaje.

Acest teatru era şi îndeletnicirea şi distracţia curei de pat. Nu mai era ancorat în aşternut de sentimentul morţii şi nu mai aparţinea statului-întins ca un scos din viaţă; dar patul deveni pentru el o nouă manoperă.

Deşi bolnav într'adevăr, cu febricitare şi dureri locale, avea psihologia celui care trişează, simulând o boală pe care n'o are. Şi deocamdată acest „chiul" îi ţinea loc şi de vin şi de femei şi de mâncări picante. Adică îşi exploata boala şi credinţa depăşită că-i mortală, cercând să tragă din ea maximum de beneficii.

Din ce în ce se lumina. Abea acum îşi mărturisi că în ultimii ani, conştient în fond de numeroasele abuzuri, se temea, dar foarte înăbuşit, să nu-l lovească vre-o dambla, lăsându-l paralizat. Dar n'avea putere să renunţe la mâncare, băutură şi femei. Ofta şi mânca, ofta şi bea, ofta şi iubea. Ce să-i faci? O viaţă are omul!

Acum însă, „buclucul dela prostată" (în vocabularul lui mintal desfiinţase cuvântul ftizie, tocmai de când se convinsese că nu-i mortală), îl constrângea să renunţe la excesele de până atunci, ceiace desigur că în condiţiuni normale n'ar fi reuşit.

Aşa dar va duce o viaţă de dezintoxicare, de întinerire.

Mai-mai că-i veşnea să-şi frece palmele în pat, ca cel care şi-a păcălit creditorii.

Totul însă era să scape de mădămuri. Madama Biţu, treacă-meargă: era şi bucătăreasă pricepută şi oarecum veterană erotică în casa lui. Dar fetele, inutilizabile ca atare, însemnau deci o cheltuială de prisos. Cu el, hotărît, nu le mai putea ţine, fiindcă erau contraindicate. Aşadar, bani aruncaţi în vânt, tocmai într'o vreme când oamenii deveneau mai atenţi la cheltuială.

— Ce te faci, colonele?

Când se interpela astfel era semn bun.

Deci le convocă la el, cu storul tras, lăsând numai candela să-i lumineze conturul vag.

Câtva timp, plânse înăbuşit, acoperindu-şi faţa cu batista. Apoi vorbi sugrumat, atât de teatral, încât Miuţa (care se consacra scenei) se simţi emoţionată până la lacrimi sincere.

— Eu mă duc, fetelor.

— Ei lasă, don' colonel, spui neatale așa! îl consolă Rica.

— Nu, fetelor, s'a isprăvit cu colonelul vostru. Am tuberculoză galopantă peste tot. V'am fost eu ca un tată? hohoti el.

Plânsul fetelor îi răspunse convingător.

După o lungă și răscolitoare pauză, învingându-și plânsul, colonelul vorbi.

— Voi nu mai puteți sta cu mine. Casa e plină de microbi. Voi sunteți tinere, în aurora vieții. Ar însemna să fiu criminal. Înțelegeți voi, fețele mele scumpe? Moartea e în casa asta blestemată, pe mobile, în pahare, pe mâna mea, pe buzele mele și pe podele, pe oglinzi, — milioane și milioane de microbi de oftigă galopantă! Ca lupii! urlă el, înecându-se în plâns.

Inconjurate de atâta galopantă, fetele abea mai stăteau în odaia slab luminată de candelă.

— Trebue să plecați! oftă apoi colonelul. Voi știți, dragele mele, că eu nu-s decât un pârlit de pensionar. Boala m'a sărăcit până la os. Abea mai am ceva pentru înmormântare. Dar inima nu mă lasă. Rup de pe mine și tot nu vă las să plecați cu mâna goală de lângă patul meu de moarte. Luați aceste două plicuri care nu-s decât o modestă și plăcută suvenire dela cel care v'a fost ca un tată.....

Fetele luară plicul cu bani, fiecare pe al ei, cercând să afle prin întuneric, după grosime, „suma".

— Dragele mele fete, să ardeți plicurile. Și banii să-i schimbați. Nu uitați: tot ce vine din odaia mea e cu moarte. Duceți-vă. Vă las cu bine. Să nu uitați, pe nefericitul vostru colonel. Adio!

Plânset general, dar dela distanță, primejdia contaminării dominând elanul inimilor iubitoare.

Așa că fetele plecară galopant, găsind fiecare dintre ele câte-un adăpost provizor. De viitor, nici actrița și nici dansatoarea nu se îngrijeau.

Vorba Ricuţei:

— Bărbaţi să fie, că fetele deştepte nu moare de foame..

Cu alde madama Biţu galopanta n'ar fi prins. Aşa că Borgescu, după ce o convocă şi pe ea la un „vieux marc", îi făcu un cadou în numerar, anunţând-o că el se duce la mare pentru îngrijirea sănătăţei, şi că-i acordă un congediu plătit de trei luni. Biţulescu, după cinci păhăruţe de „vieux marc" acceptă cu plăcere. Ea avea la Mârşa o casă, un petec de pământ şi un „porc de frate" care trebuia scuturat niţeluş.

Astfel că într'o zi, liberat de tot „calabalâcul mueresc", colonelul plecă la mare numai cu prostata, având sentimentul că „i-a dus" pe toţi.

* * *

In odăile de jos nu mai era nimeni decât Alexandru Milicescu, Borgescu îi lăsase cheile, rugându-l să aibă grijă de lucruri şi de plata telefonului, el punându-i amical la dispoziţie odăile lui.

După ce automobilul care-l ducea pe Borgescu la mare porni, Alexandru Milicescu stătu câtăva vreme în picioare, nehotărît. Îi ţiuiau urechile de atâta pustiu.

I se păru că aude o ghiară la poartă. Îi şări inima din loc, cu speranţă.

Dar la poartă nu era decât vântul, vântul acela care deschide cu scârţâit uşile şi portiţele, vântul care toamna scutură castanele, vântul care fâlfâe perdelele în casele cu mort, vântul acela care este fără să fie nimeni.

Milicescu se aşeză în fotoliul lui de lectură, dar fără carte.

Îşi aminti deodată de Nero care-şi turtea din senin capul pe genunchii lui.

— Du-te la loc, îi spunea, — atunci.

Şi monoclul îi căzu din orbită..

CAP. V.

La fereastra unui compartiment de clasa a treia a trenului care venea dela Oltenița, apropiindu-se de București, coana Victoriţa era atât de cufundată în gândurile ei, încât aproape-şi uitase durerea grea.

Creştea Bucureştiul cu soare de primăvară în ochii ei, cu raze în toate ferestrele.

Bagaj n'avea, căci spusese în treacăt lui Ilarion că două zile va lipsi de acasă, ducându-se la o prietenă bolnavă în Bucureşti, fără însă să-i comunice adresa acelei prietene născocite. Aşa că plecase la Oltenița numai cu sacul cu care se ducea în fiecare zi după cumpărături. Venea cu el plin dela Oltenița: pâne albă, brânză, ouă, toate mai bune şi mai ieftine ca la Bucureşti.

Văzând oraşul în soare, se pregăti. Şi întâlnind sacul plin, avu un zâmbet straniu. Pentru ce mai cumpărase de-ale gurii? Pentru cineva? Sau numai aşa, din deprindere şi fiindcă alimentele la Oltenița erau mai ieftine ca la Bucureşti?

Ridică din umeri. Ce importanţă mai aveau astfel de întrebări!

— Lasă, dragu' mamei, după aia are să fie bine.

Incă dela Oltenița, după ce-şi regăsise locurile copilăriei, ajungând până acolo de unde se vedea marea Dunăre lungă, — începuse să-i spue astfel, din timp în timp, lui Horia (când îi vorbea lui, întorcea capul peste umăr, în sus). Dar nici chiar lui nu-i încredinţase ce înseamnă „după aia". Eu însă parcă

abea să fi ştiut ce să însemne „după aia", caşicum n'ar fi fost ceva care se va întâmpla între oameni, ci mai curând un lucru spăimântător pe care l-ai visat. Şi parcă nu ştii bine: a fost? sau va fi?

Tăcere!

Luă tramvaiul, amestecându-se printre oameni, făcând aceleaşi gesturi ca şi ei, fiind numai unul dintre atâţia, — şi totuşi....

— Lasă, dragu' mamei!

Acasă, natural, n'o aştepta nimeni. La plecare îi dăduse lui Ilarion hrana în bani (numărându-i cu atenţie).

Dar spre mirarea ei, tocmai când se îndrepta spre scara podului, auzi glasul lui Alexandru Milicescù:

— Sărut mâna, coană Victoriţă. Bine-ai venit. Eşti, te rog, atât de bună să pofteşti până la mine?

O *chema* la el? Ce se întâmplase? Milicescu era atât de protocolar, atât de politicos (chiar şi'n adăpost), încât cea mai mică abatere lua proporţii exorbitante.

Intorcându-se dela scară, se duse până la uşa îndeschisă. Abea îl recunoscu pe Milicescu. Imbrăcat cu halatul, era bandajat şi pe cap şi pe obraz, aducând aminte de Ilarion, după ce-l bătuse cu cravaşa. Ciudat! Bandajat, ca un om opărit: cu halat, dar şi cu mănuşi....

— Ce-ai păţit, domnule Milicescu! A făcut explozie „Primus"-ul?

— Nu. Mai nimica! bagateliză el. O eczemă, probabil. E urât! De asta mă acopăr, — zâmbi el din cagula albă. Dar sunt condamnat să nu ies din odae. Ş'atuncea m'am gândit la tovarăşa mea din adăpost, la protectoarea lui Nero... Coană Victoriţă, n'ai vrea mata să te încarci cu cartelele mele de pâine? Crede-mă, sunt foarte jenat...

— Vai de mine, mai încape vorbă! Dar, mă rog, ce-ai mâncat în astea două zile cât am lipsit?

— Prea mult! Colonelul mi-a lăsat unele provizii de-ale lui...

Coana Victoriţa vru să protesteze sceptic, căci ştia cât e de strâns colonelul cu lucrurile de mâncare, când nu erai musafir la masa lui, — dar renunţă, ca să nu-l umilească pe Milicescu.

— ...lapte îmi aduce lăptăreasa. Aşa că nu mă pot plânge.

— Domnul Milicescu, mi se pare că suntem prieteni. Nu?

— Vechi. Anii de război contează dublu.

— Atunci vom împărţi prieteneşte, aşa cum făceam şi în adăpost, nişte lucruri de căpătat: le am dela o prietenă care are fermă. O nimica toată. O lecuţă, — cum spuneţi dumneavoastră moldovenii....

Vrând-nevrând, Milicescu trebui să accepte împărţeala. Se despărţiră, după ce coana Victoriţa îl făcu să-i promită solemn că va recurge la ea pentru orişice nevoe, amintindu-şi de semnalul lor din timpul alarmelor: trei lovituri cu bastonul în tavan.

Odată singură în odaia ei, fără să-şi scoată mantelul, după ce trase cu urechea să vadă dacă se simte ceva dincolo, la Ilarion (nu s'auzea nimic, dar sgomotele lui, ca şi ale gândacilor, abea depăşeau tăcerea), se aşează pe scaunul de lângă fereastra lui Horia (aşa o botezase), cu o expresie de mare nedumerire pe faţa ei galbenă şi uscată.

Nu înţelegea! Simţea limpede că boala lui Milicescu o opreşte din drumul ei. Dar era o simplă întâmplare? Sau era voia lui Dumnezeu?

Părea că ascultă, cu tâmpla înclinată, cu obrazul concentrat. Dar nu făcea decât să se gândească.

Işi asculta gândurile, dar nu ca ceva din vecinătatea lăuntrică, ci ca ceva care vine de departe.

Dintâi o oprise cânele.

Acum o oprea stăpânul cânelui.

Dispariţia lui Nero o răscolise pe coana Victoriţa

mai mult decât arătase. Nici ea nu ştia, până ce cânele nu-i lipsise, cât îi era de drag. Căci nu numai lui Milicescu, dar şi ei cânele îi făcea primire de câte ori era în odae şi de-acolo o auzea venind acasă. Se ridica în două labe pe fereastră, cu capul lui deştept şi prietenos, privind-o cu nişte ochi curaţi care-i răscoleau inima, fiindcă îi aminteau privirea celui care-i spunea, numai el: Mam' drag'!

Niciodată nu trecea prin faţa ferestrei, fără să nu stea de vorbă cu Nero. Dar Nero îi făcea şi vizite, — ca un om.. După ce se sătura de alergat prin curte, suia scara până în antret şi se oprea numai la uşa ei, niciodată la a lui Ilarion, aşezându-se acolo nu ca un animal care cere, ci ca cineva care aşteaptă. Ea îl ştia acolo, dar îl lăsa să mai rabde, numai ca să-l audă cum se mută de colo-colo, scâncind ca un greer, subţirel de tot. Şi numai dacă vedea şi vedea că tot nu i se deschide, zgrepţăna cu ghiarele şi chiar se suia cu labele pe clanţă, apăsând.

— Poftim, domnule Nero, spunea coana Victoriţa, şi el intra în vizită, cu urechile ascuţite, afectuos, punându-şi îndată botul pe genunchii ei.

Cum auzea câte-o vorbă, Nero se uita, cetind-o parcă pe buzele omului. Cu el, niciodată nu era nevoe să ridice glasul, sau să gesticuleze. Secundele omului intrau în el din minte până 'n inimă..

Bine înţeles, toate oasele, toate resturile, tot ce nu era indispensabil pentru orătănii se ducea la Nero.

Aşa că Nero îi aparţinea şi ei niţeluş. O bucura. Îi aducea o lumină de soare în odae, un suflet.

Şi ea îl căutase, cu toată durerea înteţită a mijlocului, fără să-şi cruţe nici picioarele şi nici glasul.

D-atunci şi ea fusese mereu cu urechea la portiţă: „nu cumva"?

Nu! Mereu nu.

Azi, mâne, poimâne....

Şi de-atunci, tristeţa ei pe urma dispariţiei cânelui se transformase în mare milă pentru stăpânul părăsit.

Numai ascultându-i pasul, din ce în ce mai lent și mai descurajat, știa în fiecare zi că se întoarce fără Nero, că luptă să mai spere, dar că abea mai poate.

Și-și amintise coana Victoriţa de altă cumplită întoarcere a lui, bătrân, cu obrajii albi și spinarea îndoită, după ce căutase printre fierăriile unui tren bombardat rămășițele fetiței lui, fără să le mai găsească. După ce-i dăduse un pahar mare de rom, se așezase pe pragul casei, ca un cerșetor orb. Dar Nero își pusese capul pe genunchii lui.

Pe-acest Nero îl pierduse.

Și coana Victoriţa, pe măsură ce plecarea lui Nero devenea fără întoarcere, de câte ori se gândea la stăpânul singur, nu-l mai vedea pe Alexandru Milicescu, cel ras, înmănușat și elegant, venind cu monoclul în ochi dela plimbare sau dela călărie, — ci pe bătrânul cerșetor cu barbă albă rămas fără de nimeni, stând jos, pe pragul casei....

— Mai așteptăm, dragu' mamei! ofta coana Victoriţa.

Nu știa ce anume așteaptă (să se întoarcă Nero?), dar mila ei pentru omul mândru și singur îi lua libertatea, oprind-o în drum.

In acest timp însă, gândul ei urzise din nou totul, hotărînd călătoria clandestină la Olteniţa.. Nu-și luase rămas bun dela Milicescu, fiindcă nici lui, firește, nu-i spunea că pleacă din București, dar ochii ei, dela portiță, numai către fereastra lui priviseră.

La Olteniţa nimeni n'o recunoscuse. Dintâi se plimbase ca un fugit din cimitir prin locurile copilăriei, fără ca nimeni s'o *vadă*. Căci trecătorii nu întâlneau decât o babă mâncată de cancer, — altăceva, cu totul altăceva decât Victoriţa Dobre, fata lui Nea Niţă.

Cu-atât mai bine. Sufletul se acoperise de ceață (cum se învălue luna), dar cu-atât mai bine. Nu ve-

nise acolo ca să fie văzută. Ascunsă într'o babă, scăpase de văzul cunoscuţilor Victoriţei Dobre.

Apoi sunase la uşa avocatului Tache Dane. Aşteptase la rând cu ceilalţi clienţi, până când o poftise să intre, fără s'o recunoască.

Era mult mai bătrân decât ea, dar încă verde.

— Ce doreşti, mătuşică?

O privise, aşteptând.

— Sunt Victoriţa...

— Nu se poate! Doamne, ce spun? se bătuse el cu palma peste gură. Stai, Victoriţo.

Îi sărutase mâna şi ascultase, schimbând mereu lampa de pe biurou dela un loc la altul, dorinţele ei.

— Bine, Victoriţo, dar ai un moştenitor...

— Ce-ţi pasă! Eu hotărâsc. Dumnezeu mă judecă.

— Bine, Victoriţo. Acum te văz: tată-tău în picioare. Ei, fetiţo!...

Dela Olteniţa se înapoiase şi mai întărită în hotărîrea ei, socotind că ceasul se apropie.

Şi iată că din nou, — inima...

Inima se punea în calea ei (nu mai ştia: ca un prieten? ca un duşman?), oprind-o. Aşteptarea lui Nero, mila pentru Milicescu, iar acum boala lui Milicescu. Bietul om! Nici pâne n'avea cine să-i cumpere.

Când se gândea la omul singur din încăperile de jos, răsărea din nou în întunericul ei dorinţa de-a servi, de-a se devota, de-a face bine (iar îi creşteau raze din inimă), dorinţă care murise odată de ruşine şi batjocură lângă Radu Mişliu, care murise a doua oară de durere, împreună cu Horia, şi care murise a treia oară, inveninată, în umbra lui Ilarion.

Şi iată că din nou învia, neţinând seamă de nimic, nici de trupul ei încolţit de moarte, nici de neînduplecata ei hotărîre.

— Ce vrei cu mine, Doamne?

CAP. VI.

Dacă Nero s'ar fi întors, intrând deodată în camera stăpânului, s'ar fi oprit îndată, cu ochii şi cu nările dilatate, gata să dea îndărăt. Şi deşi deprins să nu deschidă botul neîntrebat, ar fi dat sunet lung, cu acel glas care înfioară pe oricine îl ascultă.

Intr'adevăr, deşi toate lucrurile erau la locul lor, odaia lui Milicescu nu mai era aceiaşi. Intrase duh străin în ea.

Dar chiar şi dincoace de nevăzute era o schimbare care începea cu strania acoperire a oglinzii dulapului.. Stăpânul cânelui dispărut alungase oglinda din faţa ochilor, acoperind-o cu un cearşaf bătut în ţinte, după cum alungase şi lumina zilei, lăsând storul negru din vremea camuflajului.

Dar în această nelumină, şi mai ciudat era cel care alungase oglinda şi fereastra. Infăşurat într'un cearşaf, cu capul acoperit de un prosop şi picioarele goale, se plimba de colo-colo, fără răsunet, alb ca o stafie. Pasul nu mai era de om, ci de fiară în cuşcă. Spre miază-zi, spre miază-noapte, spre răsărit şi spre apus. Mergea fără încetare ca un gonit de ursită. Dar deodată se oprea, şi ne mai putând lupta cu viscolul urzicător al mâncărimilor, se scărpina. Dintâi cu toată palma, apăsat, pe unde nemerea, aici şi dincolo, chemat din toate părţile; pe urmă însă, mânile se crispau dela sine, degetele se curbau ca nişte ghiare şi începeau să scarpine fără cruţare, cu frenezie, răsbunător, fără să potolească

arderea dementă — în timp ce glasul uuia ca'n puste.

Nu mai era un trup, ci un haos.

Până când, ne mai putând răbda, Milicescu alerga în odaia de bae. Cada îl aştepta, umplută cu apă călduţă. Intra în ea, c'un oftat de uşurare, răstignindu-şi trupul de purpură.

Ş'abea acolo rătăcitorul desculţ de până atunci redevenea Alexandru Milicescu.

— Va trece şi asta. Răbdare.

Aşa se îmbărbăta singur, nechemând pe nimeni într'ajutor, deşi se întâmpla ceva neobişnuit. In oglindă nu se mai putea uita. Din creştetul capului până'n picioare era învăluit în altăceva decât în pielea lui de om.. Nu-şi mai regăsea trupul. Ca un vulcan redeşteptat, clocotea, dând pielii necontenite revărsări arzătoare, c'un fund de purpură incendiară.

Nu mai putea suporta pe el nici haine, nici albituri, nici ciorapi, nici inel şi nici măcar crucea cu lănţujel dela mama lui, de care niciodată nu se despărţise.

Acum era gol..

Adică nu mai putea suferi nimic pe el decât cearşaful ud, până ce-l prindea frigul.

Uneori, constatarea firească „sunt gol" căpăta rădăcini biblice, învecinând marginile supersûţoase ale gândului cu biblicul lor.

El care toată viaţa iubise podoabele, eleganţa vestimentară, cochetăria trupului, — acum îşi interzicea până şi oglinda.

Când intra în bae, iar începea să spere, organizându-şi din nou optimismul. Dar numai acolo trupul îi dădea acest răgaz. Odată ieşit din bae, pielea se reînfiora, mâncărimile refăcându-se, la început nebuloase ca ceva cosmic, ţinând mai mult de lumină şi raze decât de materie, apoi însă, vii şi concrete ca palele de nisip fierbinte ale deşertului.

Sperase că ar putea fi răe luată poate dela regimentul de cavalerie unde era Fifi. Medicamente pentru răe avea. Căci totdeauna avusese cai şi câni, formându-şi farmacie cu de toate pentru aceştia. Se tratase deci cu Wleminsky pe o porţiune limitată de piele. Nu obţinuse însă nici-un efect curativ: dimpotrivă, locul se iritase şi mai tare, sporind intensitatea mâncărimilor.

Tot gândindu-se şi iar gândindu-se la ce-ar putea fi, eliminase herpesul, după ce consultase şi Larousul medical, hotărînd că poate fi ori o intoxicaţie alimentară, ori una cu iod, căci tocmai primăvara îşi făcea cura de iod. Suprimase deci iodul şi mâncarea, luând sare amară şi bând tot timpul lichide. La început i se păruse că observă o uşurare, dar curând îşi dăduse seamă că se înşeală.

Pielea lui devenea ca un roi de albine supărate. In loc să-l apere, îl ataca. Era captivul duşmăniei ei..

In fiecare zi sunau la uşa de dinfaţă fie cunoscuţi de-ai lui Borgescu, fie prieteni de-ai lui. Nu răspundea. Pentru nimic în lume n'ar fi deschis..

Uşa încuiată, fereastra acoperită, oglinda la fel..

Nu putea suporta nici el halul lui, dar încă să şi-l arate la alţii! Era hotărît să nu vadă pe nimeni până la vindecare. Căci în vindecare spera. El ştia bine care i-i boala şi care i-i moartea: inima. De boli de piele, de ulcere la stomah, de cancer, diabet şi tuberculoză nu se temuse niciodată. Şi chiar acuma, bătrân fiind, nu le consdeira ca primejdii posibile. Pentru alţii, da; pentru el, nu. Moartea lui îl aştepta în inimă: moartea bărbaţilor Milicescu.

Potolit trupeşte, într'o destindere somnolentă, din bae accepta şi această încercare, socotind-o trecătoare, examinând cu severitate comportarea lui de dincolo, adică din odaia unde îl aşteptau mâncărimile, halatul ud, pribegia între patru pereţi, exasperările şi (de ce să nu-şi mărturisească?) panica laşităţii posibile.

Intâia laşitate se consumase: era apelul la bunele servicii ale coanei Victoriţa, în faţa căreia (femeie) apăruse în halat (i-adevărat că apăsarea halatului pe răni fusese imediata lui pedeapsă), cu faţa acoperită sinistru cu bandaje, mărturisind că e bolnav şi rugând-o să-i ia cartelele de pâne.

Nu-şi ierta (mai ales în bae) această cedare, nu atât pentru gravitatea ei intrinsecă, dar pentru că putea implica alte cedări, viitoare, din ce în ce mai grave, dacă boala se prelungea.

Aşa de pildă, când gonea prin odae înfăşurat în cearşaful ud, dorea din ce în ce mai tare să fie văzut de un doctor. Şi nu numai că-l dorea, dar şi-l cerea sieşi imperios, cum l-ai cere altuia, justificând vehemenţa cererii cu violenţa mâncărimilor şi durată prelungită a inflamaţiei generalizate. In astfel de clipe parcă se certa cu sine..

Dar amâna mereu apelul la doctor, amăgindu-se ca pe un copil, spunându-şi: Mai rabdă. Mâne are să fie mai bine.. Lasă că vedem noi.

Nu-şi refuza doctorul de el cerut cu exasperare în clipele de „suferinţă pe uscat", adică afară din bae, — dar întârzia mereu chemarea lui, deşi uneori, din cedare în cedare, ajungea până în odaia lui Borgescu, unde era telefonul şi cartea cu abonaţi. Odată pusese chiar mâna pe carte, căutând un doctor de boli de piele, găsind mai mulţi, alegând pe unul dintre ei, mai-mai să-i facă numărul.

In ziua următoare, numărul începuse să-i danseze în minte ca un foc de artificii, în timpul paroxismului mâncărimilor. Cedase iar. Il făcuse. Auzise soneria. Răsunase chiar, profesional interogativ, glasul dermatologului. Dar Milicescu, ajuns pe marginea prăpastiei, dăduse îndărăt, închizând telefonul, fără să răspundă.

In bae oftase uşurat şi din acest punct de vedere: căci astfel s'ar fi dispreţuit. Şi era de-ajuns de umilit

de spectacolul pielii pentru ca să nu mai aibă şi mortificări suplimentare.

* * *

Dar de ce, în definitiv, nu chema un doctor?

Nu-l chema, fiindcă era sărac. Borgescu, văzându-l cât e de bine îmbrăcat şi cât de demn e în orişice ocazie şi faţă de oricine, socotea că viaţa lui călugărească nu poate fi explicată decât prin zgârcenie.

Se înşela, fără să-şi dea seamă că judecându-l astfel pe Milicescu nu făcea decât să-şi proecteze în el propriul specific.

Spre deosebire de Borgescu, în afară de pensia de fost ministru în corpul diplomatic (derizorie), Milicescu nu mai avea nici-un venit. Nu acceptase să-şi vândă numele şi obrazul în nici-o afacere, în nici-un trafic, în nici-un consiliu de adminstraţie.

Un realist contimporan spusese despre Milicescu: E un romantic, desuet. Acest romantic murea de foame, bine îmbrăcat, cu mănuşi şi monoclu. Avea ce-i drept punguţa cu galbeni lăsată lui moştenire de un alt camarad de romantism: Benone Pretorian. Dar galbenii testamentari erau zestrea lui Fifi. Apoi, în afară de Fifi, care pentru el nu era un capital, ci o afecţiune şi o mândrie (un titlu de nobleţă vie), mai avea, fireşte, haine, cămăşi de mătasă, mănuşi, crăvăţi, şei, cravaşe, geamantane de piele, cărţi, pinteni de argint, arme, inele de aur, ceasornic de aur cu numele familiei şi încă alte lucruri.

De ce nu le vindea?

Fiindcă ultimul dintre purtătorii numelui Milicescu nu putea muri fără ca să nu lase moştenire nepotului său (care oricum ar fi fost şi s'ar fi purtat, tot băiatul fiicei lui rămânea), dacă nu o moşie şi o casă, măcar o leacă de lucruri care să nu însemne chiar o batjocură. Să poată spune băiatul când ci-

neva îl va întreba: „De unde ai ceasul acela florentin?", „Il am dela bunicul Milicescu"..

— Da! Care Milicescu?

— Călăreţul.

Sau fetei pe care va iubi-o nepotul să-i ofere ceva de aur, spunându-i:

— E din aurul pe care-l am dela bunicul Milicescu.

— Frumos aur!

— Da, Bunicul Milicescu era un om de gust.

Mai avea Milicescu şi un plic cu banii de azi, la care, economisind asupra mâncării, adăuga mereu câte ceva. Dar plicul acela reprezintă buna-cuviinţă a înmormântării.

Aşa că un astfel de om având ce avea, n'avea nimic. Iar chemarea doctorului ar fi însemnat (simbolic la început) acceptarea seriei de cheltueli (aproape somptuare în astfel de vremuri) legate de doctor, boli şi farmacişti.

Iată de ce Milicescu, gol în cearşaful ud ,se lupta cu puzderiile de viespi şi de furnici care-i bântuiau pielea, rezistând la ispita chinuitoare a doctorului.

Şi iată dece, de câte ori intra din nou în destinderea băii calde, mulţumea lui Dumnezeu că are milă de el şi nu-l lasă să decadă.

* * *

In fiecare dimineaţă lăptăreasa lăsa la uşa de dindos, după o bocăneală semnificativă, o jumătate litru de lapte şi o strachină cu iaurt. Iar la amiază, coana Victoriţa îi aducea porţia de pâne, pe care o lua cu mâna mereu înmănuşată.

— Cum te mai simţi, domnule Milicescu?

— Sărut mâna. Binişor. Răbdare. Incep să mă deprind.

— Nu ţi-e prea urât?

— De ce? Radio, lectură, telefon, gospodărie. Am ce face.

— Şi ce ţi-aşi mai putea aduce: o dulceaţă, un compot? Sau să-ţi fac nişte ouă dela găinile mele? Ori să-ţi frig un pui. Ia spune.

— Sărut mâna pentru gândul bun. Dar mai am provizii şi de dulceaţă şi de compoturi. Cât despre celelalte bunătăţi mi-s interzise. Ţin regim.

Coana Victoriţa ofta cât mai uşor, să n'o audă, şi pornea pe urcuşul ei, luptând cu fiecare treaptă.

Iar omul singur îşi relua pribegia în cearşaf ud, cu picioarele ori desculţe, ori învelite în batiste ude.

Mergea şi mergea, fără să găsească vre-un capăt acestui drum cu tălpi rănite. Iar în răstimpuri, mâncărimile înteţite îl opreau, în friguri, lăsându-l în penumbra de eclipsă, ca pe-un copac trăsnit.

* * *

Intr'o zi, soneria telefonului îl opri, chemându-l într'acolo.

I se păru că recunoaşte glasul care implora:

— Domnule, te rog, spuneţi-i domnului Milicescu că un om necăjit apelează la bunătatea domniei sale.

— Domnul Milicescu e la telefon, — răspunse Domul cu cearşaf ud, abea stăpânindu-şi dârdâiala dinţilor.

— Vă salut cu respect, stimate domnule Milicescu. Şi vă rog din inimă să mă scuzaţi că vă deranjez. Eu sunt vecinul dumneavoastră, profesorul Diaconescu. Da. Tot eu. Vă necăjesc iar cu copilul meu cel mic. Nu l-a uitat pe Nero. A păstrat toate bomboanele pe care aţi bine-voit să i le aduceţi ca din partea lui Nero. Le sărută, dar nu le mănâncă. Dragoste curată, domnule Milicescu, adoraţie. Dar ce-i de făcut? I s'a făcut dor de Nero. De câteva zile iar a început: Unde-i Nelo? De te nu vine Nelo?

— Domnule vecin (vorbi el ca din ger, contu-

rându-şi vorbele cu efort), adă-l pe copil la telefon. Spune-i că-i Nero la telefon.

— Domnule Milicescu, stimate domn, bunule domn, cum să vă mulţumesc?

Se auziră paşi grei, alţii mărunţi, în ropot.. Apoi, gâfâit:

— Nelo! Unde eti, Nelo?

— Ham-ham!

— Ce faci, Nelo?

— Ham, ham!

— Te iubec. Te săut, Nelo.

— Ham, ham.

După ce închise telefonul, tremurul îl zgudui.

C'un zâmbet spart, şopti, reluându-şi chinul scărpinatului.

— Ca un câne! Ca un câne râios!

CAP. VII

In patul nesomnului, coana Victoriţa, se apropia de părete, încetul cu încetul, până ce-l simţea cu obrazùl, cù umărul, cu şoldul şi cu laba piciorului. Aşa rămânea, ca un paznic care-ar dormi lipit de comoara lui.

De altfel, în odaia unde-i creştea moartea din trup două înfăţişări erau cu adevărat importante pentru ea: părețele care-o despărţea de Ilarion, lipind-o însă de încăperea lui (şi soba era comună), şi fereastra dela care privea odaia lui Horia, vorbind cu el în albastru. Restul erau lucruri. Acestea însă erau fiinţe: Ilarion şi Horia, Horia şi Ilarion, fraţii! Zidul şi fereastra erau familia ei.

Ricana atât de ciudat uneori bătrâna, că dacă ar fi auzit-o cineva şi-ar fi făcut cruce. Dar Horia el însuşi era în acest semn, iar altul pe-acolo să-i audă murmurul buzelor nu se afla.

Se duse încăodată la doctorul Ervin Emilian..

— Am venit după picături, domnule doctor.

— Cum te mai simţi?

Coana Victoriţa încercă semnul uitat al zâmbetului şi ridică uşor din umeri.

De-atunci avu la îndemână, fără de ştirea nimănui de acasă, sticla cu picături. De durut o durea mereu, dar nu lua mereu picături, ci dimpotrivă cât mai rar, numai când simţea că nu mai poate răbda, că-i ţipă buzele singure şi că ea nu mai are putere să le închidă acestui glas. Şi chiar atunci, dacă Ilarion

nu era acasă, se văeta până la Horia, fără să pue mâna pe sticlă. Dacă însă Ilarion era dincolo, imediat lua picături. Pentru nimic în lume n'ar fi permis ca Ilarion să afle că e bolnavă, cu un picior în groapă. Prea s'ar fi bucurat. Ar fi fost în stare să nu mai plece de acasă, — oferindu-se să-i ţie tovărăşia, cu zâmbetul lui de călugăriţă care nu crede nici în Dumnezeu, nici în Diavol..

Nu-nu! Boala (ca şi altele dinspre noapte) erau închise în ea, şi mai fără de urmă decât galbenii. Răbdare.

E curios însă că de câtva timp Ilarion începea să-i dea temeri la care nu s'ar fi aşteptat, fiindcă nu le avuse pentru Horia, pe care îl iubea cu adânc, şi nici pentru Ilarion, dar nu de curând, când viaţa se mai potolise, ci tocmai în perioada bombardamentelor când fiecare despărţire de cineva putea uşor să fie ultima..

Iată: de câteori Ilarion întârzia, o cuprindea nelinîştea: Ce i s'o fi întâmplat? Nu cumva l-o fi călcat o trăsură sau un automobil? Nu l-o fi împuşcat vre-un gardian public? Se temea pentru viaţa lui, cu acea proliferare imaginativă a femeilor tinere care-şi adoră bărbatul, tremurând pentru el de câte ori întârzie.

Căci Ilarion *era al ei.*

Dacă altcineva sau altăceva i l-ar fi luat, cerul ei s'ar fi prăbuşit, lăsând-o singură cu iadul.

Dar Dumnezeu e mare. El vede şi ştie. El nu îngădue ca dreptate să nu se facă.

* * *

Ilarion îşi petrecea maicuseamă nopţile în oraş, apărând în zori. Dar într'o zi, întoarcerea lui se prelungi dincolo de zori, trezind-o pe coana Victoriţa, ridicând-o din pat ,ducând-o la fereastra lui

Horia și făcând-o (blestem!) ca de-acolo să pândească înapoerea lui Ilarion.

Dar Lary nu apărea.

Coaca Victoriţa aştepta, dar nu ca o simplă mamă, ci ca una de pomină, cu inima, ochii şi urechea numai în nerăbdarea înfricoşătoare de-a da de Ilarion, de a-l simţi din nou pus la păstrare în odaia de-alături.

Dar nu venea şi tot nu venea şi nu venea de loc. Dimineaţa trecu astfel, într'o pândă crispată. Coana Victoriţa deveni atât de obsedată de Ilarion, încât îşi lăsă orătăniile fără apă şi grăunţe, închise în cuşca lor, uitând nu numai de piaţa zilnică, dar şi de pânea bietului bătrân de jos.

Nu se mişca dela fereastră. Zădarnic însă. Căci Ilarion nu veni.

Astfel trecu ziua, fără ca Ilarion să dea vre-un semn.

Coana Victoriţa se rugă în genunchi la icoană să i-l aducă acasă.

Noaptea nu dormi de loc, petrecându-şi-o la fereastră. Dar a doua dimineaţă răsări tot fără Ilarion. Coana Victoriţa se duse numai după pâne, i-o dădu bietului bătrân prin crăpătura uşii (ciudată mai era mâna înmănuşată care ieşea dintr'o largă mânecă de halat de bae, apucând pânea) şi porni de-a-dreptul la comisariat.

Era atât de galbenă, atât de scobită şi atât de rătăcită, încât cei de-acolo, amintindu-şi de vre-o mamă, vre-o bunică sau poate chiar de vre-o poveste, o serviră cu bunăvoinţă, făgăduindu-i să-i găsească „unicul fiu", Ilarion Mişliu, având următoarele semnalmente...

Dar sus-numitul nu fu găsit nici la Prefectura de Poliţie, nici la Siguranţă, nici la Parchet, nici la Curtea Marţială şi nici la Morgă.

Ş'abea atunci văzu coana Victoriţa ce însemna pentru zilele ei viaţa lui Ilarion. Fără de el, parcă-i

băuse cineva tot sângele inimii, lăsând-o goală. Nu mai avea putere. Se prăbuşise. Gemea. Dar nu din pricina durerilor trupeşti, de care uitase, ci din pricina lui Dumnezeu.

— De ce mă pedepseşti, Doamne?

După o săptămână de lipsă, Ilarion, spre deosebire de Nero, apăru pe neaşteptate, din noapte, jigărit, cu vânătae, umil, sperios, înfricoşat, tresărind la fiecare zgomot.

Coana Victoriţa se bucură atât de vizibil, văzându-l, cu-atâta jubilare, părând incredulă că ar putea fi chiar el, încât Ilarion, în timp ce-i dădea de mâncare, servindu-l ea singură, o privi mirat de câteva ori.

Era evident, de netăgăduit: revenirea lui o bucura până la mare agitaţie. Ilarion amână soluţionarea acestei probleme care-i putea deschide perspective nebănuite, ocupându-se cu mâncarea dintâi, şi apoi cu prezentarea unor explicaţii care amintiră coanei Victoriţa, violent (cum de obicei numai un miros identic îţi poate aminti de altul, simţit cu ani în urmă), pe Radu Mişliu.

Duşmani, coaliţii misterioase împotriva lui, şi mereu aluzii şi reticenţe.

Radu Mişliu leit, când încerca să explice Victoriţei de ce nu câştigă şi de ce are nevoe de bani.

Şi la atitudini şi gesturi semănau. Încovoerea călugărească a spinării o aveau la fel.. De asemeni, în clipele explicaţiilor tenebroase, amândoi aveau opriri cu ţuguiri de buze şi pauze încruntate, caşicum cineva de după uşă ar fi ascultat ce vorbesc.

— Bine că te-ai întors! oftă Victoriţa, ghiftuindu-l..

— Eu mă culc, o anunţă el după ce isprăvi de mâncat. Dacă întreabă cineva de mine, oricine-ar fi, sunt plecat la moşie... adică undeva la ţară. Te rog să nu dai drumul nimănui, — insistă el ferm.

Apoi dispăru în odaia lui.

Coana Victoriţa îşi făcu semnul crucii, caşicum

şi-ar fi regăsit nu numai fiul pierdut, dar şi Dumnezeul.

* * *

Câteva zile Ilarion nu se clinti de acasă, abea spălându-se, trăind mereu c'un picior în pat, indispus de câteori coana Victoriţa cerca să-i aerisească odaia şi să i-o curăţe, cşicum o astfel de faptă i-ar fi alterat intimitatea; mâncând ca un om care munceşte din greu, căscând ca un nedormit, luând mereu medicamente de tot felul: dela purgativ până la antinevralgic.

Intr'o zi apăru la masă cu sprincenele epilate, dând strania impresie că a chelit la ochi. Arcadele desgolite de îmbelşugarea sprincenei bărbăteşti aveau ceva impudic în bulbucătura lor nudă.

Coana Victoriţa văzu, dar nu spuse nimic.

Era clar că-l menaja: nici-o răfuială, nici-o observaţie, nici-o încruntare măcar.

— N'ai vrea să câştigi bani? o întrebă el deodată, privind-o cu acciaşi afectuoasă solicitudine de pe vremea bombardamentelor.

Vorba „bani" trezi viguros credulitatea coanei Victoriţa. Dar nici nu clipi..

— Cum? se informă ea calm.

— Asociindu-te cu mine.

— La ce anume?

— Petru nişte afaceri extraordinar de rentabile.

— Tu faci afaceri? îl întrebă ea fără de nici-o nuanţă de dojană, pur informativ..

— Cine nu face în ziua de azi? Cum poţi trăi altfel?

— Adevărat. E greu să trăeşti în ziua de azi! oftă coana Victoriţa. De asta economisesc şi eu cât pot. Şi zi, ce fel de afaceri?

— Cu medicamente. Cunosc pe cineva care dis-

pune de stocuri importante. Sulfamide (ai auzit? sper).

— Da, confirmă ea.

— Sulfamidele, reveni el, sunt un plasament splendid. Apoi aspirină Bayer, insulină şi alte medicamente foarte căutate, care nu se găsesc pe piaţă.

— Bursă neagră!

— Astea-s vorbe! Ceiace-ţi propun eu e o afacere colosal (colosal, repetă el, ridicând un deget) de rentabilă. Am însă nevoe de capital. Nici-un risc. Am oamenii mei, debuşeul meu. Dumneata n'ai nici-un amestec. Inţelegi, sper, că nu te-aşi angaja într'o afacere dubioasă sau nesigură. E doar în joc cariera mea diplomatică, viitorul meu....

— Inţeleg, îl întrerupse coana Victoriţa. Dar nu dispun de numerar.

— Parcă spuneai cândva de valute depuse la Banca Naţională, apoi de avocatul dela Olteniţa, Tache Dane...

— Ei, băiatule, zâmbi coana Victoriţa. Valute! Auzi vorbe! Două pârlite monede de aur păstrate ca amintire dela maică-mea. Ţi-am spus eu de aur?

— Sigur.

— Vorbe! M'o fi luat gura pe dinainte, băiatule. De unde aur? Cu dragă inimă ţi-aşi da, dar n'am leţcae! Două rânduri de case. Cum vezi şi tu. Atâta avem. Asta ţi-e toată moştenirea. Incolo vorbe de babă!

— Bine! oftă Ilarion, căscând c'un început de lehamite. Simple propuneri. Găsesc eu bani.

Nu credea în spusele maică-si că n'are numerar..

Şi coana Victoriţa ştia că n'o crede.

Dacă ar fi trecut o pasăre printre ei, ar fi căzut, moartă.

CAP. VIII

Ivănucă sună la uşa de dinfaţă şi aşteptă, recapitulându-şi mintal toate ciocnirile copilăriei cu bunicul călăreţ, milităros, intransigent asupra regulelor politeţei. Era în Ivănucă un ciudat amestec de emoţie şi de sfidare. Venise ca şi odinioară, „desmăţat", deşi avea şi un costum corect. Era descoperit, cu o cămaşă de bumbac cu mâneci scurte şi fără cravată, pantaloni de pânză kaki, încinşi cu o curea (dar nu sportivă, mai curând călugărească), şi în picioarele fără ciorapi avea sandale de piele. Ştia mai dinainte efectul catastrofal al acestui costum.

— Asta-i hal de om cumsecade? (Dacă ţi-aşi fi comandant numai într'o carceră ai duce-o.)

Şi totuşi era emoţionat. Bunicul acesta atât de puţin bunic, asociat numai cu conflicte, recriminări, sfaturi înţepate şi ciocniri, era totuşi bunicul lui, singura lui rudă. Nu-l văzuse mai bine de trei ani. Serviciul militar, războiul, moartea părinţilor şi atâtea evenimente se interpuneau între ei, încât se întreba: o să mă recunoască?

Ivănucă îşi muşcă buzele, ca în preajma premierelor. (Era pictor scenograf şi uneori şi regisor).

Mâna Xeniei trecu deodată apăsat, afectuos, pe fruntea lui. Tresări, că-i venea din depărtarea copilăriei, şi-i zâmbi cu puritate şi căldură. Se vedea că e fericit că e lângă Xenia. Ii întinse mâna, şi rămaseră mână în mână ca perechile rurale.

— E curios! vorbi Ivanucă. Storul lăsat. N'aud glasul lui Nero. Te pomeneşti că o fi plecat!

— Ţi-ar părea rău? îl cercetă Xenia cu gravitatea limpede care obliga pe interlocutorii ei să nu-i răspundă cu uşurinţă.

— Ştiu eu! se frământă nehotărît Ivănucă. N'aşi putea spune că mi-a fost drag. Poate că din contra. Sau mai degrabă indiferent, el cu ale lui, eu cu ale mele.. Dar acuma, fără să ştiu exact de ce, mi se pare că e totuşi bunicul meu.

— „Totuşi"? zâmbi Xenia.

— Mici nuanţe, explică el cu dragoste, sărutându-i mâna. Inainte erau mai mulţi.. Acuma n'am rămas decât doi: el şi cu mine....

Dar casa tăcea, cu toate că Ivănucă sunase încă-odată, mai lung, mai apăsat.

— Hai să încercăm pe dindos, propuse Ivănucă.

Porniră tot aşa, mână în mână..

— Xenia, n'om fi oare suspecţi? Adică eu, nu tu: dar şi tu fiindcă eşti cu unul ca mine....

— Mici nuanţe, zâmbi Xenia.

— Zău! Să nu ne ia la ochi vecinii. Fiindcă, ştii, la bunicul Milicescu nu cred să vie oameni îmbrăcaţi ca mine.

Bătu pe la uşi, pe la ferestre, fără ca nimeni să le răspundă.

— Ei, Xenia, eu mi-am făcut datoria. Hai să plecăm.

Xenia însă, hotărîtă şi fermă pe cât era Ivănucă fatalist şi lasă-mă să te las, privea în toate părţile, căutând o soluţie: un vecin sau măcar un furnisor, dela care să poată avea o indicaţie. E curios că tocmai ea, pentru care această vizită protocolară era o corvadă acceptată şi chiar un fel de spaimă, — nu dădea îndrăt.

Căci pentru ea, abea căsătorită cu Ivănucă, bunicul Milicescu însemna numai contrarul nepotului, omul rigid şi intolerant, care avea un adevărat fetişism

pentru o categorie de forme: ale omului de lume. Nici ea nu era elegantă; cel mult corect îmbrăcată. (Corect ca pentru Clujul studenţesc). Dar de data aceasta făcuse un adevărat efort, acordând verificărilor în oglindă un timp pe care era învăţată să-l consacre numai bolnavilor. Şi nu atât pentru ea însăşi, cât pentru Ivănucă. Deşi cunoştea antagonismul dintre el şi bunic, n'ar fi vrut să-l vadă martor la blamul politicos al bunicului pentru soţia lui. (Erau atât de curând căsătoriţi, încât vorba „soţie" o emoţiona până la roşeală şi acuma).

— Ce-i? o întrebă Ivănucă, simţindu-i strânsoarea degetelor.

— Imi era dor de tine.

— Mai aşteptăm? Hai să plecăm, o îndemnă el neconvins, dar gata să plece. Ştii una? Eu stau jos.

Se aşează pe marginea trotuarului, încrucişându-şi picioarele turceşte, rămânând în faţa casei bunicului ca un pui de bogdaproste.

Lung, slab, deşirat, cu umeri înguşti, faţă lunguiaţă şi mâni cu degete prelungi, Ivănucă era, din toate punctele de vedere, „alături cu regulamentul": cum ar fi spus Milicescu, La teatru, de pildă, oamenii dela intrare l-ar fi îndrumat spre galerie, fără să-i mai cerceteze biletul, — după cum pe Milicescu l-ar fi poftit, înclinându-se, la intrarea lojelor, fără alt control.

Fetele îl socoteau din cale-afară de extravagant ca ţinută (faţă de anonimatul lui artistic), preferând să se plimbe cu tineri mai decorativi. Xenia însă mergea c'un fel de mândrie la braţul lui. Nici ea nu era frumoasă. Atât de sprintenă că părea slabă, era prototipul fetei sărace care abea şi-a luat doctoratul în medicină. Era ostenită şi fericită, palidă şi strălucitoare. Călătoria aceasta la Bucureşti cu soţul ei era întâia ei distracţie (deşi venise cu clasa a treia, ca vai de lume), întâia evadare din ambianţă cumplitului efort universitar al medicinei fără de

protectori. La Bucureşti n'avea decât o soră nemăritată, funcţionară la Malaxa. Dormeau la ea, după o cortină improvizată de Ivănucă, în singura ei încăpere.

— Sus, Cămilă! îl îndemnă glumeţ Xenia, pieptănându-i cu mâna părul dat pe spate, eminescian.

Il poerclise Cămilă nu numai fiindcă era lung şi slab, cu capul prin stele, ci şi din pricina nebănuitei lui rezistenţe la muncă, nesomn şi nemâncare.

Dar el, de jos, făcu semn Xeniei întocmai ca atunci când îi arăta un lucru neobişnuit de frumos, însă nebăgat în seamă. Xenia se uită şi nu pricepu dintr'odată. Chiar atunci ieşise din curte un tânăr palid şi spilcuit, cu stranii ochi de orb. Xenia vru să-l întrebe, dar o inexplicabilă repulsie o împiedecă. Tânărul trecu, cu mers legănat pe şolduri, lăsând o dâră de parfum dulceag.

— Ai văzut, Xenia?

— Da! răspunse ea, oarecum nedumerită.

— Ai priceput? reveni el zâmbind. L-ai recunoscut?

— Nu văd ce vrei să spui!

— Smerdiacov, Xenia. Şmerdiacov devenit „dandy". Aceasta e casa din care-a ieşit Smerdiacov.

CAP. IX.

Tocmai când se pregăteau să plece, renunțând la întâlnirea cu „balaurul", apăru pe scara podului coana Victoriţa.

Băbuţa palidă şi demnă, îmbrăcată în negru, ieşind din casa lui Smerdiacov, îi plăcu pictural. De aceea i se adresă afectuos, interpelând-o ca pe o veche cunoştinţă:

— Doamnă bună, eu sunt Ivănucă, nepotul domnului Milicescu...

Şi coana Victoriţa şi-l însuşi, fiindcă nu ştiu ce din el (poate zâmbetul, poate ochii căprii, cu privire deschisă, sau poate acest „doamnă bună") îi aminti deodată de Horia, de „mam' drag". Cam asta îi venea dinspre Ivănucă: nepotul lui Milicescu.

Bătrâna îi puse mâna pe umăr, spunându-i:

— Imi pare bine ca'i venit.

Nu era ca între oameni, întru'n oraş violent viu, Bucureşti, — ci ca în poveşti, într'o cetate cu întâmplări aburite. Xenia privea şi asculta cu încântare. Aşa i se întâmpla de multe ori cu Ivănucă. Avea el cheia care deschide inimile, făcându-i pe oameni să iasă din realitatea consacrată, aducându-i într'un fel de Silly-Simphony.

— Xenia e soţia mea, explică el, punând mâna pe fruntea Xeniei.

— Să-ţi trăiască. Tare sunteţi tineri! oftă bătrâna. Bunicul vostru, copiii mei, e bolnav. Nu lasă pe nimeni la el. Haideţi cu mine.

Bătu, cum ştia ea la uşa lui Milicescu.

— Mata eşti, coană Victoriţo? veni, după un ţimp, vorbă de acolo.

Vorbă tare răguşită, de om cu gâtul inflamat.

— Eu, domnule Milicescu, Iţi aduc o bucurie.

— Ca în totdeauna. Sărut' mâna. Iaca vin.

După încă un timp, uşa se crăpă.

— Ţi-a venit nepotul.

Secunde de-a rândul nu s'auzi decât tăcerea casei din care a ieşit Smerdiacov.

Apoi, glasul dogit:

— Tu eşti, Ivănucă?

— Eu, grand papa.

— Bine-ai venit, băiatule.

Stranie (maicuseamă în casa lui Smerdiacov), o mână înmănuşată răsări din mâneca unui halat de bae, fără ca prin deschizătura uşii să apară mai mult din omul cu umbră în glas. Ivănucă strânse mâna, adică mănuşa bunicului.

Dar de ce nu-l poftea în casă? Ce-o să creadă Xenia? (E curios cum în această clipă nu-l interesa atât cum va apărea Xenia în ochii bunicului, dorind în schimb ca bunicul să fie simpatic Xeniei).

— Grand papa, sunt cu soţia mea...

— Tu! explodă mirarea.

— Da, grand papa, eu, — oftă Ivănucă simţind cum reapare dela primul schimb de cuvinte, vechiul lor antagonism, bănuiala că el nu-i bun de nimic şi că tot ce face e altfel decât întru'n regulament ştiut de bunicul.

— Domnule Milicescu, buni şi drăguţi copii ai, — vorbi pe neaşteptate coana Victoriţa, sărutându-i pe fiecare pe frunte. Să-ţi trăiască, oftă ea, ducându-se în drumul ei.

După un timp care se prelungi ciudat, supărător, jignitor, inexplicabil, — glasul lui Milicescu răsună din nou, c'un fel de cumpănă abea învinsă.

— Intraţi, vă rog.

CAP. X.

Intrară. Dintâi Xenia, care din prag regăsi atmosfera camerii de bolnav, şi după ea Ivănucă, întrebându-se: Dar unde-i grand papa? Şi unde-i Nero?

Nici mirosul camerii lui grand papa nu mai era acelaşi. Până atunci, invariabil, odaia lui mirosea a bărbat cochet (talc, săpun, pudră, cuişoare, paciuli, camforă), puţintel a câne curat, şi mult a pielărie. Toate acestea pieriseră, înlocuite deprimant cu miros de frunză veştedă, şi parcă şi de pod cu molii.

Ochii lor se deprinseră cu umbra, deslușind mai lămurit pe omul în halat roşu, încălţat bizar cu şoşoni neîncheiaţi, cu capul şi obrazul bandajate şi mânile înmănuşate.

— Eşti bolnav, grand papa? Ce ai?

— Mici supărări trecătoare. Ia să te văd... Sărut mâna, doamnă, se aplecă el în faţa Xeniei. Iartă-mă că te primesc aşa. N'am încotro. Dar te-aşi ruga să închizi ochii. Ivănucă oferă un scaun soţiei tale. Ai crescut, băiatule. Ai devenit bărbat. Mă bucur.

Era atât de prezentă între ei mama lui Ivănucă, fiica lui, încât şi unul şi altul se revedeau prin ea, cuprinşi de vidul morţii.

Dar Ivănucă era şi altfel emoţionat. Grand papa era în amintirea lui un om îmbrcăat impecabil, teribil de pretenţios şi foarte respectat, care viné în vizită acasă şi în loc să plece, ca să poţi din nou respira, rămâne.

Dar acum...

— Tu nu stai, grand papa? îl invită Ivănucă, trăgând spre el fotoliul cel mare.

— Mulţumesc, băiatule.

— Dar unde-i Nero?

— A dispărut.

— Ooo! grand papa!

Atât spuse Ivănucă. Şi el fusese prieten cu Nero.

Ce se întâmplase în jurul lui grand papa? Halatul roş cu brandebururi negre era acelaşi. De-asemeni, mobilele bătute cu rozete şi ţinte aurite. Trofeele de călărie erau la locul lor. Iată şi cravaşele, Iată şi portretele familiei. Iată şi albumul cu cătărămi...

Atunci ce plecase de acolo? Ce sau cine?

Xenia tăcea, cu braţele încrucişate pe genunchi. Palidă, cu păr de moda veche, bogat, netuns, pieptănat în sus şi la tâmple şi la ceafă (ceiace dădea o dulce luminozitate frunţii, gâtului subţire şi obrajilor), cu buze cam anemice, cu frunte dreaptă şi ochi osteniţi de lungi lecturi la lumină insuficientă, îşi destăinuia dintr'odată biografia: eminentă bursieră în liceu şi apoi studentă exemplară.

Aşa dar acesta era faimosul bunic, spaima nepotului, — la care venise, fără să-i mărturisească lui Ivănucă, întocmai ca la bacalaureat.

Milicescu, cu halatul greu pus peste cearşaful ud, ardea pe rug în faţa lor. Abea îşi putea stăpâni clănţănitul dinţilor.

— Ce temperatură ai? îl întrebă Xenia găsind spontan drumul profesional.

— Nu ştiu. Nu mi-am luat-o. Cred că n'am.

— Te-a văzut un doctor, grand papa?

Milicescu dădu din cap, mai mult apărându-se de el însuşi, decât răspunzând la o întrebare. Era la capătul puterilor şi în plină panică. Simţea că nu mai este el, că se desparte de el. Neaşteptata emoţie a revederii lui Ivănucă (emoţie nebănuit de intensă), prezenţa sfâşietoare a „fetiţei" lui între ei (parcă venise odată cu băiatul, temându-se de o ciocnire între bunic şi nepot), slăbiciunea, frigurile,

mâncărimile arzătoare, — toate acestea îl dezarmau, moleşindu-i ultimul rest de energie. Căci îi venea să plângă, să-şi simtă lacrimile pe obraji, să-şi culce capul învins pe un umăr de om, sau pe ceva neînsufleţit, dar sub ochii unui om, şi să se lase pe mâinile altora, renunţând de-a mai fi stăpânul lui.

Se simţea pentru întâiaşi dată răsturnat de pe cal, incapabil să mai încalece.

— Uite, grand papa, vorbi Ivănucă, aplecându-se asupra lui cu afectuoasă autoritate: Xenia noastră e doctoriţă. Bună doctoriţă şi pentru suflet şi pentru trup. Ea are să te vadă. Auzi, grand papa?

Omul cu cagulă dădu din cap, regăsind peste decenii, supuşenia copiilor ascultători.

— Şi ea are să te facă bine.

Xenia se ridicase, apropiindu-se de bolnav.

— E prea întuneric, vorbi ea către Ivănucă. Aprinde lampa de masă şi vino cu ea.

Ivăuncă veni cu lumină, adunând-o asupra bunicului.

Printr'o uşoară ceaţă, Milicescu văzu aplecându-se asupra lui, prin trăsăturile umbrite ale lui Ivănucă, şi pe mama lui şi pe fetiţa lui; iar lângă ele, o fată palidă, cu ochi cercetători, în care nu mai vedea nici femeia (care să i le amintească pe celelalte ale vieţii), nici pe soţia nepotului, ci pe sora Xenia, sora pătimirii lui.

Xenia desfăcuse halatul, dând apoi laoparte aripele cearşafului ud.

In lumina lămpii îndreptată numai asupra trupului, restul încăperii rămânând în umbră, pielea apăru ca într'o ardere vulcanică. In fundul gurii căscate, aceiaşi stridenţă de purpură.

In acea clipă, amintirea coborîrii de pe cruce se deprinse din milenii, pogorînd asupra omului târziu.

Fruntea lui Ivănucă se întunecă.

Ochii Xeniei se întâlniră cu ochii lui.

— Stinge lumina.

Erau la porţile nopţii.

CAP. XI.

— Xenia, îţi sărut mânile.

Vorbele acestea erau stranii fiindcă nu păreau spuse de un om, ci de un pat acoperit la căpătâi cu un voal.

Astfel, bolnavul era şi apărat de muşte şi invizibil pentru cei de-acolo: Ivănucă şi coana Victoriţa care îl vizita în fiecare zi, după ce Xenia îi isprăvea toaleta. Xenia îl ştia cu de-amănuntul, căci ea îl îngrijea cu mânile ei îndemânatece, sigure şi autoritare la nevoe, — „mâni de comandant", glumea Milicescu uneori, când mai găsea vre-o rămăşiţă de putere.

Acolo, în odaia fostului stăpân al lui Nero, nu era un om bătrân între amintiri, ci o luptă condusă de Xenia. Totul era altfel decât până la venirea ei, începând cu bolnavul care nu mai avea nici-o iniţiativă şi isprăvind cu încăperea care devenise goală ca o cameră de sanatoriu.

Ferestrele erau mereu deschise. Lucrurile erau mutate în antret. In odaia bolnavului nu mai era decât patul, masa, cele două fotolii pe care dormea Xenia, icoana, portretele de familie şi dulapul cu albituri.

Ivănucă pretindea că doarme în odaia colonelului, dar dormea în antreţel:

— Ca să fiu mai aproape de tine! spunea el Xeniei cu bufonă galanterie.

In realitate însă vroia să fie oricând mai uşor la îndemâna bunicului bolnav.

Ivănucă devenise omul de încredere al casei. El adusese un judecător dela secţia de notariat care autentificase procura pentru încasarea pensiei lui grand papa; el cumpăra pâne, lapte, ouă, brânză, spirt denaturat, doctoriile necesare, devenind cu adevărat Cămila casei. Căci nu numai lui grand papa, dar şi coanei Victoriţa îi făcea o sumedenie de servicii, impunându-se şi ei cu o glumeaţă autoritate.

O întâlnise într'o zi pe stradă cu nelipsitul ei sac plin de grăunţe, vădit prea greu pentru şubrezenia ei. Văzând-o de departe, alergase la ea, îi luase sacul cu de-a sila şi i-l dusese până în pod. Deatunci nu numai că se oferea să-i facă toate serviciile, dar o convingea să şi accepte oferta lui, ceiace pentru un om de felul coanei Victoriţa era extraordinar. Dar Ivănucă — aşa îi spunea şi bătrâna — aducea pe pământ o seminţă din cerul lui Horia.

De altfel, şi în cartier Ivănucă devenise foarte degrabă cineva. I-adevărat că nu semăna cu nimeni. Cine-l întâlnea, se uita la el cu un fel de: Cine-o fi bazaconia asta de păpălugă simpatică?

In espadrile de plajă, cu pantalon fie de pânză kaki, dar fără dungă, tubular, fie de catifea roasă, croit de el, încins cu o curea popească (era atât de subţire la mijloc, încât îşi înoda cureaua, răsucind-o), având drept haină o flaneluţă sau o cămaşă de bumbac cu mâneci scurte (pe care şi le spăla singur la robinetul din curte), pieptănat cu părul pe spate, chipul lui amintea puţintel unele fotografii de tinereţă ale lui Eminescu. Dar pe cât era acela lunar depărtat de om, pe atât era Ivănucă de aproape, gata să interpeleze pe oricine, să ajute pe toţi, gentil fără de interes, bun fără de servilism.

— Ivănucă e numai soare, spunea Xenia care de câteori îl vedea, se lumina spre zâmbet.

Toată lumea îl ştia: vecini, furnisori, la pensie, la farmacie. Şi toată lumea îl privea cu simpatie, deşi era ceva golănesc în ţinuta lui, în pieptănătura lui,

care-l scotea din alinierea oamenilor corecţi ca înfăţişare.

In fond, Ivănucă era un Nero cu două picioare al casei fără câne. Şi pe de-asupra se pricepea şi la bucătărie şi la cusut, îndemânatec cu mânile cum rareori sunt bărbaţii, fără însă ca această calitate să izvorască dintru'n deficit de bărbăţie, ea definind numai talentul de-a servi.

In pauzele pe care i le acorda lupta cu boala, şi maciuseamă după ce Xenia îl scotea din baia cu hipermanganat, instalându-l, după o laborioasă îngrijire a rănilor generalizate, în patul curat, acoperindu-l apoi cu voalul, — Milicescu se întreba cum de nu s'a împăcat în totdeauna cu Ivănucă şi din vina cui? Fiindcă abea acuma i se luminaseră ochii, îngăduindu-i să vadă că Ivănucă nu e numai fiul întâmplător al fiicei lui, ci sânge din sângele Miliceştilor, drept, curat, omenos, săritor, stimabil. Atâta numai că n'avea ţinută. Aşa cum se prezenta n'ar fi putut frecventa nici-un salon de odinioară, din vremea tinereţei lui Milicescu. Dar oare cine-ar fi pierdut ce: Ivănucă saloanele? sau saloanele un om?

Astfel de întrebări erau atât de insolite în mintea lui Milicescu, încât după ce le formula, rămânea într'o lungă mirare. Parcă nu mai era acelaşi om. Intre el, acela care-o mai încăleca pe Fifi nu de mult, şi acesta, acoperit cu un voal, după ce Xenia îl îmbăiase, îngrijise şi instalase în pat, era mai mare distanţă decât între tânărul Milicescu de pe vremea cupelelor şi între bătrânul Alexandru Milicescu.

Nu alt om. Alteeva. Căci totul se schimbase. Acceptase să trăiască, deşi trupul lui îl desgusta. Nu se sfia să se lase îngrijit oricum de o femee care nu-i era nici mamă, nici fiică, îngăduind ca această femee, tânără pe de-asupra, să-i vadă toată mizeria trupească, toată oroarea pielii acoperită zilnic de plescaiţe care cum spărgeau, răspândindu-şi secreţia gălbue, însemânţau un fel de solzi scorţoşi: iar

aceștia, când se desprindeau, cădeau cu răsunet, ca o grindină. Mânile, obrazul, capul, — nimic nu era cruțat. Pielea se crăpa ca un teren vulcanic, roșie, inflamată, tulbure, — clocotind. Apoi nici să se radă nu mai putea. Bătrânețea îl năpădise deodată, la început ca o spumă, apoi ca un nour alb, — ca o fumegare a trupului vulcanic.

Și pleoapele erau cuprinse de supurație. Și urechile. Iar mânile, mânile care fuseseră mândria lui până la bătrânețe, fie pe dârlogi, fie pe talia unei femei, fie pe marginea unei loji, — acum erau ca de pe malul Gangelui, ca dintre lepre și ulcere. Când ochii lui se întâlneau cu ele, se închideau înfiorați, cu un oftat interior: Bietele mele mâni!

Și totuși trăia.

Și nu-și mai ascundea suferința. Dimpotrivă, parcă dorea ca și ceilalți, copiii lui, să participe la suferința bunicului lor, asistându-l cu emoție, cu solicitudine, cu milă.

Intra'devăr, el care niciodată în viață nu mărturisise o suferință fizică, acum gemea ca un simplu colonel Borgescu oarecare. Revenirea mâncărimilor (cascade de furnici fierbinți), împunsătura solzilor care se formau mereu, săgetându-l ca niște cue din el crescute și spre el din nou întoarse, — însemnau tot atâtea gemete, vaete, oftări și implorări.

— Xenia, nu mă lăsa. Fă-mi ceva. Dă-mi ceva. Nu mai pot, fetițo. Asta nu e viață.

CAP. XII.

Şi totuşi aceasta era viaţa pe care învăţa s'o trăiască, găsind în ea clipe agreabile şi bucurii, acomodându-se într'un cuvânt la o condiţie oribilă pe cât umilitoare pentru demnitatea unui bărbat adevărat.

Era mai mult decât altcineva, era altăceva. Căci devenise pasiv ca un lucru, Xenia ţinându-i loc de voinţă şi determinare. Ea spunea, ea hotăra, ea dispunea pentru el şi în numele lui. Iar el, desărcinat de comandă, accepta cu bucurie şi cu uşurare să fie condus de altul.

Şi nu numai atâta. Dela o vreme începu să spue în sinea lui ca un refren: Am noroc. Nu era o resemnare, ci o descoperire. Căci după dispariţia lui Nero se simţise atât de singur, încât şi plecarea lui Borgescu (pe care-l dispreţuia) îi dăduse o tristeţă, o apăsare, o melancolie şi parcă şi un regret după tovărăşia lui.

Apoi venise boala, invadându-l, închizându-l în casă, făcându-l prizonierul plescaiţelor şi al mândriei lui.

Şi iată că tocmai când nu mai spera nimic decât poate accidentul ereditar al inimii, sau poate curajul de a-şi da singur moartea, — apăruseră Ivănucă şi Xenia: ca năzdrăvanii în poveste. Şi nu erau străini care să aibă milă pentru el (aşa cum era, de pildă, coana Victoriţa), ci copiii lui, urmaşii lui. Ei aveau şi datoria să-l ajute şi să-l îngrijească.

Ei doi, Ivănucă şi Xenia, erau norocul lui.

In fiecare dimineaţă şi în fiecare seară, omul cu mânile în zdrenţe şi cu faţa vulcanică sub vălul care o acoperea, îşi împreuna palmele, îşi ridica ochii purulenţi spre Dumnezeu, mulţumindu-l pentru norocul lui.

Nu se mai simţea nici singur, nici nefericit. Trecea printr'o încercare. Acum era convins că Xenia va învinge. Era atâta siguranţă în mişcările ei mărunte ca şi în hotărîrile mai importante, atâta calm optimsim, atâta preajmă de surâs pe faţa ei concentrată, — încât omul din pat *credea* în ea.

După injecţiile cu anatoxină şi ser antistreptococic i se părea că vede o ameliorare în starea pielei.

Uneori întreba:

— Xenia, cum se cheamă boala mea.

— N'are nume. E o intoxicaţie mai complicată.

Dar boala lui avea un nume ca din apocalips: Pemphigus.

Incă înainte de a-i şti înţelesul, Ivănucă fu atât de impresionat de silabele emfatic lugubre ale acestui nume, încât visă un craniu care-l *privea* şi care-i spuse în coşmar: Pemphigus.

Dar Xenia, după ce un specialist bucureştean al bolilor de piele examină bolnavul, confirmând diagnosticul şi tratamentul, — îi arăta în tratatul de dermatologie (împrumutat dela un camarad din Bucureşti), scos sub îngrijirea profesorului Erhard Riecke, la capitolul scris de profesorul Bettman din Heidelberg, această sentinţă:

„Unter allen Umständen handelt es Sich um eine ernste Erkrankung, bei der nicht auf Heilung gerechnet werden darf, wenn sie auch in einem kleinem Teil der Fähle eintreten mag".

Adică: *„In toate împrejurările e vorba de o boală serioasă în care nu este îngăduit să te bizui pe vindecare, deşi aceasta se poate produce într-o' mică parte a cazurilor".*

— Necontagioasă, îi explică Xenia, dar ca şi lepra: necruţătoare. Bietul bunic!

— Pemphigus! murmură Ivănucă, revăzând craniul din vis.

Odată cu acest cuvânt de apocalips, îşi regăsi bunciul zidit în ursita lui Iov.

CAP. XIII.

Ivănucă îi spunea coanei Victoriţa ca nimeni: Doamnă-bună. Aşa îi spusese de când o văzuse, cu acea spontaneitate a lui de rândunică a inimii oricui. Şi acum tot aşa îi spunea, dar cum dicţiunea lui precipitată avea tendinţa de-a mânca litere, corectul Doamnă-bună, poate că prea lung şi incomod de articulat curent, devenise „doamn' bun' ", (pronunţa dintro' suflare: doam-bun), enigmatic pentru un neiniţiat, dar care aducea mereu aminte coanei Victoriţa de „mam' drag' ".

Astfel, inima lui acorda, şi tot în jurul lui Milicescu, un loc privilegiat nepotului, lui Ivănucă. Aşa îi spunea şi ea, ca de când lumea. Se duceau împreună la piaţă, el aducându-i toate cumpărăturile, fără nici-un pic de jenă, indiferent de cantitate. Nu se sfia să meargă nici cu gâşte în mână, şi nici c'un sac în spate. Dar punea o graţie spirituală de paj altoit cu Pierrot în acest hamalâc. Tot el tăia şi lemne şi pentru bucătărie şi spălătoria coanei Victoriţa, şi pentru baia lui grand papa. In fiecare zi, după ce se întorceau din piaţă, coana Victoriţa îl poftea la o dulceaţă, trimeţând prin el şi celor de jos, niciodată daţi uitării de Doamna-bună. Iar la plecare îi spunea, dar în fiecare zi:

— Nu uita, Ivănucă, te aştept la patru.

Pe la patru, Ivănucă îi făcea o vizită lungă. Ea îi oferea pâne cu unt şi miere, stafide, nuci, fructe, marmeladă, alteori şuncă, — îndopându-l autoritar.

Iar Ivănucă, aşezat de profil pe scândura ferestrei, cu genunchii la bărbie, aproape de cerul lui Horia, îi povestea întâmplările vieţii şi ale inimii lui. Căci viaţa lui, maicuseamă dela războiu încoace, era plină de peripeţii, din care numai norocul îl scosese nevătămat. Iar inima lui zăpăcită bătuse pentru puzderii de fete, până când, în sfârşit, se oprise adânc la Xenia.

Nu ascundea nimic Ivănucă. Tot ce-ar fi putut să-l scadă în ochii cuiva, apărea cu atâta transparenţă în spusa lui, încât ascultătorul avea mai curând o senzaţie de îngeresc. Aşa că niciodată Ivănucă nu-şi înfrumuseţa faptele. Şi vorbind despre el, în realitate vestea mereu despre alţii (cum e şi cu persoana întâia în naraţiunea proustiană), spre deosebire de generalitatea povestitorilor care cercând să spue despre alţii se istorisesc numai pe ei.

Fereastra lui Horia devenea locul lui, luntrea lui; căci proectată aerian pe cerul albastru, silueta lui era mai mult o plutire. In odaia coanei Victoriţa, Ivănucă era mai mult decât un nume şi o vizită: era o prezenţă, — dar un fel de prezenţă cu raze.

Cu drept cuvânt Xenia, care îl cunoştea cu ochii închişi pe Ivănucă, şi care, pe de altă parte, ca mulţi oameni de ştiinţă, avea o sensibilitate arzătoare, împinsă până la vibranţă poetică, — spunea că Ivănucă aduce poveste. Căci iată, coana Victoriţa îl vedea în drumul ei, răsărit la fereastra lui Horia, ca un semn ceresc al opririi.

Câtă vreme Ivănucă era pe fereastra lui Horia, ea ştie că nimic nu se poate întâmpla. El de-acolo oprea noaptea să intre în casă. Şi ea asculta de o înaltă poruncă, supunându-se orbeşte.

Şi era iarăşi atâta îmbunare, atâta căldură de soare nou în viaţa ei, încât îi era teamă să nu se simtă fericită şi să ierte, călcându-şi în picioare cuvântul dat sieşi.

Se bucura şi se temea în acelaşi timp, pe măsură ce prezenţa lui Ivănucă (doamn' bun') îi muia inima.

* * *

Dar nu numai sus, ci şi jos, în odaia fără adânc uman a colonelului Borgescu, prezenţa lui Ivănucă aduse poveste.

Intr'o zi, auzind telefonul, răspunse. Un glas foarte politicos (cum rareori întâlneşti la telefoanele bucureştene), întrebă de domnul Milicescu, spunându-i că trebue să-i comunice personal o chestiune de ordin intim.

— E bolnav, domnule, în pat. Regret.

— Vai de mine! Ce mă fac?

— Poate c'aşi putea eu să vă ajut, — sări Ivănucă.

— Dacă nu vă supăraţi, cine sunteţi dumneavoastră?

— Sunt nepotul domnului Milicescu....

Şi adăugă, dezarmant:

— Ivănucă.

— Domnule Ivănucă, se agăţă de el glasul de dincolo, eu sunt profesorul Diaconescu, vecin cu domnul Milicescu. Copilul meu cel mic îl adoră pe Nero...

— A-ha! făcu Ivănucă, pasionându-se deodată.

— ...Inţelegi?

— Cum de nu! aprobă Ivănucă. Nero era prietenul meu.

— Ce bine îmi pare că înţelegi, domnule Ivănucă! se bucură cel de dincolo. De când a dispărut Nero, în casa mea e dramă. Mereu şi mereu: Unde-i Nelo?

Ivănucă aproba semi-vorbind ,ceiace creia o cordială soldiaritate între celălalt şi el.

— Domnul Milicescu a avut bunătatea să-i aducă băeţelului ñişte bomboane, ca din partea lui Nero, Nici nu s'a atins de ele. Le priveşte, le sărută, le admiră, dar nu le mănâncă: sunt doar dela Nelo. Pe urmă, tot domnul Milicescu a avut ideia să vor-

bească la telefon cu copilul, spunându-i că-i Nero.
— Şi au vorbit? sări Ivănucă.
— Da. Adică nu. Copilul spunea şi Nero hămăia.
— Bietul grand papa!
— E tare bolnav?
— De-ajuns pentru un om. Dar să lăsăm acestea. Domnule tată, sări Ivănucă, de azi înainte eu sunt Nero. La câte se culcă băiatul?
— Pe la nouă jumătate.
— Bine. La nouă. Nero îl va chema la telefon.
— Domnule Nero...
— Ivănucă, rectifică Ivănucă.
— Ivănucă. Mă scuzaţi. Emoţia. Domnule Ivănucă, dă-mi voe să te sărut.
— Unde-i copilul:
— Să-l chem chiar de azi?
— Singur. Nelo e la telefon.
— Allo. Nelo!
— Aici Nelo. Ham-ham!...

Şi de atunci începu poveste dela porţile nopţii, pentru cel tare mic şi naiv în dimineaţa lui.

CAP. XIV.

Totul era curat: patul înfăţat de Xenia; odaia măturată de Ivănucă; fereastra, dumnezeiasca fereastră de soare şi viaţă a unei dimineţi de vară.

Milicescu, abea ieşit din băia caldă de hipermanganat, fu ajutat să intre în pat, învelit cu luare aminte şi acoperit cu voalul care-l apăra de muşte.

— Ca o mireasă! răsună răguşit glasul omului abea întrezărit în ceaţa lui.

— Dormi, bunicule, îl îndeamnă Xenia cu mare blândeţă.

Milicescu dădu din cap. Cuvântul „bunicule", spus de glasul unei femei tinere, răscolea în el toate pulberile amintriii. Inchise ochii, aşteptând mila somnului. Gura fără de dantură se desfăcu treptat ca o gaură neagră sub voal, şi respiraţia somnului începu, cam horcăitoare, cu opriri lungi şi apoi cu izbucniri bolborosite.

Aşezată în fotoliu la căpătâiul voalului, Xenia se odihni şi ea câtva timp, cu ochii la cerul radios al ferestrei de vară. Ivănucă se dusese după pensie. Coana Victoriţa nu se înapoiase din oraş. In casă nu s'auzea nici-un zgomot. Aşa că totul venea deafară: glasuri de olteni, chiote de copii, ciripit de vrăbii, avioane, tramvae ,camioane. Totul topit într'un cuvânt albastru cu soare: Vară, — atât de frumos că îţi venea să-i arunci flori.

— Doamne, că romantică mai sunt! se dojeni Xenia. Doctoriţa bătrână şi cuget ca o fetiţă!

Dar se dojenea cu bucurie şi naivitate, jucându-se oarecum cu păpuşi. Asta era în monologul ei: o dorinţă de copilărie, de împrospătare, după încrezătorul efort continuu pe care i-l cerea îngrijirea bietului bătrân. Ar fi mers o zi întreagă, desculţă, cu picioarele numai sânge, printru'n lan de flori fără capăt, numai ca să uite arderea purulentă a trupului pe care-l îngrijea cu mâinile ei, spălându-l, pansându-l, luptând cu fiecare plescaiţă, cu fiecare solz, cu fiecare escară.

Dar astea nu erau decât visuri de fată. Se scutură. Ascultă din nou respiraţia bolnavului adormit. „Ca o mireasă". Işi mianti vorbele lui şi se cutremură. Căci mireasă era un cuvânt care feşnise feeric şi asupra ei.

Mergând neauzit de încet se duse în odaia telefonului: aşa o numeau şi ea şi Ivănucă, fiindcă pentru ei Borgescu nu eixsta decât nominal. De-acolo, din odaia telefonului, în fiecare săptămână punea la curent cu mersul boalei pe dermatologul care-l vizitase o singură dată pe Milicescu.

Făcu numărul dela spital. Abea după lungă aşteptare izbuti să-l capete pe doctor. Raportul începu. Galsul Xeniei nu părea descurajat, dar vorbele ei anunţau acelaşi irezistibil progres al bolii. Nici injecţiile cu anatoxină, nici cele cu ser antistreptococic, nici cele cu ser de convalscent, nici sulfamidele, nici alifia cu tumenol, nici pansamentele cu lyniement oleo-calcar, nici pensulările de ichtyol nu dădeau nici-un rezultat. Boala îşi urma cursul implacabil. Trupul ardea ca o sondă petroliferă.

De câteva ori, cu revolta omului tânăr, Xenia exclamă:

— E îngrozitor, domnule profesor, să asişti neputincios la aşa ceva. Dacă am încerca şi penicilina?

Doctorul răspunse lung, discursiv, făcând o lecţie bucureşteană doctoriţei dela Cluj. Era contra penicilinei în tratamentul pemphigusului. De altfel, în

contradicție cu cărțile, după opinia lui, pemphigusul nu era vindecabil niciodată. Dermatia polimorfă, dyshidrosis și impetigo, care puteau să apară în diagnosticul diferențial, erau deseori confundate cu pemphigusul, ca și maladia lui Dühring. Acestea mai dădeau un vag procent de vindecări, dar pemphigusul nu, categoric nu.

— Domnule profesor, desigur că pemphigusul este o boală care nu iartă. Totuși, am văzut un caz vindecat de medicina homeopată...

— Ce? Cum? Ce-ai spus, doamnă doctor dela Cluj! Un medic alopat poate vorbi astfel despre șarlatania acelui diletant-ascroc care a fost Hahnemann?

Uitând de solicitările urgente din jurul lui (căci vorbea dela clinică), dermatologul începu să combată imprecatoriu hemeopatia. Nu spunea nimic nou. Dimpotrivă, repeta. Dar deferența o obliga pe Xenia să-l asculte, cu bombăniri oarecum aprobative. Simțea însă că o cuprinde somnul. Uneori era ca beată. I se închideau pleoapele. Clipea, tresărea și iar asculta acel „până când?" al alopatului, ținându-i un fel de ison mașinal.

Intre timp însă, dincolo, în odaia bolnavului, deși în raze de soare, se întâmpla ceva tot atât de straniu ca și alba fumegare a stafiilor în lumina de lună a cimitirelor la miez de noapte.

Bolnavul se deșteptase odată cu plecarea Xeniei din odaie, nu fiindcă făcuse ea sgomot, ci pur și simplu fiindcă nu mai era acolo. Legat de ea ca pruncul de mamă, o urmărea tot timpul, fie treaz, fie prin somn.

Astfel că auzise tot: începând cu capitularea tratamentelor de până atunci, trecând prin: „E îngrozitor, domnule profesor, să asiști neputincios la așa ceva. Dacă am încerca și penicilina?", — și până la sentința confirmată: „Desigur, pemphigusul e o boală care nu iartă".

Pemphigus?

Numele crescu mucegăit, purulent, inflamat, cu solzi şi cu plescaiţe, în încăperea plină de soarele verii, faţă în faţă cu cel acoperit cu voal: „ca o mireasă".

— Pemphigus?

Gaura neagră a gurii articulă cuvântul ne mai întâlnit (ca în visul lui Ivănucă). Apoi, cu o creştere somnambulară, voalul se ridică din pat, cu mâni scheletice şi picioare fără pulpă, pornind după Pemphigus.

In antreţel descoperi ce căuta: Laroussul medical, cartea cea mai puţin consultată a bibliotecii lui Alexandru Milicescu: Acela, călăreţul, *celălalt*.

Cartea era atât de grea, încât voalul cu ulcere porni cu ea ca pe un drum al crucii. La marginea patului, voalul se opri, aplecându-se pe cartea bolilor.

„Pemphigus. Terme appliqué a un groupe d'éruption bulleuses et d'origine encore obscure".

— Encore obscure!

„...Le prognostic du pemphigus chronique est extrêment grave: les malades meurent presque toujours au bout du'n temp variable".

N'avu timp să arunce cartea, nici s'o închidă. Xenia intră tot neauzit de încet şi văzu. Se repezi la cartea masivă, i-o luă, ceti, închise cartea, o duse dincolo. Era grea ca o piatră.

— De ce? vorbi Xenia, palidă ea însăşi ca un bolnav.

Dar nu mai continuă. De ce „de ce?" Era inutil.

Caşicum ar fi avut nevoe să vadă mai bine, mâna bolnavului ridică voalul, descoperind faţa de lavă, de abur, de puroi, în care ochii şi gura erau trei găuri negre.

Se priviră lung, ochi în ochi, el de pe un mal al nopţii, ea de pe un mal al luminii.

— Xenia, să nu ştie băiatul că am aflat. Imi promiţi?

— Iţi promit, bunicule.
— Iţi mulţumesc. Culcă-mă, fetiţo.
Il acoperi din nou.
Murise soarele.
Incepea pământul.

CAP. XV.

Creştea o lumină dulce în balcoanele cerului, aducând aminte de locul corului în biserici, în fund, faţă în faţă cu altarul.

Dar nu s'auzea nimic, nici-un „Doamne-miluește". Totul era o mare tăcere fecioară. Parcă stele, parcă ape, parcă întinderi. Umbră. Nici pasăre, nici drum, nici pas de om. Intinderi ca pe ape, — dar fără de corabie.

Totul se întâmpla departe, — dincolo.

Călăreţul era o mireasă cu obrazul acoperit.

— Ajută-mă, Doamne, să nu mă vadă mama, tata şi fetiţa mea cum sunt.

Abea se ţinea pe cal. Numai oase acoperite cu răni, dar totul era învelit cu voal alb de mireasă. Şi pe măsură ce se apropia, osebea pe ai lui, unul lângă altul, în balcoanele cerului. Mama, tata, fata lui şi pâlcuri-pâlcuri, Miliceştii. Dar iată-l printre ei şi pe Benone Pretorian.

A! da! Fifi! De asta privea Benone aplecat pe balustradă, muşcându-şi buza de jos: ticul lui din ceasuri grele.

— Doamne mare, dă-mi putere să sar poarta.

Dar cei din balcon, toţi, ca o apă care face valuri, îşi acoperiră ochii cu palmele.

Ce s'a întâmplat?

Visase. Ii bătea inima prea tare. Nu cumva se milostivește? Dă, Doamne. Şi iar adormi cu gura căscată.

Numai Xenia care-i grijea trupul, îi știa și obrazul pe care ceilalți nu i-l bănuiau, văzându-l mereu acoperit cu voalul îndoit, ca pe al unei moaște. De sub ceața deasă a acestui voal venea stins și răguşit, ca dintru'n adânc de groapă, glasul.

Nu mai putea sta decât întins pe pat, (patul se scobise ca o covată), cu picioarele îndoite, cu genunchii alăturați, cașicum de lemn trăsnit el însuși, s'ar fi coșcovit pe o cruce de lemn vechi.

Era atât de scheletic încât oasele năvăleau, ca pietrele rostogolite de apele muntelui. Nimic nu le mai putea opri. Rotule, falange, coaste, totul era vizibil, fără de carne, fără de mușchi, topite ca de-o arșiță biblică. Spinarea plină de escare, îl durea din loc în loc, bătându-l în piroane. Nu se putea mișca, nu numai pentru că nu mai avea putere, dar și fiindcă orișice mișcare însemna un nou viscol de dureri. Pecete lângă pecete, crustele îi sigilau nemișcarea crucificată.

Și surâsul îl durea, atât era de bolnavă și crăpată pielea obrazului, cu pleoape, buze și urechi cu tot. Sub năvala părului alb devenit barbă călțoasă, obrazul se înegrea, depășind paloarea pământie a marilor bolnavi, apropiindu-se de întunecarea frunzelor arse și a sfintelor icoane.

Îl sugea pământul.

Dar în trupul care se întorcea în pământ, gândul se trezise. Din ziua când aflase adevărul, sufletul se aduna altefl decât până atunci.

— Fetițo...

Iar se deșteptase.

Xenia care moțăia în patul ei alcătuit din două fotolii, se scuturâ, ridicând fața spre el. Ardea nu numai candela, dar și lampa de căpătâi pusă jos, lângă pat, acoperită cu hârtie albastră.

— ...Fetițo, dă-mi pintenul.

Xenia îl privi cercetător, cu nedumerire. Cum glasul venea de sub voal, și din umbra luminată de

candelă mai ales, nu putea şti dacă e treaz sau vorbeşte prin somn, cum se 'ntâmpla adeseori: cu Dumnezeu (halucinant aplecat asupra lui, întru'n fel de boltire), şi cu morţii lui.

— Pintenul, Xenia, stărui el. Nu dorm. Dă-mi-l, Xenia. Iartă-mă că te-am trezit. Am visat şi am nevoe de pinten.

Respiră adânc, refăcându-şi respiraţia.

— După aceea nu mai cer nimic.

Mergând foarte atentă, să nu-l trezească pe Ivănucă, Xenia desprinse din panoplia mutată în antret pintenul cerut.

— Iţi mulţumesc. Dă-mi.

I-l dădu în mână.

— Noapte bună, fetiţo.

Se culcară din nou. Şi iar îi cuprinse tăcerea.

Astfel, într'o mare depărtare de lumea celor vii, sufletlu se întâlni cu pnitenul. Unul singur: Pintenul.

Era ceasul pur când zorii nu s'au născut, când noaptea în stea e ca Fecioara înainte de-a fi fost Maica Domnului.

Mâna de sub voal pipăi pintenul. Toată viaţa lui era acolo: Intr'un pinten de argint. Il chemase într'ajutor. Era lângă el, atât de aproape şi de drag că îl simţea până în suflet. Râdea în noaptea lui pintenul viteaz.

Căci el, Milicescu, fusese un om călare. Acum era un om răsturnat. Mâna care strângea pintenul nu mai era o mână de călăreţ, ci doar ciolan de cerşetor.

— Pemphigus.

Intr'adins murmură tare numele fioros, ca să-l audă şi mai bine, înafara lui, aducându-şi aminte de tot ce-l aşteaptă.

Dar trebuia să moară cu demnitate. Dumnezeu îl ajutase, trimeţându-i dintâi visul cu călăreţul acoperit cu voal şi apoi amintirea pintenului.

Perechea pintenului o pierduse, sau i-o furase

cineva. Dar pentru învierea lui Alexandru Milicescu un singur pinten era de-ajuns. Cu el câştigase toate concursurile hipice. El cunoscuse toţi caii dresaţi de stăpân. Cu el făcuse campania din 1913, îmbolnăvindu-se de holeră, cu el făcuse răsboiul din 1916, participând la toate şarjele regimentului.

De când îi dispăruse perechea, pintenul nu mai strălucea decât în panoplie.

Acum îl ţinea în mâna bolnavă, în mâna care nu mai era a lui (cu inele, viguroasă, cochetă, — mândră) ci a Pemphigusului. Dar în pinten, ca la o comandă militară, îşi auzea din nou toată viaţa: la pas, la trap şi la galop.

— Doamne mare, ajută-mă să trec.

Din amintirea visului toţi Miliceştii îl priveau şi printre ei şi generalul Benone Pretorian, călăreţul prieten şi rival, care murise de cancer, cu o cupă de şampanie în mână („Dă, Doamne, să moară demn", se rugase el pentur Pretorian, atunci).

Toţi erau ca în vis, cu ochii asupra lui: ultimul călăreţ al neamului, ajuns în faţa ultimului obstacol.

Visa? gândea? avea viziuni?

Gura fără dinţi murmura mereu vorbe, nume, rugăciuni, caşicum un nour de dincolo i s'ar fi oprit de-asupra creştetului, trimeţându-i raze, pulberi, fulgere.

Se trezi şi din acest vis sau din aceste gânduri, întâlnindu-se cu altele. Toate cereau moarte, cum murmură noroadele venite la fereastra unui Rege: Dreptate vrem.

Nu se putea să mai trăiască. Ruşine pentru fiecare zi de viaţă. Cu fiecare îşi batjocorea trecutul şi steagurile neamului.

Iată pentru ce cheltuise un galben din zestrea lui Fifi: ca să trăiască astfel!

Şi poate că cel care delapidase primul galben, ar fi fost în stare să-i irosească pe toţi. Apoi s'o vândă şi pe Fifi. Apoi şeile, apoi trofeile.

Ruşine lui: aceluia.

Se vedea ameninţat să trăiască săptămâni şi chiar luni, răsturnat în pat ca un bălegar care atrage muştele, vânzând mereu, gemând mereu, hrănindu-şi solzii şi puroaele cu preţul a tot ce mai avea: ceas de aur, inele, cravaşe, arme, — tot ce fusese strălucirea, podoaba şi bucuria vieţii lui mândre.

Şi banii puşi laoparte pentru înmormântare puteau să intre în groapa fără fnud a unei astfel de vieţi.

Dar copiii lui? Ce le-ar mai fi rămas de pe urma bunicului? Numai trenţe bune de dat pe foc.

Ivănucă! Dormea ca un câne credincios la uşa lui, slujindu-l, făcându-i odaia, tăind lemne, petrecându-şi ziua în casa cu pemphigus. Şi era slab ca şi mama lui!

Dar Xenia? O privi din depărtarea şi din ceaţa lui. Palidă şi ea, ostenită de muncă şi nesomn. Viteză fată! Cinste ei!

Meritau ei, copiii, să-şi dea zilele tinereţii unui astfel de efort inutil?

Inutil?

Şi parcă tot nu credea că o prăpastie fără de punte îl desparte de viaţă.

Iar se temea. Iar îi venea să fugă. Iar îi venea să spere într'un miracol. Iar se zbuciuma viaţa în el, nelăsându-l să treacă spre moarte.

Şi iar nu-i mai era ruşine de ruşinea lui.

— Mamă, tu care m'ai făcut atât de trainic, nu mă lăsa.

Stătu îndelung la porţi, cu glasul şi speranţa către mama lui, chemând-o.

Dar nimeni nu-i răspunse.

Il strigă pe Dumnezeu, pe Domnul Dumnezeul lui. Dar nimeni nu-i răspunse,

Şi dacă dincolo nu mai e nimic?

Şi dacă totul e poveste?

Atunci?

— Fetiţo, fetiţo!...

Xenia se trezi. Toate tânguirile lumii, de la Iov și până la Oedip se adunau în glasul omului de lavă împietrită, redând pământului adevăratul nume: Valea Plângerii.

— Ce e, bunicule? Ai visat??

— Sunt treaz... Sunt treaz, răsuna jelania de vânt a glasului ca din adânc de groapă.

Era atâta spaimă și chemare încât Xenia îl descoperi.

(Un fulger straniu îi lumină în amintire pelerinajul la racla Sfintei, de care copiii se apropiau cu spaimă, încredințați c'or s'o viseze la noapte).

Deși îl știa, se îngrozi, revăzându-l odată cu zorii.

Obraz de lavă crăpată, acoperit cu scame alburii. Ochii și gura, trei găuri negre.

Il privea: cu milă, cu neputincioasă milă.

O privea: cu sfâșietoarea umilință a cânelui care trage să moară.

Gura de întuneric se zbuciuma. Un tremur convulsiv deschidea și închidea bietele buze.

Apoi se întâmplă ceva și mai îngrozitor. Din ochii duși în adânc alunecară lacrimi, lacrimile omului, dar ale acestuia se umpleau de puroi la marginea pleoapelor, și astfel căDeau, pe fața cu gura căscată.

Chinuitul pământ al omului plângea cu puroi în Valea Clipelor, la Porțile Nopții mute.

CAP. XVI.

Din nou era noapte, — ceasul când copiii, pe hotarul dintre întuneric şi somn, cer poveste.

Cel de sub voal strângea întro' mână pintenul, cu cealaltă atingând icoana Sfântului Gheorghe, sfântul călare, adusă de Xenia în patul lui.

— Fetiţo, dă-mi un deget de apă.

Il descoperi şi-i dădu. Sugea apa din pahar printr'un tub de sticlă. După ce bău, Xenia îl acoperi din nou.

Dar nu putea dormi. Creştea neliniştе, nu numai suferinţă, din năpraznicul culcuş: prag al prăpastiei.

Xenia ştia. Şi căuta din răsputeri să-şi învingă somnul, să nu-l lase singur între spaimele dela începutul vieţei revenite cu noaptea la sfârşitul vieţii. Uneori îi povestea din viaţa ei. Alteori îi cetea. Dar alteori, răsbită de oboseală, tăcea cu bărbia în piept.

— Xenia, fetiţo...

— Dormi, bunicule.

— Dacă nu pot! Oh, fetiţo!

— Ce e, bunicule?

— Vreau să mă văd.

Maşinal, Xenia întinse mâna spre oglindă, oferindu-i-o.

— Nu, fetiţo, protestă glasul de sub voal. Asta nu sunt eu, asta e pemphigus. Vreau să mă văd pe mine. Adă-mi, te rog, albumul cu fotografii.

Cu mari precauţiuni, Xenia căută albumul în antret, înapoindu-se cu el. Avea scoarţe de catifea

roșie, roase, și mari cătărămi de argint cenușiu. Greu și solemn ca o Evanghelie.

— Caută, Xenia.

Xenia deschise cimitirul cu chipuri. Totul era oprit (om, cal, câne, frunză, timp) într'o paloare ofilită.

Femei elegante, înduioșător de demodate; un grup vesel pe Ceahlău, atât de glumeț că parcă na'r fi avut în față viitorul mormintelor; același grup pe plute scoborînd pe Bistrița în dreptul Toancelor; alte grupuri (domnii cu musteți și pălării de pae, doamnele cu talie de viespe, bust și coc) în dreptul Hotelului Puf al Slănicului Moldovei; apoi plaje de pe coasta Franței și a altui timp, când parcă și valul mării aducea femeilor dantelă și avânt de vals; și în sfârșit un călăreț văzut din față.

Venea: întra'devăr mândru, cașicum soarele s'ar fi așternut sub copitele calului.

— Mata ești, bunicule?

— Să văd.

Calul și călărețul *de atunci* se aplecară asupra moaștei de sub văl.

— Așa am fost, fetițo.

„Ce îngrozitor trebue să fie", gândi Xenia, „să fii culcat cu fața în sus pe patul de moarte și să vezi cum se apleacă asupra ta ca din altă lume chipul celui care ai fost!"

— Mândru călăreț! Nu, Xenia?

— Da, bunicule!

— Mândru! Acesta e cuvântul vieții mele. Am fost un om mândru. Nu ma'm îndoit niciodată în fața nimănui. Crezi, fetițo?

— Cred, bunicule.

— Mai caută, fetițo, să mă vezi mai bine.

De câteori apărea singur în pozele albumului (copil, tânăr și om în toată puterea), Milicescu era mereu călare. Câteva fotografii îl reprezentau sărind obstacole, în clipa supremă a pintenului și cravașei. Nici-o emoție aparentă. Dar și nici-o fanfaronadă.

Numai încordarea pietroasă, centauresc însoţită de destinderea în salt a calului.

Apoi o serie de scene de dresaj cu lipiţani care păreau sculptaţi în marmoră pe templele greceşti.

Xenia începea să „vadă", pasionându-se. Era pe malul unui adevăr ereditar. Ivănucă al ei era şi el un Milicescu. Cu toată aversiunea lui pentru milităroşi şi călăreţi, şi el era un *om călare,* ca şi bunicul lui. Era strănepotul a nu ştiu câte generaţii de călăreţi, — independent, romantic: da, da! exclamă ea în gând: Don Quichotte. Această superbă şi fragedă candoare făcea farmecul lui.

— Ai văzut, fetiţo?

— Am văzut, bunicule.

— Aşa am fost şi iată cum sunt. Oare de ce?

— Eşti bolnav, bunicule.

— Da, fetiţo, sunt foarte bolnav. Pemhigus. Dar de ce? Bărbaţii din neamul meu, dacă n'au murit luptând, lângă steag, au murit de inimă. Toţi, Xenia, auzi? Asta e moartea Miliceştilor. De ce mi-a fost dat numai mie să n'o am? Şi eu sunt un Milicescu. Şi eu am fost un om călare. Oare, Xenia, n'oi fi fost prea mândru? Nu mă pedepseşte Dumnezeu lovindu-mă tocmai în mândria mea?... Nu, fetiţo, nu-mi răspunde. Poate că Dumnezeu îmi va răspunde... Dar ia tot. Şi icoana şi pintenul. Dormi şi tu. Noapte bună. Acum vreau să fiu singur.

* * *

Creştea o lumină dulce în balcoanele cerului, aducând aminte de locul corului în biserici, în fund, faţă în faţă cu altarul.

Dar nu s'auzea nimic, nici'un „Doamne-miluieşte". Totul era o mare tăcere fecioară. Parcă stele, parcă ape, parcă întinderi. Umbră. Nici pasăre, nici drum, nici pas de om. Intinderi ca pe ape, dar fără corabie, — pe apele care-au fost călcate de pasul lui Isus.

Totul se întâmpla departe, — dincolo.

Drumeţul era o mireasă desculţă. Numai oase acoperite cu răni, dar din creştet până'n tălpi era înveilt cu voal alb de mireasă. Il durea fiecare pas, caşicum ar fi călcat numai pe jar încins şi cue vrăjmaşe, dar mergea mereu, fără oprire, lăsându-şi sângele în urmă. Şi pe măsură ce se apropia, clătinându-se ,osebea pe ai lui, unul lângă altul, în balcoanele cerului.

Dar ce făceau toţi?

Toţi îşi făceau semnul crucii.

Se deşteaptă la hotarul Miliceştilor, cu viaţa lui în urmă şi toţi ai lui în faţă.

Pemphibus!

Pedeapsă?

Atunci de ce toţi cei din vis în frunte cu mama lui îşi făceau semnul crucii ca în biserică, atunci când eşti cu faţa spre altar?

Toţi Miliceştii, bărbaţii călare, muriseră luptând, sau de inimă.

El singurul din tot neamul, murea dincolo de cal, dincolo de inimă, acoperit de răni şi de puroi, în rând cu cerşetorii mâncaţi de lepră şi de ulcere.

Oare? Oare?

Şi deodată inima îi crescu înalt ca un altar în gloria luminilor ş'a clopotelor.

Căci el suferea — el, alesul — pentru tot neamul Miliceştilor. Cerul lor creştea din rănile lui, cerul lor şi al lui Ivănucă.

— Dumnezeule!

— Ce-i, bunicule? tresări Xenia auzind vorbe nebuloase în groapa de sub voal.

— Vorbesc.

— Cu cine, bunicule?

— Dormi, fetiţo.

CAP. XVII.

Se topea asfaltul de căldură, aerul pâlpâia la fereastră, orbitor. Totul era mânjit de muşte. Parcă nu veneau de sus, ci creşteau din orice ca o barbă de doliu.

Dar cel de sub voal nu mai era pe acest pământ al arşiţei, ci în fundul unei groape acoperită de bolta strălucirii lui Dumnezeu.

Dormea, visa, gândea, vorbea, — tot una.

Se prăbuşea tot mai adânc în groapa cu bube şi puroae, spart ca un lut.

Dincolo ,în odaia telefonului, cu uşile închise şi cu Ivănucă lăsat paznic la patul buniculuí, — Xenia comunică doctorului:

— Pulsul frecvent, intermitent; caşexia în progres vădit. Ce să mai fac, domnule Profesor?

— Preot, doamnă Doctor. Medicina nu-i mai poate da decât morfină.

După ce muribundul se împărtăşi, intrarea preotului pecetluind cu moarte odaia voalului, Xenia umplu seringa.

— Bunicule...

Aplecată asupra lui, parcă nu vorbea cu o vecinătate, ci cu adâncul unei fântâni.

— Da, Xenia, te-aud.

— Dă-mi braţul, bunicule.

— Pentru ce?

— Să-ţi fac o injecţie... calmantă.

O privi din ceaţa lui.

— Nu, Xenia.

— Ca să dormi ,bunicule.

— Nu, Xenia.

Somnul morfinei rămase în seringă, neatins.

Xenia nu pricepea. Nici Ivănucă.

Căci patul din arșița verii nu mai era culcușul unui mare bolnav, ci rugul unei agonii îngrozitoare. Moartea venea atât de încet încât parcă se oprise la fereastră, îngrozită de ce-o aștepta.

Astfel trecură ceasurile amiezii în încăperea pământului care se întorcea în pământ.

Coana Victoriţa rămase pe la uși, neîndrăsnind să păşească pragul unei astfel de evanghelii.

Soarele în amurg trimise mare strălucire, lucind o ultimă dată ca un ochi cu raze al zilelor omului.

— Xenia...

Silabele în gura lui luptau cu vaete adânci, uneori învingându-le, alteori pâlpâind prea straniu ca să amintească de graiul dat omului.

Şi totuşi, ca de sub pământ, omul de sub voal vorbi.

— Pune-mi icoana pe piept. Auzi?

— Aud, bunicule.

Dar el abea mai auzea. Şi ochii şi urechile lui erau în ceaţă: în ceaţă cu puroi. Iar din ngaura neagră a gurii, vorbele aujngeau pe brânci, târîndu-se, ca răsturnate de un uragan.

Ii puse pe piept (pe oasele cu răni şi inimă sub coaste) icoana Sfântului Gheorghe, care făcu una cu pieptul biblic.

Apoi începu veghea la lumina candelii şi a lunii. Nici-o mână nu îndrăzni să aprindă nici-o altă lumină.

Uneori parcă s'auzea cum se naşte vântul: murmure, gemete vagi, vorbe împăenjenite.

Alteori însă, de sub voalul argintiu în bătaia lunii s'auzea un dialog straniu. Omul răsturnat sub boltă, vorbea cu Dumnezeul boltit asupra lui.

— Tu, — îi spunea.

Dacă s'ar fi văzut în lumină Xenia s'ar fi îngrozit: atât de galbenă era. Inima ei era sfrăpunsă ca o biserică de raze. Dumnezeu era acolo. Căci nu se putea de-asupra uneï astfel de suferinţe să nu fie nimic.

Mâna lui Ivănucă, rece, apucă mâna Xeniei.

Ca doi copii în noapte.

Toată Valea Plângerii într'o' singură albie, într'un singur trup: al bunicului.

Abea înspre ziuă gura se crăpă neagră, aparţinând pământului, prăpastiei, genunei.

Xenia aprinse lumânarea.

Ivănucă picura de lacrimi.

Zorii suflau cu argint fereastra lui Nero.

Cântau greerii.

— Xenia ,acuma ştiu, se lumină Ivănucă printre lacrimi. Grand-papa a murit ca un sfânt. El ne-a lăsat nouă drumul spre cer.

CAP. XVIII.

Pentru tot ce urmă, Ivănucă şi Xenia deveniră copiii Coanei Victoriţa. Ea era mai deprinsă cu moartea decât doctoriţa şi pictorul scenograf. Ea telefonă la pompele funebre, ea primi pe domnul care te îngroapă, ea făcu preţul îmbălsămării şi transportării la cimitir cu dricul-automobil. Ea făcu de asemeni coliva şi colacii, angajând preot pentru slujba de-acasă şi cea de la cimitir.

Cum era şi îmbrăcată în haină de doliu, toţi o socoteau văduva mortului, ei prezentându-i condoleanţele. Această confuzie explicabilă dădu naştere la un incident care trecu neobservat de ceilalţi, rămânând consemnat între protagonişti.

Inainte de-a porni la cimitir, Coana Victoriţa îl deşteptă pe Ilarion, invitându-l să se îmbrace, fără să-i spue pentru ce anume. Abea după ce-l văzu gata, Coana Victoriţa îl anunţă că o va însoţi la cimitir, nepoţii mortului ducându-se cu automobilul funebru.

— Dar ce să caut eu la cimitir? protestă Ilarion.

— A fost chiriaşul nostru.

— O fi fost al dumitale. Mie nu mi-a fost nimic.

— Vei merge cu mine la înmormântare, repetă mai autoritar Coana Victoriţa.

— Dar pentru Dumnezeu, nu-i cuviincios să mă duci pe mine la înmormântarea *prietenilor* dumitale.

Două palme răsunară pe obrajii lui Ilarion, amintindu-i de o noapte cu lună şi de o cravaşă.

— Hai, porunci coana Victoriţa.

Şi Ilarion porni după ea.

Coana Victoriţa îl obligase să meargă la înmormântare pentru motive cu totul speciale. In lipsa lor, a tuturora, casa rămânea goală. Şi coana Victoriţa, cunoscând biografia lui Ilarion, nu se sfia să-i atribue o nouă încercare cu chei potrivite de a umbla printre lucrurile mortului.

Numai pentru asta umbra lui „Smerdiacov" se învecină cu a Doamnei-bune la cimitir, în timpul slujbei pe care preotul o făcu la cavoul familiei Milicescu. Mai era şi un necunoscut acolo, cu cravată neagră şi lacrimi pe obraz. Nimeni nu-l întrebă cine e şi de ce plânge, fiindcă nu era singurul cu lacrimi pe obraz. Aşa că Ivănucă n'avu de unde să ştie că acela era tatăl adoratorului lui Nelo, venit cu flroi şi lacrimi.

Ivănucă vedea pentru întâia oară cavoul familiei. Nu era îmbrăcat în mare doliu, dar îşi cumpărase cravată neagră şi brasieră. Işi lustruise ostăşeşte unica pereche de pantofi, după ce-o vopsise în negru, călcându-şi pantalonii singurului rând de haine depline, dorind să fie cât mai corect la căpătâiul bunicului adormit.

In timpul slujbei, mâna Xeniei, de câteva ori, îi desmierdă mână pe furiş. Niciodată nu semănase mai tare cu tinereţa lui Eminescu. Paloarea, portul capului dat pe spate, pieptănătura romantică a părului lung, lumina care-i miruia fruntea şi surâsul melancolic îl făceau patetic amintitor în dimineaţa de vară aurită de teii înfloriţi, în cimitirul unde odihnea singuratecul.

Pentru întâia oară în viaţa lui, Ivănucă se simţea un Milicescu, solidar cu bunicul şi cu toţi ceilalţi, în rând cu ei, dar părându-i rău că nu ştie mai nimic dintr'acolo. Se gândi cu strângere de inimă că grand papa avea în minte tot hronicul neamului, dar că în copilărie şi de asta fugise, de lungile istorisiri cu pă-

rinții, bunicii și strămoșii, care-i aduceau aminte de lecțiile din ora de istorie. Nu ascultase niciodată, decât constrâns, întâmplările Miliceștilor, fără să reție mai nimic. Acum își dădea seamă că ai lui erau împletiți în istoria țării și că faptele lor fluturau în steaguri. Acum însă era prea târziu. Urmașul care îi păstrase, nu-i mai putea transmite.

Îi părea rău. Mereu îi părea rău. Niciodată nu fusese aproape de grand papa, acordându-i numai un respect oral, exterior, fără de căldură, — el care altfel nu-și refuza inima nimănui. Dar pe grand papa îl văzuse numai în contrast cu el, reprezentând o tradiție tirană care-l revolta, dându-i dorința de-a contrazice, de-a nu se supune, de-a fi manifest altfel.

Ș'abea acum, în fața sicriului, își aducea aminte, revedea și se umplea de milă și singurătate. Nu mai avea pe nimeni din neamul lui. Era singur, — cu Xenia.

Bunicul nu-l avuse în timpul din urmă decât pe Nero, rămânând apoi și fără de el. Îl vedea acum în sicriu, îmbrăcat protocolar ca și în viață, cu mâni de ceară, cu icoana Sfântului-Călare pe piept, cu obrazul de Moș Crăciun sfărmat, vechi ca dela începutul lumii, acoperit de răni și de flori, sfânt în moarte; trăindu-și-o până la capăt, fără de morfină.

Ivănucă plânse.

Și Xenia plângea.

Și ochii coanei Victoriția erau uzi.

Și ai tatălui copilului care spunea lui Nelo: Te iubec.

Numai Ilarion fierbea.

La înapoere îl lăsară pe Ilarion în oraș, întorcându-se acasă numai ei. Coana Victoriția îi pofti la masă sus la ea.

Toți erau osteniți (și cu acea mirare de a revedea lucrurile de acasă, cu care vii dela cimitir), dar maicuseamă Xenia era frântă.

Vara ajunsese la acea căldură a ei dela care încep crinii de ceară albi să-şi aprindă parfumul solemn.

Mâncară într'o tăcere vecină cu vidul, auzind mereu zăngănitul cadelniţei şi vorbele slujbei, prin sunetul tacâmurilor şi nazalizările muştelor.

După dejun, Ivănucă şi-o luă pe Xenia, ducând-o jos. Se culcară pe salteaua din antret, unul lângă altul, ţinându-se de mână.

Coana Victoriţa rămase din nou singură la fereastră.

Iată: mereu şi mereu inima ei o înspăimânta. Uita de ea, crezând că s'au despărţit pentru totdeauna, şi iar o întâlnea.

Acum, de pildă, era tristă până dincolo de lacrimi, după moartea lui Milicescu.

Auzi din nou, cu scuipat în ele, vorbele lui Ilarion.

— Nu-i cuviincios să mă duci pe mine la înmormântarea *prietenilor* dumitale.

Parcă nu vorbise cu mama lui, într'o casă cu mort, ci cu o femeie rea, într'o cârciumă.

Dar sufletul ei depăşise şi lacrima şi mânia.

Era tristă, adânc tristă, nu numai fiindcă murise prietenul ei, bietul bătrân, dar şi pentrucă simţea că se apropie despărţirea de Ivănucă şi Xenia. Se gândea la amândoi, dar sufletul ei se oprise maicu-seamă la Ivănucă. Doam' bun'...

Nu-i întrebase nimic despre intenţiile lor. Dar simţea că mult nu vor mai sta în casa cu moarte. Vor pleca. Se vor duce în lumea lor, cu tinereţea şi cu dragostea lor.

Ş'atunci?

De ce era atât de tristă? De ce i se punea un nod în gât? De ce-i venea să închidă ochii şi să doarmă, atunci când ceasul aşteptat se apropia?

— Om păcătos! Om slab! dragu' mamei oftă ea către cerul lui Horia.

Într'adevăr! Căci deodată, fără de tranziţie, ca

şcolarii care după ce s'au întristat că'ncepe şcoala, se socotesc din nou, bucurându-se că tot mai au câteva zile de vacanţă, — coana Victoriţa se gândi că după somn, copiii vor veni în vizită la ea, că lichidarea succesiunii lui Milicescu cere timp, de-alungul căruia copiii vor sta firește la ea, şi aşa, adunându-şi firimiturile, uitând de rest, izbuti să-şi dea în aşă măsură iluzia unei bucurii care o lega încă de viaţă, încât se gândi cu compătimire la bietul Milicescu, intrat în pământ, când ea încă simţea cu obrazul şi cu sufletul căldura soarelui de vară spre care întindea, dela fereastra lui Horia, mânile pe care Porţile nopţii îşi lăsau umbra.

CAP. XIX

După un timp apreciabil de plajă şi viaţă riguros higienică, Borgescu descoperi, odată cu recăpătarea sănătăţii, optimismului şi bunei dispoziţii, şi fericirea totdeauna râvnită dar niciodată avută, de-a nu risipi „bănuţii" cu chefuri şi mădămuri: după cum se vede termenul era încă de repudiere agasată.

De data aceasta cheltuia mult, ce e drept, maicuseamă cu mâncarea, dar numai pentru binele lui. Nu pentru plăcerile lui, căci asta făcuse întotdeauna, ci pentru binele lui, adică pentru salvarea lui, căci, după cum spunea cunoştinţelor dela mare, fusese „cu un picior în groapă".

Nu credea, dar spunea, şi afirmând era sincer narativ, ca toţi mincinoşii şi ca unele femei.

In ce priveşte viaţa lui de-acolo, putea fi dată ca model. Nici-o abatere, nici-o exagerare. Ca la carte. In fiecare dimineaţă, după ce se hrănea el singur pe el ca o mamă iubitoare şi devotată, neprecupeţindu-şi nimic, — îşi făcea cura de soare, laoparte de lumea care se distra, cura lui având un caracter prea intim, o localizare prea specială, ca să poată fi făcută în tovărăşie. Aşa dar, la plajă era solitar, cu teancul de ziare, tartinele cu diverse, thermosul cu lapte rece şi romanele senzaţionale.

Cetea aşa de mult la mare, încât era încredinţat că e un om cult. (De altfel, toţi cei cu care venea în contact, ştiau mai puţin decât el. Deci...).

Dela plajă se înapoia ăgale, ca un boer din patriar-

hala Moldovă pe moşia lui. Odată venit acasă, îşi organiza somnul şi mesele, rămânând cast ca un om bătrân. „Ca un", fiindcă maicuseamă la mare, după spaima intensă dar superficială şi de scurtă durată adusă de cuvântul tuberculoză (Eu?), se socotea un om în puterea vrâstei, deloc moşneag. Vedea însă cu uimire că poate trăi ziua şi maicuseamă noaptea fără de femei.

Acasă la el, în toate timpurile, fetele tinere care îl adormeau, culcate cu el în pat, erau un fel de prijniţ de care nu se putea lipsi.

Iată însă că acum dormea de unul singur, fără să resimtă lipsa fetelor. Aşa îl uimea pe deoparte, dar îl şi măgulea, dovedindu-i (în interpretarea lui) că are voinţă. Era ca un fumător care s'a lăsat de tutun, încântat meschin că alţii nu pot, mândru cu exagerare, cu un fel de bombare ţanţoşă, că el poate.

E adevărat că la mare gusta îndoita plenitudine a proprietăţei fizice şi a celei sufleteşti. Era ca după vin, dar de spirtoase nu se mai atingea. Lapte numai, diuretice şi ape minerale. Uneori îşi acorda şi câte-un sirop.

Viaţa regulată, aerul bun şi hrană substanţială îl refăcură în aşa măsură încât după trei săptămâni vegetative, colonelul consideră locurile curative şi sub raportul comercial.

Marea lui specialitate era bucătăria. Dealtfel e singura lui îndeletnicire care la o verificare ar fi putut îndreptăţi, c'un pic de zâmbet, calificativul de „tehnician" pe care şi-l acorda, fără să specifice. Tehnician al tingirilor. — da. Nu numai că învăţase dela maică-sa, moldoveancă, toată ştiinţa ei de fată şi soţie de mâncău, dar fusese şi la Pariz (aşa spunea, derivându-l, probabil, dela parizer), învăţând acolo rafinamentul culinar al şcoalei Brillat-Savarin. Şi pe de-asupra avea în sânge bucătăria, ştiind să improvizeze o masă delicioasă oriunde şi cu oricât de puţin.

Cu începutul plajă află: că e acolo un boer moldovean care, mă rog... să-ţi lingi buzele.

Borgescu, după ce luă act, îşi frecă mânile.

Şi nu după mult, în combinaţie cu un invalid (avea geniul invalizilor), şi cu soţia acestuia, moldoveancă, improviză într'un şopron o plită cu pârjoale, — împlântând pârjoala ca un steag al Moldovei pe litoral.

Succesul îl depăşi. După cum spunea el: vindea până la refuz. Astfel se consacră faţă de clientelă, dovedindu-se totodată un primejdios concurent al restauratorilor locali, de-opotrivă de lacomi de câştig, dar inferiori în ce priveşte arta de-a jupui.

Odată vâlva făcută, găsi alţi invalizi la Constanţa cu care deschise un „restaurant moldovenesc", izbutind dela început prin sarmale, pârjoale, colţunaşi şi clătite să nu mai aibă loc pentru clienţi. O adevărată năvală.

Succesul, oriunde, chiar şi la masa verde, conferă beneficiarului prestigiul învingătorului. Oamenii sunt gata să consulte şi pe unul care-a câştigat la loterie, întrebându-l: cum ai procedat?

Succesul lui Borgescu îi dăduse acest relief: al omului care ştie, care poate, care îndrăzneşte şi mai-cuseamă care reuşeşte.

Cum singur îşi spunea colonelul: Le-am luat piuitul! (Monologul lui Borgescu n'avea nici accent şi nici vocabular moldovenesc).

Era *cineva*.

Când apărea pe plajă, în halat mauve cu păsări exotice, se spunea:

— Colonelul!

Unii afirmau că e general în realitate, dar că el, modest ca toţi moldovenii, preferă vechea poreclă „colonelul".

Continua să se ocupe de sănătate, dimineaţa, dar înlocuind lecturile solitare de până atunci, cu „şuete"; căci societatea lui era căutată. Mereu în-

conjurat, devenise (în aprecierea lui) un fel de rege al plajei. Toți cei de-acolo erau „oamenii mei".

Îi mergea atât de bine încât își regăsi joviala frecătură a mânilor, una de alta, de pe vremea lui Nenea Borgia: de care încă se lepăda, ca și de mădămuri. Acesta era un capitol, închis, cum îi plăcea lui singur să spue, când „punea punctele pe i": expresii avea, că de! era om cetit.

Se simțea renăscut, cult și pur.

— Chestie de voință, vorba ăluia.

(Știa și de vorba „sublimă", „mai multă lumină", rezervându-și pentru mai târziu plăcerea de-a se pune la curent și cu restul operii lui Goethe).

Își schimbase și mersul. Călca mai sprinten, mai săltat, — încredințat că pieptul, umplându-se zilnic de aerul salubru al mării, se lărgește: și că trupul întreg, trezit din adormire, își recapătă mușchii.

Dacă vre-un cunoscut din vechi îl întreba: „Tot voinic, colonele?". Borgescu își îndoia brațul ca atleții, invitându-l pe cel cu întrebarea:

— Ia pipăe, nene. Fier. Ha?

— Bravo, colonele.

Fierul era ca un vânat bine fezandat, dar iluzia e mai tare decât fierul. De asta, atletul iluziei își bomba pieptul, făcea mișcări gimnastice cu brațele și cu picioarele și mergea elastic, atribuindu-și majestatea felină a leului.

Gândul că la revedere, în toamnă (era hotărît să plece cel din urmă), va epata pe toți „boșorogii" dela București, în frunte cu Milicescu, invidiatul călăreț septuagenar, era una dintre decorațiile pe care și le acorda anticipativ..

Nu numai că nu se mai socotea bolnav, dar viteza și ușurința cu care cedaseră „micile supărări" dela București, îi dădură credința fermă că diagnosticul de-acolo nu era decât o eroare a doctorului. Știa el de mult că sentințele doctorilor nu sunt literă de Evanghelie. De câteori nu se înșelaseră acești domni

botezaţi, cu drept cuvânt, furnizori ai pompelor funebre.

Poate că rămas anonim, fără de succesul restaurantului, colonelul n'ar fi respins atât de categoric diagnosticul doctorului dela Bucureşti. Dar pe plajă, el devenise un oracol. Era consultat pentru orice. Dădea sfaturi pentru băi, pentru dureri de şale, pentru plasamente financiare, — şi oamenii îl ascultau cu respect.

Aşa că el însuşi începu să se ia în serios, nerefuzându-şi încrederea pe care i-o acordau ceilalţi, lumea. (După cererea generală, — cum se spune la teatru).

Căci succesul e, dacă vreţi, o judecată a lumii, un pronunciament. Şi cel care-şi vede succesul (oricât ar fi de modest) e constrâns să creadă că lumea are dreptate, — şi să dea din cap, resemnat.

CAP. XX.

Astfel, colonelul începu să se considere venit la mare pentru restaurare, pentru întinerire, nu pentru vindecarea unei temute maladii. Uitase cu totul de prostată şi tuberculoză. Pe cea dintâi n'o mai simţea, iar pe cea de-a doua o vedea numai la alţii, căci în ce-l priveşte, orişice oglindă îl apostrofa:

— Dă-o naibei, coane Ghiţă! Matale tuberculos?

Proastă glumă făcuse doctorul dela Bucureşti. De altfel cu doctorii avea o răfuială mai veche. Le-o cocea el! Nu-l uita nici pe escrocul de Maglavit care-i înghiţise două medalii: pă ce?

Dar vorba poporului: tot răul, spre binele omului. Căci iată, pe plajă se simţea alt om. Nici spirtoase, nici mădămuri, nici nopţi pierdute în fum de tutun, nici tusă, nici balonări, nici dureri de şale. In schimb, muşchi de fier, plămâni de oţel cu porţie dublă de aer, somn să mai dea şi la vecini, poftă de mâncare ca pentru o familie, — şi stomahul cronometru. Şi în loc să se ruineze cu doctorii şi farmaciştii, regretând că nu s'a făcut el doctor sau farmacist, — câştiga atât de bine, cu toate că finanţatorii îl „exploatau cu neruşinare", încât nu numai că-şi acoperea larg cheltuelile, dar punea şi laoparte, ceiace-i dădea măgulitoarea impresie că nu mai trăeşte din soldă, că e întreţinut: Nenea Borgia.

Se apropia primejdios, dar fără să-şi dea seama, de apoteoză.

Incoronarea acestei perioade ascensive fu visul. Ca

un simplu elev T. R. consemnat în cazarmă, colonelul visă într'o noapte femei: despre femei..

Se deşteptă desigur şi tulburat, dar maicuseamă măgulit, gata să cânte ca un cocoş după ispravă.

Acest vis însă nu încolţi păcat, cum greşit s'ar putea crede, ci dimpotrivă, determină de-ajuns de lungi deliberări în mintea viteazului.

Că ce-ar fi să mărească atracţia restaurantului aducând pe fetele lui? Ideia nu era rea. Ani de-a rândul o practicase la domiciliu, consacrând succesul meselor mixte. De ce să nu reia procedeul şi la mare unde oamenii au venit să cheltuiască şi să se distreze?

Bine-bine, dar dacă le-ar aduce numai pe fete şi ar afla de una ca asta madama Biţu, gura ei nu l-ar ierta nici în mormânt. Simţea crescându-i în spinare umbra pumnului ei..

Atunci?

— Ia-o cu binişoru, coane Ghiţă. Vorba ăluia: potrivti, moş Calacan, câtă carne şi ciolan!

Adică s'o aducă şi pe madama Biţu (ciolan la rasol) şi pe fete.

Nu! Prea mare balamuc! Şi unde să le culce pe toate?

Mai bine altfel. Aduce o fată sub pretextul că are nevoe de îngrijire; şi că pe una singură o culcă oriunde, cum se nemereşte. In realitate însă o foloseşte pentru prosperitatea restaurantului.

Dar pe care? Asta era problema, — vorba ăluia.

Nici Miuţa (cu pieptul ei desvoltat şi cu vorba ei de actriţă pervers: E banal!) nu era de lepădat..

Dar Ricuţa-dansatoarea avea nud! Şi la plajă asta se cere.

Deci Ricuţa!

El hotărîse, dar era aşa de emoţionat că parcă primise cadou dela altul o bomboană de fată. Ii venea să-şi facă singur cu ochiul în oglindă..

Dar imediat interveni şi Borgescu restauratorul,

deliberând și apreciind că aducerea Ricuței la mare implica deburșări pe care nu înțelegea să le facă singur. Se consfătui cu ceilalți tovarăși, hotărându-i să contribue. Apoi trimise la București printr'un aviator amic, o scrisoare către Biba, una dintre predecesoarele Ricuței, căsătorită cu un magazin de manufactură (Borgescu le fusese nun), invitând-o să i-o scoată din pământ pe Ricuța și să i-o expedieze la mare, după ce va examina-o un doctor dacă e sănătoasă, având ea, Biba, grijă să-i cumpere „toate meremeturile mucerești pentru scăldat în mare".

Peste câteva zile Ricuța apăru pe margina modestă a Mării Negre, având aerul că atunci a trecut oceanul, venind dela Hollywood.

* * *

Regăsirea dintre tuberculosul vindecat și pajul lui cu ochi verzi fu mai mult decât tandră: pasionată.

— Vai, don' colonel, tot la d'astea!... Și eu care credeam...

— Ce credeai? Că m'am făcut sfânt? Ha?

— Da' nici așa, don' colonel!

Odată cu sosirea Ricuței, colonelul devenit sublocotenent al iluziei soarelui începu *să trăiască*.

— Ia lasă-mă, nene, cu călugăria! Ce-s în cer?

Băi de mare, spirtoase, chef cu lăutari, — adică tot ce-au făcut „boerii mei din Moldova, care nu știau de doctori, care fumau și petreceau ca niște Bey, vorba aia, și care depășeau suta".

— Așa mai zic și eu. Să nu-mi pară rău când oi muri.

Pe Ricuța nu numai că n'o întrebuința la restaurant, dar, după ce restitui tovarășilor cota parte, și-o rezervă exclusiv pentru el, trăind și exhibându-se cu ea marital, în văzul tuturora.

Erau și zâmbete, desigur, dar colonelul n'avea astfel de prejudecăți.

Fapt este că în ochii lumii, Ricuţa însemna o nouă victorie a „regelui plajei". Lui Borgescu îi creştea inima până'n ochi (ca unui tată) când vedea succesul Ricuţei care venise dela Bucureşti mai bronzată decât cei dela mare.

— Ce-ai făcut, Ricuţa tatei?

— Ştrand şi Nivea, răspundea ea cu dinţi albi şi râs mânzesc.

Dar vistiernicul lunilor de miere nu acordă colonelului decât o săptămână dintr'aceasta. După care colonelul începu să se umfle de ambele părţi în locurile păcatului, cuprins în acelaşi timp de dureri iradiante şi de febră. Un medic de acolo, tinerel şi insuficient informat despre cele dela Bucureşti (Borgescu nu se încumetă să divulge odiosul diagnostic), recomandă pungi de ghiaţă, ca pentru o orhi-epididimită, rezervându-şi diagnosticul.

Dar răul progresa. Durerile deveneau insuportabile pentru Borgescu, iar ţipetele lui, mai rău decât supărătoare pentru Rica şi vecini.

Şi începea şi altăceva: sensaţia de frig în arşiţă, ceiace-i aminti aparent paradoxal lui Borgescu, de dulciul pe care bucătăria franceză l-a botezat: *soufflé surprise*, adică o îngheţată frapată până la împietrire, cuprinsă într'o spumă fierbinte de albuş de ou, vanilată şi constelată cu dulceaţă de zmeură.

Faţă de el însuşi numai acela (dulciul) putea să exprime aceasta: sâmburele de ghiaţă din *miezul lui*, care-l teroriza cu frig chiar în totul arşiţei, fie că avea temperatură, fie că n'avea. Nu mai ştia ce să facă. Dacă se acoperea cu pledul îi era şi mai cald, dar ghiaţa din el nu ceda. Dacă nu se acoperea, îi venea să tremure ca în vânt de iarnă.

Starea locală şi ea se înrăutăţea.

Doctorul constată un abces pe cale de fistulizare în ambele părţi; coroborând aceasta şi cu alte fenomene, îşi declină răspunderea, sfătuindu-l pe colonel să plece imediat la Bucureşti.

In această situaţie, Milicescu (dintre toate cunoştinţele lui) apăru din nou în faţa colonelului, fiind singurul om spre care-i venea să întindă mâna la ananghie.

* * *

Mânile lui Ivănucă desfăcură telegrama urgentă primită postum de grand papa.

— Urgentă!

„Sosesc Bucureşti mâne. Grav bolnav. Rog asistă-mă. Stop. Devotat prieten.

Colonel Borgescu,

Un bolnav cerea ajutor unui mort!

Ciudată e viaţa!

CAP. XXI

Borgescu sosi cu Rica şi bagajele, încotoşmănat, dârdâind de friguri, cu ochii lucioşi, congestionat şi sleit, cu crampe care-l făceau să tresalte.

Dar abea se putea mişca. Fiecare hurducătură a automobilului îi dădea dureri atât de monstruoase, încât îi venea să renunţe la automobil şi să rămâe în drum să moară acolo ca un câne. Fireşte că nu renunţase la automobilul plătit cu tarif de Bursă Neagră: dar astfel de gânduri filtrate parcă prin două orfeline şi alte reminiscenţe melodramatice, îl înduioşau până la lacrimi asupra soartei lui. Plângea cu suspine. Dar „tâmpita de Rica" se distra cu ochii la toate-alea de pe şosea, lăsându-l uitat.

Aşa că singurul om care însemna pentru Borgescu limanul, omenia, odihna, reconfortarea, — era Milicescu.

De cum se opri automobilul la poartă, Borgescu crescu spre Milicescu, cerându-l cu ochii şi cu mâna întinsă.

Dar pe pragul casei apăru un tânăr palid.

— Domnul colonel?

— Da...

— Bine-aţi venit.

— Aii! Da', mă rog mata, unde-i conu Alexandru? Vreau să zic domnul Milicescu.

Ivănucă ezită să spue bătrânului vizibil bolnav, direct, brutal, moartea unui om al cărui prieten devotat fusese: cum spunea telegrama. Involuntar,

mâna lui Ivănucă (pe care strălucea inelul cu pecete al Miliceștilor) pipăii cravata de doliu, pe care acuma o purta mereu, cu toate că în ochii lui cravata fusese simbolul prejudecăților și totodată un șireang enervant. Dar dela moartea lui grand papa era atât de solidar ca el, încât în amintirea lui accepta și constrângerea zilnică a cravatei.

Borgescu nu pricepu.

— Don' colonel, ia uitați-vă! interveni Rica, arătând cu degetul, exploziv, cu acea dilatare pe care-o are mahalaua spre înmormântare, ca și spre nuntă și botez, de altfel.

Pe fereastra lui Nero, larg deschisă, se vedea odaia goală, văruită, geometrică, în care pâlpâia pe un scaun o candelă.

— A murit, spuse Ivănucă simplu, intim, c'un zâmbet afectuos.

— Vai de mine și de mine!

Răsturnat pe speteaza automobilului, colonelul avea înfățișarea unui evacuat cu bagajele în stradă. Surpriza și violența emoției îl făcură să plângă, dându-i din nou aerul bufon al unei enorme cocuțe stacojii cu păr alb. Dacă ar fi sosit dela mare sănătos, aflând tot așa de surprinzător că Milicescu a murit, ar fi vorbit despre el cu termeni ca: „distinsul defunct, regretatul diplomat, bărbatul eminent, inseparabilul meu prieten, ne-aveam ca frații gemeni" — gândindu-se imediat să pue mâna pe camera goală și simțind că în fond, cu moartea lui Milicescu, i se ia o piatră de pe inimă. Căci Milicescu îl intimida, obligându-l la simularea unei ținute care oricum îl umilea.

Acum însă moartea lui Milicescu era moartea singurei lui speranțe într'un om. In această clipă îi murise într'adevăr singurul prieten, — lăsându-l cu sentimentul că e orfan.

— Domnule colonel, i se puse Ivănucă la dispoziție, suindu-se pe scara automobilului, — aplecân-

du-se asupra bătrânului care-plângea după grand-papa; fac eu ce vreţi pentru dumneavoastră. Eu sunt Ivănucă, nepotul lui....

Se opri, zâmbind jenat. Nu ştia cum să spue: grand papa? Milicescu?

Repetă:

— Nepotul Lui, — pronumele căpătând astfel o majestate postumă.

— Nu mai ştiu ce să mă fac! se văetă Borgescu. Aii!

— Să vă dau jos bagajele, propuse logic Ivănucă.

I le dădu, clădindu-le în antret, ajutat de Rica.

— Ce-aveţi, domnule colonel? îl întrebă el, continuându-şi asistenţa.

Rica întoarse capul dinspre ei, abea stăpânindu-şi un mic zâmbet: Ce-avea? Mai mare ruşinea gândi ea cu atâta avânt spre râs, încât îi veni să sughiţe.

— Ce să mai spun? Boală grea...

— Domnule colonel, Xenia, soţia mea (reveni el), e doctoriţă. Nu vreţi să vă vadă ea".

Rica pufni. Şi ca să mascheze râsul, tuşi teatral.

Dar colonelul nu acceptă oferta lui Ivănucă.

— Iţi mulţumesc, tinere. Eii! tot moldovenii noştri, săracii! ofta el nostalgic. Rica! o interpelă el c'un gemăt surd, mergem la doctor.

— Şi eu? se alintă ea, aruncând o privire cu „miau" către Ivănucă.

— Şi tu, vorbi aspru colonelul, pişcând-o de coapsă; că doar de asta te ţiu.

Automobilul porni, cu Rica într'un colţ, înţepat distinsă, — şi colonelul în celălalt colţ, cu picioarele larg desfăcute ca ale femeilor gata să nască.

CAP. XXII

Doctorul nu era acasă. Trebuiau să-l caute la spital. Astfel că automobilul cu bolnavul cutreeră Bucureştiul. Scuturat de friguri, Borgescu nu se uita la nimic. Dar îşi aminti deodată că Milicescu murise şi că un mort, în drum spre cimitir, e purtat pe străzile familiare ale vieţii lui, fără să mai vadă, fără să mai ştie, — mai rău decât orbeşte. Şi-l cuprinse o spaimă de moarte, de sicriu, de pământ, de popi, de cimitir, — atât de violent, încât în clipa când văzu zidurile sinistre ale spitalului, oftă uşurat:

„Nu cruţ nimic. Vând tot ce am şi plătesc împărăteşte. Pot să rămân şi gol, numai să scap cu zile", — gândi el la poartă, făcând un fel de legământ.

Sonoritatea fenicată a spitalului îi cuprinse dela intrare. Acolo oamenii, fie cu halate, fie fără, dacă nu sunt doctori sau infirmiere, sunt boli.

Aşteptară ca uitaţi într'o încăpere cu miros de gaiacol şi de crini fanaţi, într'un bâzâit de muşte strident ca şi ţiuitul ţânţarilor.

In sfârşit doctorul apăru: neras, cu mâni păroase, în halat şi cu tichie. Era doctorul care-i pusese diagnosticul tuberculozei la prostată. Îşi recunoscu imediat clientul.

— Ce e, domnule colonel?

— Vin dela mare, cum aţi spus, — dârdâi colonelul, făcându-l parcă răspunzător pe doctor (care-i lua pulsul) de starea lui.

— Şi? întrebă doctorul, dându-şi seamă că temperatura e peste 39°.

— Rău! Rău de tot! Aii! Catastrofă! M'am umflat.

— Testiculele? întrebă tehnic doctorul, neluând în seamă zâmbetul Ricăi.

— Da, — răspunse Borgescu „de profundis", c'un ton şi c'un gest vrednic de: Marele Pan e mort!

— Să te examinez.

— Chiar acuma? se cutremură Borgescu, deşi pentru asta venise.

Dar îl lăsa curajul: rămânea la uşă.

— Imediat. E urgent. Intoarce-te cu faţa la fereastră, domnişoară. Fiica dumneavoastră?

— Fiică! se resemnă colonelul.

După ce-l ajută să se desbrace, despachetându-l şi din bandaje, doctorul îl examină cu atenţie, lung, sever, posomorît. Borgescu tremura din ce în ce mai tare: îi clănţăneau dinţii.

— Te internezi imediat.

— Va-vai de mine! E g-g-g-grav?

— Pat, tratament, analiză.

Astfel colonelul fu înmormântat în albul unei camere de spital.

Foaia de observaţie dela căpătâi specifica: *„Orhi epididimită bazilară bilaterală supurată cu infecţie mixtă. Stare septicemică"*.

Incizie, pansament, ghiaţă.

Bolnavul îşi pierduse pofta de mâncare. Ii era sete mereu: limba uscată şi fără de elasticitate, devenise ca o piatră ponce. Buzele arse. Stătea întins pe spate, încercând să-şi aducă aminte de toate rugăciunile învăţate în copilărie. Ochii lui bulbucaţi urmăreau în tavan constelaţiile negre ale umştelor. Şi'n tâmplele lui era închis un bâzâit metalic de muşte. O văzu, printre muşte, pe maică-sa moartă, ş'apoi la rând numai morţi, cu lumânările aprinse la căpătâi.

Penicilina combinată cu sulfamide îi dădu o re-

acție care prin violență depăși criza obișnuită a malariei, repetând în om cutremurul de pământ. Valul adânc era mai mare decât trupul. Îl ridica și-l prăvălea, dar nu cu majestatea clătinării apelor, ci repede și sacadat, tocându-l, măcinându-l, nelăsându-i teafără nici silaba vorbei începute care devenea lătrat.

Dar acest ciclon interior îl lăsă viu. Căzu într'o somnolență sleită care deveni somn cu ape. Năduși în așa măsură încât trebuiră să-i schimbe și salteaua.

Temperatura căzu bruse, deprimându-l de moarte, Dar seara ajunse din nou la 40° cu frisoane.

Starea locală se agrava de ambele părți.

Intr'o noapte Borgescu îl visă pe Milicescu. Îl întâlni călare la Șosea, elegant, cu monoclu, pinteni, cravașă, în timp ce el, Borgescu, fără grad, pleca în marș în luna Iulie.

— S'trăiți, don' colonel! exclamă el în vis și rămase pifan cu raniță în spate, depășit de mândrul călăreț.

Se trezi impresionat ca de-o prevestire lugubră.

Intr'adevăr, dimineața doctorul îi recomandă să facă un consult. Borgescu oftă și acceptă. „Mor", gândea el și dădea din cap, cu nod în gât și lacrimi în ochi.

După consult, doctorii se apropiară sinistri ca două sicrie albe de patul lui:

— Domnule colonel (vorbi cel adus în consult), se impune ceva grav...

Borgescu își puse mâna pe inimă. Simțea luminarea cum îi clipește la ceafă.

— Testamentul? exclamă el cu buze decolorate, trecându-și vârful limbei pe ele.

— Nu, domnule! protestă doctorul, abea oprindu-și zâmbetul.

— Atunci mai e o speranță? săltă Borgescu.

— Evident. E vorba numai de o operaţie... delicată: extirparea ambelor testicule.

— Şi scap cu viaţă?

— Asta v'o garantez în scris..

— Ce nu spui aşa, domnule doctor? Dă-le dracului de...

* * *

Chiar în ziua operaţiei care reuşi perfect, în timp ce pacientul era încă sub efectul cloroformului, îşi făcu apariţia madama Biţa: dar cu pălărie la modă, pe vârful capului cu „permanentă", sandale ortopedice cu tălpi de plută şi unghii ca oul de Paşti.

După ce bătu la uşa indicată, aşteptă distins. Se ivi Rica în costum de infirmieră, încă mai bronzată într'atâta alb spitalicesc.

— Ce-i fato, cu conu Ghiţă?

— Vai-vai-vai, sărac de el! începu Rica, după canoanele bocetului prealabil jalnicilor informaţii.

Dar amintindu-şi cum şi ce fel, o opri râsul din drum. Şi-l înfundă cu palma peste gură.

— Spune, mă fato, şi nu mai râde ca proasta la Moşi!

Regăsindu-şi respiraţia de după râs, Rica, deşi coridorul era pustiu, îşi puse palma pâlnie la gură şi apropiindu-se de urechea cu cercel de os (margaretă) a madamei Biţu, îi şopti despre operaţie...

Nările madamei Biţu se umflară de râsul în creştere.

— Biet de el don' colonel! încheie jalnic Rica. Tocmai 'nealui s'o pată!

— Ce tot îi dai cu colonel, mă fato? Zi-i coană mare.

CAP. XXIII

Coanei Victoriţa i se umeziră ochii de câteva ori, dar se încleştă, învingându-şi emoţia.

Copiii, Ivănucă şi Xenia, mâncau la masa ei mâncare gătită de ea, pâne de casă, făcută la „oala-minune" cu mânile ei. Le pregătise şi un coş cu ouă răscoapte, pui fripţi, brânză, pâne albă, fructe şi o sticluţă cu cafea neagră.

Plecau. Era ceasul despărţirii, ultima lor însoţire. Ea nu mânca. Se uita la ei întocmai ca o mamă la copiii de care se desparte. Plecau nu numai din casa ei, dar şi din inima ei, lăsându-i-o mai goală decât odaia de jos în care tot ardea o candelă în amintirea mortului.

Şi erau tineri, blajini şi se iubeau.

Doi copii! exclama gândul ei, văzându-i atât de la începutul vieţii.

— Mai ia, Xenia, o îndemnă ea autoritar afectuos.

— Nu mai pot!

— Nu mă supăra, fetiţo, tocmai la plecare. Şi tu, Ivănucă.

„Cămila" mânca solid, numai că nu se prindea de el.. Tot slab, deşirat şi palid rămânea, dar aşa îi şedea bine şi în ochii Xeniei, care de câteori îl întâlneau, aveau un fel de regăsire fericită: şi în ochii coanei Victoriţa care vedeau în el tot ce-i fragil şi delicat în tinereţă.

Cu ei pleca vacanţa, vara, zâmbetul, — inima.

Această melancolie creştea în sufletul şi pe faţa

coanei Victoriţa, lăsând-o mereu în preajma lacrimilor.

Xenia şi Ivănucă! Asta visase şi ea să fie, când era fată proastă la Olteniţa. Şi viaţa o lipise de Radu Mişliu!

Iar creştea în ea întunericul, vrând s'o cuprindă, dar iar dădea îndărăt, subţiindu-se, luminându-se, în faţa copiilor care mâncau sub ochii ei.

— Doam' bun', are să ne fie dor de mata! exclamă Ivănucă atât de limpede, încât prin vorbe parcă i se vedea gândul până la bătaia inimii, vorba lui comunicând, mai presus de înţelesul ei, această stare de puritate.

Oricine l-ar fi auzit, cel mai acru mizantrop, şi încă ar fi exclamat: Dumnezeule! Iată un om care nu minte! E posibil?

N'avea de ce să mintă. Nu ura pe nimeni Chiar dacă nu-i iubea pe toţi, era gata să-i ajute. Nici invidios, nici vanitos, nici ambiţios. N'avea nimic de ascuns decât inima: dar nu putea. Ea îl împingea spre oameni.

Xenia era palidă ca după o boală. Dacă ar fi văzut-o un străin, ar fi exclamat cu simpatie: Bine, dar fetiţa asta n'a avut vacanţă niciodată!

Aşa era. Fetiţa asta (căci deşi femee, sprinteneala şi înfăţişarea ei erau de fetiţă) n'avusese nici-o vacanţă de-a lungul anilor de îndârjită muncă. Şi ochii ei nu mai aveau mult până la ochelari. Dar sufletul era cu soare ca o fereastră de vacanţă. Credea în Ivănucă, deci credea în soare. Asta-i hrănea cu prisosinţă „romantismul"; cam aşa boteza ea cu modestie şi pudoare tot ce o bucura dincolo de medicină.

Coana Victoriţa, după lungi desbateri, îi hotărîse să plece la munte, încercând chiar pe ocolite să le pue la dispoziţie banii necesari. Atunci aflase că aveau dela grand papa.

— Bietul om! Nu cheltuia nimic pentru el. Strângea pentru copiii lui...

„Avea pentru cine", continuă în gând coana Victoriţa.

Aşa că vacanţa numai pentru coana Victoriţa se isprăvea: pentru copii abea începea. Plecau la munte. Porneau în vilegiatură.

Ei doi!

Cuvintele acestea dansau cu soare şi cu munţi în sufletul lor, lăsându-i întristaţi de atâta fericire pe hotarul tragic al morţii bunicului.

Dar sufletul lor abea se mai întorcea în urmă.

Indemnată de suferinţă şi moarte, creştea în ei tumultuoasă lăcomia de viaţă, ducându-le gândul mereu spre viitor, cum se cască în cuiburile primăverii pliscul puilor de rândunică.

CAP. XXIV

— Vai! făcu deodată Ivănucă, scăpând din mână furculiţa, cu o dezolare de copac scuturat.

— Ce-i, Ivănucă? săriră amândouă mamele.

— Nero! Cine mai ţine la telefon locul lui Nelo? Ham-ham! făcu el cu melancolie, gândindu-se la copilul cu care vorbea în fiecare zi.

— Eu nu sunt la curent! Ce e cu Nero? întrebă coana Victoriţa.

Ivănucă îi spuse toată povestea. Apoi:

— Doam' drag', fii mata Nelo, Zău fii...

Se puse glumeţ în genunchi în faţa ei, luându-i mânile într'ale lui.

— Cum am să fac eu femee bătrână ham-ham la telefon? se apără cu zâmbet coana Victoriţa.

Dar iar i se tulbura inima şi iar o încolţea teama.

— Te'nvăţ eu, doam' bun', — se pasionă Ivănucă. El spune: Te iubec. Aşa începe.

— Cine?

— Copilul vecinilor. Mihăiţă îl cheamă, dar acasă îi spune Ţucu. El cum aude glasul lui Nelo, îl *iubece*. Atunci Nelo aprobă şi mulţumeşte: ham-ham. Zău nu e greu, — cercă el s'o înduplece. După aceia staţi de vorbă. El întreabă, mata răspunzi tot ce-ţi trece prin cap.. Mata n'ai avut copii?

Se opri, dezolat, prea târziu. Ştia doar şi de Horia aviatorul, şi de Smerdiacov. Dar maicuseamă acesta, dichisit, îngheţat, lunar, cu ochii lui de mătasă deco-

lorată, nu-i dădea impresia, deşi îl ştia fiu al coanei Victoriţa, că bătrâna a avut copii..

După o pauză penitentă, îşi luă firul.

— ...Poate că te'ntreabă de ce ţi-ai schimbat glasul?.... Adevărat! descoperi el. Nelo, de azi înainte, nu mai are glas de bărbat. Atunci, hotărî el ,mata îi răspunzi că Nelo a plecat la munte şi că îi vorbeşte mama lui Nelo: ham-ham! Zău fă aşa!

— Ham-ham! făcu şi ea..

Dar îi venea să plângă.

Se apropia ceasul plecării la gară. Xenia îşi aduna lucruşoarele.

— Doam' bun', vrasăzică da?

— Da, oftă ea.

— Nelo are mamă?

— Da.

— Nelo nu-i orfan.

Glasul lui răsună mereu-mereu, până în clipa când taximetrul porni din faţa casei.

Coana Victoriţa rămase la poartă mult timp, având în ochi şi în inimă ceiace avuse, tot la poartă, când îl însoţise pe Horia care pleca pe front.

Şi deodată se gândi c'o mare tresărire lăuntrică: Oare nu-l nedreptăţea pe Ilarion?

Căci atâta mai avea în faţa soarelui: un băiat.

Acesta: Ilarion, — Lary! Sărac de el, bietul!

Nu era oare el, aşa cum era, vrednic de milă?

Nu era el oare un biet copil rătăcit?

Niciodată inima ei nu-l iubise. Cine ştie! Poate că nenorocitul de el, crescut ce e drept de o mamă, simţise că mama aceia îi dă numai faptele mamei, dar nu şi căldura inimii. Şi că de-atunci se strâmbase, abătându-se dinspre femee, devenind pocit, ascuns, făţarnic, hoţ, în credinţa că e socotit ca un venetic, în căminul părintesc, despărţindu-se sufleteşte de ai lui, hainindu-se singur şi la o parte, ca un câne turbat....

Şi iar, cu iuţeala gândului, depănă toată viaţa lui

Ilarion, căutând să-l apere, să găsească ceva pentru el, măcar o licărire de speranţă în Dumnezeu, dacă nu mai mult.

Căuta soare, dar nu găsea decât noapte.

Şi era atât de cufundată în gândurile ei încât la auzul glasului lui Ilarion (la care se gândea), atunci întors din oraş, tresări, dându-se îndărăt, ca prin întuneric, când simţi o atingere.

— Pardon! Te-am speriat! Ţi-am văzut *tânărul* prieten în automobil. Părea peste măsură de fericit că a rămas în sfârşit singur cu lămia lui! Ce să-i faci! Unii mor, alţii pleacă...

Ilarion porni spre casă, urmat de dâra lui de parfum.

Coana Victoria îl lăsă să treacă, fără să-i spue nimic.

Era atâta noapte acolo, încât şi soarele şi luna şi stelele păreau de mult îngropate în mormântul lui Dumnezeu.

— Nimic, dragu' mamei! Am oftat.

CAP. XXV

— Dar nu mai mâncăm odată? Hai! o întâmpină Ilarion sus, pe scara podului, îndemnând-o şi cu tonul exasperat şi cu vorba „hai" să se grăbească.

Urca anevoe, ţinându-se de rampa scării, îndoită, galbenă, cu mâni de frunză rămasă din altă toamnă.

Ştia acum spre ce se duce.

Dar treaptă cu treaptă urcă acest drum..

După ce ridică tacâmurile şi farfuriile rămase dela copii, curăţă masa, puse alte două tacâmuri şi aduse oala cu supă de roşii.

Intretimp, Ilarion îşi scoase hainele şi pantofii cu care venise din oraş, punându-şi o pereche de pantofi de tenis sparţi şi o pijama cu care şi dormea, mototolită, pătată de creme pudre şi fard, prea mult purtată. Numai capul lui era cel din oraş: pieptănat, pomădat, pudrat, cu sprincenele epilate, trupul intrase cu regăsire în jegul intim.

— Aşa dar am rămas singuri, vorbi el, privind-o lunar cu ochii lui albaştri.

Se răsturnase pe spetează, întinzându-şi picioarele pe sub masă, până dincolo.

„E timpul să mă ucizi!", vru să riposteze bătrâna, oarecum scoţându-i la lumina vorbei gândurile lui.

Dar se stăpâni, dând din cap cu tăgadă nu pentru vorbele lui, ci pentru gândul ei.

Nu s'auziră decât lingurile de supă, într'o tăcere moartă de cetate îngropată sub lavă.

Doar mușchii bâzâiau a arșiță, sporind vidul cav. De-alungul mesei nu mai schimbară nici-un cuvânt. Parcă uitaseră unul de altul. Ilarion, pe măsură ce mânca devenea mai distrat, scărpinându-se când într'o parte a capului, când într'alta. Cu încetul, părul lui clădit cu artă, ondulat și prelung la tâmple, umflat la ceafă și lins pe cap, se zburli țepos, arătând totodată cât era de rar. Îl pândea chelia. O să ajungă la perucă! Asta îl obseda pe Ilarion. Scărpinatul cu buricul degetelor era și o verificare și un masaj.

Coana Victoriță se gândi o clipă la angajamentul pe care și-l luase față de Ivănucă de-a fi „mama lui Nelo".

Era ultima încercare a inimii de-a o opri.

— Ham-ham! făcu ea involuntar, c'un zâmbet dulce, ca atunci când te joci cu un copil.

— Ce-ai spus? tresări Ilarion, privind-o atent.

Amintirea hămăitului, ham-ham, se topi ca o fantomă în ceață, ducând cu ea, fără de întoarcere, pe Ivănucă și pe Xenia.

* * *

— Băiatule...

Ilarion o privi iar cercetător. „Ham-ham", „băiatule": ce însemnau aceste vorbe neobișnuite în gura dumneaei?

Era intrigat, nu alarmat.

De când se golise casa se simțea stăpân, sigur pe el. Trecuse vremea cravașei, Dar nici nu uita cravașa acelei vremi.

— Băiatule, eu sunt bolnavă...

— Dumneata? exclamă el, cașicum ar fi auzit un lucru de necrezut.

— ...foarte bolnavă, continuă ea.

— Cine nu-i sau nu crede că-i bolnav? Te-a văzut un medic? se informă el, sceptic.

— Da, m'a văzut.
— Ce-a spus?
— Că nu mai am mult.
— Vorbe! Ce-a spus că ai? Diagnosticul.
— Ce a avut și mama: cancer la sân și la șira spinării.

Asculta atât de atent, încât nu-și mai pipăia pielea capului: în schimb, înecpu să-și mănânce unghiile. Dar tot nu-i venea să creadă. Avea intuiția unei manopere. Simțea că dumneaei încearcă ceva.

(Ca mamă o ura cu dispreț, dar ca adversar o considera atent).

— N'ai nimic de spus? îl întrebă coana Victorița.
— Eu nu sunt doctor în medicină.
— Ești fiul meu.
— Să zicem! ricană el. Așa dar, ca fiu, regret, dar tot nimica nu pot să fac.
— Regreți? îi luă ea vorba.
— Cum vrei dumneata.. Ca fiu, mă supun.

Coana Victorița făcu o pauză de-ajuns de mare, cât să încapă o vorbă cu Horia și una cu Dumnezeu. Apoi:

— Ilarion, ești fiul meu...
— Mi-ai mai spus. Omul nu repetă decât ce nu crede sau nu pricepe.
— Ilarion, ești *totuși* fiul meu.
— Bravo! Subtilități dialectice. Apreciez. Nu știam că la Oltenița...
— ...Nu mai am mult, Ilarion. Cancerul nu iartă, Sunt pe pragul morții. Te întreb. Te întreabă mama ta: Fiule, n'ai nimic care să te apese? Nu e nimic în viața ta de care să-ți fie silă? Nu-ți pare rău de ceva? Nu te căești de nimic? Nu te simți tu vinovat cu nimic față de Dumnezeu care ne-adună pe toți, față de femeia care ți-a dat viață?
— Ce înseamnă asta? Un interogator?
— Ilarion, tu nu pricepi că se apropie ceasul despărțirii? Vreau să ne spălăm unul pe altul; vreau să

ne împăcăm în faţa lui Dumnezeu. Spune-mi tu păcatele tale, şi cere-mi iertare, să-ţi spun şi eu păcatele mele. Şi eu, Ilarion, mama ta, îţi voi cere iertare.

— Tot fiică de negustor. Dă-mi şi-ţi dau.

— Ilarion, nu lua în deşert vorbele mamei tale. Uită-te la mine. Priveşte drept, Ilarion. Nu simţi tu moartea în casa asta?

Ilarion îşi aminti deodată de „ham-ham", şi se temu.

Oare nu era nebună?

CAP. XXVI

— Iartă-mă, te rog. Nu vreau să te supăr, dar mie nu-mi plac vorbele mari. Firește că regret că ești bolnavă. Mă pun la dispoziția dumitale. Te voi îngriji. Îți voi aduce o infirmieră. De altfel, profit de ocazie, ca să-ți propun și eu ceva. Aș vrea să mă mut în odaia...

Vru iarăși să glumească ireverențios pe socoteala „prietenului", dar se opri la timp.

— ...în odaia care s'a liberat. Sau mută-te dumneata, dacă te simți mai bine acolo și lasă-mă pe mine în camerele de sus. Trăim sordid. E fără sens. Chiar dacă nu suntem foarte bogați, cum spun unii (o încercă el), avem de-ajuns pentru ca viața noastră să fie decentă, măcar necompromițătoare. Uite: mă jenez să primesc un prieten în podul acesta de mizerie. Adă-ți aminte: fac parte din corpul diplomatic. O astfel de situație care durează fără termen îmi iucide cariera. Oricum, sunt fiul dumitale. Ce Dumnezeu!

— Ilarion, vorbi ea sever de blând, îți dau tot ce am, — dar *spune*.

— Ce să spun?

— N'ai tu nimic de încredințat mamei tale?

— Ce am eu de spus, n'ai înțelege.

— Poate c'așî înțelege, stărui ea.

Ilarion ridică din umeri, zâmbind cu indulgență ironică.

— Nu-i pentru dumneata. Sunt lucruri transcendentale...

— Ce-i asta?

— Nu ţi-am spus? Nu e pentru dumneata. Nu poţi pricepe.

— O mamă pricepe tot. Auzi, Ilarion, tot. Şi poate că şi iartă tot, — cât mai e timp. Auzi, Ilarion?

— Vrei să mă desmoşteneşti?

„Sunt tare ostenită, dragu' mamei!"

— Băiatule, uită-se încă odată la femeia asta bătrână şi galbenă. Dacă n'ar fi mama ta, nu ţi-ar fi milă de ea?

— Nu ţi-am spus că...

— Gândeşte-te, băiatule, că ea te-a crescut, ea ţi-a spălat rufele, ea ţi-a cârpit ciorapii, ea ţi-a făcut mâncare, ea ţi-a curăţat odaia, ea...

— Ea m'a lovit cu cravaşa peste obraz până ce m'a desfigurat! zâmbi argintiu Ilarion, vorbind dulce, greţos de dulce, ca parfumul teilor în drum spre cimitir.

— Iţi cer iertare, băiatule. Poate că am suferit mai mult decât tine de pe urma cravaşei. Dar tu ţii încă minte? Nu m'ai iertat? Parcă după aceia, în timpul bombardamentelor, te apropiaseşi de mine cu toată inima. Am fost alături, tu şi cu mine, cu bunătate, cu prietenie. Tu doar m'ai sfătuit să fac adăpost în curte. Te-am ascultat: am cheltuit şi am făcut. Am rămas cu tine la Bucureşti, ca să nu fii singur în primejdie. Am fost ca mamă ca fiu. Tu te prefăceai? minţiai? nu erai fiul mamei tale?

— Să n'o luăm dinainte de potop! Să lăsăm toate acestea.

— Dar atunci ce ne mai rămâne, băiatule?

— Să ne căutăm fiecare de treaba noastră...

— Treaba mea, băiatule, e moartea. Dar a ta care e? Cine eşti tu? Ce eşti tu?

— Ce-i asta? Curte Marţială? izbucni el, ne mai putându-se reţine.

— Nu, băiatule, nu. E încercarea unei mame de a-şi lua rămas bun dela fiul ei, dela singurul ei fiu, înainte de-a pleca dincolo.

— Poftim! zâmbi el, întinzându-i mâna condescendent.

— Băiatule-băiatule, tu eşti învăţat, ştii mai multe decât mine. Dar te întreb eu ca mai lovită şi mai bătrână: ai iubit tu vreodată?

— Iar?

— De ce „iar"!

— Ţi-am cerut eu vreodată să-ţi descoperi viaţa dumitale?

— Dar eu asta vreau, băiatule, să-ţi spun tot, ca în biserică. Dar şi tu să-mi spui la fel. Dumnezeu e mare, băiatule. El a făcut inima mamei. E foarte mare, băiatule.

— Lasă-l pe Dumnezeu. E vorba de noi. Repet: niciodată n'am cercetat viaţa dumitale. M'am ferit. Am închis ochii. Lasă şi dumneata în pace viaţa mea. E a *mea*. Înţelegi?

— Nu înţeleg, băiatule. Eu ţi-am dat-o. Dar eu ţi-o dau şi pe-a mea. Sunt mamă. Incearcă să înţelegi şi spune.

— Nu ne putem înţelege, hotărî Ilarion.

— Fie-ţi milă, băiatule.

Nu mai avea în portul şi privirea ei nimic de Stareţă. Părea o simplă cerşetoare intrată în casă străină.

— N'o să te mai întâlneşti cu mine niciodată. Adună-ţi inima. Hai, băiatule.

Ilarion ridică din umeri şi întoarse capul, bătând cu degetele în masă.

Apoi, după un timp:

— Azi nu-mi dai cafea? Adică surogat. Cafeaua-i pentru *prieteni*.

— E îngrozitor! E îngrozitor!

— Ce e îngrozitor?

— Noaptea.

„Ham-ham..."

Dar sub ochii lui, coana Victoriţa redeveni cea de toate zilele.

— Intinde-te. Eu îţi fac cafeaua: adevărată, îl informă ea..

După ce Ilarion porni ca de obicei în odaia lui, târîndu-şi picioarele pe jumătate scoase din papucii de tenis, — coana Victoriţa rămase locului, ca un om care are vedenii.

Totul devenea îngrozitor, chiar şi aceste vorbe simple: „Intinde-te. Eu îţi fac cafeaua".

Da! Ea! Chiar ea pregătea adevărata cafea a fiului ei.

— Nu te uita, dragu' mamei.

CAP. XXVII.

— In sfârşit nu te-ai scumpit la zahăr! I-ai pus şi rom?

— Am pus de toate. Cafea, zahăr, rom. Somn bun. Te las cu bine.

Se duse în odaia ei.

Ii era milă. Ii venea să plângă de milă. De mila celui care dormea dincolo ca un orfan: de mila ei care-şi pierduse pacea şi lumina; de mila tuturor făpturile blestemate să sufere şi să trăiască pe pământ.

Mânia, revolta şi amarul se topeau în inima ei, din acel clocot născându-se o stranie duioşie.

Deşi ceasul se apropia cu mare umbră, creştea pe buzele ei un: „Noapte bună, bietul meu copil..."

Tot inima! Până la capăt inima, săraca, făcea ham-ham!

Dar mintea îşi aduna puterile, limpezindu-se într'un îngheţ sever, încredinţându-se că totul e aşa cum trebue.

Lui Ilarion îi dăduse în cafeaua cu rom două pastile de „Luminal". Vroia dintâi să-l adoarmă, încredinţată că apoi totul va fi mai uşor.

Paharul cu apă era pregătit. Iată-l pe masă. Il bătea lumina soarelui. Ce simplu! Lumina soarelui strălucind într'un pahar cu apă limpede. Ce fioros de simplu!

Dar nu se mai putea gândi, de teamă să n'o lase

inima în drum. Prea bătea tare, ca un pumn într'o uşă de temniţă. Parcă cerea ajutor.

Dar nu-nu-nu!

Se apucă de treabă. Luă din sertar plicul galben cumpărat dela debitul din colţ, punând în el scrisoarea către Tache Dane, avocatul ei dela Olteniţa, confirmându-i testamentul prin care lăsa toată averea pentru binefaceri, întru pomenirea tatălui ei, Niţă Dobre, fără să vorbească nimic nici despre ea, nici despre Ilarion. Cu plicul în mână coborî scara, ieşi din curte, merse printre case, printre oameni, puse plicul în cutia de scrisori şi se întoarse, — ca un om care vine acasă într'o zi oarecare. Şi văzând-o, soarele nu-şi acoperi obrazul, nici nu se întoarse într'altă parte.

Ar fi vrut să le trimită un ultim cuvânt şi un dar copiilor ei: lui Ivănucă şi Xeniei. Cu alte mâni le-ar fi trimis şi le-ar fi dat, dar cu acestea, nu.

Gândul se abătu dintr'acolo.

Işi încălzi din nou mânile la soare. Erau atât de îngheţate. încât în toiul amiezei de vară regăsiră mişcarea de iarnă a mânilor chemate de căldura sobei.

Nu s'auzea decât tic-tacul ceasornicului, secundă cu secundă, ca în odăile cu lumânări aprinse la un căpătâi în plină zi.

Tresări, simţind udeală pe mâna ei. Ochii picuraseră singuri, fără ca ea să-şi fi dat seamă că plânge. Şi lacrima acelor ochi căzuse pe mânile pornite spre odaia lui Ilarion, pe mânile spăimântătoare din preajma paharului că apă limpede.

Două pastile de luminal dau somn adânc: oare deajuns?

Intră fără să bată în odaia lui Ilarion. Rămase în prag, ca să-şi deprindă ochii cu umbra. Ilarion se ferea de lumină. Mai mult noaptea trăia, iar ziua gonea soarele din odaia lui, lăsând şi storul şi negreaţa camuflajului.

Dormea cu respiraţie regulată, dezarmat, încre-

zător (ca un copil, totuşi), şi el biet fiu al omului.

Se aplecă asupra lui, ţinându-i mâna pe frunte. (Din leagăn nu-l mai dezmierdase astfel). Inchise şi ea ochii, simţindu-şi copilul adormit cu palma, ca o oarbă.

Nu era decât noapte acolo, ca înainte de-a se fi născut lumina, deşi o mamă stătea cu mâna pe fruntea fiului ei.

CAP. XXVIII.

In odaia paharului străpuns de soare începură pregătirile.

Gândul repeta straniu, până'n Cer, tot ce făceau mânile unei mame. Aşa că tot se întâmpla în soare, în paharul limpede, devenea umbră până dincolo de hotarul stelelor.

Praful de stricnină (luat din cea găsită în sertarul lui Lary, în oul de Paşti) se topi încet în paharul cu apă, fără să-i ia lumina.

Cu acest pahar în amândouă mânile (căci una singură să-l poarte nu putea), mama porni spre fiul adormit.

Se opri la căpătâiul lui, prin întuneric, solemn cum e minutarul oprit la miezul nopţii.

Ridică încet, ca în copilărie, când era bolnav, capul băiatului ei.

— Bea. Ţi-e sete. Iţi dă mama, — spuse ea cu glas de nani-nani, hotărînd pentru el.

Privirea lui decolorată licări lunar printre pleoapele întredeschise. Buimac de somnul luminalului (ca înecat în catifea), cu gura uscată, bău paharul, cu înghiţituri încete, din ce în ce mai înfiorat de amărăciunea băuturii care-i bulucea gândurile împăienjenite până la hotarul chininei şi al sării amare.

— Acuma dormi.

Culcat din nou pe pernă, adormi la loc; cu o expresie de desgust.

Umbra care-i răcorise buzele uscate cu băutura

amară, plecă din odae cu paharul gol, încue ușa pe dinafară, luă cheia și intră alături, în odaia ei.

Toate lucrurile erau aceleași, la locul lor. Dar nimic nu mai era la fel.. Murise lumina.

Al doilea pahar aștepta pe masă.

Totul era solemn ca într'un altar.

Ea, cea dintâi, mama, auzi deșteptarea fiului. Gemu, ca și atunci când îl născuse. Dar nu-și astupă urechile, nici nu închsie ochii. Numai că din galbenă deveni și mai pământie, din rece și mai de ghiață. Același pahar o aștepta și pe ea.

Ilarion se deșteptă cum numai în somn se întâmplă, într'un straniu dela care încep sudorile reci.

Valuri-valuri frica se ridica în el, din chiar bătăile inimii, oceanică.

Un gust veninos, de o amărăciune monstruoasă, îi chinuia gura, îngrozindu-i-o.

Era ca în fum des.

Dar ce se întâmplase?

Îi venea să fugă, să se scuture, să dea din mâni.

Creștea în el ca o vibrație de clopot de alarmă, ca o mișcare de început de furtună în frunze, în ape, în ochi înspăimântați, în mâni tremurătoare.

Și totul devenea apăsător straniu, ca în timpul eclipselor de soare și al cutremurului de pământ.

Creștea umbra Iadului pe inima lui.

Și-i era sete, sete...

— Dă...

Atât putu să spue din: Dă-mi să beau.

Dar cine se aplecase asupra lui (umbră) dându-i băutura care-l ardea amar, coclindu-i gura?

„Visez", gândi, încredințat că doarme, deși vedea că-i treaz. Vedea că-i treaz? Sau visa că vede? Toate se clătinau, hâindu-se.

Și deodată vru să fugă, — ca'n somn, când dă să te apuce mâna mortului. Dar prea târziu. Îl cuprindea înghețul.

Trupul se arcui suprem, ca spre un galop, vrând să izbucnească, să evadeze din el însuşi, — dar rămase aşa, contractat, înţepenit, bântuit de o durere mai presus de urlet. Toate vânturile lumii s'ar fi putut naşte, până'n ceruri, din gura spartă de o astfel de durere. Incepură: vaete de vânt, nu vorbe.

Apoi treptat încleştarea se desfăcu, lăsându-l moale, strivit, topit, — cu speranţa că acuşi se va deştepta din coşmar, că e la capăt, lângă deschiderea pleoapelor.

Dar somniferul veghea cu mâni de mamă, în pauza strieninei. Il potoli, îl odihni, îl amăgi.

Până când deodată inima izbuceni din nou, într'altă dilatare oceanică.

Răsuna afară la fereastră o flaşnetă. O recunoscu. Spuse chiar, ca să-şi potolească inexplicabila teroare:

— E o flaşnetă!

Dar muzica flaşnetei venea ca din apocalips, ducându-l în apocalips. Căci deştepta în el, fără putinţă de împotrivire, pornirea spre acel monstruos galop pe loc, din care abea se liberase.

Şi ca la o poruncă a Satanei, toate zgomotele de afară (zgomotele zilnice ale străzii), îl izgoniră din lumea omului într'altă ceva, straniu, necunoscut, îngheţat, din care cu urlet vroia să scape, fără să poată.

Nu mai era un om, c'un trup, c'un suflet, c'o memorie. Era o mulţime în bezna Iadului, din care puzderii de fiinţe cuprinse de panică vroiau să fugă, strivindu-se, înăbuşindu-se, zgâriindu-se (fiecare umbră urându-le pe celelalte): ochii, dinţii, mânile, pieptul, picioarele, viscerele, muşchii, ciolanele, — toate vroiau să fugă, să fugă, să fugă.

Ochii i se bulbucară, ieşind din orbite, ca două buboae coapte. Dinţii încleştaţi izbucniră dintre buzele rânjite, dând chipului vânăt o expresie de cal al apocalipsului.

Nu mai putea gândi, gesticula, vorbi, respira.

Fugea pe loc.

Se sufoca.

Și-l durea toată ființa atât de îngrozitor de parcă sângele însuși devenise durere și groază, ca un fluviu care arde, apele lui curgând înainte.

Era ca pe pragul unei explozii casmice, vecin cu vulcanii, potoapele și prăbușirile stelelor.

— Iîî!

Un gemăt icnit de fiară care vrea să-și verse sufletul îl slobozi de chinul vieții.

* * *

In odaia de alături mama goli paharul celălalt.

Apoi descuie ușa întunericului, intră în încăperea fiului, stropi cu o întreagă sticlă de benzină biroul lui Lary și îi dădu foc.

Flăcările începură, în numele Iadului, dând umbrelor alte umbre.

Apoi umbra mamei mai găsi putere să intre din nou în odaia ei, să se lase în genunchi, să-și împreuneze mâinile și să spue lui Dumnezeu:

— Eu i-am dat viața. Eu i-am luat-o. A murit ucis în somn de mama lui. Păcatele lui trec asupra mea. Dă-mi-le mie, Doamne, pe toate, și iartă-l pe el, bietul copil.

Apoi bătrână, îndoită de poveri, aștepta la porțile nopții.

Umbra creștea spre ea, cu toate spaimele omului.

Mirosea tare a ars. Flăcările erau pe-aproape. Veneau.

Se cutremură, dar spuse umil, spre fereastra celui din urmă Cer:

— Dă-mi mâna, dragu' mamei.

— FINE —